

วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ : กรณีศึกษาอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

วชิราวรรณ เทียมทัน

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๕

หน้าอนุมัติ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสนอต่อสำนักงานบัณฑิตศึกษาบ้านราชภัฏเลย
โดย นางสาวจิราวรรณ เทียมทัน

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ของ
สถาบันราชภัฏเลย

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการสอบ

..... ประธานกรรมการ
(ผศ.ร่ำเพย ไชยสินธุ์)

..... ประธานกรรมการ
(.....)

..... กรรมการ
(ผศ.อานนท์ ผกากรอง)

..... กรรมการ
(.....)

..... กรรมการ
(ผศ.ร่ำเพย ไชยสินธุ์)

..... กรรมการ
(ผศ.อานนท์ ผกากรอง)

สำนักงานบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเลย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....
(.....)
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่งของ ผศ.ร่ำเพย ไชยสินธุ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.อานนท์ ผกากรอง กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนตรวจและแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ ทำให้ผู้วิจัยมีแรงกำลังใจในการทำงาน ผู้วิจัยรู้สึกทราบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน ผศ.เพ็ญนิภา อินทรวชิเชียร, ผศ.ชาคริต อนันตทราวัน ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ขอขอบคุณ ผศ.คณพล ไชยสินธุ์ ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยเลือกทำวิทยานิพนธ์เรื่องวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ ขอขอบคุณ คุณกัมปนาท ศรีเชื้อ ที่ช่วยแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูล ขอขอบคุณ คุณพรพิทักษ์ แม้นศิริ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เอกสาร และที่ลืมเสียมิได้ คือ คุณวราภรณ์วิ โคตรบั้ง ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณนักศึกษาสาขาไทยศึกษาทุกคน ที่ช่วยเสนอแนะ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือทำให้งานวิจัยสำเร็จลงได้ด้วยดี ขอขอบคุณกำลังใจจากเพื่อนครูโรงเรียนบ้านแก่งปลาปก ที่คอยให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจในการทำงานมาโดยตลอด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงขอขอบพระคุณสำนักงานบัณฑิตศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่คอยสนับสนุนทั้งในด้านร่างกายและแรงใจ จนวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

วชิราวรรณ เทียมทัน

วชิรารวรรณ เทียมทัน : วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ กรณีศึกษาอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย LIFESTYLE OF LOTTERY SALESMEN : A CASE STUDY IN AMPHOE WANSAPUONG, CHANGWAD LOEI
 สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย ปีการศึกษา 2545
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ร่ำเพย ไชยสินธุ์ และผศ. อานนท์ ผกากรอง
 201 หน้า. ISBN .....

บทคัดย่อ

การศึกษาวถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ กรณีศึกษาอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวถีชีวิตและผลกระทบจากการขายลอตเตอรี่ต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของคนขายลอตเตอรี่ ใช้พื้นที่ของการศึกษาทั้งหมด 10 ตำบล ในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มผู้ชายทั่วไป,กลุ่มผู้ชายศึกษารายกรณี,กลุ่มนายทุน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ระยะเวลาในการศึกษาดังแต่ 1มกราคม 2544-1 กันยายน 2545

การศึกษาวถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่พบว่า การดำรงชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ประกอบด้วย การประกอบอาชีพ, การหารายได้, การปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรม, มีการใช้ภาษา, การแต่งกาย, มีความเชื่อ ค่านิยม, การหาความบันเทิง, การปรับตัว และการต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดที่เป็นแบบเฉพาะของกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ ซึ่งเปรียบเทียบกับอดีตแล้วมีการเปลี่ยนไปจากเดิมในทางที่ดีขึ้นเป็นส่วนใหญ่

การศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากที่ขายลอตเตอรี่พบว่า คนขายลอตเตอรี่ได้รับผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการอพยพจากคนจนสู่ชีวิตที่สะดวกสบาย, การยกระดับฐานะตนเอง, ส่วนสังคมรอบข้างที่ได้รับผลกระทบคือ เกิดการขยายตัวทางการค้าและการบริโภค, การเพิ่มโอกาสของนายทุน, การเปลี่ยนแปลงโอกาสทางการศึกษาของบุตรหลาน และความมุ่งหมายในการทำการเกษตรเปลี่ยนแปลงไป ผลกระทบทางการเมืองพบว่า โอกาสทางการเมือง และความเข้าใจในการใช้สิทธิทางการเมืองมีทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ผลกระทบทางสังคมพบว่าคนขายลอตเตอรี่มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงในด้านการมองข้ามความสำคัญของการศึกษาและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป, การเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาทะเลาะวิวาท, ปัญหาการหย่าร้าง, ปัญหาการติดยาเสพติด, ปัญหาการถูกโกง, ปัญหาการถือเลขจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และปัญหาสลากกินราคา

ส่วนผลกระทบทางวัฒนธรรมของคนชายลตเตอร์ี มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความสัมพันธ์กับ วัฒนธรรมประเพณี, ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว, ความพอใจในการประกอบอาชีพ ซึ่งผลกระทบที่ เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้คนชายลตเตอร์ีมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมและจำเป็นจะต้องได้รับการ สนับสนุนหรือได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ความเป็นอยู่ของคนชายลตเตอร์ี สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

WASHIRAWAN THIAMTAN : LIFESTYLE OF LOTTERY SALESMEN : A CASE STUDY
 IN AMPHOE WANSAPONG, CHANGWAD LOEI
 MASTER DEGREE PROGRAM OF ART IN THAI FOR DEVELOPMENT,
 RAJABHATINSTITUTE LOEI, 2002
 THESIS ADVISOR : PROF.RAMPAY CHAIYASIN AND PROF. ARNON PAKAKONG
 201 P. ISBN .....

ABSTRACT

The study of the lottery sellers' way of life in Wangsapong District . Loei province aimed to study the way of life and its effects on their economy , politics, social and cultures .This study covered the areas of ten tambols in Wangsapong District, Loei the population and group samples were divided into general salesmen , individual salesmen , investors , community leaders and involves. The duration of this study was between January 1 ,2001 to September1, 2002.

The study of the lottery sellers' way of life found that their ways of life in terms of vocation, earning, belief, culture , value ,language using ,costumes ,entertainment, adjustment, and struggling for survival have changed. Mostly they have better ways of life and these improvements have great effects on their economy , social status ,politics and cultures . In economic way they have better lives . Their trades and consuming are expanded . They also have better chances in education . The need for agriculture changed.

In political way They have more chances to get into politics . They understand Their rights which have both positive and negative prospective . For social effect the lottery sellers' ways of life have also changed in terms of overlooking. The importance of education , family condition, social problems like quarrel, divorce, drug addiction, cheating, overcharged ,etc.

For culture effect they have better relation ships with old traditions and cultures , family vocational satisfaction. These things mentioned above have made the lottery sellers' ways of life changed, They have more income , However , they still have to face certain problems So, it's necessary that they be supported, encouraged or helped from any organizations in order to improve their ways of life.

สารบัญ

หน้า

หน้าอนุมัติ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ญ

บทที่

1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	6
1.6 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	8
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ	21
2 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไป	22
2.1 ความหมายของสลากกินแบ่ง	22
2.2 ประวัติความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล	22
2.3 ความน่าสนใจของรูปแบบสลาก	27
2.4 ความหมายของรูปแบบสลากชนิดใหม่	28
2.5 ประวัติความเป็นมาของการออกรางวัล	29
2.6 ระบบการตลาดสลากกินแบ่งรัฐบาล	31

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.7 อำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย	37
2.8 หมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง	51
3 วิธีชีวิตคนขายลอตเตอรี่	57
3.1 การดำรงชีวิตของคนขายลอตเตอรี่	57
3.2 การประกอบอาชีพ	66
3.3 การหารายได้	77
3.4 ความเชื่อ	84
3.5 ประเพณีและวัฒนธรรม	87
3.6 ค่านิยม	96
3.7 การใช้ภาษา	99
3.8 การแต่งกาย	101
3.9 การหาความบันเทิง	102
3.10 การปรับตัว	103
3.11 การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด	105
4 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม คนขายลอตเตอรี่	108
4.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ	109
4.2 ผลกระทบทางการเมือง	118
4.3 ผลกระทบทางสังคม	120
4.4 ผลกระทบทางวัฒนธรรม	127
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	131
5.1 สรุปผลการวิจัย	133
5.2 อภิปรายผล	140
5.3 ข้อเสนอแนะ	141

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	142
ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก.	151
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ผู้ขายลอตเตอรี่ทั่วไป	152
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ผู้ขายลอตเตอรี่ (กรณีศึกษา)	155
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 นายทุน	161
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 4 กลุ่มผู้นำชุมชน	163
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 5 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง	167
แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	169
แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม	170
ภาคผนวก ข. แผนที่หมู่บ้าน โดยสังเขป.....	171
ภาคผนวก ค. สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาล	186
ประวัติผู้วิจัย	201

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 บัญชีการจัดสรรสลากให้กับผู้แทนจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล	32
2 บัญชีการจัดสรรบำรุงการกุศลให้กับผู้จำหน่ายสลาก,สมาคมผู้พิการ,และ 5 บริษัท	35
3 อัตราพื้นที่กับผลผลิต พืชเศรษฐกิจในอำเภอวังสะพุง ปี พ.ศ. 2544	43
4 ข้อมูลประเภทและจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงเขตสำนักงานปศุสัตว์อำเภอวังสะพุง ปี พ.ศ. 2544	43
5 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอวังสะพุง	45
6 เขตการปกครองในอำเภอวังสะพุง	46
7 จำนวนประชากรในอำเภอวังสะพุง	46
8 ข้อมูลด้านการศึกษา จากสำนักงานอำเภอวังสะพุง ปี พ.ศ. 2543	49
9 จำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุข	50
10 อาชีพของชาวบ้านก่อนประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่	68
11 อาชีพของชาวบ้านหลังประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่	70
12 ลักษณะเงินทุน	76
13 สถิติ ข้อมูล สถานที่ขาย	82

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาล.....	22
2 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ก่อตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล	23
3 ครุอัลบาสเตอร์	23
4 บริเวณตึกกองคาเคีย	23
5 รูปแบบของสลาก ภาพสลากกินแบ่งรัฐบาล ฉบับบำรุงเสื่อป่า	27
6 แผนที่จังหวัดเลย	38
7 แผนที่อำเภอวังสะพุง	41
8 สภาพห้องพัก	60
9 สภาพห้องน้ำ	61
10 บริเวณทางเข้าที่พักชอยอ่อนนุช 41 เขตพระ โขนง	62
11 สภาพที่พัก ห้องพัก และบริเวณห้องโถงของบ้านพัก	63
12 สภาพที่นอนบริเวณด้านข้างของบ้านพัก	64
13 สภาพห้องครัวซึ่งถูกจัดให้เป็นสัดส่วนในตัวบ้าน	64
14 สภาพห้องนอนที่จำเป็นต้องเก็บสัมภาระและเครื่องใช้ต่าง ๆ	65
15 สภาพทั่วไปของบริเวณรอบ ๆบ้านพัก ในชอยอ่อนนุช 41	65
16 ชาวบ้านที่เดินทางไปขายในจังหวัดเชียงราย	79
17 ยานพาหนะที่คนขายลอตเตอรี่ใช้เป็นเครื่องมือในการหารายได้	80
18 คนขายลอตเตอรี่ที่นั่งขายบริเวณหน้าธนาคารกรุงเทพและธนาคารกรุงไทย	81
19 คนขายลอตเตอรี่กับแผงไม้เล็ก ๆเทียบกับแผงใหญ่ของผู้ขายในอำเภอเมือง	83
20 แผงลอตเตอรี่ที่ทำจากไม้ฝีมือชาวบ้านเอง	85
21 แผงลอตเตอรี่ที่มีราคาติดไว้เพื่อความสะดวกในการคิดเงิน	86
22 การลงยันต์ซึ่งเชื่อกันว่าจะพ้นจากอันตราย และการติดธนบัตรไว้ให้ขายได้ดี	86
23 ประเพณีการลงแขก ซึ่งอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้าน ของคนขายลอตเตอรี่	94
24 ศาลปู่ตา	97
25 กลุ่มคนขายลอตเตอรี่ที่ใช้ภาษาแทนตนว่า “เซลล์แมนรัฐบาล”	101
26 การแต่งกายของคนขายลอตเตอรี่ที่แต่งกายเหมือนชาวบ้านทั่วไป	102

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
27 การคืนรถต่อผู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	107
28 สภาพบ้านเรือนของคนขายลอตเตอรี่ในอดีตและปัจจุบัน	110
29 กลุ่มยี่ป้าว ชาป้าว และนายทุน บริเวณสี่แยกคอกวัว เขตราชดำเนิน	113

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจประเทศไทยมีการเจริญเติบโตก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งนับเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในโลก การเติบโตดังกล่าวดำเนินไปภายใต้กรอบแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ทันความก้าวหน้าและหนีให้พ้นความถดถอย โดยเฉพาะกลุ่มเอเชียตะวันออก โดยธุรกิจมุ่งสู่การสนับสนุนการค้าต่างประเทศเป็นหลัก ดังนั้นจึงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันสังคมไทยเป็นสังคมชนบทที่มีพื้นฐานการประกอบอาชีพเกษตรกรรม กำลังประสบปัญหาการเพิ่มของประชากร และการเปลี่ยนแปลงของสภาพดิน ฟ้า อากาศ มีผลให้ต้องขยายพื้นที่การเพาะปลูก และต้องเปลี่ยนชนิดของพืชผลให้เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนไป เมื่อมีการเปิดรับภาคอุตสาหกรรมจึงทำให้ชาวชนบทเปลี่ยนอาชีพ ไปสู่การค้าขายและอาศัยเงินเป็นปัจจัยสำคัญ มีการพัฒนาอุตสาหกรรมและต้องการแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ทำให้มีการอพยพและย้ายถิ่นฐานของประชากรในสังคมชนบทเป็นจำนวนมาก เพื่อเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมแทนภาคเกษตรกรรม ผลจากการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทอย่างต่อเนื่อง (เชษฐ รัศคะกนิษฐ, 2543 : 20-22)

เมื่อการพัฒนาของไทยมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากการพึ่งพาภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรม และมีผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองมากขึ้น กลุ่มคนรวยจำนวนหนึ่งได้รับผลประโยชน์ร้อยละ 50 ของรายได้รวม (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2542 : 17) ผู้คนส่วนที่เหลือได้รับรายได้เพิ่มขึ้นบ้าง แต่ความมั่นคงในชีวิตลดลง มีการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคชนบทสู่สังคมเมือง การดำเนินชีวิตและค่านิยมที่มุ่งเน้นวัตถุ ระบบที่เคยเป็นตัวเสริมให้เกิดความมั่นคงในชีวิต เช่น ระบบครอบครัวมีขนาดเล็กกลางเป็นครอบครัวเดี่ยว ขาดความอบอุ่นและประจบประแจง เครือญาติขาดความสัมพันธ์ที่ดี ทรัพยากรท้องถิ่นเสื่อมลงโดยไม่มีสิ่งใหม่เข้ามาทดแทน การพัฒนาเศรษฐกิจยังส่งผลให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศกลายเป็นคนยากจนและค่อยโอกาสทางเศรษฐกิจ เป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาคุณภาพชีวิต และปัญหาการศึกษา

สภาพดังกล่าวยังมีผลต่อเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับบุคคลในสังคมระดับผู้นำของประเทศมากกว่าประชาชนคนธรรมดา (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2542 : 1) เป็นผลให้การพัฒนาในสังคมเมืองเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว ความแตกต่างของสังคมชนบทและสังคมเมืองจึงมีมากขึ้น เป็นผลให้

การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม การออมทรัพย์ของประชากรในสังคมลดลง (รัชนีกร เศรษฐโช, 2536 : 31-32) รัฐบาลต้องเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความสมดุลในสังคม ผลกระทบดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เกิดขึ้นหลังจากประเทศประสบภาวะวิกฤตทางการเงิน เมื่อการพัฒนาประเทศส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจของไทยมีการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมสูง แต่อัตราการเจริญภาคเกษตรกรรมด้านการส่งออกลดลงในทุกช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะหลังจากที่รัฐบาลเน้นส่งเสริมการส่งออกซึ่งสัดส่วนของผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรในปัจจุบันเหลือเพียงร้อยละ 11 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) (เชษฐ รัตตะกนิษฐ, 2543 : 13) ปัญหาที่ตามมาคือ โครงสร้างอุตสาหกรรมของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก มีการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยมีพื้นฐานของการพัฒนาเพื่อพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยี ในขณะที่ตัวกันสินค้าของไทยที่พึ่งพิงปัจจัยด้านแรงงานเน้นการใช้ทรัพยากรในประเทศมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าจากประเทศที่มีการจ้างแรงงานถูก เช่น จีน อินโดนีเซีย และเวียดนาม (เชษฐ รัตตะกนิษฐ, 2543 : 20) ดังนั้นแนวทางการพัฒนาดังกล่าวจึงส่งผลให้เทคโนโลยีเข้ามาทดแทนแรงงานมากเกินไป ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือสังคมเกิดปัญหาการว่างงาน เนื่องจากระบบเศรษฐกิจยังไม่สามารถสร้างงานใหม่รองรับแรงงานได้อย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ การพัฒนายังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด คือเมื่อก่อนประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีโครงสร้างสังคมชนบทเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่และวิถีชีวิต (รัชนีกร เศรษฐโช, 2536 : 19) สภาพสังคมชนบทดำเนินไปด้วยความผูกพันแนบแน่น ใช้วิถีการผลิตแบบพึ่งตนเองหรือแบบยังชีพ ผลผลิตต่างๆจะผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก (วิรัตน์ พงษ์ทอง, 2538 : 1) แต่ในปัจจุบันการผลิตส่วนใหญ่มุ่งผลิตเพื่อการขายและบริโภคภายนอก อีกทั้งความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีจำนวนลดลง ประชากรประสบปัญหาการว่างงานเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้สังคมและวัฒนธรรมเดิมค่อยๆ เสื่อมสลายไปทีละน้อย ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสถาบันที่หล่อหลอมค่านิยม โลกทัศน์ และการสร้างสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2540 : 12) ชาวไร่ชาวนาขายผลผลิตของตนเองเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคและเพื่ออำนวยความสะดวก หลายสิ่งหลายอย่างเกิดอาการผิดปกติ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเลวลงอย่างรวดเร็ว ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยและคนจนเพิ่มมากขึ้น การเมืองถัวเต็มไปด้วยธุรกิจและคอร์รัปชันเพื่อเงิน อุตสาหกรรมได้รับการส่งเสริม ขณะที่เกษตรกรรมกลับถูกทอดทิ้งระบบข้าราชการเสื่อมถอยลงเพราะบุคลากรคุณภาพสูงถูกดึงเข้าสู่เอกชน ระบบการศึกษาไม่สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ท้ายสุดระบบสังคมโดยรวมเริ่มเสื่อมสลาย

ทางออกของปัญหาที่มีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่จึงเกิดขึ้น เมื่อยุคของการเล่นหวย ซึ่งมีต้นกำเนิดจากอารยธรรมตะวันออกคือประเทศจีนถึงที่สุดลง วัฒนธรรมการเสี่ยงโชคของ

วัฒนธรรมตะวันตกจึงเกิดขึ้น ในลักษณะที่เรียกว่า “ลอคเตอร์” โดยมีรัฐบาลเป็นผู้พิมพ์จำหน่ายเป็นงวดๆซึ่งรายได้จำนวนมหาศาลจากการเลี่ยงโชคของประชาชนด้วยวิธีนี้เอง ทำให้รัฐบาลไทยออกกฎหมายรับรองให้เป็นสิ่งถูกกฎหมายในปี พ.ศ. 2482 มีการจัดตั้ง “สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล” ขึ้น ดำเนินการออกลอตเตอรี่อย่างเป็นทางการเป็นประจำ โดยมิเป้าหมายด้านการกุศลหรือบำรุงกิจการของส่วนรวม หรือมองในด้านหนึ่งก็คือ เป็นการเก็บภาษีทางอ้อม ประชาชนสมัครใจยอมให้รัฐหาเงินมาใช้ในกิจการส่วนรวม โดยให้จัดสรรรายได้จากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล ร้อยละ 60 เป็นเงินรางวัล ไม่น้อยกว่าร้อยละ 28 เป็นรายได้แผ่นดินและค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ไม่เกินร้อยละ 12 เป็นค่าใช้จ่ายในการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล (สุธี อากาศฤกษ์, 2541 : 29 อ้างถึงในพิสิษฐ์ กิจเรณู, 2541 : 36) และการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลมีผลต่อการลดอัตราปัญหาสังคม คือ สามารถสร้างงานให้กับผู้ที่ว่างงาน ผู้พิการ ผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาซึ่งมีผลให้หางานได้ยาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประชากรในภาคชนบทที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสานนั่นเอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช มีพื้นที่ครอบคลุมหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งประเทศ ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขา มีที่ราบเล็กน้อย ดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ภูมิอากาศค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง แต่มีแม่น้ำที่สำคัญหลายสายที่ไหลหล่อเลี้ยงผู้คนในภาคอีสาน ได้แก่ แม่น้ำชี แม่น้ำพอง แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำโขงซึ่งกันเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกพืชพรรณที่งอกงามได้ดีในภูมิประเทศที่กั้นดง เช่น ข้าวเหนียว ข้าวโพด ปอ มันสำปะหลัง ซึ่งปลูกกันเป็นหย่อมๆตามไหล่เขาและที่ราบบางแห่ง ทั้งยังมีการทำปศุสัตว์ การทอผ้า และงานหัตถกรรม เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และการทำเกลือสินเธาว์ เป็นต้น แม้ว่าอีสานจะเป็นดินแดนที่แห้งแล้งที่สุดในประเทศไทย แต่ชาวอีสานมีความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างเรียบง่าย อุปนิสัย ซื่อตรง อ่อนโยน ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม เป็นมิตร อุดม และมิระบบสังคมเป็นแบบเครือญาติ จนได้สมญานามว่า “ถิ่นไทยดี” (บุรีรัตน์ สามีตริยะ, 2543 : 4)

จังหวัดเลยตั้งอยู่เหนือสุดของภาคอีสานมีภูเขาสูงต่ำสลับซับซ้อนอยู่ทั่วไป ลักษณะภูมิประเทศ 2 ใน 3 ส่วนของพื้นที่ทั้งหมดเป็นที่สูงและภูเขา อุดมไปด้วยแร่ธาตุมากมาย ในอำเภอคำชะอี อำเภอหนองเรือมีการทำไร่ตามเชิงเขา ส่วนบริเวณที่ราบเชิงเขาและพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเลย คือ บริเวณตั้งแต่อำเภอเมืองเลย อำเภอวังสะพุง อำเภอเชียงคาน และอำเภอปากชม ใช้เป็นพื้นที่ทำนาปลูกข้าว เป็นแหล่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการเพาะปลูกของชาวจังหวัดเลย โดยอาศัยน้ำเลยเป็นแหล่งน้ำสำคัญ ทำให้จังหวัดเลยยังมีชื่อเสียงด้านการปลูกฝ้าย ต่อมาเมื่อฝ้ายล้มตลาด ราคาฝ้ายตกต่ำ พื้นที่ปลูกฝ้ายจึงลดลง กลายเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่เศรษฐกิจ เช่น ถั่วลิสง ถั่วเขียว มะขามหวาน ถั่วลิสง ถั่วเขียว พริก ขิง พารา และการประกอบอาชีพเสริมต่าง ๆ เช่น การทอผ้าฝ้าย การทอผ้าไหม การผลิตมะพร้าวแก้ว งานหัตถกรรมพื้นบ้านต่างๆ และอาชีพขายลอตเตอรี่ของชาวอำเภอวังสะพุง ที่กำลังได้รับ

ความสนใจ เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยส่งเสริมให้ชาวชนบทในจังหวัดเลย โดยเฉพาะอำเภอวังสะพุง มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

อำเภอวังสะพุง เป็นหนึ่งในจำนวน 12 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ของจังหวัดเลย อยู่ติดเขตอุทยานแห่งชาติภูหลวง และภูกระดึง จึงทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญหลายแห่ง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกับอำเภออื่นๆ มีการประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ อาชีพแกะสลัก ทอผ้า ค้าขายโดยการรวมกลุ่มแม่บ้าน รับจ้าง และการอพยพเข้าไปทำงานในเมืองหลวง แต่เมื่อเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2541 การขาดทุนทางการเกษตรก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากภาวะวิกฤตดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่ขาดทุนทางผลผลิตทางการเกษตรและกลุ่มผู้ตกงานจากภาวะวิกฤตก่อให้เกิดปัญหาตามมา และด้วยนิสัยพื้นฐานของคนไทย แต่ละคนมีวิธีการทำงานเป็นของตนเอง (Very individualistic at work) ยากที่จะทำงานเป็นกลุ่ม (Pragmatism) และชอบทำงานสบาย แต่ได้ผลตอบแทนสูงจึงเกิดขึ้นในสังคม (ไพศาล ไกรสิทธิ์, 2535 : 41-69) จากภาวะการเปลี่ยนงาน เพราะอยากมีรายได้สูง เป็นผลให้สังคมชนบทของชาวอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต โดยยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฤดูกาลและขายลอตเตอรี่เป็นรายได้พิเศษ บางรายยึดเป็นอาชีพหลัก บางรายยอมเสี่ยง ยอมทิ้งไร่นา เพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่า

กระแสวัฒนธรรมใหม่จึงเกิดขึ้น สอดคล้องกับนิสัยชอบเสี่ยงทายหรือวัดดวงของคนไทย เมื่ออาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพใหม่ที่รายได้ดี เดือนหนึ่งมีรายได้สุทธิถึง 2 ครั้ง อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายก็มีระยะเวลาความสัมพันธ์สั้นๆ จุดที่น่าสนใจจึงอยู่ที่ผู้ขาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทในจังหวัดต่างๆ ที่ต้องการหารายได้เสริม หลังจากทำไร่นาด้วยการรับลอตเตอรี่ไปขาย ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 10,000 - 20,000 บาทต่อเดือน เป็นจุดดึงดูดสำคัญที่ก่อให้เกิดอาชีพใหม่ของชาวบ้าน โดยเฉพาะตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีผู้ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ 9,481 คน และในตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีผู้ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ 5,028 คน คิดรายได้เฉลี่ย 23,111 บาทต่อปีต่อครัวเรือน (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2542 : 15-16) สภาพการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดระบบการเงินในอำเภอวังสะพุงหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจมากขึ้นกว่า 30 ล้านบาทต่อเดือน (กรุงเทพธุรกิจ, 2544 : 8) ประกอบกับแหล่งเงินทุนที่มากพอต่อความต้องการของชุมชน ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น มีการสร้างสาธารณูปโภคที่ทันสมัย มีเงินทุนส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้น สภาพบ้านเรือนแบบไม้ฟากธรรมดาungหลังคาสังกะสี ปัจจุบันแปรสภาพเป็นบ้านหลังใหญ่ปลูกสร้างด้วยอิฐบล็อกอย่างดี ทรงทันสมัย มีรถจอดใต้ถุนบ้านแทบทุกหลังคาเรือน คนขายลอตเตอรี่หลายคนในหมู่บ้านยกระดับตนเองมาเป็นชาปิ่วปล่อยเงินกู้ และนำคนในหมู่บ้านไปรับลอตเตอรี่มาขาย

การเปลี่ยนแปลงทำให้อาชีพดั้งเดิมถูกกลืนชั่วคราว เกษตรกรรมกลายเป็นเพียงอาชีพเสริม บางครอบครัวเลิกทำนาหันมาขายลอตเตอรี่กันทั้งครอบครัว ที่ดินก็ให้คนอื่นเช่า วัฒนธรรมชนบท

เปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมเมือง จำนวนเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจทำให้ขาดความสมดุลในระบบอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบครอบครัวและเครือญาติ การช่วยเหลือแบบญาติพี่น้อง ถูกกีดกันโดยระบบนายทุนที่หวังผลกำไร ครอบครัวเดียวมีการหย่าร้างสูง ในหมู่บ้านมีเพียงผู้เฒ่าผู้แก่และเด็กเล็ก ความห่างเหินจากการดูแลครอบครัวของคนชายลอคเตอร์กลายเป็นปัญหาสังคม ค่านิยม มุ่งให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ การร่วมแรงร่วมใจในการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม และความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนลดลง

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจวิถีชีวิตคนชายลอคเตอร์ ซึ่งมีสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงมาจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะผลจากปัญหาเศรษฐกิจในภาพรวมระดับมหภาค (Macro) ที่เป็นสาเหตุหลัก และนำไปสู่ผลกระทบที่ติดตามมาในสังคมชนบท ซึ่งการดำเนินวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจะส่งผลกระทบต่อผู้ขายทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิธีการดำรงชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ได้แก่ การหารายได้ การใช้ภาษา และการหาความบันเทิง การปรับตัว การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดที่มีการปรับเปลี่ยนตามผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตคนชายลอคเตอร์ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการขายลอคเตอร์ต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของคนชายลอคเตอร์

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตคนชายลอคเตอร์ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
- 1.3.2 ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงผลกระทบจากการขายลอคเตอร์ต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของคนชายลอคเตอร์
- 1.3.3 เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตของพื้นที่

พื้นที่ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาในสังคมชนบท ที่มีประชากรประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่จำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ทั้งหมด 10 ตำบล ในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ในการศึกษา

1.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากกลุ่มผู้ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งเป็นกลุ่มหรือบุคคลที่นำอาชีพขายลอตเตอรี่เข้าสู่หมู่บ้าน, มีเหตุผลในการขาย ลอตเตอรี่ที่น่าสนใจ, มีฐานะดี, พิจารณ์, มีการรวมกลุ่มขายเฉพาะในครอบครัวตนเอง, มีประสบการณ์ในการขาย ลอตเตอรี่ที่น่าสนใจ, มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแตกต่างจากเดิมที่เห็นได้ชัดเจน และเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างเปิดเผย โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 5 กลุ่ม ใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง ดังนี้

1.4.2.1 กลุ่มคนขายลอตเตอรี่ แบ่งเป็น

- 1) กลุ่มผู้ขายทั่วไป จำนวน 50 ราย
- 2) กลุ่มผู้ขายศึกษารายกรณี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ
  - 2.1) ผู้ขายกลุ่มครอบครัว จำนวน 10 ครอบครัว
  - 2.2) ผู้ขายรายบุคคล จำนวน 10 ราย

1.4.2.2 กลุ่มนายทุน ได้แก่ ยี่ปี่ว ซาปี่ว เจ้าแก้ว จำนวน 10 ราย

1.4.2.3 กลุ่มผู้นำชุมชน แบบเป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล, ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 20 ราย

1.4.2.4 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ซื้อ ข้าราชการ นักวิชาการ ผู้สูงอายุ ใน หมู่บ้าน เด็กนักเรียน จำนวน 20 ราย

1.4.3 ระยะเวลาในการวิจัย เริ่มวิจัยตั้งแต่ 1 มกราคม 2544

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เน้นการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาและคติชนวิทยา มีวิธีดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1.5.1 การศึกษาเอกสาร เพื่อรวบรวมประวัติ ความเป็นมาของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ประวัติหมู่บ้าน และงานวิจัยเกี่ยวกับลอตเตอรี่ จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญได้แก่

1.5.1.1 ห้องสมุดหรือสำนักวิทยบริการในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ สถาบันราชภัฏเลย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1.5.1.2 สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอวังสะพุง, หอสมุดแห่งชาติ, สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมติชน, ศูนย์ข้อมูลเคลวินวิสต์, ศูนย์ข้อมูลไทยรัฐ, และหน่วยงานอื่น ๆ

1.5.1.3 อินเทอร์เน็ต (Internet)

1.5.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Studies)

ผู้วิจัยมุ่งการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ และใช้วิธีทางมานุษยวิทยาในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ขึ้นอยู่กับประเด็นที่จะศึกษา ดังนี้

1.5.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างคนขายลอตเตอรี่ โดยการสุ่มเจาะจง โดยเข้าไปสังเกต และสนทนากับกลุ่มผู้ขาย เกี่ยวกับวิถีชีวิต ระบบความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม และกระบวนการกลายมาเป็นคนขายลอตเตอรี่ แล้วจึงเลือกศึกษาเฉพาะรายกรณีตามขอบเขตประชากรที่กำหนดไว้

1.5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1) กลุ่มคนขายลอตเตอรี่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต (Observation) อย่างไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาพฤติกรรมกับกลวิธีของผู้ขาย ลอตเตอรี่, การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการเข้าไปร่วมขายลอตเตอรี่ และสัมภาษณ์ (Interview) คนขายลอตเตอรี่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ 1 สัมภาษณ์คนขายลอตเตอรี่ทั่วไป จากนั้นจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อศึกษาเฉพาะรายกรณี และใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างชุดที่ 2 คนขายลอตเตอรี่ (ศึกษารายกรณี) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนขายลอตเตอรี่

2) กลุ่มนายทุน ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทั่วไป ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ 3 นายทุน ชุดที่ 4 ผู้นำชุมชน และชุดที่ 5 ผู้เกี่ยวข้อง โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไป, ทิศนคติเกี่ยวกับวิถีชีวิต, การเปลี่ยนแปลงอาชีพ และผลกระทบที่มีต่อสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ของคนขายลอตเตอรี่

1.5.3 การบันทึกข้อมูล

1.5.3.1 การบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต และบันทึกผลการสังเกต

1.5.3.2 การใช้เทปบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการอ้างอิง

1.5.3.3 การบันทึกข้อมูลเป็นภาพถ่าย เพื่อศึกษากระบวนการซื้อขายลอตเตอรี่ และวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์และข้อมูล ตามกรอบแนวคิดของการศึกษา และจุดมุ่งหมายของการวิจัย แบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

1.5.4.1 บันทึกข้อมูล จากแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง

1.5.4.2 นำข้อมูลจากแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง มาจำแนกเป็นหมวดหมู่

1.5.4.3 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ประเด็นที่ศึกษา

1.5.4.4 สรุปผลและนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.6 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาดังนี้เป็น

1.6.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย

1.6.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัย

1.6.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย การสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความมุ่งหมายของงานวิจัย ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1.6.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

นักวิชาการหลายๆ ท่านได้ให้คำจำกัดความคำว่า วิถีชีวิต อยู่ควบคู่กับคำว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 21-24) ได้ให้คำจำกัดความสั้นๆ “วัฒนธรรม คือ วิธีการดำเนินชีวิต” วิธีการดำเนินชีวิต คือ ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของคนในสังคม ที่หล่อหลอมจนผ่านการปฏิสัมพันธ์ หรือได้รับการถ่ายทอดจากบริบทแวดล้อม กลายเป็นแบบแผนใน

ความคิด การกระทำ ของคนในสังคมส่วนใหญ่ และมีลักษณะเป็นกลาง สามารถนำมาซึ่งความเจริญงอกงามหรือความเสื่อมแก่สังคมได้ และศาสตราจารย์ พระยาอนุมานราชธน (อ้างถึงใน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541 : 25) ได้ให้ความหมายสามารถสรุปได้ว่า วิถีชีวิต คือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงาม สามารถถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้ เป็นผลผลิตส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากบรรพบุรุษที่แสดงให้เห็นเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี จนหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรม

นอกจากนี้ สุพัตรา สุภาพ (2541 : 101) กล่าวว่า วิถีชีวิตเกิดจากแบบแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่มนุษย์คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติ จัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้และเทคโนโลยีในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และนิพจน์ เทียนวิหาร (อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540 : 172-175) กล่าวถึงวิถีชีวิตในลักษณะคล้าย ๆ กันว่า วิถีชีวิต คือ บทสรุปของความคิด และการปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไป ชุมชนจะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอยู่แล้ว มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาจากประวัติศาสตร์ ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและความกลมกลืนกัน (Harmony) ในชุมชน และเป็นแรงผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชน ก็จะต้องศึกษาประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนเสียก่อน

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปเป็นแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนชายขอบเดอริ่ ในฐานะกลุ่มย่อยของสังคม (Minority Group) ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะกลุ่มตนเอง สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาเศรษฐกิจในภาพรวมระดับมหภาค (Macro) ที่เป็นสาเหตุหลัก และนำไปสู่ผลกระทบที่ตามมาในสังคมชนบท การศึกษาวิถีชีวิตคนชายขอบเดอริ่จึงเป็นการศึกษาวิถีการดำเนินชีวิต ความเชื่อและการสืบสานประเพณี ค่านิยม ได้แก่ การหารายได้ การใช้ภาษา การหาความบันเทิง การปรับตัว การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด สร้างวงจรชีวิตเป็นระบบวัฒนธรรมประจำกลุ่มของตนขึ้นมา เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตที่ครบวงจร (Life Cycle) วิถีชีวิตที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจระดับมหภาคและส่งผลกระทบต่อถึงเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชน

1.6.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน ชี้ให้เห็นว่าการที่ชาวบ้านหรือคนในชุมชน ผลิตเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดหรือผลิตเพียงเพราะหน่วยงานจากภาครัฐแนะนำส่งเสริมให้ผลิตนั้น ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาพื้นฐานของชาวบ้านอย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดความคิดที่จะทำธุรกิจโดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน ด้วยการมีส่วนร่วมในแง่ของกำลัง แรงงาน การบริหาร การจัดการ ซึ่งโดยทั่วไปจะอาศัยความได้เปรียบของชุมชนนั้นๆ (ใจมานัส พลอยดี, อ้างถึงใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2541 : 145)

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2541.) ได้เสนอแนวคิดธุรกิจชุมชนว่า คนทุกคนมีความรู้สึกลอยๆ อยากรู้ อยากรู้ ทุกคนมีความต้องการไม่เพียงเฉพาะความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) แต่ยังคงต้องการ

สิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตอีกด้วย ความคิดเหล่านี้ มิได้จำเพาะอยู่เพียงกลุ่มคนรวยเท่านั้น หากแต่ชาวบ้านธรรมดาหรือคนยากจนทุกคนต่างก็คาดหวังให้มีชีวิตที่ดีขึ้น คนรวยแล้วก็ยากวยขึ้น ส่วนคนยากจนหรือชาวบ้านก็อยากมีชีวิตที่สุขสบายเช่นกัน โดยทั่วไปการผลิตตามวิถิตุนนิยมนั้นจะกระตุ้นให้ผู้คนโลภจริตมากขึ้น ซึ่งธุรกิจชุมชนจะอยู่ได้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัย 2 ประการคือ จิตสำนึกและผลประโยชน์

เลอลักษณ์ บุญเอก (2540.) ให้ความเห็นว่า ชุมชน ยังมีจิตสำนึกและความผูกพัน ตลอดจนความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น ชาวบ้านจะสามารถดำรงรักษาสิ่งต่างๆ เหล่านั้นไว้ได้นานเพียงใด ดังนั้นชุมชนต้องสร้างคนให้มีความแข็งแรง มีศักยภาพในตนเอง เพื่อให้สามารถพัฒนาและขยายผลของการพัฒนานั้นต่อไปได้

นอกจากนี้ พิทยา ว่องกุล (2540.) ให้ความเห็นว่า การมองปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นไม่สามารถมองเพียงเฉพาะชุมชนได้ แต่ต้องมองว่าชุมชนได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการกระแสทุนด้วย การแก้ปัญหาชุมชนนั้น จะต้องอาศัยความพยายามร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่จะปรับตัวเข้าหากัน หรือเรียกว่า “ปฏิรัฐสรรค” จึงจะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ลดน้อยลงไปที่สุด หัวใจสำคัญคือ การทำให้ชุมชนมีความพร้อม มีความเข้มแข็ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม โดยเริ่มจากการให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ก่อน

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปเป็นแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนชายลวดเตอริ เน้นเรื่องการทำมาหากินที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของสถาบันต่างๆ ได้แก่ ชุมชน ภาครัฐ ภาคธุรกิจและนักวิชาการ มีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของปัญหา ไม่ว่าจะปัญหาคาความยากจน ปัญหาการประกอบอาชีพที่รัฐหรือองค์กรภายนอกไม่สามารถช่วยเหลือได้ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ชุมชนจะต้องตั้งรับต่อสู้ ร่วมมือในแง่ของกำลัง แรงงาน การบริหาร การจัดการและปรับตัวเข้าหากัน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม แล้วจึงขยายผลออกไปยังสังคมอื่น จนสามารถพัฒนาเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าไว้ด้วยกัน นั่นคือ การสร้างเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิตและดำรงไว้ซึ่งจิตสำนึกทางชุมชน

1.6.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัย

1.6.2.1 ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม

ในการทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม แรกทีเดียวเราจะต้องเข้าใจโครงสร้างทางสังคมเสียก่อน ดังที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540 : 16) กล่าวว่า “เมื่อต้องการศึกษายาน ก็ต้องดูโครงเสียก่อน จึงจะรู้ว่าเป็นบ้าน เพราะถ้าเอาโครงออกก็ไม่เป็นบ้านอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะ โครงเป็นสิ่งที่ทำให้เราเข้าใจเรื่องกว้างๆ ก่อน”

สุเทพ สุนทรภาศัย (2540 : 25) กล่าวว่าทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม มีพื้นฐานการมองสังคมที่เป็นระบบ (System) ประกอบด้วยระบบย่อย (Subsystem) ซึ่งแต่ละระบบจะมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการรักษาคุณภาพ มุ่งสนองความต้องการของสังคม เช่นเดียวกับ รัชนีกร เศรษฐ (2536 : 2) กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมว่า โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมประกอบไปด้วยระบบต่างๆ จะมีหน้าที่ในตัวของมันเอง แต่ละระบบเมื่อมารวมกันจะเกิดความสัมพันธ์ขึ้นในสังคมด้วยจิตสำนึก หากระบบใดระบบหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลต่อระบบอื่นๆ สุดท้ายก็จะต้องมีการปรับตัว การกระทำดังกล่าวเรียกว่า “การกระทำทางสังคม” (Social action) และถ้าบุคคลต่างฝ่ายต่างมีการตอบโต้ต่อกันเรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ หรือปะทะสังสรรค์ หรืออาจเรียกว่า “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (Social interaction) ซึ่งถ้าหากเกิดขึ้นจนเป็นแบบแผนที่เข้าใจกันได้ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถคาดหมายการกระทำของแต่ละฝ่ายได้อย่างชัดเจนแล้วเรียกว่า “ความสัมพันธ์ทางสังคม” (Social relationship)

โดยทั่วไปแล้วโครงสร้างสังคม ชวนาไทยประกอบไปด้วย ระบบย่อยๆ ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน ระบบชนชั้น กลไกบริหารของรัฐ และวัด (สุภางค์ จันทวานิช, 2542 : 21-22)

การศึกษาสังคมในแง่ความสัมพันธ์นี้ ทำให้สามารถมองเห็นสังคมได้ 3 ทางด้วยกัน คือ (ยูทส์ คักคีเคชยนต์, 2531 : 11-13)

1) การพิจารณาระบบสังคมในแง่โครงสร้าง จากกลุ่มใหญ่สู่กลุ่มย่อย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มย่อยต่างมีเป้าหมายและระเบียบแบบแผนที่ยึดกันภายในกลุ่ม มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ เรียกว่า สถานภาพ(Status) ไม่หักเหกัน การจัดระดับทางสถานภาพ เรียกว่า การจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification) และความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางสังคมเรียกว่า โครงสร้างทางสังคม (Social Structure)

2) พิจารณาสังคมในแง่ของสถาบัน มีปทัสถาน (Norm) เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม ระบบ กฎเกณฑ์ (Rule) และความประพฤติ ปทัสถานทางสังคมที่มั่นคงถาวร เรียกว่า สถาบันทางสังคม (Social Institutions) ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ

3) การพิจารณาในแง่การจัดระเบียบหรือองค์กร (Organization) เป็นการจัดบทบาท ให้แก่สมาชิกของกลุ่มเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทต่างๆ ให้ประสานกัน เรียกว่า องค์กร

จากความคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถอธิบายวิถีชีวิตคนชายลวดเตอร์ ประกอบด้วยระบบโครงสร้างทางสังคมและระบบความคิด กล่าวคือ ทฤษฎีโครงสร้าง เป็นการมองสังคมที่เป็นระบบ (System) ประกอบด้วยระบบย่อย ได้แก่ ระบบสังคม ระบบสถาบัน และระบบองค์กร ก่อให้เกิด

บทบาทและหน้าที่ บรรทัดฐาน และการจัดระเบียบทางสังคมที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการรักษาดุลยภาพ มุ่งสนองความต้องการของสังคม จนเกิดเป็นความสัมพันธ์ขึ้นและถ้าหากระบบใดระบบหนึ่ง เปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบต่อระบบอื่นๆ ทำให้ต้องมีการปรับตัวและการตอบโต้ ซึ่งเรียกว่า“ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม”(Social interaction)

1.6.2.2 ทฤษฎีโครงสร้างทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีโครงสร้างทางวัฒนธรรม หรือทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) W.I.Thomas. (1863) กล่าวว่า การศึกษาโครงสร้างทางสังคมในระดับมหภาค ที่เน้นความสำคัญของสังคม วัฒนธรรมและการศึกษาระบบความคิดของมนุษย์ ว่าเป็นขบวนการทำงานโดยธรรมชาติ มีค่านิยม และบรรทัดฐานที่มีเหตุผลในตัวเองโดยปราศจากการบงการของร่างกายนั้น มีลักษณะคล้ายกับทฤษฎีมานุษยวิทยาสัญลักษณ์ (Symbolism) ในเรื่องการอธิบายความคิดมนุษย์ที่แสดงออกในทางภาษาและการกระทำ

นักมานุษยวิทยาสัญลักษณ์ ได้แก่ Edward Spir, Edmund Leach, Victor Turner, Clifford Geertz, และ Levi-Strauss (อ้างถึงใน นิยพรรณ วรณศิริ, 2540 : 114-115) มีทัศนะตรงกันว่า ทฤษฎีมานุษยวิทยาสัญลักษณ์ประกอบไปด้วย ระบบความคิด (Cognitive system) ซึ่งเป็นตัวบงการการกระทำของคน แสดงออกได้สองทางคือทางภาษา (Verbal action) และการกระทำ (Body action) ผู้ที่ต้องการสื่อความคิดให้คนอื่นรับรู้และเข้าใจ ต้องจงใจใส่ความหมาย (Encode) เข้าไปในคำพูดหรือการกระทำของตน ส่วนผู้สื่อความคิดจะเข้าใจผู้อื่นได้ต้องสามารถตีความ หรือถอดความหมายคำพูดหรือการกระทำของผู้นั้นได้ (Decode) อาจจะเป็นผู้รู้กฎวัฒนธรรมเดียวกัน อยู่ในสิ่งแวดล้อมแบบเดียวกัน ระบบความคิดหรือระบบตีความพฤติกรรมดังกล่าวเรียกว่า “ระบบสัญลักษณ์” (Symbolism) เป็นการตีความจากขบวนการทำงานของระบบความคิด (Cognitive system)ของมนุษย์ทฤษฎีดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งสามารถสะท้อนความคิดของพวกเขาออกมาในรูปของภาษาและการกระทำได้

จากทฤษฎีของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถอธิบายวิถีชีวิตคนชายลอคเตอร์ ในเชิงระบบความคิดของมนุษย์ หรือระบบสัญลักษณ์ ประกอบไปด้วย ขบวนการทำงานโดยธรรมชาติ ค่านิยม บรรทัดฐาน ที่มีความคิดมีเหตุผลในตัวเองโดยปราศจากการบงการของร่างกายซึ่งเป็นตัวบงการการกระทำของคน แสดงออกได้สองทางคือทางภาษา (Verbal action) และการกระทำ (Body action) โครงสร้างดังกล่าว จะทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน ถ้าขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งก็จะล้มหรือล่มสลาย หรือหากโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งทรุดโทรมหรือเสื่อมสลายลง ก็มีผลให้โครงสร้างนั้นก็ จะทำหน้าที่ไม่ได้ดี เป็นผลกระทบตกไปถึงโครงสร้างอื่นๆ

1.6.2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

การศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน เพื่อขยายองค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีต่อวิถีชีวิต โดยศึกษาความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดภาพรวมของชุมชนอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

Marshall Salins และ Pettr Blue (1995 : 115-116) กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจมีความผูกพันกับสภาพทางสังคมอย่างแยกไม่ออก สังคมจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันเศรษฐกิจก็เป็นสถาบันค้ำจุนสังคม (Marshall Salins (1965) Pettr Blue (1995) (อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2543) เช่นเดียวกับ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2543.) กล่าวว่า ทฤษฎีเศรษฐกิจในระดับสากลมีอยู่ 2 ทฤษฎี คือทฤษฎีเศรษฐกิจตามกระแสหลักหรือแนวทางของระบบทุนนิยม กับทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจตามกระแสหลัก หรือเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วิทยากร เชียงกูล (2542.) กล่าวว่า มีที่มาจากหลายสำนัก และมุ่งเน้นการขยายความ ทฤษฎีเศรษฐกิจแบบที่เป็นอุดมคติ (Ideal types) ว่าเกิดจากแรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ตนเองมากที่สุด เป็นอุดมการณ์มากกว่าความจริง วิธีการเช่นนี้ สามารถเข้าใจง่ายแต่ไม่สามารถบรรยาย คาดการณ์ อธิบายสิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นจริงได้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2543.) ได้กล่าวถึงลักษณะทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนว่า เศรษฐกิจชุมชนมีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะแรงงานเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่ต้องจ้าง เป็นสิ่งที่มีมากับสถาบันครอบครัว โดยทั่วไปครอบครัวคิดถึงการอยู่ให้รอดก่อน แล้วจึงสะสมและค้าขาย พึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตัวเองและพึ่งชุมชนก่อน และหากจะขายซึ่งเป็นขั้นตอนที่สูงขึ้น ก็ขายในตลาดใกล้ตัว ตลาดภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ แนวคิดนี้มุ่งเสนอให้ค้ำจุนถึงชุมชน ศิลธรรม ครอบครัว เพื่อนบ้านท้องถิ่น เป็นหลัก

เช่นเดียวกับ ปรีดี ไชติช่วง (2539 : 20-25) กล่าวถึงทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนว่า เศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง นำไปสู่การเรียนรู้ การเสริมสร้างวัฒนธรรมของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาสุขภาพของคนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และมีตัวช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งจนสามารถพึ่งตนเองได้ การดำเนินชีวิตเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงอยู่ 6 ประการ คือ การตลาด การจัดการ ทุน ระบบข้อมูล แรงงานและวัตถุดิบ โดยพัฒนาการเป็นผู้กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมลงมือดำเนินการ ตั้งแต่การคิดทำการจัดการจนถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถและมีความสามัคคีกัน และเมื่อเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยปริยาย

1.6.2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

ประเวศ วะสี (2540 : 11-19) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งตนเองและความเข้มแข็งจากฐานล่างไว้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่หนักข้างบนแต่ฐานล่างอ่อนแอ ซึ่งประวัติศาสตร์ไทยมีโครงสร้างทางสังคมที่หล่อเลี้ยงจากเบื้องล่าง เป็นผลให้ฐานล่างอ่อนแอแต่ฐานบนเลอะเทอะ ซึ่งแนวทางที่จะช่วย

ได้ ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า “...เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเองและความเข้มแข็งของฐานล่าง เป็นหลักการสำคัญที่นำมาจากหลักพุทธศาสนาที่ว่า อตตahi อตตโน นาโถ คนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน ปัญหาอยู่ตรงที่ว่า คนไทยติดอยู่กับระบบอุปถัมภ์มาเป็นเวลานาน ซึ่งระบบอุปถัมภ์นี้ สอนให้ผู้คนที่พึ่งผู้อื่น ซึ่งคิดพึ่งพิงอยู่เรื่อยก็จะทำให้สังคมอ่อนแอ ดังนั้นสังคมไทยจะพ้นวิกฤตไปได้จะต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ คือเปลี่ยนวิธีคิดจากการพึ่งคนอื่น สิ่งอื่น มาเป็นที่พึ่งตนเองสร้างความเข้มแข็งให้ตนเอง เปลี่ยนจากการทำให้ฐานล่างอ่อนแอ มาเป็นที่ทำให้ฐานล่างเข้มแข็ง เมื่อฐานล่างเข้มแข็งจะทำให้ความเลวร้ายที่เกิดขึ้นมาพลิกกลับมาสู่ภาวะที่ดีขึ้น...”

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2530 : 34) ยังกล่าวถึงลักษณะของการพึ่งตนเองว่า การพึ่งตนเองเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำโดยปัจเจกบุคคลและครัวเรือน เพื่อให้บรรลุถึงหลักประกันในการดำรงชีวิตของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากมองลักษณะของกลุ่มแล้ว การพึ่งตนเองจะเกิดจากกลุ่มหรือสังคมที่มีการจัดระบบเพื่อให้สามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง โดยร่วมมือกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน อย่างอิสระ

ทฤษฎีของนักการศึกษาดังที่กล่าวมาในข้างต้น สามารถนำมาสรุปใช้ในงานวิจัยได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองจะมีความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน แต่อำนาจของเงินก็ยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดชนชั้นในกระบวนการซื้อขายอยู่ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวได้แบ่งกลุ่มของผู้ขายเป็น 2 ระดับคือ นายทุนย่อยกับผู้ขายตรง ความสัมพันธ์ของทั้งสองมีความแตกต่างทางฐานะทางเศรษฐกิจโดยสิ้นเชิง คือฝ่ายหนึ่งจะมีอำนาจน้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะมีการสร้างฐานของฝ่ายที่ค้อยกว่ามากเพียงใด ก็ยังค้อยกว่าเช่นเดิม

1.6.2.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

เมื่อกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเวลาหรือขึ้นอยู่กับเวลาเสมอ การเปลี่ยนแปลงต้องกล่าวถึงระยะเวลาหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปอีกระยะหนึ่ง (over some period of time) เวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในเรื่องใดก็ตามที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สำหรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม (ดาร์วิน เมตตาริกานนท์, 2530. 17-18)

Nisbet. (1969. 166-168) (อ้างถึงใน กฤษณพงษ์, 2541 : 34-36) กล่าวถึงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ในสังคมมนุษย์ ไว้ว่า

- 1) การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติ (Change is natural) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงคนเรา ที่จะต้องมีการเกิดแก่ เจ็บ ตาย ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา
- 2) การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอยู่ตลอดเวลา (Change is immanent) การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ละสถาบันทางสังคมจะมีเหตุความจำเป็น และเหตุผลแห่งการเปลี่ยนแปลง

3) การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง(Change is continuous) การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ของสังคมสู่ขั้นตอนที่สมบูรณ์กว่าและพัฒนาไปถึงขั้นตอนสุดท้าย

4) การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่จำเป็น (Change is necessary) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น รัฐมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ต้องพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น

5) การเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเดียวกัน (Change is uniform) การเปลี่ยนแปลงนี้กล่าวถึงว่า ทุกสังคมต้องผ่านขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงแบบเดียวกันหมด นั้นหมายความว่าทุกสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นลำดับขั้น เป็นกระบวนการและตอบสนองสิ่งที่จำเป็นของพวกเขา

นอกจากนี้ Davis (1949) (อ้างถึงใน คารารัตน์ เมตตาริกานนท์. 2530. 20) กล่าวถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมว่า

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในอดีตเป็นแบบดั้งเดิม การผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภคและการแจกจ่าย ก็เพื่อใช้บริโภคเพียงพอกภายในครัวเรือนเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันอาจกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในลักษณะของเศรษฐกิจแบบเงินสดมากขึ้น

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หมายถึง ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมและจิตสำนึกทางการเมืองและการปกครองอยู่เสมอ การมีโครงการพัฒนาหมู่บ้านการร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน และการเรียนรู้ประชาธิปไตย เช่น การออกไปหาเสียงเลือกตั้ง การพยายามพัฒนาชุมชนด้วยระบบสภาตำบล ซึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ แม้ว่าจะเป็นไปได้ช้าก็ตาม

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม ในรูปกฎเกณฑ์ของการจัดระเบียบทางสังคม มีลักษณะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมปัจจุบัน

ซึ่ง Wiese (1956) (อ้างถึงใน สุวิทย์ วีระศาสตร์, 2529 : 3-6) กล่าวถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับ Davis ไว้ว่า ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จะมีผลกระทบต่อระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบการศึกษา ระบบความเชื่อและประเพณี ระบบสาธารณสุข

นอกจากนี้ ความแตกต่างของชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยม ซึ่ง Alvin L. Bertrand ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของชุมชนทั้งสองประการนี้ว่า เกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมหรืออิทธิพลของสิ่งแวดล้อม 3 ประการ คือ (Alvin L. Bertrand. อ้างถึงใน กฤษณพงษ์ จุฑากนก, 2541 : 45-47)

1) อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ที่ตั้งของชุมชน ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ความใกล้ชิดกับธรรมชาติ และความห่างไกลจากชุมชนภายนอก

2) อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ การติดต่ออย่างใกล้ชิดกับกลุ่มปฐมภูมิ ความแตกต่างของสังคม การแบ่งชั้นและวรรณะของสังคมและการเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม

3) อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้แก่ การแสดงออกทางวัฒนธรรม การควบคุมทางสังคม ความรู้และทักษะ การประกอบอาชีพ และระดับและมาตรฐานการครองชีพ

ทฤษฎีดังกล่าว แสดงถึงความแตกต่างของสภาพสังคม บริบทแวดล้อม ความต้องการปัจจัยระหว่างชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของครอบครัวและชุมชน

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับมหภาคส่งผลถึงระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของครอบครัวและชุมชน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของเกษตรจากการผลิตเพื่อยังชีพในครอบครัว ไปสู่การผลิตเพื่อเงินและการค้าขาย เป็นผลทำให้เกิดการถือครองวัตถุภาวะที่เรียกว่า วัตถุนิยม มุ่งให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ การนำเอาสิ่งใหม่ๆเข้ามาแทนที่ในชีวิตประจำวัน ทำให้ต้องมีการปรับสภาพหรือปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตที่ตอบสนองความต้องการของคนได้ ซึ่งเมื่อบริบทแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบความคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิตกลายเป็นคนขายลอตเตอรี่ ในรูปแบบกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของพวกเขาเองตามมาในภายหลัง

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลอตเตอรี่ หรือสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังนี้

1.7.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลอตเตอรี่ หรือสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือเกี่ยวข้องกับกิจการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกิจการหรือสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้แก่

บุญมี พรหมปัญญานันท์ (2527 : 23) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการจัดจำหน่ายกำหนดราคา สลากกินแบ่งรัฐบาล ในปี 2527 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่ากองสลาก ซึ่งเป็นผู้ผูกขาดในการผลิต และการจำหน่ายแต่เพียงผู้เดียว จะมีพฤติกรรมสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค ในการจำหน่าย และกำหนดราคาเพื่อแสวงหากำไรสูงสุดจากการประกอบการหรือไม่

ผลจากการศึกษาพบว่า ระดับผู้ผลิต ตลาดมีลักษณะเป็นแบบผูกขาดสมบูรณ์ ระดับผู้ค้าส่ง ตลาดมีลักษณะเป็นแบบกึ่งผูกขาด และในระดับการค้าปลีกตลาดมีลักษณะการแข่งขันที่สมบูรณ์

ในการดำเนินการของกองสลากพบว่า ไม่ได้เป็นไปในลักษณะของผู้ผูกขาดที่ดำเนินกิจการเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด แต่จะเป็นลักษณะของการแสวงหารรรถประโยชน์ ทั้งนี้ เพราะประการแรก มีการแบ่งแยกอำนาจของการค้าของกิจการ(รัฐ) กับผู้บริหารกองสลาก ซึ่งผู้บริหารกองสลากไม่มีอิสระในการดำเนินนโยบาย นโยบายต่าง ๆ ที่นำมาใช้จะถูกกำหนดและได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีกระทรวงการคลังและคณะรัฐมนตรีก่อนนำมาใช้ ประการที่สอง กำไรที่ได้จากการดำเนินการไม่ตกแก่ผู้บริหาร ประการที่สามราคาขายในปัจจุบันเป็นราคาที่กำหนดขึ้นมาตั้งแต่ปี 2495 ซึ่งไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงขณะที่สภาพตลาดเปลี่ยนไป และประการที่สี่มีอิทธิพลทางการเมืองเข้าแทรกแซง เช่น การจัดสรรโควตา เป็นต้น

จากการศึกษาส่วนเหลือของตลาดพบว่า ผู้แทนจำหน่ายได้กำไรมากที่สุด รองมาได้แก่ พ่อค้าปลีก พ่อค้าส่ง และกองสลาก การที่ผู้แทนจำหน่ายได้รับกำไรมากกว่าพ่อค้าในระดับอื่น ๆ เพราะมีต้นทุนการตลาดน้อยโดยเปรียบเทียบ และการที่พ่อค้าส่งมีกำไรน้อยกว่าพ่อค้าปลีกเนื่องจากมีข้อจำกัดทางข้อมูล ซึ่งหากนำข้อมูลทางการทำงานของพ่อค้า ทั้ง 2 ระดับมาพิจารณาร่วมกันแล้ว คาดว่าพ่อค้าส่งต้องมีกำไรมากกว่าพ่อค้าปลีก ส่วนกองสลากซึ่งมีกำไรน้อยกว่าพ่อค้าในระดับอื่นทั้งหมด เป็นผลมาจากข้อจำกัดต่าง ๆ ในการผลิต กำหนดราคาและจำหน่ายดังเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น

ธีระยุทธ บุญมี (อ้างถึงใน สยามรัฐ, 2530 : 31) แห่งสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาเรื่อง คนเล่นหวย ในปี 2530 ผลการวิจัยพบว่า คนไทยร้อยละ 20 เล่นหวยได้ดิน (สลากกินรวบ) อีกร้อยละ 20 ซ้อสลากกินแบ่งรัฐบาล ขณะที่นักเล็งโชคชาวไทย ทั้งที่อาศัยอยู่ได้ดินและหวยรัฐบาลควบคู่กันไปทั้งสองอย่าง มีร้อยละ 40 เมื่อรวมกันแล้ว พบสรุปได้ว่าทั้งหมดคือ คนไทยเกือบทั้งประเทศ “เล่นหวย” เป็นชีวิตจิตใจ

ธีระพร วีระถาวร (2530 : 7) ศึกษาเรื่อง ความน่าจะเป็นกับสลากกินแบ่งรัฐบาล ในปี 2530 โดยใช้ข้อมูลการออกรางวัล 170 งวด ตั้งแต่ 16 มกราคม พ.ศ. 2521 ถึง 1 กุมภาพันธ์ 2528 การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีทางสถิติคือ การทดสอบ ไค-สแควร์ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของการออกรางวัลเลขท้ายสามตัวของรางวัลที่ 1 ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยใช้ข้อมูลจำนวน 70 งวด ตั้งแต่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ถึง 1 ตุลาคม 2530 ตามลำดับ ผลการศึกษาสรุปว่าการทดสอบความเที่ยงตรงของการออกรางวัล โดยใช้ข้อมูลจำนวน 90 งวด คือ การออกรางวัลทุกหลักของเลขท้ายสามตัวของ

รางวัลที่ 1 ไม่เพียงตรงด้วยระดับความเชื่อมั่น 80 % ผลสรุปของข้อมูลจำนวน 70 งวด คือ การออกรางวัลของหลักหน่วยของเลขท้ายสามตัวของรางวัลที่ 1 ไม่เพียงตรงด้วยระดับความเชื่อมั่น 90 % กล่าวคือ การออกรางวัลเลขท้ายสามตัวของรางวัลที่ 1 ไม่เพียงตรงด้วยระดับความเชื่อมั่น 90 % หมายเลข ที่ออกมาก็คือ เลข 7 ซึ่งออกทั้งหมด 13 ครั้ง โดยที่ค่าเฉลี่ยที่ควรจะเป็นเท่ากับ 7 ครั้ง ถ้าการออกรางวัลเพียงตรง

พิสิษฐ์ กิจเรณู (2541.) ศึกษา การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชาวชนบทอีสาน : กรณีกลุ่มชาวบ้านผู้ไร้ขายลอตเตอรี่ บ้านโพนงาม หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้ไร้ขายลอตเตอรี่ ใน 4 ประเด็น คือ ศึกษาสภาพทั่วไปในด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน ศึกษาพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการเกษตรไปสู่การขายลอตเตอรี่ ศึกษาวิธีดำเนินการขาย และศึกษาประโยชน์และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวและชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะสภาพหมู่บ้านโดยทั่วไปเหมือนกับหมู่บ้านอีสานตอนบน แต่พบว่ามี การเปลี่ยนแปลงเมื่อสิบสองปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปขายลอตเตอรี่ และถ่ายทอดไปในกลุ่มญาติ เพื่อนบ้านและชุมชนใกล้เคียง วิธีการขายจะไปแบบชั่วคราวเดือนละ 2 งวด ในช่วงวันที่ 8-16 และ 23-31 ของเดือน นอกเหนือจากนั้นจะเป็นวันที่อยู่กับครอบครัว แหล่งที่ไปขายส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร โดยไปในลักษณะกลุ่มเช่าบ้านอยู่ด้วยกัน และคนที่ไปขายส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานก่อให้เกิดรายได้ที่ชัดเจน ครอบครัวไม่มีปัญหาเรื่องเงิน แต่ก็มีผลกระทบด้านความอบอุ่นของครอบครัว และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมการบริโภค แต่ไม่ใช่เรื่องร้ายถ้าเทียบกับความคุ้มค่าที่เกิดขึ้นกับครอบครัวและชุมชนของพวกเขา

1.7.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

ในการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการและวิถีชีวิต ชีคเอาวัตอุปประสงค์ของการวิจัยมาเป็นกรอบในการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายและชัดเจนในเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่

นฤมล นิตยจินต์ (2534.) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เจ้ามือหวยใต้ดิน : ศึกษาเฉพาะกรณีอิทธิพลทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะทดสอบอำนาจและอิทธิพลของเจ้ามือหวยใต้ดินจากปัจจัยด้านพื้นฐานในการดำรงชีพ ปัจจัยด้านวิกฤตการณ์ ปัจจัยทางด้านการให้ความคุ้มครองและอิทธิพล และปัจจัยทางด้านการให้บริการสาธารณะ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบเจาะลึก

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยพื้นฐานในด้านการดำรงชีพ ปัจจัยด้านวิกฤตการณ์ และปัจจัยด้านการให้บริการสาธารณะนั้น เป็นปัจจัยที่ทำให้เจ้ามือมีสถานภาพสูงกว่าชาวบ้านและตำรวจ แต่ไม่ได้มีสถานภาพสูงกว่าการเมือง ส่วนปัจจัยด้านการคุ้มครองและอิทธิพลนั้น เป็นปัจจัยที่ทำให้เจ้ามือ

มีอำนาจและมีอิทธิพล อำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของเจ้ามือหอยได้ดินมีลักษณะของความสัมพันธ์ตามเส้น กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้ามือหอยได้ดินกับชาวบ้านทำให้เจ้ามือมีสถานภาพเป็นผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจและมีอิทธิพล ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้ามือหอยกับนักการเมืองทำให้เจ้ามือมีสถานภาพของการเป็นคนกลางที่มีอำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างเจ้ามือหอยได้ดินกับตำรวจทำให้เจ้ามือเป็นผู้อุปถัมภ์

สันติสุข เทศประสิทธิ์ (2534.) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทขององค์การประชาชนในการพัฒนาการเศรษฐกิจชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคันทา พบว่ากลุ่มออมทรัพย์มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท ดังนี้

1) มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนประสิทธิภาพการผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิตการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ การออม การระดมทุน การลงทุน และการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของครอบครัว

2) มีบทบาทในด้านการตลาด กลุ่มออมทรัพย์เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสาร เพื่อประกอบการตัดสินใจในการผลิต การขาย ผลผลิต นอกจากนี้ยังลดขั้นตอนทางการตลาด ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างอำนาจต่อรองให้กับสมาชิก ในลักษณะของการเก็บรักษาผลผลิตเพื่อต่อรองราคา

3) มีบทบาทในการพัฒนาอาชีพ รายได้และมิงานทำในลักษณะของการแนะนำส่งเสริมอาชีพรวมทั้งทางตรงและทางอ้อม การสนับสนุนอาชีพหลักในด้านการจัดหาปัจจัยการผลิตเพิ่มปริมาณการผลิต ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น และบทบาทในการส่งเสริมการมีงานทำ

วิรัตน์ พงษ์ทอง (2538.) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อการค้ารายอยู่และการเสื่อมสลายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย : กรณีศึกษาหมู่บ้านไทยยวน ตำบลคอนแร่ จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเพื่อทำให้ทราบการสาเหตุของการดำรงอยู่และการเสื่อมสลายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการสาเหตุของการเสื่อมสลายของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เนื่องจากภาวะขาดแคลนวัตถุดิบที่นำมาสร้างงานศิลปหัตถกรรม และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของชาวบ้านที่นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามามีบทบาทในการสร้างงานศิลปหัตถกรรมทำให้คุณค่าและเอกลักษณ์ลดลง ตลอดจนการลดจำนวนของคนมีฝีมือ และปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการค้ารายอยู่ของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ การส่งเสริมในเชิงพาณิชย์จากส่วนกลาง ค่านิยมของคนในสังคมเมืองที่เก็บสะสมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การที่ชาวบ้านไม่มีรายได้จากการเกษตรจึงหารายได้จากงานฝีมือแทน และการเกิดความภาคภูมิใจเมื่อศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเหล่านั้นสร้างชื่อเสียงให้ท้องถิ่นของตน

สมพงษ์ จิตระดับ (2540.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการใช้กระบวนการพัฒนาเด็กเร่ร่อนในโรงเรียน : กรณีศึกษามูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ซึ่งเป็นการศึกษาเด็กเร่ร่อนในฐานะชนกลุ่มน้อยที่เติบโตขึ้นในเมืองใหญ่ และขาดกระบวนการคัดกรองอย่างเพียงพอจากระบบครอบครัว ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยในภาคสนามด้วยแนวคิดของการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Study) มุ่งศึกษาชีวิตจริงของเด็กเร่ร่อนในแต่ละวัน การดำเนินชีวิต การขอทาน การหารายได้ ยาเสพติด การขายบริการ ภาษาที่ใช้ การแต่งกาย ค่านิยม การหาที่พักหลับนอน การสนุกสนาน การเอาตัวรอด และอื่น ๆ ที่นับเป็นวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน ซึ่งผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม ที่สั่งสมถ่ายทอดและเรียนรู้จากถนน เมื่อถูกจับตัวส่งสู่สถานกักกันที่เน้นการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ตารางเวลา เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กเร่ร่อนจำนวนมากไม่สามารถปรับความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมทั้งสองให้เข้าด้วยกัน ได้ส่งผลให้เกิดความไม่ร่วมมือ ค่อต้าน และพยายามหนีไปสู่วัฒนธรรมถนนตลอดเวลา

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. (2541.) กล่าวในเอกสารถึง แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนาในประเทศไทย ตามแนวคิดของสำนักวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นกระแสหลักในการศึกษาเรื่องชาวนาและเศรษฐกิจชาวนาว่า การพัฒนาสู่ความทันสมัย เน้นการสร้างเศรษฐกิจเติบโตทางเศรษฐกิจ และบทบาทของรัฐ ก่อให้เกิดผลลบต่อชาวนา คือ ชาวนาไม่มีที่ยืนในสังคม ต้องถูกขจัดให้หมดไปหรือกลายเป็นกรรมกร และเห็นว่าชาวนาเป็นที่มาของความล้มล้าง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

จากเหตุผลดังกล่าว ก่อให้เกิดการเรียนรู้จิตใต้สำนึกของชุมชนซึ่งเคยถูกคุกคามมาเป็นจิตใต้สำนึกที่เป็นอิสระ เพราะชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือการให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และแก่ความผสมกลมกลืนกันในชุมชน โดยถือเอาหมู่บ้านเป็นจุดตั้งในการศึกษาองค์ประกอบทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ตลอดจนความเชื่อที่เน้นการมองแบบแผนทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน และศึกษาความสัมพันธ์ที่หมู่บ้านมีต่อสังคมแบบอื่นๆ ที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบหมู่บ้าน

อมรา พงศาพิชญ์ (2543 : 64-88.) กล่าวในเอกสารถึง แนวคิดเรื่องวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความรู้ และโครงสร้างอำนาจที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ว่า การถ่ายทอดความรู้ คือกระบวนการทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เชื่อมโยงกับเรื่องอำนาจ เพราะการสร้างอำนาจ หรือการใช้อำนาจบนฐานความรู้ความเชื่อเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ความเชื่อเรื่องชายเป็นใหญ่ สอดคล้องกับพฤติกรรมการเที่ยวโสเภณี ขณะเดียวกันสังคมก็ระบุว่า โสเภณีเป็นผู้ที่กระทำผิดตามกฎหมายและผิดประเพณี และความเชื่อที่ว่า สังคมสมัยใหม่มีปัญหาและความไม่สมดุลในเรื่องของโครงสร้างสังคมและ โครงสร้างอำนาจ เพราะผู้มีอำนาจในสังคมจะเป็นผู้กำหนดกลไกการทำงานและมีส่วนกำกับหรือปรับความคิดความเชื่อของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งได้ แม้แต่วัฒนธรรมก็สามารถถูกชี้นำโดยรัฐได้

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิต เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ความต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้น และความต้องการความมั่นคงทางเสถียรภาพ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและมีการปรับเปลี่ยนไปตามผลกระทบที่เกิดขึ้น

คนขายลอตเตอรี่ หมายถึง คนขายสลากกินแบ่งรัฐบาลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตตามกระบวนการขายลอตเตอรี่ วิธีการดำรงชีวิต ความเชื่อ การสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม ค่านิยม, การหารายได้, การใช้ภาษา, และการหาความบันเทิง การปรับตัว การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามผลกระทบที่เกิดขึ้น และมีผลต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

ผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการขายลอตเตอรี่ ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ทุน รายได้ รายจ่าย และการบริโภคทางวัตถุ

ผลกระทบต่อสภาพการเมือง หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการขายลอตเตอรี่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ บทบาท หน้าที่ ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชน ความร่วมมือในประชาธิปไตย การเมืองระดับท้องถิ่น และการเมืองระดับประเทศ

ผลกระทบต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการขายลอตเตอรี่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อ การสืบทอดประเพณี ค่านิยมด้านจิตใจ ระบบครอบครัวและเครือญาติ การศึกษา สาธารณสุข

ยี่ปั่ว หมายถึง ผู้แทนจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือผู้ถือสิทธิ โดยการทำสัญญากับสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล แล้วนำมาขายให้กับชาปั่ว อีกทอดหนึ่ง

ชาปั่ว หมายถึง ผู้แทนจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล ที่รับสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือลอตเตอรี่มาจากยี่ปั่วหรือชาปั่วรายใหญ่กว่า แล้วนำมาขายต่ออีกทอดหนึ่ง

เถ้าแก่ หมายถึง ผู้ให้ทุนสนับสนุนการขายลอตเตอรี่ด้วยเงิน และมีบทบาทในการนำชาวบ้านเดินทางไปขายลอตเตอรี่ในพื้นที่ต่าง ๆ

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไป

2.1 ความหมายของสลากกินแบ่ง

"สลากกินแบ่ง" หมายถึง สลากที่จำหน่ายแก่ผู้ถือ เพื่อรับรางวัลในการเสี่ยงโชค สลากกินแบ่งรัฐบาลปัจจุบันเป็นสลากที่มีตัวเลข 6 หลัก ตั้งแต่ 000000-999999 ประชาชนเลือกซื้อและตรวจรางวัลได้เฉพาะผลของรางวัลประจำงวดนั้น

ภาพที่ 1 ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาล

2.2 ประวัติความเป็นมาของสลากกินแบ่งรัฐบาล

กิจการสลากกินแบ่งรัฐบาล เริ่มมีครั้งแรกในปีพุทธศักราช 2471 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เดิมสลากกินแบ่งรัฐบาลเรียกว่า "ล็อตเตอรี่" มีชาวอังกฤษชื่อ "ครูอัลบาสเตอร์" เป็นผู้นำวิธีการออกรางวัลเข้ามาเผยแพร่เป็นครั้งแรกโดยในครั้งนั้น รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้กรมทหารมหาดเล็กออกล็อตเตอรี่เป็นครั้งแรกในประเทศไทย เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของพระองค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือพ่อค้าชาวต่างประเทศ มาร่วมแสดงในการจัดพิพิธภัณฑ์ที่ศึกษาคองคาเคีย ในพระบรมมหาราชวัง หลังจากนั้นการออกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลยังคงดำเนินตลอดมาแต่เป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ ซึ่งส่วนมากจะเป็นการหารายได้เพื่อการสาธารณกุศลและการสาธารณประโยชน์ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2482 โดยมติของรัฐมนตรี ให้จัดตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลขึ้นตรง

ต่อกระทรวงการคลัง ถือเอาวันที่ 5 เมษายน 2482 เป็นวันสถาปนา การออกรางวัลเป็นอย่างสม่ำเสมอ และตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ดำเนินกิจการภายใต้พระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคลมีวัตถุประสงค์เพื่อ ออกสลากกินแบ่งรัฐบาล จัดการ โรงพิมพ์ อันเป็นอุปกรณ์การพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาลหรือสิ่งพิมพ์อื่นที่คณะกรรมการเห็นชอบ และกระทำการอื่นใดที่เกี่ยวข้องหรือที่เป็นประโยชน์แก่การดำเนินกิจการสลากกินแบ่งรัฐบาล

ภาพที่ 2 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ก่อตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

ภาพที่ 3 ภาพครุฑธำมรงค์

ภาพที่ 4 บริเวณตึกกองคาเดี่ย

จะเห็นว่า สลากกินแบ่งรัฐบาลเริ่มมามากกว่า 120 ปี ได้วิวัฒนาการตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 ประชาชนเรียกสลากกินแบ่งรัฐบาลว่า “หวยรัฐ” โดยได้อิทธิพลจากประเทศจีน หรือชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกราก ในประเทศไทย ในสมัยแผ่นดินของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) พุทธศักราช 2378 ปีมะแม ได้มีชาวจีนมาขอสัมปทานจากรัฐบาล ออกหวย ก.ข. เป็นรายวัน โดยจ่ายเงินค่าประมูล ผูกขาด เป็นรายปีเข้าท้องพระคลังเป็นรายได้ของแผ่นดิน ในระยะนั้นนอกจากมีการออกหวย ก.ข. แล้วยังมีหวยจับยี่กีอีกด้วย โดยมีระยะเวลาของการออกหวย 2 เวลา คือ หวย เช้า เวลาออก 02.00 น. หวยค่ำออก 04.00 น.หรือ 05.00 น. (ภารดร รัตนกุล, 2513 : 55-56)

เพื่อให้มองเห็นภาพวิวัฒนาการของสลากกินแบ่งรัฐบาล นับตั้งแต่เริ่มมาจนถึงปัจจุบันว่ามีความเป็นมาอย่างไร สามารถแบ่งได้ 4 ยุคใหญ่ ๆ คือ (ชรินทร์ วัชรินทร์วงศ์, 2534 : 40-42)

2.2.1 ยุคแรก (พ.ศ. 2417 – 2476)

2.2.2 ยุคที่สอง (พ.ศ. 2477 – 2481)

2.2.3 ยุคที่สาม (พ.ศ. 2482 – 2517)

2.2.4 ยุคที่สี่ (พ.ศ. 2517 – ปัจจุบัน)

2.2.1 ยุคแรก (พ.ศ. 2417 – 2476)

การออกสลากกินแบ่งรัฐบาลในครั้งแรกของประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานุญาตให้กรมมหาดเล็กออกลอตเตอรี่ (Lottery) “การเสี่ยงโชค” เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2417 ณ บริเวณพระบรมมหาราชวัง ตึกกองคาเคีย มีชาวอังกฤษชื่อ อาลบาสเตอร์ เป็นผู้อำนวยความสะดวกแบบยุโรป หลังจาก ปี 2417 ประเทศไทยได้ออกลอตเตอรี่เป็นครั้งคราว ไม่ติดต่อกัน

พ.ศ. 2417 ออกลอตเตอรี่ 20,000 ฉบับ ฉบับละ 4 บาท (1 ตำลึง) จำหน่ายได้ 4,930 ฉบับ เงินรางวัลจึงลดลง

พ.ศ. 2460 สงครามโลกครั้งแรก อังกฤษของกู้เงินจากประชาชนชาวไทยโดยออกลอตเตอรี่ตั้งรางวัลไว้สูง และรางวัลมีมาก จำหน่ายฉบับละ 5 บาท ออกลอตเตอรี่ที่สถานทูตอังกฤษ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2460 การออกลอตเตอรี่ดำเนินไปถึง ปี พ.ศ. 2461

พ.ศ. 2461 ออกลอตเตอรี่ ณ สวนจิตรลดา เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ร.6 เก็บเงินบำรุงกาชาดสยาม และกองเสือป่า วิธีออกเลขใช้เลข 1-0 บรรจุกล่อง หรืออับเล็ก ๆ ใส่ลงไห หรือหม้อทองเหลืองตามจำนวนเลขที่ออก แล้วจับขึ้นมาจนครบตัวเลขหลักต่าง ๆ

พ.ศ. 2466 ร.6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า พระราชทานพระบรมราชานุญาตพิเศษ ให้ออก
ลอตเตอรี่ บำรุงเสือป่า กองอาสาสมัครพิมพ์ 1 ล้านฉบับ ๆ ละ 1 บาท ออกปีละครั้ง นำเงินมาซื้อเป็น
พระราชทานกองเสือป่า

พ.ศ. 2476 กิจการลอตเตอรี่หยุดไป 10 ปี นับแต่ลอตเตอรี่บำรุงเสือป่า ต่อมาปี 2476 รัฐบาล
ได้ดำเนินการอีก ได้แก่ (สนิทศักดิ์ สนธิภักดี, 2535 : 75)

2.2.1.1 ลอตเตอรี่สภากาชาดสยาม ฉบับละ 1 บาท จำนวน 500,000 ฉบับ

2.2.1.2 ลอตเตอรี่รัฐบาลสยาม นำเงินไปบำรุงการศึกษา การพยาบาล พิมพ์ออก
จำหน่าย 1,000,000 ฉบับ ราคาฉบับละ 1 บาท ออกรางวัลที่พระราชอุทยานสราญรมย์

2.2.1.3 ลอตเตอรี่สรรพากรรัฐบาลสยาม ปี 2476 รัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็น
นายกรัฐมนตรี มีนโยบายลดเงินรัชชูปการลง แต่เพื่อจะได้เงินมาชดเชยจึงออกลอตเตอรี่กระทรวงการ
คลังมอบกรมสรรพากรเป็นผู้ดำเนินการ

2.2.2 ยุคที่สอง (พ.ศ. 2477 – 2481)

ยุคสองเป็นช่วงภายหลังการเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2477- 2481) รัฐบาลมีนโยบายจะลดเงิน
รัชชูปการ ทำให้รัฐขาดรายได้ จึงได้ดำริให้มีการออกลอตเตอรี่รัฐบาลขึ้น เมื่อปี 2477 โดยออก 1 ล้าน
ฉบับ ๆ ละ 1 บาท ปีละ 4 งวด และในปีเดียวกันรัฐบาลอนุญาตให้กระทรวงมหาดไทยออกสลากกินแบ่ง
บำรุงเทศบาลด้วย โดยกำหนดว่าเดือนใดเป็นเดือนสลากกินแบ่งรัฐบาลให้งดการออกสลากเทศบาล
(ชรินทร์ วัชรินทร์วงศ์, 2534 : 41)

ในยุคที่สองนี้มีเหตุการณ์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับกิจการการออกลอตเตอรี่ ได้แก่

พ.ศ. 2477 ลอตเตอรี่ ออกเป็นงวด ๆ ปีละ 3-4 งวด กระทรวงมหาดไทยมีความประสงค์จะ
หาเงินบำรุงเทศบาล โดยออกลอตเตอรี่เช่นเดียวกับกรมสรรพากร มหาดไทยออกลอตเตอรี่ 2477
เป็นต้นไป แต่จะออกไม่ตรงกับกรมสรรพากร ลอตเตอรี่ เทศบาลมี 2 ชนิด

2.2.2.1 สลากกินแบ่งเทศบาลทั่วไป จำหน่ายทั่วราชอาณาจักร นำเงินมาบำรุงเทศบาล

2.2.2.2 สลากกินแบ่งเทศบาลจังหวัด นำเงินมาบำรุงจังหวัด

กระทรวงมหาดไทยได้สร้างสถานที่ทำการถาวรอยู่ที่สนามด้านในศาลากลางจังหวัด
พระนคร ลงทุน 4,000 บาท ถือเป็นสถานที่ทำการแห่งแรกของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

2.2.3 ยุคที่สาม (พ.ศ. 2482 – 2517)

ยุคที่สามเป็นยุคที่สลากกินแบ่งรัฐบาล เริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง กล่าวคือ ในปีพ.ศ. 2482
คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้โอนกิจการออกสลากทั้งหมดมาขึ้นกับกระทรวงการคลัง โดยให้มีการออก

สลากเรื่อยมา มีทั้งการเพิ่มสลากและลดสลาก พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงราคาตามสภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้น เหตุการณ์ที่น่าสนใจในยุคที่สาม ได้แก่

พ.ศ. 2482 กระทรวงมหาดไทยโอนกิจการสลากกินแบ่งรัฐบาลให้กระทรวงการคลัง เมื่อ 20 เมษายน พ.ศ. 2482 และแต่งตั้งคณะกรรมการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลชุดแรก วันที่ 5 เมษายน 2482 และถือเป็นวันสถาปนาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล คณะกรรมการชุดนี้มีสำนักงานอยู่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดพระนคร และธนบุรี คือบริเวณหน้ากระทรวงมหาดไทย หน้าวัดราชบพิธ ในปัจจุบันเรียกว่า “สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล” ปรับปรุงการออกสลากกินแบ่ง 4 เดือน คือ 1 ครั้ง มาเป็นออกเดือนละครั้ง ตั้งแต่มิถุนายน 2482 เป็นต้นมา พิมพ์สลากออกจำหน่ายเดือนละ 600,000 ฉบับ ราคาฉบับละ 1 บาท

หลังจากปี พ.ศ. 2487 สถิติจากการจำหน่ายสูงขึ้น จึงเพิ่มสลากเป็น 2 บาท (พ.ศ. 2491) และ 3 และ 4 ในปี พ.ศ. 2492 แบ่งสลากเป็นส่วน ๆ จำหน่ายส่วนละ 1 บาท ต่อมา พ.ศ. 2493 ได้เพิ่มราคาสลากเป็น 5 บาท และ 6 บาท จนถึงปี พ.ศ. 2495 เพิ่มราคาเป็น 8 บาทและจากนั้นก็ 10 บาท ทุกวันนี้การเปลี่ยนแปลงก็เพื่อจะเพิ่มเงินรางวัลต่าง ๆ ให้สูงขึ้น เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจแก่ประชาชน และผู้ที่มีรายได้พอสมควรได้มีโอกาสซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ ไม่ได้มุ่งหวังให้คนมีรายได้น้อยนั้นมาเสี่ยงโชค ในปี พ.ศ. 2495 มียอดจำหน่าย 195 ล้านฉบับ

2.2.4 ยุคที่สี่ (พ.ศ. 2517 – ปัจจุบัน)

ในปี 2516 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้เพิ่มยอดเป็น 180 ล้านฉบับ ในพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 ที่กำหนดให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงการคลัง มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน คือ

2.2.4.1 ออกสลากกินแบ่งรัฐบาล

2.2.4.2 จัดการ โรงพิมพ์อันเป็นอุปกรณ์ในการใช้พิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล หรือพิมพ์สิ่งอื่น ๆ ที่คณะกรรมการให้ความเห็นชอบ

2.2.4.3 กระทำการอื่นใดที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์กับการดำเนินกิจการของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

เหตุการณ์สำคัญในช่วงยุคที่สี่ ได้แก่

พ.ศ. 2517 พิมพ์สลากจำนวน 180 ล้านฉบับ ต่อปี

พ.ศ. 2518 สถิติจำหน่ายสูงสุด 252 ล้านฉบับ มีการออกรางวัล 3 งวด ต่อเดือน

พ.ศ. 2519 ในเดือนตุลาคม รัฐบาลให้ลดจำนวนลง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงงวดออกรางวัลเดือนละ 2 งวด งวดละ 10 ล้านฉบับ ลดลงเดือนละ 1 ล้านฉบับ ที่ลดลงเพราะมีสลากกินรวบเกิดขึ้น มีการโกงกัน ชำกััน เข้ามือถูกตำรวจจับ แทนที่จะปราบปราม รัฐจึงแก้โดยลดจำนวนลง

พ.ศ. 2527 พิมพ์เพิ่มอีก 2 พันล้านฉบับ

พ.ศ. 2528 พิมพ์เพิ่มอีก 4 ล้านฉบับ แต่รางวัลเท่าเดิม โดยแบ่งออกเป็น 4 ชุด คือ ก.ข.ค. และ ง ชุดละ 7 ล้านฉบับ รวม 28 ล้านบาท จำหน่ายฉบับละ 10 บาท

พ.ศ. 2529 ลดจำนวนสลากลง 4 ล้านฉบับและมูลค่าเพิ่มขึ้น 40 ล้านบาทต่องวด

พ.ศ. 2530 เพิ่มจำนวนสลากอีก 4 ล้านฉบับ ราคาฉบับละ 10 บาท รวม 360 ล้านบาทต่องวด

พ.ศ. 2535 ยอดพิมพ์สลากทั้งหมด 767,324,000 ฉบับ ณ 1 ตุลาคม 2535

พ.ศ. 2536 ยอดพิมพ์สลากทั้งหมด 672,000,000 ฉบับ

สรุปว่า วิวัฒนาการของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจากอดีตถึงปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานด้านสลากกินแบ่งรัฐบาล ตั้งแต่การเพิ่มจำนวนสลากกินแบ่งรัฐบาลให้มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน การเพิ่มรางวัลมากขึ้นเพื่อกระจายรายได้ให้กับผู้ถูกรางวัล รวมทั้งการออกสลากการกุศลต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือในลักษณะของสาธารณประโยชน์และสาธารณกุศล ซึ่งเป็นไปตามนโยบายที่ว่า “ช่วยรัฐสร้างชาติ” และ “ช่วยราษฎรพัฒนาสังคม”

2.3 ความน่าสนใจของรูปแบบสลาก

ผู้ซื้อสลากหลายคนมิใช่จะสนใจเฉพาะตัวเลขสลากเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการออกแบบหรือภาพที่พิมพ์อยู่ในสลากด้วย รวมทั้งมีการสะสม ในตลาดจะมีสลากโบราณจำหน่ายให้ผู้นิยมสะสมในราคาตั้งแต่ 200-1,000 บาท แล้วแต่อายุความเก่าแก่ของสลากนั้นๆ สาระสำคัญของภาพประกอบในสลากนั้น จะมีคุณค่าในเรื่องของความหมายคือ ความหมายในเชิงวัตถุประสงค์ของการออกสลาก เช่น สลากการกุศลเพื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ให้ความรู้ด้านต่างๆ เป็นต้น และคุณค่าในเรื่องของศิลปะ ความสวยงาม ทำให้สลากมีความหมายพอที่จะเก็บรักษาและสะสมได้

ภาพที่ 5 รูปแบบของสลาก ภาพสลากกินแบ่งรัฐบาล ฉบับบำรุงเสือป่าที่ให้คุณค่าด้านความสวยงาม

2.4 ความหมายของรูปแบบสลากชนิดใหม่

สลากกินแบ่งพื้นฐานที่นิยมเล่นกันในบรรดาสมาชิกของสหพันธ์และประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542 : 131)

2.4.1 สลากลอตโต้ (Lotto)

สลากลอตโต้ เป็นสลากที่ผู้ซื้อจะต้องเลือกกาเครื่องหมายจากช่องที่กำหนด เช่น เลือกกา 6 หมายเลข จาก 42 หมายเลขที่ให้มา การออกรางวัลจะออกตัวเลข 6 หมายเลข ผู้ที่เลือกหมายเลขถูก 6,5,4,3 ก็จะได้รับรางวัลลดหลั่นกันลงไปตามสัดส่วนของยอดจำหน่ายและจำนวนผู้ถูกรางวัล ลักษณะคล้ายการแข่งขันม้า ผู้ซื้อสามารถเลือกตัวเลขได้ตามต้องการและมีโอกาสสะสมเงินรางวัลมากขึ้น แต่จำนวนรางวัลจะถูกหารตามจำนวนผู้ถูกรางวัล

2.4.2 สลากชุด (Instant Lottery) หรือเรียกว่าสลากแบบรู้ผลทันที

สลากชุด (Instant Lottery) หรือเรียกว่าสลากแบบรู้ผลทันทีเป็นสลากสำเร็จรูปที่พิมพ์เลขหรือภาพ โดยมีเงื่อนไขและรางวัลให้เรียบร้อยแล้ว โดยมีฟิล์มกาวเคลือบปิดไว้ ผู้ซื้อจะใช้ฟิล์มชุดออกคัสนั้นผู้ซื้อจะรู้ผลทันที โดยไม่ต้องออกรางวัลอีก แต่เงินรางวัลน้อย เพราะต้องกระจายรางวัล

2.4.3 สลาก 4 ตัว หรือสลาก 3 ตัว (The Number Game)

สลาก 4 ตัว หรือสลาก 3 ตัว (The Number Game) เป็นสลากที่ให้เลือก 4 ตัวหรือ 3 ตัว ตั้งแต่ 0000-9999 หรือ 000-999 โดยมีรูปแบบให้เลือกเล่นเช่น แบบที่ถูกต้องทั้งตัวเลขและตำแหน่ง หรือถูกต้องเฉพาะตัวเลขแต่สลับตำแหน่ง แล้วจึงเลือกจำนวนเงินและวันที่จะเล่น แล้วรอผลการออกรางวัล สลากประเภทนี้เป็นสลากรายวัน คือ ออกรางวัล ทุกวัน แต่มักมีกฎเกณฑ์สำหรับผู้ซื้อ เช่น กำหนดอายุว่าต้องไม่ต่ำกว่า 18 ปีขึ้นไป ทำให้ผู้ซื้อสามารถเลือกตัวเลขได้ตามต้องการ แต่ไม่มีการสะสมเงินรางวัล เพราะรางวัลจะถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอน

2.4.4 สลากแบบธรรมดา (Conventional Lottery)

สลากแบบธรรมดา (Conventional Lottery) เป็นสลากประเภทที่เก่าแก่ที่สุด จะมีการพิมพ์หมายเลขตั้งแต่ 4-7 ตัว กำกับ ออกจำหน่ายในจำนวนที่จำกัด โดยมีรางวัลใหญ่ รางวัลย่อย และรางวัลข้างเคียง เพื่อให้ประชาชนผู้สนใจเลือกซื้อ หลังจากออกรางวัลแล้ว ผู้ซื้อสลากที่มีเลขตรงกับรางวัลที่ออกก็จะรับเงินรางวัลตามที่กำหนดไว้ ปัจจุบันสลากประเภทนี้ไม่เป็นที่นิยม ยังคงมีจำหน่ายในบางประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. 2537, 125-126)

2.4.5 สลากกีฬา (Toto)

สลากกีฬา (Toto) เป็นสลากที่มีลักษณะของการทายผลกีฬา ซึ่งต้องใช้ความรู้และความสามารถในด้านกีฬามาช่วย โดยกำหนดเครื่องหมายว่า “1” ทายว่าทีมเจ้าบ้านชนะ “X” ทายว่าเสมอกัน และ “2” ทายว่าทีมเยือนเป็นผู้ชนะ หากทายถูก 14 คู่จะได้รับเงินรางวัลใหญ่สุด รางวัลต่ำสุดเป็นการทายถูก 7 คู่

2.5 ประวัติความเป็นมาของการออกรางวัล

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เมื่อ พ.ศ. 2482 ยังใช้ที่ทำการซึ่งตั้งอยู่ ถนนอัษฎางค์ หน้าศาลากลาง จังหวัดพระนคร (กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน) ติดกับกระทรวงมหาดไทยเป็นตึกชั้นเดียวรูปตัวยู ใช้ศาลาทรงกลมรูปโดม กลางตึกตัวยูเป็นที่ออกรางวัล

เดิมจะออกรางวัลทุกวันพฤหัสบดี ต่อมา เปลี่ยนเป็นวันที่ 10, 20 และ 30 ของเดือน สลากที่ออกจำหน่ายในช่วงนั้นมีจำนวน 5 แสตนฉบับ ราคาฉบับละ 1 บาท 2 บาท 3 บาท 5 บาท 6 บาท 8 บาท จนถึงราคาฉบับละ 10 บาท เมื่อปี พ.ศ. 2496 (เสริมศรี เผ่าทองสุข, 2542 อ้างถึงใน สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542 : 162)

วิธีการออกรางวัลในสมัยก่อนกำหนดวิธีเสี่ยงจับรางวัล โดยใช้แผ่นพลาสติกรูปวงกลมขนาดเหรียญบาทเดิม เรียกว่า ปี่รางวัล ใช้สีต่างๆกำหนดเป็นรางวัลนับจำนวนตามรางวัลที่ออกคือ

รางวัลที่ 1	สีแดง	มี	1	รางวัล
รางวัลที่ 2	สีเหลือง	มี	5	รางวัล
รางวัลที่ 3	สีม่วง	มี	10	รางวัล
รางวัลที่ 4	สีเขียว	มี	100	รางวัล
รางวัลที่ 5	สีฟ้า	มี	300	รางวัล

รวม 416 รางวัล ซึ่งจะใช้ปี่รางวัลจำนวน 416 ชิ้น ใสในภาชนะทรงกระบอกแนวนอน ติดแกนหมุนได้มีขาตั้ง ตรงกลางภาชนะมีฝาเปิดปิดได้ เมื่อใส่ปี่รางวัลทุกรางวัลแล้วปิดฝาภาชนะ ใช้พนักงานหญิง 1 คนเปิดฝาหยิบปี่รางวัลขึ้นมาทีละอัน ได้สีอะไรก็จะเป็นรางวัลนั้น ในระหว่างการเสี่ยงหยิบปี่รางวัลนี้ขึ้นมา พนักงานหมุนอีก 6 คนจะทำหน้าที่หมุนวงล้อเลขรางวัลพร้อมกันไป ทำเช่นนี้จนออกรางวัลครบทุกรางวัล จึงจะออกรางวัลเลขท้าย 3 ตัว และ 2 ตัวต่อไป

การออกรางวัลดังกล่าวจึงเป็นการออกรางวัลที่สลับกันไปแล้วแต่สีของรางวัลที่หยิบขึ้นมา จะได้เป็นสีใด ผู้ประกาศก็จะประกาศออกอากาศไปจนกว่าจะหมดรางวัล ในสมัยนั้นผู้ประกาศรางวัลคือ คุณแม่่น ชลานูเคราะห์ และคุณชวลี ช่วงวิทย์ ผู้อ่านข่าวผู้มีชื่อเสียงของวิทยุแห่งประเทศไทย ส่วน

ผู้ควบคุมสลากคือ พระยาพาณิชศาสตร์วิธาน พระยาตีพระราชเค โขชัย คุณพระสุริยศักดิ์ และคุณพระราม ธรรมรงค์ (พะเนาว่า มินะกะนิษฐ, 2542 อ้างถึงใน สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542 : 162)

สมัยนั้นการขายสลาก จะขายโดยมีสลากต้นข้าวติดกับใบสลากให้ผู้ซื้อได้เขียนข้อความ บนต้นข้าวตามแต่ใจชอบ เมื่อฉีกเอาใบสลากไป ต้นข้าวก็จะนำส่งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลก่อนเวลา ออกรางวัลสลากเพื่อนำไปเสนอคณะกรรมการอำนวยการออกสลาก ให้ผู้ประกาศอ่านประกาศ หมายเลขที่ถูกรางวัล และอ่านข้อความที่เขียนบนต้นข้าวด้วย โดยกระจายเสียงออกไปให้ผู้ชมได้ยิน กันทั่ว จึงมีข้อความแปลกๆที่เขียนบนต้นข้าว เช่น จึงจกให้ลาก ถูกชายถูกสาวให้ลาก ถ้าถูกจะแต่งงาน ไม่ถูกเสียที บนเจ้าที่ไว้ หรือข้อความตลกขบขัน ได้รับเสียงฮาจากคนดูคนฟังบ่อยๆ

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาเป็นประธานกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาล มีการพิมพ์สลาก เพิ่มมากขึ้นตามความนิยม การออกรางวัลสลากได้ย้ายไปทำการออกรางวัลที่เกาะลอย สวนลุมพินี และ ก่อนทำการออกรางวัลก็มีการแสดงตลกของคณะสมพงษ์ พงษ์มิตร มีจุมพล ปัทมินทร์, ทองแถม ทองชะ และล้อต๊อกร่วมแสดงเป็นที่สนุกสนานและขบขันให้ผู้รอชมการออกรางวัลทุกวงรวมทั้ง พนักงานที่ไปทำงานก็พลอยได้รับความบันเทิงไปด้วย

ในสมัยก่อนมีงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของประเทศคือ งานฉลองรัฐธรรมนูญ ตรงกับวันที่ 10 ธันวาคม จะจัดให้มีงานที่สวนลุมพินี 10 วัน มีการออกสลากฉลองรัฐธรรมนูญกันเป็นรายวัน มีการออกรางวัลตอนกลางคืนทุกคืน งานฉลองรัฐธรรมนูญเป็นงานใหญ่ประจำปี มีการประกวดนางสาวไทย ผู้ที่ไปเที่ยวงานต้องแต่งตัวโก้ ผู้ชายใส่สูท ผู้หญิงใส่ชุดราตรียาว มีพลอร์ลีลาส ผู้ซื้อบัตรไปงานลีลาส ต้องจองล่วงหน้าเพราะมีคนนิยมกันมาก มีวงดนตรีที่มีชื่อเสียงได้แก่ วงสุนทราภรณ์ วงดนตรีกองทัพ เรือ วงดนตรีกองทัพอากาศ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการประกวดนางนพมาศ โดยให้ผู้เข้าประกวดนั่งอยู่บนเรือรอบเกาะลอย จัดให้กรรมการผู้ตัดสินนั่งอยู่ในแพ และในคืนสุดท้ายของงานรัฐธรรมนูญจะมีการตัดสินผู้เข้าประกวดนางสาวไทย ซึ่งผู้เข้าประกวดในสมัยก่อนจะต้องเป็นสาวงามหรือนางงามจาก จังหวัดต่างๆ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดหรือหน่วยงานราชการ กระทรวงต่างๆ เป็นผู้ส่งเข้าประกวดเท่านั้น ซึ่งมีการตัดสินจนถึงรอบสุดท้าย เมื่อตัดสินว่าใครเป็นนางสาวไทยแล้วจะเชิญนางสาวไทยประจำปีนั้น เป็นผู้หมุนรางวัลสลาก

สำหรับพนักงานหมุนวงล้อรางวัล เมื่อเวลาปฏิบัติงานต้องแต่งเครื่องแบบพนักงานหมุน โดยสวมกระโปรงเข้ารูปสีฟ้า เสื้อแขนยาวสีขาว ผูกเนคไทค์สีเดียวกับกระโปรง

ต่อมาสวนลุมพินี จะทำการปรับปรุงบริเวณเกาะลอยให้เป็นภัตตาคารลอยน้ำ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจึงย้ายสถานที่ออกรางวัล ไปออกที่เวทีลีลาส สวนอัมพร และเปลี่ยนการแสดงตลก เป็นการแสดงวงดนตรีแทนและเป็นการเริ่มต้นดนตรีวาบูนุตร ซึ่งเป็นวงดนตรีของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล มีนักร้องที่มีชื่อเสียงมากคือ จินตนา สุขสถิตย์

ต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารสำนักงานขึ้นมาในที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ถนนราชดำเนินกลาง เป็นสำนักงานถาวรจึงมีสถานที่ออกรางวัลของตนเองโดยไม่ต้องอาศัยสถานที่ของผู้อื่นอีกต่อไป

เมื่อมีสำนักงานถาวรได้มีการสั่งซื้อและติดเครื่องออกสลากอัตโนมัติจำนวน 6 เครื่อง เพื่อใช้อออกรางวัลที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 เลขท้าย 2 ตัว และเลขท้าย 3 ตัว ส่วนรางวัลที่ 4 และรางวัลที่ 5 ยังคงใช้วิธีหมุนวงล้อตามเดิม การจะออกรางวัลใดก่อนหลังจะใช้วิธีหีบสีของรางวัลขึ้นมาก่อน เมื่อได้สีใดก็จะออกรางวัลตามสีนั้นจนครบ

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2508 เมื่อพลตำรวจเอกหลวงชาติ ตระการโกศล ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้เชิญคุณสปีน คันธวงศ์ มาเป็นผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายพนักงานหมุนวงล้อใหม่ ได้ชุดแต่งกายเป็นกระโปรงเข้ารูปสีฟ้า เสื้อแขนยาวสีขาวมีปกแหลมใส่เสื้อกั๊กสีฟ้า และมีโบว์สีเหลืองติดทับเสื้อกั๊กสวมหมวกสีฟ้า ติดตรา นกยูงกษัตริย์ตรงหน้าหมวก

เครื่องแบบนี้ได้ใช้ตลอดมาจนกระทั่งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลถูกไฟไหม้ เมื่อปี พ.ศ. 2516 สำนักงานต้องไปขอใช้สถานที่ออกรางวัลของธนาคารออมสินสำนักงานใหญ่ ถนนพหลโยธินเป็นที่ออกรางวัลจนกระทั่งได้มีการก่อสร้างสำนักงานถนนราชดำเนินขึ้นใหม่เสร็จสิ้น จึงได้กลับมาออกรางวัลที่อาคารถนนราชดำเนินตามเดิม และพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงชุดเครื่องแบบพนักงานหมุนใหม่อีก โดยใช้ผ้าไหมไทยตัดเป็นชุดสูทสีฟ้า ข้างในสวมเสื้อแขนยาวสีขาว ซึ่งได้ใช้มาจนถึงปัจจุบัน

2.6 ระบบการตลาดสลากกินแบ่งรัฐบาล

การศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ ต้องพิจารณาตั้งแต่แหล่งที่มาของสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือลอตเตอรี่ ซึ่งกว่าจะถึงมือผู้ขายรายสุดท้ายจะต้องผ่านกระบวนการและพ่อค้าคนกลางหลาย ๆ ส่วน เป็นผลให้ราคาของสลากหรือลอตเตอรี่สูงกว่าราคาจริง ซึ่งมีผลกระทบมาสู่ผู้บริโภคมากที่สุด แต่พฤติกรรมของพ่อค้าคนกลางจะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการตลาด แล้วจึงกล่าวถึงพฤติกรรมของพ่อค้า ในตลาด โดยแบ่งหัวข้อของการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกจะกล่าวถึงการจัดสรรสลากกินแบ่ง รัฐบาล และส่วนสองคือพฤติกรรมของพ่อค้าคนกลาง

2.6.1 การจัดสรรสลากกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลออกจำหน่ายงวดละ 14 ล้านฉบับ แบ่งเป็น 14 ชุด ชุดละ 1 ล้านฉบับ จำหน่ายฉบับละ 40 บาท ออกจำหน่ายเดือนละ 2 งวด สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้จำหน่ายขาดให้กับผู้จำหน่ายสลากซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจำหน่าย ตัวแทนจำหน่ายรายย่อย

องค์กร การกุศล และมูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งได้รับการจัดสรรหรือมีโควตาให้กับสำนักงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคดังนี้ (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542 : 92)

2.6.1.1 ส่วนกลาง หมายถึงเขตกรุงเทพมหานคร มีสลากจำหน่ายทั้งสิ้นจำนวน 79,838 เล่ม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 57.03 จากจำนวนสลากทั้งหมด

2.6.1.2 ส่วนภูมิภาค หมายถึงจังหวัดต่าง ๆ ยกเว้นกรุงเทพมหานคร มีสลากจำหน่ายทั้งสิ้นจำนวน 60,162 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 42.97 ของสลากที่ออกจำหน่ายทั้งหมด

**ตารางที่ 1 บัญชีการจัดสรรสลากให้กับผู้แทนจำหน่ายสลาก ตัวแทนจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล
รายย่อย และองค์กรการกุศล 16 พฤษภาคม 2541**

	จำนวนราย	จำนวนเล่ม	จำนวนเงิน (บาท)	ร้อยละ
ส่วนกลาง				
สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล				
1. ผู้แทนจำหน่ายสลาก	2,090	16,775	67,100,000	11.98
2. ตัวแทนรายย่อย	3,490	17,450	69,800,000	12.46
3. พนักงานเกษียณอายุ	84	500	2,000,000	00.36
4. สลากส่วนกลางคงเหลือ	1	4,395	17,580,000	3.14
	5,671	39,120	156,480,000	27.94
องค์กรการกุศล				
1. องค์กรทหารผ่านศึก	3,904	14,780	59,120,000	10.56
2. สภาสังคมสงเคราะห์	6,180	25,288	101,152,000	18.06
	10,084	40,068	160,272,000	28.62
มูลนิธิ				
1. มูลนิธิโรงพยาบาลราชานุกูล	1	350	1,400,000	00.25
2. มูลนิธิสงเคราะห์และฟื้นฟู สมรรถภาพเด็กพิการบ้านปาก เกร็ด	1	300	1,200,000	00.22
รวม	2	650	2,600,000	57.03

**ตารางที่ 1 บัญชีการจัดสรรสลากให้กับผู้แทนจำหน่ายสลาก ตัวแทนจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล
รายย่อย และองค์กรการกุศล 16 พฤษภาคม 2541 (ต่อ)**

ส่วนภูมิภาค				
สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล				
1. ผู้แทนจำหน่ายสลาก	2,840	16,395	65,580,000	11.71
2. ตัวแทนรายย่อย	10,957	43,767	175,068,000	31.26
รวม	13,797	60,162	240,648,000	42.97
รวมทั้งสิ้น	29,548	140,000	560,000,000	100.00

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542 : 94

จากตารางพบว่า การจัดสรรสลากกินแบ่งรัฐบาลในส่วนกลาง จำนวน 79,838 เล่ม (7,983,800 ฉบับ) คิดเป็นร้อยละ 57.03 ของสลากทั้งหมด

ส่วนของการจัดสรรสู่ส่วนภูมิภาค พบว่า สลากที่จำหน่ายในส่วนภูมิภาค จำนวนงวดละ 60,162 เล่ม (6,016,200 ฉบับ) คิดเป็นร้อยละ 42.97 ของสลากทั้งหมด สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จัดสรรให้กับจังหวัดต่าง ๆ โดยผ่านทางผู้ว่าราชการจังหวัดตามจำนวนที่เหมาะสมของแต่ละจังหวัด เพื่อให้จังหวัดนำไปจัดสรรให้กับผู้แทนจำหน่ายสลากและตัวแทนจำหน่ายสลากรายย่อย ซึ่งจังหวัดเป็นผู้คัดเลือก โดยจังหวัดได้รับส่วนลดร้อยละ 2 ผู้แทนจำหน่ายและตัวแทนจำหน่ายรายย่อยได้รับส่วนลดร้อยละ 7 ซึ่งตั้งแต่ปี 2538 ได้มีการจัดสรรตัวแทนจำหน่ายในส่วนภูมิภาคดังนี้ (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542 : 93-94)

1) ผู้แทนจำหน่ายสลาก (ในส่วนภูมิภาค) มีจำนวนทั้งสิ้น 2,840 ราย ได้รับสลากร้อยละ 4-91 เล่มต่องวด เป็นจำนวนสลากทั้งสิ้น 16,395 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 11.71 ของจำนวนสลากทั้งหมด

2) ตัวแทนจำหน่ายสลากรายย่อย (ในส่วนภูมิภาค) มีจำนวนทั้งสิ้น 10,957 ราย ได้รับสลากร้อยละ 4 เล่มต่องวด เป็นสลากจำนวนทั้งสิ้น 43,767 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 31.26 ของจำนวนสลากทั้งหมด

2.6.1.1 ตัวแทนผู้จำหน่ายสลาก

1) ผู้แทนจำหน่ายสลาก เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับโควตาเป็นเวลานานแล้ว โดยเริ่มจากการบริจาคเพื่อการก่อสร้างสาธารณประโยชน์ ร่วมกับสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล รวมถึงผู้ยื่นความจำนงเป็นผู้แทนจำหน่ายสลาก ซึ่งได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้แทน เมื่อ พ.ศ. 2517 ถึงสัญญาอายุ

2 ปี มีหนังสือค้ำประกัน ธนาคารหรือพันธบัตรรัฐบาลในจำนวนเงิน 5,000 บาท เป็นหลักประกันสัญญา โควตา ซึ่งสามารถโอนเป็นกรรมสิทธิ์ของทายาทได้ ปัจจุบันสัญญาดังกล่าวมีการยกเลิกไปแล้ว แต่ยังคงถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เดิมและอนุโลมจำหน่ายสลากให้ตามจำนวนเดิม ผู้แทนจะได้รับสลาก 4-74 เล่ม และได้รับส่วนลด ร้อยละ 7 ผู้แทนจำหน่ายนี้สามารถจำหน่ายให้ผู้ค้าช่วงได้ โดยต้องให้ส่วนลดแก่ผู้ค้าช่วงไม่น้อยกว่าร้อยละ 4.5 ของราคาสลาก ขณะนี้มีตัวแทนจำหน่ายสลากในส่วนกลาง 2,090 ราย จำนวนสลากงวดละ 16,775 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 11.98 ของจำนวนสลากทั้งหมด (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. 2542 : 98)

2) ผู้แทนจำหน่ายสลากรายย่อย เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลกำหนดในการเป็นผู้จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลด้วยตนเอง โดยทำข้อตกลงกับสำนักงาน มีอายุข้อตกลง 12 เดือน และสามารถต่อข้อตกลงใหม่ได้ ปัจจุบันข้อตกลงนี้มีการยกเลิกไปแล้ว แต่ยังอนุโลมให้จ่ายสลากได้ตามจำนวนเดิม ได้รับส่วนลดร้อยละ 7 ในส่วนกลาง ได้รับสลากรายละประมาณ 5 เล่ม(500 ฉบับ) มีจำนวน 3,490 ราย จำนวนสลากงวดละ 17,450 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 12.46 ของจำนวนสลากทั้งหมด

3) องค์กรการกุศลต่าง ๆ

(3.1) สมาคมสงเคราะห์ ในประเทศไทยแห่งพระบรมราชูปถัมภ์ ได้รับการจัดสรรสลากจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เพื่อนำไปจัดสรรต่อแก่ผู้พิการและผู้มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพฯ เป็นการช่วยเหลือด้านอาชีพ และรายได้แก่บุคคลเหล่านี้ให้พอมีรายได้เพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้ส่วนลดร้อยละ 9 โดยให้แก่สภาสังคมสงเคราะห์ ร้อยละ 2 และให้สภาสังคมสงเคราะห์ลดส่วนลดแก่สมาชิก ร้อยละ 7 แต่ละงวดสภาสังคมสงเคราะห์จะได้รับสลากจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจำนวน 25,288 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 18.06 ของจำนวนสลากทั้งหมดที่ออกจำหน่าย ปัจจุบันมีสมาชิก 6,180 ราย

(3.2) องค์กรสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ได้รับการจัดสรรโควตาจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อจำหน่ายไปจัดสรรต่อทหารผ่านศึก โดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้ส่วนลดร้อยละ 9 โดยให้แก่องค์กรสงเคราะห์ร้อยละ 2 และให้องค์กรการสงเคราะห์ทหารผ่านศึกลดให้สมาชิก ร้อย ละ 7 ซึ่งแต่ละงวดองค์กรการสงเคราะห์ทหารผ่านศึกได้รับสลากจากสำนักงานงวดละ 14,780 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 10.56 ของสลากทั้งหมด ปัจจุบันมีสมาชิก 3,904 ราย

(3.3) มูลนิธิโรงพยาบาลราชานุกูลและมูลนิธิสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการบ้านปากเกร็ด ได้รับการจัดสรรโควตาจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อนำไปจำหน่ายหารายได้สนับสนุนมูลนิธิโรงพยาบาลราชานุกูลและมูลนิธิสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการบ้านปากเกร็ด โดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้ส่วนลดร้อยละ 9 โดยมูลนิธิโรงพยาบาลราชานุกูลได้รับสลากจากสำนักงานงวดละ 350 เล่ม และมูลนิธิสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็ก

พิการบ้านปากเกร็ด ได้รับสลากจากสำนักงาน 300 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 0.47 ของจำนวนสลากทั้งหมด
ดังตารางที่ 2

ตาราง 2 บัญชีการจัดสรรบำรุงการกุศลให้กับผู้จำหน่ายสลาก,สมาคมผู้พิการ,และ 5บริษัท

	จำนวนราย	จำนวนเล่ม	จำนวนเงิน
ส่วนกลาง			
1. ผู้จำหน่ายสลาก (รายละเอียด 10 เล่ม)	4,000	40,000	160,000,000
2. 5 บริษัท ๆ ละ 800 ชุด	4,000	50,000	200,000,000
3. สมาคมผู้พิการต่าง ๆ	17	37,000	148,000,000
4. ผู้พิการทั่วไป (รายละเอียด 20 เล่ม)	635	12,700	50,800,000
5. ผู้พิการทั่วไป (รายละเอียด 1 เล่ม)	300	300	1,200,000
รวม	8,952	140,000	560,000,000
ส่วนภูมิภาค			
คลังจังหวัด 85 แห่ง	2,052	30,000	120,000,000
รวมทั้งสิ้น	11,004	170,000	680,000,000

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542 : 95

หมายเหตุ

สลากบำรุงการกุศล จำหน่ายให้บุคคลทั่วไป จำนวน 120,000 เล่ม

สลากบำรุงการกุศลวงพิเศษ จำหน่ายเป็นบุคคลพิการ จำนวน 50,000 เล่ม

การจัดสรรสลากบำรุงการกุศลหรือสลากบำรุงพิเศษนี้ เป็นสลากแบ่งที่หน่วยงานหรือองค์กรได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการให้ออกสลากเพื่อหารายได้สำหรับดำเนินกิจกรรมการกุศลอันเป็นสาธารณประโยชน์เป็นครั้งคราว รายได้ที่เกิดขึ้นเป็นของหน่วยงานผู้ได้รับอนุมัติและดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 อาทิ สลากบำรุงสภาอากาศไทย สลากสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ซึ่งสลากการกุศลนี้จะออกรางวัลพร้อมกับสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยมีลักษณะของสลากมีราคาจำหน่ายเช่นเดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล ตลอดจนใช้ผลการออกรางวัลและเกณฑ์การจ่ายเงินรางวัลเช่นเดียวกับสลากกินแบ่งรัฐบาล สามารถแบ่งตามวิธีการจำหน่าย ได้ 2 ประเภท คือ สลากบำรุงการกุศลทั่วไป และสลากบำรุงการกุศลพิเศษ (สำหรับผู้พิการจำหน่าย) ซึ่งปัจจุบันพิมพ์ออกจำหน่ายงวดละ 12 ล้านฉบับ โดยจัดสรรให้ส่วนกลาง จำนวน 4,000 เล่ม ซึ่งผู้ค้าจะได้รับส่วนลดอัตราร้อยละ 8 ส่วนภูมิภาคจำนวน 30,000 เล่ม โดยคลังจังหวัดได้รับส่วนลดอัตราร้อยละ 1 และผู้ค้าได้รับในอัตราร้อยละ 8

ในส่วนของบริษัทเอกชนที่ได้รับการคัดเลือกตามเงื่อนไขคุณสมบัติ จะได้รับโควตาบริษัทละ 10,000 เล่ม จำนวน 5 บริษัท รวมเป็น 50,000 เล่ม เพื่อให้บริษัทนำไปจัดตั้งและออกจำหน่ายในเขตและอำเภอทั่วประเทศ ได้แก่ บริษัทปลื้มพัฒนา บริษัทหยาดเพชร บริษัทพีพีเมอร์ชาน บริษัทสลากมหาลาก และบริษัท ไคมอนด์ ลอตโต จำกัด

สลากการกุศลพิเศษ (สำหรับผู้พิการจำหน่าย) นั้น จะพิมพ์งวดละ 5 ล้านฉบับ โดยจัดสรรให้สมาคมคนพิการ 17 สมาคม เพื่อนำไปจัดสรรต่อ โดยผู้พิการจะได้รับส่วนลดในอัตราร้อยละ 9

นอกจากนี้การจัดสรรให้ส่วนภูมิภาคทั่วประเทศนั้น สลากกินแบ่งรัฐบาล ถูกจัดสรรให้กับจังหวัดต่าง ๆ และจังหวัดที่ได้รับโควตามากที่สุดคือ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2,870 เล่ม จำนวน 650 ราย รองลงมาคือ จังหวัดเชียงใหม่ 2,780 เล่ม จำนวน 634 ราย และจังหวัดที่ได้รับโควตาน้อยที่สุดคือ จังหวัดอำนาจเจริญ 40 เล่ม จำนวน 10 ราย และจังหวัดเลยได้รับการจัดสรรโควตา 502 เล่ม จำนวน 122 ราย จัดอยู่ในอันดับที่ 57

ส่วนสลากบำรุงการกุศล ถูกจัดสรรให้กับจังหวัดต่าง ๆ และจังหวัดที่ได้รับโควตามากที่สุดคือ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1,700 เล่ม จำนวน 91 ราย รองลงมาคือ จังหวัดเชียงใหม่ 1,200 เล่ม จำนวน 70 ราย และจังหวัดที่ได้รับโควตาน้อยที่สุดจะได้รับโควตาเท่ากันคือ 100 เล่ม จำนวน 5-8 ราย และจังหวัดเลยได้รับการจัดสรรโควตา 100 เล่ม จำนวน 5 ราย

ซึ่งเทียบกับปี พ.ศ. 2477 แล้ว การออกสลากกินแบ่งโดยสรรพากรที่มีความนิยมในสมัยนั้นมีจำหน่ายถึง 70 จังหวัด และสามารถจำหน่ายได้หมด เมื่อออกสลากรางวัลครั้งแรก มีผู้ถูกรางวัล 68 จังหวัด มีเพียงสองจังหวัดที่ไม่ได้รับรางวัล คือเลยและหนองคาย เพราะมีสลากกินแบ่งจำหน่ายน้อย (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. 2542 : 103)

2.6.2 พ่อค้าคนกลางและบทบาทที่มีต่อระบบตลาด

2.6.2.1 บทบาทของพ่อค้าคนกลางในเชิงทฤษฎี

พ่อค้าคนกลางหมายถึง บุคคลที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตลาด และสินค้า เป็นตัวแทนที่ทำให้การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า เสียต้นทุนน้อย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการซื้อขายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าที่มีประสิทธิภาพ พ่อค้าคนกลางได้แก่ พ่อค้าส่ง(wholesalers) พ่อค้าปลีก (Retailers) นายหน้า (Broker) เป็นต้น

ดังนั้นในการซื้อขาย แทนที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคจะทำการซื้อขายกันโดยตรง ก็ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการเป็นตัวแทน และสามารถทำการซื้อขาย โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเมื่อซื้อขายกันเอง เมื่อเทียบกับการที่ผู้บริโภคต้องเดินทางเข้าไปซื้อเอง และตลาดการขายก็เป็นลักษณะเปิดเสรี ย่อมมีผู้ต้องการเป็นพ่อค้าคนกลางมากยิ่งขึ้นเพื่อประกอบการ

บ่อยครั้งที่พ่อค้าผู้ประกอบการอยู่ก่อนแล้วพยายามกีดกันการเข้ามาของผู้ค้ารายใหม่เพื่อคงกำไรส่วนเกินที่มีอยู่ด้วยวิธีการต่าง ๆ วิธีหนึ่งของการป้องกันคือ การได้รับสัมปทาน สิทธิบัตร หรือลิขสิทธิ์อย่างเป็นทางการจากรัฐให้เป็นผู้ผูกขาดดำเนินการได้แต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียว ซึ่งการได้มาของสัมปทานสิทธิบัตรนี้ อาจได้มาจากการให้ค่าตอบแทนหรือติดสินบนแก่ผู้เกี่ยวข้องและ/หรือมีอำนาจลงนามอนุญาตแต่งตั้ง นอกจากนี้อาจมีเหตุผลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง (บุญมี พรหมปัญญานันท์, 2527 : 77)

2.6.2.2 โครงสร้างตลาดและวิธีการตลาดสลากกินแบ่งรัฐบาล

พ่อค้าคนกลางได้เข้ามามีบทบาทต่อระบบตลาดสลากกินแบ่งรัฐบาลอย่างมากจนเห็นได้ชัดในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธานกรรมการบริหารสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยบริษัท ศศิธร จำกัด ซึ่งเป็นของกองทัพบกมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ มีที่ตั้งอยู่เชิงสะพานมอญ ได้เข้ามารับซื้อโควตาสลากจากผู้แทนจำหน่าย กล่าวคือ ถ้าผู้แทนจำหน่ายรายใดไม่มารับสลากในวันที่ทางกองสลากกำหนดจะด้วยเหตุใดก็ตาม ทางบริษัทศศิธร จำกัดจะได้รับสิทธิเป็นตัวแทนรับสลากของผู้จำหน่ายรายนั้นไป ทั้งนี้ผู้แทนจำหน่ายรายดังกล่าวสามารถไปซื้อสลากตามโควตาได้ที่บริษัท ศศิธร จำกัด โดยถูกหักส่วนลดในอัตราร้อยละ 2 ของราคาสลาก หากผู้แทนจำหน่ายรายใดไม่ไปขอซื้อสลากคืนตามจำนวนที่ได้รับโควตาก็จะถูกโอนไปเป็นกรรมสิทธิ์ของบริษัทศศิธรไป (บุญมี พรหมปัญญานันท์, 2527 : 73)

หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่กรรม บริษัทศศิธรก็ล้มเลิกกิจการไป ทำให้บทบาทของพ่อค้าคนกลางและวิธีการตลาดสลากกินแบ่งรัฐบาลได้เปลี่ยนไป ผู้บริหารชุดใหม่ได้จัดสรรโควตาและอัตราส่วนลดใหม่ พ่อค้าคนกลางสามารถไปขอซื้อสลากได้จากหน่วยงานที่ได้รับจัดสรรโควตา โดยพ่อค้าคนกลางจะแข่งขันกันด้วยเงินบริจาคและช่วยเหลือโครงการต่าง ๆ จึงเป็นการเกิดโอกาสให้พ่อค้าคนกลางเพียงไม่กี่รายที่มีเงินทุนมากเข้ามามีอิทธิพล จนกระทั่งมีการนำ พ.ร.บ.สลากกินแบ่งรัฐบาล 2517 มาใช้และได้เปลี่ยนวิธีการจัดสรรโควตาให้หน่วยงานของรัฐ มาให้แก่พ่อค้าโดยตรงทำให้วิธีการทางตลาดสลากกินแบ่งรัฐบาลเปลี่ยนไปจากเดิม

2.7 อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

2.7.1 ก่อนจะเป็นจังหวัดเลย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินแดนที่เก่าแก่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักภูมิศาสตร์ ได้แบ่งพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นบริเวณแอ่งสกลนคร อันได้แก่ สกลนคร หนองคาย อุดรธานี นครพนม เลย กับส่วนที่อยู่บริเวณแอ่งโคราช ซึ่งประกอบด้วยกาฬสินธุ์ ของแก่น มหาสารคาม ยโสธร ศรีสะเกษ

บุรีรัมย์ ชัยภูมิ และนครราชสีมา สำหรับจังหวัดเลยในปัจจุบัน ชาวอีสานโดยทั่วไปเรียกจังหวัดนี้ว่า “เมืองเลย”

ภาพที่ 6 แผนที่จังหวัดเลย

ลักษณะพื้นที่ของจังหวัดเลยโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูง และล้อมรอบด้วยภูเขาตลิ่งชันชัน ลดหลั่นเรียงรายมีลักษณะคล้ายคลื่นทะเล ตัวเมืองมีภูเขาล้อมรอบ คล้ายกระทะใบบัว สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 400 เมตร

แม้เลยจะมีธรรมชาติโอบล้อมอยู่รอบด้านแต่พื้นที่ในจังหวัดหลายแห่งก็มีร่องรอยการอาศัยอยู่ของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังหลักฐานจากบริเวณ ริมแม่น้ำโขงในท้องที่อำเภอเชียงคาน ซึ่งพบเครื่องมือหินกระเทาะทำจากกรวดแม่น้ำ และเศษภาชนะดินเผา ลักษณะคล้ายเครื่องมือยุคหิน ในสมัยที่มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และหาของป่า ยังไม่รู้จักรการทำเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังพบเครื่องมือสมัยบ้านเชียง คือ เครื่องมือหินขัด กระจายอยู่ตามอำเภอท่าลี่ อำเภอปากชม และทางตอนเหนือของอำเภอเชียงคาน ลงมาจนถึงทางตอนกลางและตอนใต้ของอำเภอเมืองเลย และอำเภอวังสะพุง พบภาพเขียนสีในถ้ำและฝาบริเวณตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด ซึ่งยืนยันความเป็นชุมชนโบราณของเลยได้เป็นอย่างดี หลังจากนั้นมามนุษย์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ก็พัฒนาเข้าสู่ยุคต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคที่ยังล่าสัตว์ ยุคเริ่มทำเกษตรกรรม ยุคที่รู้จักนำดินแร่ได้ดินออกมาใช้ทำเครื่องมือสำริด มาจนถึงยุคทวารวดี ราว พ.ศ. 1200 – 1600 ดังหลักฐานจากในเสมานหินที่พบในอำเภอวังสะพุง จนเมื่อเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ที่เริ่มมีอาณาจักรต่างๆ เช่นอาณาจักรล้านนา ล้านช้าง สุโขทัย อโยธยา แคว้นเหล่านี้มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ในสมัยสุโขทัย คาดว่าน่าจะมีชุมชนบ้านเมืองเกิดขึ้นประปรายในบริเวณพื้นที่อำเภอด่านซ้าย เพราะอยู่บนเส้นทางติดต่อระหว่างอาณาจักรสุโขทัยกับอาณาจักรล้านช้าง ต่อมาในสมัยอยุธยา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดเลย อยู่ภายใต้การ

ปกครองของอาณาจักรล้านช้าง มีคนลาวมาตั้งหลักแหล่งมากขึ้น เช่น เมืองเชียงคาน และเมืองค่านซ้าย ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญ

ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา และพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งอาณาจักรล้านช้าง (กรุงจันทบุรีศรีสัตนาคนหุต) พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้กษัตริย์พม่า กำลังแผ่ขยายอาณาจักรมาทางดินแดนแถบนี้ใน พ.ศ. 2103 ทั้งสองอาณาจักรจึงเชื่อมสัมพันธไมตรีกันเพื่อต่อต้านพม่า และแบ่งเขตแดนโดยถือเอาบริเวณถึงกลางระหว่างแม่น้ำน่านและแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่ง และสร้างพระธาตุศรีสองรักขึ้น เป็นพุทธบูชาและเป็นสักขีพยานแห่งการตั้งสัตยาธิษฐานที่จะรักษาไว้ซึ่งไมตรีต่อกัน การสร้างเจดีย์นี้ใช้เวลาานต้องอาศัยแรงงานจากชาวไทยและลาว จึงเกิดหมู่บ้านต่าง ๆ รอบองค์พระธาตุ และเจริญเป็นเมืองค่านซ้าย

ตัวเมืองเชียงคาน แต่เดิมตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง โดยมีขุนคานกษัตริย์เมืองเชียงทอง (หลวงพระบาง) เป็นผู้สร้าง ต่อมาใน พ.ศ. 2238 อาณาจักรล้านช้างเกิดความวุ่นวายจนต้องแบ่งออกเป็น สองแคว้นคือหลวงพระบางทางตอนเหนือและเวียงจันทน์ทางตอนใต้ โดยปันแดนกันตั้งแต่เมืองเชียงคาน ไปจนถึงแก่งหลี่ผีเป็นเขตของเวียงจันทน์ และจากเชียงคานไปจนถึงสิบสองจุไทยและหัวพันทั้งห้าทั้งหกเป็นเขตของหลวงพระบาง

สมัยกรุงธนบุรี อาณาจักรล้านช้างคนเป็นเมืองประเทศราชของไทย เมืองเลยก็ยังคงเป็นเมืองหน้าด่านชายแดน รวมถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในยุคของการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก ฝรั่งเศสเข้ายึดครองเวียตนาม เขมร และดินแดนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงเข้าไปในอาณานิคมของตน เหตุการณ์ครั้งนั้น ก่อให้เกิดข้อพิพาทชายแดน ระหว่างฝรั่งเศสกับรัฐบาลไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 จนไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส คนจากเมืองเชียงคานเดิม จึงอพยพมาตั้งบ้านเมืองใหม่ในฝั่งไทย โดยใช้ชื่อเดิมคือ เชียงคาน ส่วนเมืองเดิมนั้นฝรั่งเศสเรียกว่า สานะคาม เลยได้รับการตั้งเป็นจังหวัดขึ้นอยู่กับมณฑลอุดร เมื่อปีพ.ศ. 2396 ในสมัยรัชกาลที่ 4 จนกระทั่งมีการจัดระบบการปกครองส่วนภูมิภาคใหม่เมื่อปีพ.ศ. 2476 จึงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศ แต่เมืองเลยก็ยังคงเป็นเมืองปิดจนถึงสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีการสร้างเส้นทางจากจังหวัดขอนแก่นขอนแก่นมาถึงจังหวัดเลย คือ เส้นทางหลวง สาย 201 ในปัจจุบัน เลยจึงติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวกขึ้น (สุวัฒน์ อัสวไชยชาญ, 2544 : 19-21)

2.7.2 ประวัติความเป็นมาของอำเภอวังสะพุง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทางด้านโบราณคดี และศิลาจารึก พบว่า วัฒนธรรม ไทย - ลาว เข้ามามีอิทธิพลในบริเวณแอ่งสกลนครมากกว่าอาณาจักรขอม เมื่อชุมชนกลุ่มไทย-ลาว ก่อตัวเป็นสังคมเมือง ซึ่งมีขอบเขตตั้งแต่จังหวัดเลย (เมืองหล่ม เมืองเลย ปากเหือง เชียงคาน ค่านซ้าย) จังหวัดหนองคาย (เมืองเวียงคุก เมืองปากห้วยหลวง) จังหวัดอุดรธานี บริเวณบ้านฝ้อจนถึงจังหวัด หนองบัว

ลำภู จังหวัดสกลนคร และนครพนม (เมืองโคตรบอง) จึงพบว่าพงสาวดารลาวมักจะกล่าวถึงหัวเมืองอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น (ธวัช ภูณโณทก, 2513)

ซึ่งในเขตจังหวัดเลย มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งเมืองต่าง ๆ ได้แก่ เมืองค่านซ้าย เมืองหล่ม เมืองเซไล และเมืองเชียงคาน ซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของอำเภอวังสะพุง ในเขตตำบลทรายขาว มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นว่า เป็นจุดก่อตั้งเมืองเซไล มีการค้นพบพระพุทธรูปนวลโลหะปางประทานอภัยหรือปางห้ามสมุทร ศิลปะล้านช้าง มีข้อความสรุปดังนี้ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย, 2543 : 45 – 46)

ผู้นำอพยพ คือพ่อเจ้าฟ้า นำผู้คนอพยพลงมาจากชายอาณาจักรตอนเหนือของกรุงสุโขทัย ในสมัยพญาลิไท เมื่อ พ.ศ. 1897 ตั้งเมืองริมฝั่งแม่น้ำ เรียกตามชื่อเมืองตามชื่อแม่น้ำว่า เมืองเลว (เมืองเลย) และสร้างวัดกู่เมื่อ ปี พ.ศ. 1900 มีบุตรชายเกิดจากภรรยาผู้มีเชื้อสายเดียวกัน เมื่อปีพ.ศ. 1917 และชาวเมืองเซไลเรียกด้วยความยกย่องเทิดทูน ด้วยเชื่อว่าบิดาเป็นผู้มีเชื้อสายสืบทอดมาจากเจ้าผู้ครองแคว้น จึงเรียกบุตรชายว่า เจ้าฟ้าร่มขาว และเรียกบิดาซึ่งเป็นผู้นำอพยพว่า พ่อเจ้าฟ้า

มีการพัฒนาบ้านเมือง โดยจุดสระบัวเจ้าฟ้าร่มขาว ตัดถนนกลางเมือง และตัดถนนเข้าสู่วัดกู่สร้างเมื่อ พ.ศ. 1900 เพื่อเป็นเครื่องรำลึกถึงคุณของบิดาผู้นำอพยพ และให้ชาวเมืองร่วมกันบุกเบิกบริเวณที่ราบซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกขยายพื้นที่ให้เป็นนารวม ให้ชาวเมืองได้ทำกินร่วมกัน เรียกว่านาหลวง มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนตามบ้านเมืองเล็กน้อยไปจนถึงเมืองหลวงพระบาง มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูกแต่จะมีผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านมาร่วมเป็นที่ปรึกษา จนกระทั่งใน พ.ศ. 2277 เกิดเหตุพุกกั๊กขกั๊ก จนท้าวเดือนสุขผู้ปกครองเมืองคนสุดท้าย ต้องอพยพผู้คนไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ริมฝั่งห้วยน้ำหมาน เรียกว่าบ้านแฮ่ หรือบ้านแห่ สร้างวัดศรีภูมิ หล่อพระพุทธรูปนวลโลหะปางมารวิชัยไว้เป็นพระประจำบ้านประจำเมือง ในปี พ.ศ. 2220

ในส่วนของอำเภอวังสะพุง เดิมมีพลเมืองเพียงเล็กน้อย มีฐานะเป็นแขวงขึ้นอยู่กับเมืองหล่มสัก และหนองบัวลำภู แบ่งการปกครองออกเป็นสองแขวง (มีฐานะเทียบเท่าตำบลในปัจจุบัน) โดยถือลำน้ำปวนเป็นเขตกั้นทางฝั่งทิศตะวันตกของลำน้ำปวนขึ้นอยู่กับเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ในปัจจุบัน ทางฝั่งทิศตะวันออกขึ้นอยู่กับเมืองมัทธาไสย อำเภอมัทธาไสย จังหวัดหนองบัวลำภู ในปัจจุบัน

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) ปรากฏว่าแขวงทั้งสองมีพลเมืองหนาแน่นขึ้น และมีสภาพสมควรยกฐานะเป็นอำเภอได้ จึงจัดตั้งแขวงทั้งสองขึ้นเป็นอำเภอ ชื่อว่า “อำเภอวังสะพุง” ให้อยู่ในความปกครองของเมืองหล่มสัก

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2450 ได้ประกาศยกเลิกการจัดการปกครองบริเวณลำน้ำเหือง ฉบับลงวันที่ 4 มกราคม 2450 ให้คงมีแต่เมืองเลย และแบ่งเขตการปกครองเมืองเลยเสียใหม่ อำเภอวังสะพุงจึงโอนไปขึ้นอยู่กับความปกครองของเมืองเลย ตั้งแต่ พ.ศ. 2451 จนถึงปัจจุบัน

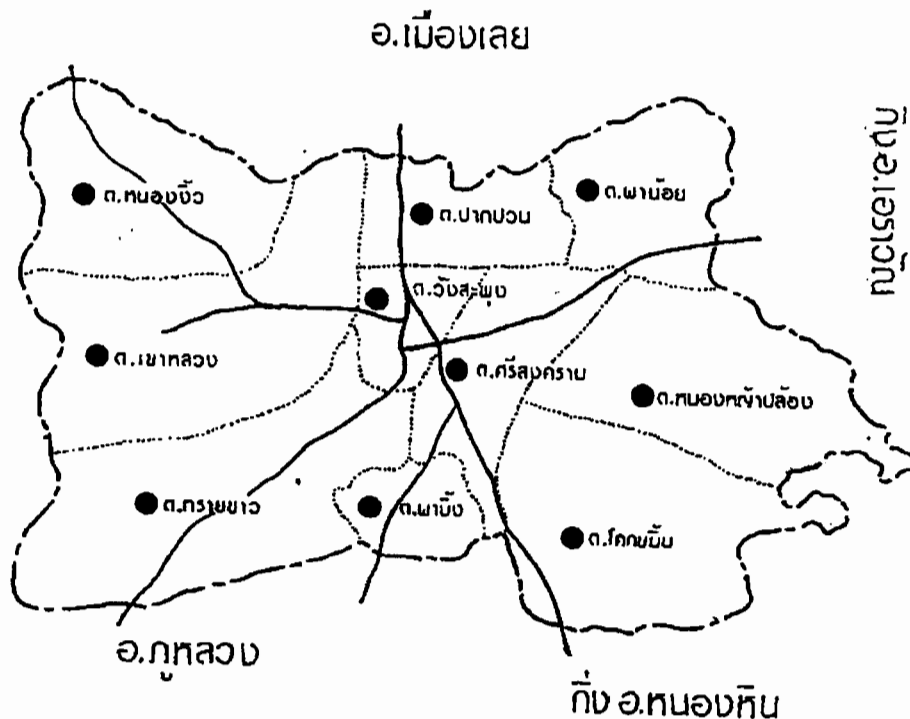
การใช้ชื่อของอำเภอวังสะพุงนั้น คำว่า “วัง” ได้มาจากการเรียกชื่อห้วยน้ำหรือวังน้ำในลำน้ำเลย ส่วน “สะพุง” เป็นชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่ง คือ “ไม้สะพุง” ซึ่งเกิดอยู่บริเวณริมห้วยน้ำหรือวังน้ำในลำน้ำเลยแห่งนี้ รวมเป็น “วังสะพุง”

2.7.3 สภาพทั่วไป ของอำเภอวังสะพุง

2.7.3.1 สภาพที่ตั้งของอำเภอวังสะพุง

อำเภอวังสะพุง ตั้งอยู่ตอนกลางตอนลงมาทางใต้ของจังหวัดเลย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 22 กิโลเมตร มีพื้นที่ 1,144.75 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดกับพื้นที่ต่างๆดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอเมืองเลย อำเภอนาคำ จังหวัดเลย
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอภูหลวง กิ่งอำเภอหนองหิน อำเภอผาขาว จังหวัดเลย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับกิ่งอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอภูหลวง อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย

ภาพที่ 7 แผนที่อำเภอวังสะพุง

2.7.3.2 สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

1) ลักษณะภูมิประเทศ

เลย เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค่อนไปทางภาคเหนือ เลยอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 520 กิโลเมตร มีพื้นที่ 11,426,612 ตารางกิโลเมตร สถานที่ตั้ง ตัวเมืองเลยอยู่ท่ามกลางภูเขา น้อยใหญ่ มีอากาศหนาวเย็น มีหมอกปกคลุมอยู่เสมอ เป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่อากาศหนาวจัดจน อุณหภูมิลดลงถึง 0 องศาเซลเซียส พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง และมีภูเขาบางส่วน ทางทิศตะวันตกมี เทือกเขาคือภูหลวงทอดยาวตลอดแนว ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำเลย ลำน้ำทับ ลำน้ำฮวย ทางด้านทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันออก เป็นที่ราบเนินเตี้ยๆ มีลำน้ำปวนไหลผ่าน สูงจากระดับน้ำทะเล 200 – 500 เมตร

2) ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดเลยอยู่ใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะภูมิอากาศในเขตอำเภอวังสะพุงมี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน ช่วงเดือนมีนาคม – พฤษภาคม อากาศร้อนจัด

ฤดูฝน ช่วงเดือนมิถุนายน – ตุลาคม

ฤดูหนาว ช่วงเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ อากาศหนาวจัด

สภาพอากาศในฤดูร้อนจะร้อนจัด สูงสุดถึง 43.5 องศาเซลเซียส สภาพอากาศในฤดูหนาวจะหนาวจัด เย็นต่ำสุดประมาณ -1.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 26.1 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,200 มิลลิเมตร ต่อปี (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย. 2541 : 39)

3) สภาพเศรษฐกิจ การเมืองสังคมและวัฒนธรรม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

การมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านที่มีไฟฟ้า จำนวน 117 หมู่บ้าน ครั้วเรือนที่มีไฟฟ้า จำนวน 22,965 ครั้วเรือน ครั้วเรือนที่ไม่มีไฟฟ้า จำนวน 922 ครั้วเรือน

การใช้ประปาในหมู่บ้าน ใช้ประปาภูมิภาค จำนวน 3 แห่ง ประปาชนบท จำนวน 71 แห่ง ประปาหมู่บ้าน จำนวน 38 แห่ง

การใช้โทรศัพท์ในหมู่บ้าน ที่มีหมายเลขโทรศัพท์ จำนวน 3,450 หมายเลข จำนวนครั้ว เรือนที่ใช้โทรศัพท์ 3,000 ครั้วเรือน และครั้วเรือนที่มีความต้องการใช้โทรศัพท์ จำนวน 1,000 หมายเลข

การคมนาคมทางหลวงแผ่นดิน ประกอบด้วย สายวังสะพุง – อุดรธานี (สาย 210) และ สาย วังสะพุง – ขอนแก่น (สาย 201) จำนวน 2 สาย และทางหลวงชนบท ประกอบด้วย สายวังสะพุง - อำเภอภูหลวง (สาย 2250) , สายวังสะพุง - ดาดกलय (สาย 2016) , สายวังสะพุง – บ้านนาหลวง (สาย 2140) , ถนนลูกรังระหว่างหมู่บ้าน – ตำบล ,ถนนลาดยางระหว่างหมู่บ้าน, ถนนลาดยางระหว่างหมู่บ้าน – ตำบล

การสื่อสารคมนาคม มีที่ทำการไปรษณีย์ จำนวน 1 แห่ง

2.7.3.3 ด้านเศรษฐกิจ

ด้านการเกษตร ของอำเภอวังสะพุง มีพื้นที่ทางการเกษตรทั้งสิ้น 325,326 ไร่ ครอบครัวยุทธศาสตร์ จำนวน 17,827 ครอบครัวยุทธศาสตร์ สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ แยกได้ดังนี้

การถือครองที่ดิน อำเภอวังสะพุง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 325,326 ไร่ คิดเป็น 1.13 % ของพื้นที่จังหวัดเลย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 อัตราพื้นที่ กับผลผลิต พืชเศรษฐกิจในอำเภอวังสะพุง จากสำนักงานเกษตรอำเภอวังสะพุง ปี พ.ศ. 2544

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (ก.ก./ไร่/ปี)	จำนวนครัวเรือน ที่ปลูก
1	ข้าว	59,300	500	14,825
2	อ้อย	30,200	13,000	1,330
3	มันสำปะหลัง	19,200	2,500	2,120
4	ข้าวโพดเลี้ยงอาหารสัตว์	22,600	700	2,100
5	เคียว	14,500	280	1,370
6	พริก	12,700	1,000	1,820
7	ถั่วเหลือง	9,400	230	1,250
8	ยางพารา	ปลูก 4,547 กรีต 966	490	302
9	ฝ้าย	980	220	410

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอวังสะพุง, 2544 : 18

การปศุสัตว์ ในเขตอำเภอวังสะพุง ประกอบไปด้วยการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่าง ๆ ดังตาราง

ตารางที่ 4 ข้อมูลประเภท และจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงเขต สำนักงานปศุสัตว์อำเภอวังสะพุง ปี พ.ศ. 2544

ที่	ประเภทสัตว์	จำนวน (ตัว)	หมายเหตุ
1	โคเนื้อ	2,108	

ตารางที่ 4 ข้อมูลประเภท และจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงเขต สำนักงานปศุสัตว์อำเภอวังสะพุง ปี พ.ศ. 2544
(ต่อ)

ที่	ประเภทสัตว์	จำนวน (ตัว)	หมายเหตุ
2	โคนม	124	
3	กระบือ	699	
4	สุกร	9,779	
5	เป็ด	26,994	
6	ไก่	137,274	

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเลย, 2544 : 19

การอุตสาหกรรมในอำเภอวังสะพุง มีโรงงานอุตสาหกรรม ประเภท โรงไม้หิน จำนวน 3 แห่ง, โรงหีบฝ้าย จำนวน 1 แห่ง, โรงสีข้าว (ขนาดใหญ่) จำนวน 1 แห่ง

การพาณิชย์ การบริการ และร้านค้าส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลวังสะพุง มีตลาดสาธารณะระดับอำเภอ อยู่ 2 แห่ง และระดับตำบล 3 แห่ง อยู่ที่บ้านปากปวน บ้านเหมืองแบ่ง ตำบลหนองหญ้าปล้อง และบ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว นอกจากนี้ร้านค้าส่วนมากจะจำหน่ายของเบ็ดเตล็ดของป่า พืชไร่ ของชำ เป็นส่วนมาก ได้แก่ สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ จำนวน 5 แห่ง, มีสถานบริการเรีงรมย์ จำนวน 5 แห่ง, มีสหกรณ์ร้านค้า จำนวน 5 แห่ง

การท่องเที่ยวในเขต อำเภอวังสะพุง มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง ส่วนมากเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และวัตถุโบราณ วังสะพุงเปรียบได้กับประตูเมืองเลย เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างการเดินทางสู่ดินแดนอีสานที่อยู่เคียงข้าง ทั้งจากจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี อำเภอนี้จึงมากไปด้วยผู้คนที่สำคัญจรผ่านไปมา นักท่องเที่ยวมักเลือกแวะสัมผัสกับกลิ่นอายความรุ่งเรืองของศาสนาและศิลปกรรมที่อำเภอวังสะพุง จากหลักฐานที่ขุดค้นพบครั้งอดีตจนมาถึงศูนย์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในปัจจุบัน

สถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอวังสะพุงมีอยู่หลายแห่ง สถานที่สำคัญได้แก่ ถ้าผาบังอยู่บริเวณเชิงเขาที่วัดถ้ำที่วัดถ้ำ เป็นรอยพระพุทธบาทขนาดใหญ่ แปลกกว่าทุกแห่งที่เคยเห็นมา คือ แทนที่จะประดิษฐานอยู่ที่พื้น กลับประทับอยู่ที่ผนังถ้ำด้านบนเหนือศรีษะ ทั้งนี้พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เคยมาจำพรรษาอยู่ที่นี่ สองครั้ง คือในปีพ.ศ. 2454 และ พ.ศ. 2461 และเป็นผู้ชี้ว่า คือรอยพระพุทธบาทรอยพระพุทธบาทปรากฏอยู่บนเพดานถ้ำที่เป็นชะง่อนผาเล็ก ซึ่งประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ ต้องเดินทางเข้าไปที่พระพุทธรูปแล้วกลับหลังเขยหน้ามองเพดานถ้ำ จึงจะเห็นรอยพระพุทธบาทอยู่สูงขึ้นไปประมาณ 4 เมตร ขนาดยาว 1 เมตร กว้าง 0.5 เมตร แต่ถวกลายและรอยนิ้วพระบาทไม่ปรากฏชัด

กรมศิลปากร ได้จดทะเบียนเป็นโบราณวัตถุสถานพร้อมกับพระธาตุศรีสองรัก เมื่อปี พ.ศ. 2498 และทางอำเภอวังสะพุง จัดให้มีงานฉลองเป็นประจำทุกปี ในวันเพ็ญ เดือน 3 หรือเดือน 4

นอกจากนี้ยังมีศูนย์ศิลปปรีติรินทร จัดตั้งเป็นศูนย์กลางศิลปะของเด็กและเยาวชน สำหรับผู้สนใจทั่วไป ด้วยความคิดริเริ่มของครูสังคม ทองมี ว่าเด็กต่างจังหวัดขาดโอกาสที่จะรับรู้และพัฒนางานศิลปะ มีสถาบันซึ่งเป็นศูนย์กลางงานศิลปะของเด็กและเยาวชนในชนบท รวมทั้งเป็นแหล่งรวมวิชาความรู้เกี่ยวกับงานศิลปะของชนบทที่ห่างไกลเมืองใหญ่ ก็น่าจะเป็นการส่งเสริมศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้ดียิ่งขึ้น

อาคารของศูนย์ ตั้งอยู่พื้นที่ 6 ไร่ มีทั้งหมด 4 หลัง ได้รับงบประมาณในการจัดสร้างจากรัฐบาลสมัยนายอานันท์ ปันยญาชุน เป็นนายกรัฐมนตรี และอีกส่วนหนึ่งได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาค โดยแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ เช่น ห้องพิพิธภัณฑ์ แสดงผลงานศิลปะของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จ เคยได้รับรางวัลระดับประเทศและระดับโลก ห้องนิทรรศการหมุนเวียน สำหรับไว้จัดนิทรรศการต่าง ๆ ห้องเรียน และยังมีงานประติมากรรม สถาปัตยกรรมต่าง ๆ รอบบริเวณอาคาร (สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเลย, 2544 : 22) นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่สำคัญในอำเภอวังสะพุง ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอำเภอวังสะพุง

ที่	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	สถานที่ตั้ง			ระยะทาง	
		หมู่ที่	บ้าน	ตำบล	ห่างจากจังหวัด	ห่างจากอำเภอ
1	วัดป่าสัมมานุสรณ์	6	โคกมน	ผาน้อย	39 กม.	17 กม.
2	วัดป่าโคกมน	17	เมตดา	ผาน้อย	39 กม.	17 กม.
3	วัดถ้ำผาบึง	1	นาแก	ผาบึง	36 กม.	14 กม.
4	ถ้ำผาพุง	4	แก่งหิน	เขาหลวง	35 กม.	13 กม.
5	ผ่าป่าว-สาว	5	นาซ่าแซง	เขาหลวง	34 กม.	14 กม.
6	พระธาตุกุดคอเรือ	5	ทรายขาว	ทรายขาว	35 กม.	13 กม.
7	น้ำตกน้ำทบ	11	น้ำค้อ	ทรายขาว	56 กม.	34 กม.
8	น้ำตกน้ำจันทร์	4	น้ำจันทร์	หนองจิว	47 กม.	25 กม.
9	หอศิลปปรีติรินทร	2	บุงไสล	ศรีสงคราม	24 กม.	2 กม.
10	วัดถ้ำผาหมากฮ้อ	8	คดน้อย	ผาน้อย	30 กม.	8 กม.
11	เสมานินทราย	3	บุงผักก้าม	วังสะพุง	24 กม.	2 กม.

ที่มา : สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเลย, 2544 : 23

การเงินการคลังของอำเภอวังสะพุง มีธนาคารจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพฯ, ธนาคารกสิกรไทย, ธนาคารไทยพาณิชย์, ธนาคารออมสิน และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

2.7.3.4 ด้านการเมืองการปกครอง

อำเภอวังสะพุง ตั้งเป็นอำเภอ เมื่อ พ.ศ. 2441 ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ อยู่ ณ ถนนภูมิวิถี หมู่ที่ 9 ตำบลวังสะพุง แบ่งเขตการปกครองเป็น 10 ตำบล 117 หมู่บ้านดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เขตการปกครองในอำเภอวังสะพุง

ลำดับที่	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนอบต.	จำนวนเทศบาล
1	วังสะพุง	12	1	1
2	ศรีสงคราม	9	1	-
3	ผาน้อย	18	1	-
4	โคกขมิ้น	16	1	-
5	ทรายขาว	15	1	-
6	หนองหญ้าปล้อง	15	1	-
7	เขาหลวง	11	1	-
8	ปากปวน	9	1	-
9	หนองจิว	9	1	-
10	ผาบึง	6	1	-

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544 : 42

อำเภอวังสะพุงมีประชากรทั้งสิ้น 110,897 คน แยกเป็นชาย 55,973 คน หญิง 54,924 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 97 คน/ตารางกิโลเมตร แยกเป็นรายตำบลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 จำนวนประชากรในอำเภอวังสะพุง วันที่ 30 ธันวาคม 2544

ลำดับที่	ตำบล	ชาย(คน)	หญิง(คน)	รวม (คน)	หมายเหตุ
1	วังสะพุง	10,146	9,823	19,969	
2	ศรีสงคราม	8,145	7,923	16,068	

ตารางที่ 7 จำนวนประชากรในอำเภอวังสะพุง วันที่ 30 ธันวาคม 2544 (ต่อ)

ลำดับที่	ตำบล	ชาย(คน)	หญิง(คน)	รวม (คน)	หมายเหตุ
3	ผาน้อย	7,079	6,977	14,056	
4	โคกขมิ้น	6,755	6,852	13,607	
5	ทรายขาว	4,367	4,30	8,717	
6	หนองหญ้าปล้อง	6,455	6,123	12,578	
7	เขาหลวง	4,661	4,486	9,147	
8	ปากปวน	3,710	3,690	7,400	
9	หนองจิว	2,445	2,434	4,879	
10	ผาบึง	2,210	2,266	4,476	
	รวม	55,973	54,924	110,897	

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544 : 43

2) หมู่บ้านต่าง ๆ ในอำเภอวังสะพุง ได้แก่

(2.1) ตำบลวังสะพุง ประกอบด้วยหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำอ้อม บ้านเล้า บ้านนุ่งผักก้าม บ้านปากเป่ง บ้านนุ่งคล้า บ้านนาหลัก บ้านนาฮีเลิศ บ้านเลิง บ้านวังสะพุง บ้านศรีบุญเรือง บ้านวังน้ำเย็น บ้านน้ำเจริญ

(2.2) ตำบลทรายขาว ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน คือ บ้านนุ่งคล้อ บ้านทรายขาวนอก บ้านโพนงาม บ้านกกซ้อ บ้านทรายขาว บ้านกลางหรือทรายขาวเหนือ บ้านนาวัว บ้านเหวอ บ้านโพนทอง บ้านปากเลย บ้านโนน บ้านน้ำค้อ บ้านปากห้วย บ้านกุดตอเรือ บ้านดอนสำราญ

(2.3) ตำบลหนองหญ้าปล้อง ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน คือ บ้านกลาง บ้านหนองปากพาน บ้านเหมืองแบ่ง บ้านวังไผ่ บ้านวังกเคื่อ บ้านศรีอุบลพัฒนา บ้านบึงสวรรค์ บ้านนาดอกไม้ บ้านหนองนอ บ้านโคกฝ้าย บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านข้าวแตะ บ้านหนองตาไคร้ บ้านวังทอง บ้านกุดสวรรค์

(2.4) ตำบลหนองจิว ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองจิว บ้านตากแดด บ้านน้ำจันทร์ บ้านกกกระบาก บ้านหนองหญ้าปล้อง บ้านเหล่าแปลน บ้านกกกอก บ้านหมากแข้ง

(2.5) ตำบลปากปวน ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน คือ บ้านปากปวน บ้านกุดโจ่ง บ้านวังเคือ บ้านนุ่งตาข่าย บ้านโนนสว่าง บ้านป่าเป้า บ้านกกเกลือ บ้านท่าทิสเอื้อง บ้านปวกปวนใต้

(2.6) ตำบลผาน้อย ประกอบด้วย 18 หมู่บ้าน คือ บ้านผาน้อย บ้านกุดแก บ้านโนนวังแท่น บ้านหนองขาม บ้านโคกมน บ้านโคกแฝก บ้านโนนกกงาน บ้านโนนฟากเลย บ้านจุ่ม บ้านโนนกกงาน บ้านโนนศรีสงคราม บ้านกลาง บ้านปทุมวัน บ้านศรีสุวรรณ บ้านกกเต็น บ้านเมตตา บ้านโนนงาม

(2.7) ตำบลผาบึง ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน คือ บ้านผาบึง บ้านนาแกเหนือ บ้านนาแกใต้ บ้านหนองผัก บ้านกกเกลือ

(2.8) ตำบลเขาหลวง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยศุด บ้านน้ำทบ บ้านกกสะทอน บ้านนาหนองนุง บ้านแก่งหิน บ้านนาซ่าแซง บ้านใหญ่นาซ่าแซง บ้านขอนแก่น บ้านนาหลวง บ้านยางเดี่ยว บ้านโนนสวรรค์

(2.9) ตำบลโคกขมิ้น ประกอบด้วย 16 หมู่บ้าน คือ บ้านโคกขมิ้น บ้านกุดลิ้น บ้านโคกน้อย บ้านหินถึง บ้านโคกสว่าง บ้านลาด บ้านโนนสว่าง บ้านขอนแก่นบ้านป่าบัง บ้านป่าไม้งาม บ้านห้วยม่วง บ้านนิกรสุข

(2.10) ตำบล ศรีสงคราม ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน คือ บ้านน้อยนา บ้านนุ่งไสล บ้านโนนสว่าง บ้านฟากเลย บ้านน้อยเหนือ บ้านนุ่งกตาลบ้านนุ่งกตาล บ้านดงน้อย บ้านห้วยทรายคำ บ้านโคกหนองแก

3) หน่วยงานสังกัดภูมิภาค ได้แก่ ที่ทำการปกครองอำเภอ , สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ, สำนักงานเกษตรอำเภอ, สำนักงานป่าไม้อำเภอ, สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ, สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ, สำนักงานสัสดีอำเภอ, สำนักงานสรรพากรอำเภอ, สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท, สำนักงานสรรพสามิตอำเภอ, สำนักงานสหกรณ์อำเภอ, สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ

4) หน่วยงานสังกัดส่วนกลาง ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรอำเภอวังสะพุง และสถานีตำรวจภูธรตำบลหนองหญ้าปล้อง, โรงพยาบาลวังสะพุง, ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ, สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ, สถานีทดลองหม่อนไหมเลย, สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์เลย, สถานีพืชพรรณอาหารสัตว์เลย, สถานีฝักอบรมคณะสัตวบาล มหาวิทยาลัยขอนแก่น

5) หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลวังสะพุง, องค์การบริหารส่วนตำบลวังสะพุง, องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสงคราม, องค์การบริหารส่วนตำบลผาน้อย, องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น, องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหญ้าปล้อง, องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหลวง, องค์การบริหารส่วนตำบลปากปวน, องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิว, องค์การบริหารส่วนตำบลผาบึง

6) หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ สำนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอ, สำนักงานการประปาภูมิภาคอำเภอ, สำนักงานบริการโทรศัพท์อำเภอ, ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอ, ธนาคารออมสิน สาขาวังสะพุง, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.7.3.5 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

1) ด้านการศึกษา อำเภอวังสะพุง มีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ข้อมูลด้านการศึกษา จากสำนักงานศึกษาธิการอำเภอวังสะพุง ปี พ.ศ. 2543

สถานศึกษาสังกัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
สพช.	58	620	766	14,100
สศ.	8	160	247	5,920
อาชีวศึกษา	1	6	2	235
เอกชน	2	18	24	655
ศาสนา	3	20	39	643

ที่มา : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, 2544 : 18

นอกจากนี้ยังมี ระบบการศึกษานอกโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในศูนย์กลางหมู่บ้าน และหน่วยงานสำคัญของแต่ละตำบล ได้แก่ กลุ่มสนใจ 20กลุ่ม, ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 30 แห่ง, ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง ส่วนการศึกษาอื่น ๆ ได้แก่ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรม 3 แห่ง, ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 19 แห่ง, หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล 10 แห่ง

2) ด้านสาธารณสุข

อำเภอวังสะพุง มีการบริการด้านสาธารณสุข โดยมีสถานบริการ ได้แก่ โรงพยาบาลขนาด 60 เตียง จำนวน 1 แห่ง, สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 1 แห่ง, สถานีอนามัยประจำตำบลหมู่บ้าน จำนวน 17 แห่ง, สถานพยาบาลของเอกชน จำนวน 7 แห่ง, ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 9 แห่ง ซึ่งบุคลากรในหน่วยงานด้านสาธารณสุข สามารถจำแนกการให้บริการได้ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุข

ที่	ประเภทบุคคล	จำนวน (คน)	อัตราส่วนต่อประชากร
1	แพทย์	4	1 ต่อ 27,891
2	ทันตแพทย์	2	1 ต่อ 55,782
3	เภสัชกร	3	1 ต่อ 37,188
4	พยาบาล	51	1 ต่อ 2,187
5	เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	71	1 ต่อ 1,571
6	เจ้าหน้าที่อื่นๆ	15	1 ต่อ 7,437
7	อาสาสมัครสาธารณสุข	2,042	1 ต่อ 54

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย, 2544 : 38

3) ทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติในอำเภอวังสะพุง เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีผลต่อกิจกรรมการเกษตร และการอุปโภคของเขตอำเภอวังสะพุง ประกอบด้วย

(3.1) แม่น้ำเลย ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาไหลผ่านอำเภอภูหลวงผ่านตำบลทรายขาว, ศรีสงคราม, วังสะพุง และผาน้อย อำเภอวังสะพุง อำเภอเมืองเลย และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงคาน

(3.2) ลำน้ำปวน เกิดจากภูถ้ำช้าง ตำบลปวนพุ กิ่งอำเภอหนองหิน ไหลเข้าสู่เขตอำเภอวังสะพุง ที่ตำบลโคกขมิ้น หนองหญ้าปล้อง ผาน้อย และไหลลงสู่แม่น้ำเลย

(3.3) ลำน้ำทบ เกิดจากบนภูหลวง ไหลผ่านตำบลเขาหลวง ตำบลทรายขาว ไหลลงสู่แม่น้ำเลย ในเขตท้องที่ตำบลทรายขาว

(3.4) แม่น้ำสวย เกิดจากคองน้ำโสม อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ไหลผ่านอำเภอนาคู กิ่งอำเภอเอราวัณ ไหลเข้าสู่เขตอำเภอวังสะพุง ผ่านตำบลผาน้อย ไหลลงสู่แม่น้ำเลย

นอกจากนี้ สภาพป่าไม้ของอำเภอวังสะพุง หลายตำบลในท้องที่เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ และได้ถูกราชกรบุกเบิกเข้าทำลายเป็นจำนวนมาก จนบางแห่งไม่มีสภาพเป็นป่าสงวน เนื่องจากเป็นป่าโล่งเตียนมีแต่ไร่นาและบ้านเรือนของราษฎร ส่วนป่าไม้ที่ถูกทำลายก็มีลักษณะเป็นหย่อมๆ

บริเวณที่เนินสูงบางแห่งและบริเวณภูหลวง ซึ่งมีสภาพป่าไม้อุดมสมบูรณ์มาก ชนิดไม้ได้แก่ ไม้ยาง มะค่าโมง ไม้ประจักษ์ กระยาเลย ตะเคียน ตะแบก เป็นต้น

2.8 หมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง

หากเดินทางจากจังหวัดอุตรธานี หรือ ขอนแก่น เข้าสู่เขตจังหวัดเลย อำเภอวังสะพุง จะเป็นจุดแยกระหว่างเส้นทางการเดินทางของทั้งสองจังหวัด พื้นที่ในแต่ละตำบลมีลักษณะแตกต่างกันไป สภาพทางธรณีวิทยาเป็นชุดหินยุคโคราช อยู่ในบริเวณพื้นที่ติดอำเภอภูหลวง และภูหอ อายุประมาณยุคไทรคอสสิกตอนกลาง สภาพอุทกธรณีวิทยาและประณีตวิทยา เป็นชั้นหินใต้ดินเฉพาะแห่ง ซึ่งทำให้น้ำมากพอสมควร เพราะชั้นหินที่อุ้มน้ำส่วนใหญ่ เป็นหินได้น้ำ ชุด โคราชตอนล่าง บ่อลึกประมาณ 60 เมตร ให้น้ำมากถึง 10 –50 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำดี ชุดหินที่พบเป็นชุดหินทางดง ดินดานอยู่ในบริเวณที่ราบ ส่วนกลุ่มดินเป็นดินลูกคลื่นลอนลาด เป็นดินร่วนเหนียว ดินเหนียวปนทราย มีการระบายน้ำได้ดี จึงทำให้สภาพพื้นที่ในจังหวัดเลยสามารถเพาะปลูกพืชได้หลายๆ ชนิด แม้ว่าจะจัดอยู่ในกลุ่มพื้นที่บนที่ราบสูงของประเทศก็ตาม (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย. 2543 : 23)

2.8.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง แต่ละหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะตั้งชื่อจากลักษณะหรือสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ในหมู่บ้าน ซึ่งจะใช้ภาษาง่าย ๆ กระชับ และสามารถสันนิษฐานได้ไม่ยากว่าหมู่บ้านนั้นมีอะไรเป็นลักษณะโดดเด่น เช่น

ตำบลวังสะพุง มาจาก 2 คำ คือ วัง และสะพุง วัง หมายถึง ห้วยน้ำลึก สะพุง เป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ต้นสะพุงเป็นไม้เนื้ออ่อน ลำต้นใหญ่ มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3-4 เมตร สูงประมาณ 18 วา ใบคล้ายใบพลูแผ่กิ่งก้านคล้ายต้นโพธิ์ ประโยชน์ใช้ทำเรือขุด โคนต้นรากจะเป็นสั้นๆ สูงประมาณ 1 เมตรเศษ ขุดเป็นรูวงกลมหรือรูปเหลี่ยม ใช้ทำพิมพ์ขนม เช่น ขนมพอง ไม้พาย ทำพื้น ทำฝาเพดานบ้านก็ได้

ดังนั้น การกำหนดชื่อ ตามขอบเขตและลักษณะภูมิประเทศ หรือลักษณะเด่นต่าง ๆ ได้แก่

2.8.1.1 หมู่บ้านบนที่ราบสูง หรือบนเนินเขา หรือในท้องที่ห่างไกลความเจริญ

หมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงในสมัยก่อน จะมีการตั้งชื่อหมู่บ้านเหล่านั้นด้วยคำว่า โนน โพน ซึ่งหมายถึงเนินดิน ได้แก่ บ้านโนน บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านโนนสว่าง บ้านโนนสวรรค์ บ้านโนนวังแท่น บ้านโนนฟากเลย บ้านโนนงาม บ้านโนนกกจาน บ้านโนนงาม บ้านโนนทอง

นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า โลก ซึ่งหมายถึง ในป่า หรืออยู่ในเขตห่างไกล เช่น หมู่บ้านโคกมนย้ายมาจากบ้านห้วยผุก ตำบลหนองจิว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2380 ขณะที่เข้ามาอยู่ตอนแรกนั้นมีเพียงประมาณ 10 ครัวเรือน ขณะนั้นยังไม่มีการตั้งชื่อหมู่บ้านจนกระทั่งนายสน วงษา ได้สำรวจเห็นป่าโคกซึ่งมีลักษณะกลมหรือมนอยู่ห่างจากหมู่บ้าน

ประมาณ 300 เมตร จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโคกกลม โดยมีลำน้ำสวยไหลผ่าน และเปลี่ยนมาเป็น โลกมน

โคกขมื่น เดิมแยกมาจากตำบลหนองหญ้าปล้อง โดยตั้งชื่อตามหมู่บ้าน คือหมู่บ้านโคกขมื่น ซึ่งบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านนั้น อุดมไปด้วยพืชชนิดหนึ่งมีหัวคล้ายกับข่า แต่มีสีเหลืองใช้ย้อมผ้าได้ เรียกว่า ขมื่น ชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อตามพืชชนิดนี้ว่า โลกขมื่น นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้าน โลกน้อย โลกฝาย โลกแฝก โลกสว่าง โลกหนองแก

2.8.1.2 หมู่บ้านบริเวณ แหล่งน้ำ หรือริมแม่น้ำ

การเลือกถิ่นฐานในการตั้งหมู่บ้านในสมัยก่อน ผู้นำหมู่บ้านจะเลือกทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านให้อยู่ใกล้แหล่งอาหาร ได้แก่ บริเวณริมแม่น้ำ หรือบริเวณแหล่งน้ำต่าง ๆ ได้แก่ บึง หนอง ห้วย แม่น้ำ แก่ง จึงทำให้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพท้องถิ่นนั้นๆ เช่น

หมู่บ้านน้ำทบ สันนิษฐานการตั้งชื่อคือ ตั้งชื่อตามแม่น้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้าน คือ แม่น้ำทบ ซึ่ง แม่น้ำทบ มีลักษณะเส้นทางทบไปทบมา และในแม่น้ำทบนี้จะมีหินมาก ในฤดูฝน ฝนตกไหลลงมาจากขุนทบ น้ำจึงกระทบกับก้อนหินใหญ่น้อย เกิดเสียงดังสนั่นหวั่นไหว ทำให้พูดเจรจากันไม่รู้เรื่อง ต้องตะโกนจึงจะได้ยิน และยังมีบ้านน้ำอ้อม บ้านน้ำค้อ บ้านน้ำจันทร์ บ้านน้ำทบ

บ้านหนองหญ้าปล้อง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีหนองน้ำใกล้หมู่บ้าน ในหนองมีต้นหญ้าปล้องขึ้นอยู่มากมาย หญ้าปล้อง คือหญ้าชนิดหนึ่งที่คนนิยมเอามาเลี้ยงม้า ลำต้นเป็นปล้องๆ ข้างในลำต้นมีสีขาวนุ่ม ใบใหญ่เท่านิ้วมือ ปลายใบแหลม ชอบเกิดในที่ที่มีน้ำขังตลอดปี หรือบ้านหนองจิว มีถิ่นฐานเดิมอยู่บ้านเก่านาเพียง (นาหลวง) ห่างจากอำเภอกงหราหลวงประมาณ 1.2 กิโลเมตร ต่อมาได้เกิดโรคระบาดชาวบ้านต้องอพยพหนีมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แห่งหนึ่ง ซึ่งที่แห่งนี้มีหนองน้ำใหญ่หนองหนึ่ง ใกล้หนองน้ำมีต้นจิวต้นใหญ่ต้นหนึ่ง แดกกิ่งก้านสาขาแผ่ปกคลุมเป็นบริเวณกว้างชาวบ้านเห็นว่าที่ตรงนี้เหมาะแก่การเพาะปลูก มีน้ำอุดมสมบูรณ์อย่างหนึ่งอยู่ใกล้แม่น้ำสวย เมื่อจัดตั้งหมู่บ้านจึงให้ชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองจิว นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านหนองขาม บ้านหนองปาดฟาน บ้านหนองผัก บ้านหนองนอน บ้านหนองตาไคร้

การตั้งชื่อหมู่บ้านที่ใช้คำว่า วัง หมายถึงมีน้ำล้อมรอบ เช่น บ้านวังสะพุง หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นครั้งแรกที่ใกล้วังน้ำ คือวังท่าจวน ใกล้วัดศรีชมชื่นในปัจจุบัน วังท่าจวนนี้มีต้นไม้ชื่อ ต้นสะพุง ขึ้นอยู่ริมฝั่ง ผู้คนส่วนมากในหมู่บ้านนี้จึงเรียกว่า วังสะพุง แทนวังน้ำท่าจวน ต่อมาเมื่อประชาชนอยู่หนาแน่นมากขึ้น จึงแยกเป็นบ้านไต้วัด และภายหลังได้เรียกว่า บ้านวังสะพุง และยังมีบ้านวังแท่น บ้านวังไห บ้านวังกเคื้อ บ้านวังทอง บ้านวังเคื้อ

บ้านปากปวน ปากหมายถึงต้นทางสำหรับเข้าออก เช่น ปากน้ำ ปวน หมายถึง ช่องว่างท่ามกลางหญ้า สระ หรือโคลน สำหรับให้ปลาหรือสัตว์ขึ้นมาหายใจ (บางทีพูดว่าแปว) ในที่นี้เป็นชื่อ

แม่น้ำ ปากปวน หมายถึง คันทางสำหรับเข้าน้ำปากปวน หรือตรงลำน้ำปวนไหลไปตกแม่น้ำเลย และยังมีบ้านปากเป้ง

บ้านทรายขาว หมายถึง ทรายที่ขาวสะอาด สวยสดงดงาม ซึ่งมีทั้งบ้านทรายขาวนอก และทรายขาวเหนือ

ฟาก อยู่ถัดไป หรืออยู่ตรงกันข้าม บ้านฟากเลยหมายถึงอยู่ตรงกันข้ามแม่น้ำเลยอีกฝั่งหนึ่ง บ้านฟากห้วยหมายถึง อยู่ตรงกันข้ามห้วยอีกฝั่งหนึ่ง

บ้านแก่งหิน ซึ่งแก่งแปลว่า โขดหินกลางน้ำที่เกิดโดยธรรมชาติ

นอกจากนี้ยังมี บ้านท่าริมแม่น้ำ บ้านท่าทิสเฮียง บ้านกุดไ้ง้ บ้านกุดสวรรค์ บ้านกุดแก บ้านบึงสวรรค์ หมู่บ้านเหล่านี้ล้วนตั้งอยู่ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำอยู่ด้วย

2.8.1.3 หมู่บ้านบริเวณที่นา หรือมีพื้นที่ในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นที่นา

หมู่บ้านที่มีพื้นที่ในหมู่บ้านเป็นผืนนาแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และอาชีพหลักของชาวบ้าน เช่น บ้านนาหลวง เดิมตั้งอยู่บ้านนาเพียง ซึ่งชาวบ้านต่างอพยพหนีมาตั้งถิ่นฐานใหม่เมื่อประมาณ พ.ศ. 2430 ชาวบ้านต่างคนต่างจับจองหาที่ดินทำกิน มีที่ราบอยู่แห่งหนึ่ง พอใช้เป็นที่ทำนาได้ ชาวบ้านจึงพากันจับจองเพราะที่นั่นเป็นที่ของหลวง ใครจะจับจองมากน้อยก็ได้ เนื่องจากที่นาเป็นของหลวงจึงตั้งชื่อบ้านว่า บ้านนาหลวง ส่วนนาที่ทำทุกวันนี้ยังเรียกว่า ทุ่งนาหลวง นอกจากนี้ยังมีบ้านนาอิเลศ บ้านนาวัว บ้านนาดอกไม้ บ้านนาหนองบุง บ้านนาแก บ้านนาชำแซง

2.8.1.4 หมู่บ้านในบริเวณที่มีผาหิน

หมู่บ้านในเขตพื้นที่ติดกับจังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะภูมิประเทศเป็นหน้าผาหินขนาดใหญ่ จึงทำให้หมู่บ้านในบริเวณนั้น มักมีคำว่าผานาหน้า หมายถึงใกล้หน้าผา หรือมีหน้าผาอยู่บริเวณนั้น เช่น ตำบลผาน้อย มีหมู่บ้านเก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งคือ บ้านผาน้อย บ้านนี้ตั้งชื่อตามผา ซึ่งเป็นผาเล็ก ๆ อยู่ติดกับหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อยกฐานะหมู่บ้านหลายๆ หมู่บ้านเป็นตำบล จึงตั้งชื่อว่า ตำบลผาน้อย ผาหมายถึง หิน เขาหิน ทางตัดเป็นแนวคิงของภูเขา น้อย หมายถึง เล็ก ไม่มาก ตำบลผาน้อย จึงหมายถึงตำบลที่มีลักษณะเป็นเขาหินชันขนาดเล็ก

บ้านผาบึงตั้งชื่อตามสถานที่สำคัญคือ ถ้าผาบึง ซึ่งเป็นถ้ำเก่าแก่ แต่โบราณ แต่เดิม บึงเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งตระกูลเดียวกับค่างควา รูปร่างลักษณะคล้ายๆกันแต่ตัวเล็กกว่า มีอาศัยอยู่ในถ้ำนี้มาก ส่วน ผา ภูเขาหินที่ทางตัดเป็นแนวคิง จึงเรียกชื่อว่า ถ้าผาบึง มาแต่โบราณจนถึงทุกวันนี้

นอกจากคำว่าผาแล้ว ยังมีคำว่า หิน หมายถึงหมู่บ้านที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหิน เช่น บ้านหินแก้ง บ้านหินแก้งใหม่

2.8.1.5 หมู่บ้านในบริเวณที่มีป่าจำนวนมาก หรือมีไม้ใหญ่ที่โคกเด่นของหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่มีป่าไม้จำนวนมาก หรือมีไม้ใหญ่ที่เป็นลักษณะเด่นภายในหมู่บ้านก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่นำมาตั้งชื่อหมู่บ้าน ได้แก่

บ้านกอกซ้อ ตั้งชื่อตาม ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ชื่อต้นซ้อ หรือกอกซ้อ เป็นไม้ประเภทเนื้ออ่อน ชอบขึ้นตามลำน้ำ ไบใหญ่คล้ายใบพลู พื้นใบเป็นสีเขียว มีขน เมื่อต้นใหญ่ใช้เลื่อยทำตู้ ทำหัวตุ้ม ทำเรือ ผลแก่สามารถกินได้

บ้านกอกเกลือ เดิมชื่อว่า บ้านหนองกอกเกลือ คือ มีหนองน้ำขนาดใหญ่ประมาณ 4 ไร่เศษ และตรงริมหนองน้ำมีต้นละเกลือใหญ่ อยู่ต้นหนึ่ง เลยเรียกชื่อว่า หนองกอกเกลือ พอมาตั้งหมู่บ้านเลยให้ชื่อว่า บ้านหนองกอกเกลือ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2496 คัดคำว่า หนอง ออก เหลือแต่กอกเกลือจนทุกวันนี้ นอกจากนั้นยังมีบ้านกอกกระบาก บ้านกอกอก บ้านกอกเต็น

บ้านขอนแก่น หมายถึงหมู่บ้านที่มีท่อนไม้ใหญ่ คือท่อนแก่น อยู่ภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นท่อนไม้เก่าแก่ที่ชาวบ้านต่างเคารพ หรือให้ความสำคัญ และยังมีบ้านขอนแก่น

บ้านยางเดี่ยว หมายถึงบ้านที่มีต้นยาง ต้นหนึ่งที่สูงใหญ่กว่าบรรดาไม้ทั้งหลาย และมีเพียงต้นเดียว ซึ่งมีลักษณะ โคนเด่น และเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน และเป็นชื่อของหมู่บ้านในที่สุด

นอกจากนี้ยังมีบ้านคางน้อย บ้านป่าเป้า บ้านป่าบาง บ้านป่าไม้งาม บ้านนุ่งผักก้าม บ้านนุ่งคล้อ บ้านนุ่งตาข่าย บ้านนุ่งไสไล บ้านนุ่งคล้า บ้านนุ่งกกตาล บ้านคอนตำราญ

บ้านลาด คือหมู่บ้านที่มีพื้นที่เชิงเขาที่มีลักษณะลาดเอียงลง หรือตัดเอียง หมู่บ้านลาด ตั้งชื่อตามลักษณะของหินในลำห้วยใกล้หมู่บ้าน เป็นแผ่นหินลาดตามลำห้วย เนื้อที่ของหินลาดประมาณ 200 ตารางเมตร แบ่งเป็นบ้านลาดเหนือ บ้านลาดกลาง

2.8.1.6 หมู่บ้านลักษณะอื่น ๆ

การตั้งชื่อหมู่บ้านลักษณะอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่เกิดจากการตั้งหมู่บ้านขึ้นมาใหม่ แยกจากหมู่บ้านเดิมออกมา เนื่องจากประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงมีการแบ่งเขตการปกครองออก หรือเกิดจากพระราชดำริ การตั้งชื่ออาจจะตั้งตามตำบลเดิม เช่นตำบลศรีสงคราม ก็จะมีหมู่บ้านศรีปทุม บ้านศรีสงคราม บ้านศรีบุญเรือง บ้านศรีสุวรรณ

หรือกรณีอื่น ๆ ได้แก่ บ้านนาเจริญ บ้านเล่า บ้านห่อ บ้านตากแดด บ้านข้าวแตะ บ้านเมตตา บ้านกลาง บ้านน้อยศิริ บ้านเหมืองแบ่ง บ้านหมากแข้ง บ้านเหล่าแปน

จากการศึกษาหมู่บ้านต่าง ๆ พบว่า หมู่บ้านในเขตอำเภอวังสะพุงส่วนใหญ่มีสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ เพราะสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือแหล่งกำเนิดต้นน้ำสายหลักของจังหวัดเลย ส่วนหนึ่งมาจากน้ำบนภูหลวง ซึ่งอยู่ติดกับตำบลเขาหลวง ตำบลทรายขาว ตำบลผาบึง ดังนั้นในหมู่บ้านต่าง ๆ จะประกอบไปด้วย บึง หนอง น้ำ แก่ง วัง ฟาก คอนหรือห้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริเวณหมู่บ้านมีแหล่งน้ำอยู่ ได้แก่ บึงสวรรค์ หนองหญ้าปล้อง หนองผัก หนองจิว น้ำคล้อ น้ำทบ แก่งหิน วังทอง วังกเคือ ฟากเลย ฟากห้วย คอนตำราญ ห้วยผุด ห้วยม่วง เป็นต้น

นอกจากนี้สภาพการตั้งถิ่นฐานจะอยู่บนที่สูง ดังจากชื่อหมู่บ้านที่ขึ้นต้นด้วย โนน โลก โพน ได้แก่ โพนทอง โพนงาม โลกขมื่น โลกมน โนนสมบูรณ์ โนนสว่าง โนนวังแท่น โนนฟากเลย และมีสภาพเป็นป่า มีป่าไม้จำนวนมาก ได้แก่ ดงน้อย ป่าไม้งาม ป่าเป่า ป่าบง เป็นต้น

การศึกษาวิถีชีวิตคนชายลตเตอร์รี่ ไม่ได้เลือกเจาะจงว่าจะต้องศึกษาวิถีชีวิตของคนชายลตเตอร์รี่ทุกหมู่บ้าน หรือเจาะจงว่าจะต้องศึกษาเพียง 1 หมู่บ้านใน 1 ตำบล แต่เลือกศึกษาในกลุ่มที่น่าสนใจและมีความแตกต่าง หรือคล้ายกันของผู้ชาย

การเลือกศึกษาหมู่บ้านในเขตตำบลทรายขาว ตำบลเขาหลวง ตำบลโลกขมื่น ทุกหมู่บ้าน เนื่องจากหน่วยราชการได้ให้ความสำคัญกับอาชีพชายลตเตอร์รี่เป็นพิเศษ จึงทำให้กลุ่มคนชายลตเตอร์รี่ในเขตตำบลเขาหลวง ทรายขาวและโลกขมื่นมีอยู่ทุกหมู่บ้าน ผู้ศึกษาเลือกศึกษาค่านิยมต่างๆ ที่ชาวบ้านยึดถือและปฏิบัติ รวมถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคมและวัฒนธรรม

ส่วนหมู่บ้านในเขตตำบลผาน้อย ตำบลศรีสงคราม ตำบลผาม้าง ตำบลวังสะพุง ตำบลหนองจิว ตำบลปากปวน และตำบลหนองหญ้าปล้อง มีจำนวนผู้ชายจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะมีอาชีพที่หลากหลาย ผู้ศึกษาเลือกศึกษาเฉพาะหมู่บ้านที่มีผู้ชาย เกี่ยวกับเหตุผล แรงบันดาลใจ และการปรับตัวของผู้ชาย ซึ่งจะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน

2.8.2 สภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง

สภาพสังคมของประชาชนในเขตอำเภอวังสะพุง ในภาพรวม มีความสุขในการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร ในสังคมอุดมไปด้วยภูมิปัญญา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นอันดีงาม และเชื่อมโยงความเป็นท้องถิ่นกับสากลอย่างเหมาะสม

วิถีชีวิตโดยทั่วไป จะเป็นแบบเรียบง่าย สภาพบ้านเรือนแต่เก่าก่อนจะสร้างขึ้นเป็นเรือนหลังใหญ่ ยกพื้นสูง มีระเบียงหรือชานยื่นออกไปด้านหน้าเรือนและมีเรือนครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะสร้างแยกต่างหาก โดยมีชานต่อเชื่อมติดกัน สำหรับหลังคาของเรือนนอนมุงด้วยหญ้าคา หรือไม้เป็นเกล็ด ฝาเรือนพื้นเรือนนิยมทำด้วยไม้แผ่น เรียกว่า ไม้แป้น ส่วนเสาจะใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นต้น ๆ หรืออิฐก่อเป็นเสาใหญ่ มีบันไดไม้พาดไว้สำหรับขึ้นลง ส่วนเรือนครัวจะมุงด้วยหญ้าคา ฝาและพื้นจะนิยมทำด้วยฟากไม้ไผ่ สับแผ่ออกเป็นแผ่นและเสาค้ำด้วยไม้เนื้อแข็งเช่นกัน ปัจจุบันสภาพบ้านเรือนได้เปลี่ยนแปลงไปจากวัสดุที่ทำด้วยไม้กลับกลายเป็นวัสดุที่ทำด้วยปูน อาชีพของชาวเลยส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพเกษตรกรรม มีการทำไร่ทำนา รวมไปถึงการปลูกฝ้าย และพืชเศรษฐกิจทั่วไป

สภาพเศรษฐกิจของประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพชายลตเตอร์รี่ และยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมและปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าว

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พริก อ้อย ไม้ผล มะขาม ลำไย ยางพารา เลี้ยงสัตว์ประเภท หมู ไก่ โค กระบือ โคนม เป็นต้น

ประเพณีและวัฒนธรรมของคนขายลอตเตอรี่ ยังคงมีเหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในภาคอีสาน คือมีงานประเพณีประจำปี งานประจำหมู่บ้าน ได้แก่

เดือนธันวาคม หรือเดือนอ้าย	มีประเพณีบุญเข้ากรรม
เดือนมกราคม หรือเดือนยี่	มีประเพณีบุญคูณลาน
เดือนกุมภาพันธ์ หรือเดือนสาม	มีประเพณีบุญข้าวจี่
เดือนมีนาคมหรือเดือนสี่	มีประเพณีบุญแห่ส และบุญแจกข้าว
เดือนเมษายน หรือเดือนห้า	มีประเพณีบุญสงกรานต์
เดือนพฤษภาคม หรือเดือนหก	มีประเพณีบุญบั้งไฟ
เดือนมิถุนายนหรือเดือนเจ็ด	มีประเพณีบุญหลวง และบุญซำฮะ
เดือนกรกฎาคม หรือเดือนแปด	มีประเพณีบุญเข้าพรรษา
เดือนสิงหาคม หรือเดือนเก้า	มีประเพณีบุญข้าวประดับดิน
เดือนกันยายนหรือเดือนสิบ	มีประเพณีบุญข้าวสาก
เดือนตุลาคม หรือเดือนสิบเอ็ด	มีประเพณีบุญออกพรรษา
เดือนพฤศจิกายน หรือเดือนสิบสอง	มีประเพณีบุญกฐิน และบุญผ้าป่า

บทที่ 3

วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่

3.1 การดำรงชีวิตของคนขายลอตเตอรี่

เป็นระยะเวลากว่า 10 ปี ที่วิถีชีวิตชาวอำเภอวังสะพุงมีการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจที่มีระดับสูงขึ้นมาเรื่อยๆ จากชาวบ้านที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย พึ่งพาอาศัยธรรมชาติรอบๆตัว มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร จนกระทั่งวัฒนธรรมการขายลอตเตอรี่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต

หากจะกล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ในพื้นที่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากบุคคล หรือหมู่บ้านใด ยังไม่มีหลักฐานที่ยืนยันได้ชัดเจน นอกจากคำบอกเล่า ซึ่งในแต่ละท้องถิ่น ต่างมีความเชื่อว่าหมู่บ้านของตนเป็นจุดเริ่มต้นของอาชีพขายลอตเตอรี่

จากการสัมภาษณ์ ชาวบ้านโพนงาม ถึงจุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ว่า เมื่อปี 2527 นางเขียน ผางมา ได้เดินทางไปประกอบอาชีพรับจ้างที่กรุงเทพมหานคร ได้รับคำแนะนำจากบุคคลที่นับถือ ให้เปลี่ยนอาชีพรับจ้างมาเป็นขายลอตเตอรี่ ในลักษณะของการเดินเร่ขาย ซึ่งในช่วงแรกนั้นยังไม่แน่ใจและรู้สึกเงินยากกับการเดินขายลอตเตอรี่ เพราะความไม่เคยชิน แต่เมื่อลองทำดู โดยเริ่มจากทุนตนเอง ปรากฏว่ารายได้ดีกว่าการประกอบอาชีพรับจ้าง และไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยกว่าการรับจ้าง เพราะเป็นงานที่อิสระ ถ้าเหนื่อยก็สามารถพักผ่อนได้ จึงยึดอาชีพขายลอตเตอรี่แทน หลังจากประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ได้ 3 ปี เขาจึงเริ่มแนะนำญาติพี่น้องซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกร โดยลงทุนให้ในระยะแรก และคิดกำไรจากพี่น้องเป็นร้อยละ 5 เมื่อญาติของเขาขายลอตเตอรี่ได้รายได้ดีขึ้นจึงลงทุนซื้อขายเอง หลังจากนั้นจึงเปลี่ยนอาชีพจากการลงทุนขายลอตเตอรี่เพียงอย่างเดียว มาเป็นการปล่อยเงินกู้ให้ชาวบ้านไปลงทุนประกอบอาชีพแทน ปัจจุบัน นางเขียน ได้เสียชีวิตแล้ว แต่ครอบครัวของนางเขียนมีฐานะร่ำรวย มีบ้านพร้อมที่ดินอยู่ในกรุงเทพมหานคร รถยนต์ และเครื่องอำนวยความสะดวก (นางสำเนียง ผางมา และชาวบ้านโพนงาม, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2544)

นอกจากนี้ ชาวบ้านน้ำทับ ตำบลเขาหลวง ได้ให้ข้อมูลอีกว่า นายกาย พลชา ปัจจุบัน อายุ 52 ปี ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533 ซึ่งในช่วงนั้นมีชาวบ้านที่รู้จักอาชีพขายลอตเตอรี่อยู่เพียงไม่กี่ราย เริ่มแรกในปี พ.ศ. 2529 โดยมี นายเสน่ห์ ชาวบ้านโพนงาม ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ได้เดินทางไปประกอบอาชีพ รับจ้างในจังหวัดชลบุรี ได้ลาออกจากงานรับจ้างและจะเดินทางกลับจังหวัดเลย เมื่อเดินทางมาถึงกรุงเทพมหานคร เขาไม่มีค่ารถจะเดินทางกลับบ้านจึงมาพบกับนายประจวบ ชาวบ้านกกซ้อ และได้รับคำแนะนำจากเพื่อนที่อาศัยอยู่กรุงเทพมหานครให้มาขายลอตเตอรี่ ทั้งสองจึงยืมเงินเพื่อน และนำไปซื้อลอตเตอรี่มาขาย ผลปรากฏว่ามีรายได้ดี ในระยะเวลา 1 ปีนายเสน่ห์สามารถซื้อรถได้ถึง 3 คัน เพราะขายทีละ 500 ชุด คิดเป็นรายได้

สุทธิวงละ 10,000 – 20,000 บาท จากนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันเห็นว่าอาชีพขายลอตเตอรี่สามารถสร้างรายได้ดีให้กับครอบครัวจึงหันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ และนิยมเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน (นายกาย พลชา, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2544)

จากการศึกษาข้อมูลผู้ขายจากกลุ่มตัวอย่าง 50 ราย พบว่า ผู้ขายจำนวน 21 ราย เริ่มขายลอตเตอรี่ครั้งแรกในช่วง ปี พ.ศ. 2529 – 2535 ผู้ขายจำนวน 18 ราย เริ่มขายลอตเตอรี่ ในปี พ.ศ. 2538 - 2541 และ ผู้ขาย 11 ราย เริ่มขายลอตเตอรี่ ในช่วงปี พ.ศ. 2542 - 2543

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 50 ราย พบว่าเป็นเพศชายร้อยละ 60 ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีครอบครัวแล้วมักจะให้ภรรยาดูแลลูกอยู่ที่บ้าน เพราะสังคมไทยในปัจจุบันมักจะแยกครอบครัวมาอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวขนาดเล็ก มีพ่อแม่ลูก อยู่อาศัยในบ้านหนึ่งหลัง แต่ในชนบทบางหมู่บ้านก็ยังคงมีครอบครัวขนาดใหญ่ซึ่งมีญาติ พี่น้องอาศัยอยู่รวมกันอยู่บ้าง เมื่อสามีออกไปขายลอตเตอรี่ ภรรยาจึงมีหน้าที่ดูแลลูกที่บ้าน หรือในบางรายที่มีญาติ หรือผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ของตนอยู่ที่บ้าน ก็จะนำบุตรหลานไปฝากเลี้ยงไว้ ดังนั้นคนขายลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่จึงเป็นคนหนุ่มสาววัยกลางคนส่วนใหญ่ จะมีเด็กวัยรุ่นอยู่บ้างแต่จะเป็นเพียงการช่วยเหลือพ่อแม่ในช่วงวันหยุดว่างจากการเรียนเท่านั้น

ระดับการศึกษาของคนขายลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่ยังอยู่ในช่วง ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพราะเมื่อก่อนมีการศึกษาภาคบังคับเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ฐานะยากจน จึงไม่มีโอกาสเรียนในระดับสูง แต่ปัจจุบันผู้ขายในกลุ่มที่ยังเป็นวัยรุ่นอยู่ จะจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับปวช. จำนวนมาก รองลงมาคือระดับปวส. และนิยมส่งบุตรหลานให้เรียนหนังสือในระดับสูงยิ่งขึ้น บุตรหลานของผู้ขายจึงได้รับการศึกษาในระดับสูงสุดคือปริญญาตรี

ในปัจจุบันคนขายลอตเตอรี่มีอายุตั้งแต่ 55 ปี ลงมาจนถึงเด็กอายุ 13 ปี สถานภาพของผู้ขายขึ้นอยู่กับอายุของผู้ขายเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้ขายได้รับการศึกษาสูงกว่าบิดามารดา การเลือกครองเรือนจึงยืดอายุออกไปอยู่ในช่วง 25 ปีขึ้นไป โดยมากผู้ขายที่ยังเป็นเด็ก จะเป็นบุตรหลานอีกทอดหนึ่งซึ่งมาช่วยพ่อแม่ขายลอตเตอรี่ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่าร้อยละ 30 เป็นคนขายลอตเตอรี่ที่มีระดับอายุอยู่ในช่วง 13 – 23 ปี และยังมีสถานภาพโสด ส่วนผู้ที่สมรสแล้ว มีอายุในช่วง 26 – 40 ปี จะมีจำนวนมากกว่า คือ ร้อยละ 50 ของจำนวนผู้ขายทั้งหมด และอีกร้อยละ 20 จะเป็นผู้ขายที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปี ขึ้นไป

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวของคนขายลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่แบบครอบครัวขยาย ในบ้านหลังหนึ่งจะประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า หรือ ตา ยาย หรืออยู่รวมกันทั้งหมด แต่ปัจจุบันสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้เป็นลูกมักจะแยกตัวออกจากครอบครัวมาอยู่กับคู่สมรสแทน หรือปลุกเรือนอยู่ใกล้ๆ กันกับบ้านของพ่อแม่ ซึ่งความเป็นอยู่ส่วนตัวจะแยกกัน แต่อาจจะ

มาร่วมรับประทานอาหารเย็นหรือสนทนากันในเวลาที่ยาว โดยเฉลี่ยแล้วครอบครัวหนึ่ง จะประกอบไปด้วย สามี่ – ภรรยา และบุตร ไม่เกิน 3 คน และบางครอบครัวจะมีผู้เฒ่าผู้แก่มาอยู่ร่วมด้วย รวมแล้วประมาณ 3-7 คน

ในอดีต ชาวชนบทจะมีเครื่องอำนวยความสะดวกเพียงไม่กี่ชิ้น ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น แต่ในปัจจุบันเครื่องอำนวยความสะดวกของบ้านคนชายลอคเตอร์ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 หลังคาเรือน พบว่า เครื่องอำนวยความสะดวกที่พบมากที่สุด พบทุกหลังคาเรือน คือ โทรทัศน์ และตู้เย็น รองลงมาคือ วิทยุหรือเครื่องเสียง เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าว และยังมีรถมอเตอร์ไซค์และรถยนต์ บางรายที่มีบุตรหลานเรียนในระดับสูงก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์ในบ้าน

หลังจากที่ตัดสินใจขายลอคเตอร์ การหาที่พักอาศัยเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญสำหรับคนชายลอคเตอร์ โดยเฉพาะผู้ชายที่ต้องเดินทางไปขายในต่างจังหวัด การหาที่พักครั้งแรกที่เดินทางไปขายส่วนใหญ่จะพักกับญาติหรือเพื่อนสนิท ซึ่งเป็นผู้ที่ชักชวนให้ไปขายลอคเตอร์ โดยเฉลี่ยกับผู้ไปพักอาศัยด้วย

สถานที่พักส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเช่า ซึ่งคนชายลอคเตอร์เดินทางไปเช่าอยู่ที่ละ 10 –20 คน และห้องเช่า ซึ่งสามารถพักได้ 6-7 คน โดยเสียค่าเช่าเป็นรายเดือน แต่พักอาศัยอยู่เฉพาะช่วงที่ขายลอคเตอร์เท่านั้น โดยจะนำเครื่องใช้ที่จำเป็นไปด้วย ได้แก่ หมอน มุ้ง ผ้าห่ม เสื้อผ้า อาจจะมีเครื่องครัวบ้าง ได้แก่ ถ้วยชาม เตา หม้อหนึ่ง หวด หม้อหุงข้าว กระทะไฟฟ้า บางครอบครัวที่ไปขายลอคเตอร์ทั้งครอบครัวอาจจะมีโทรทัศน์ วิทยุไปฟังเพื่อผ่อนคลายในตอนกลางคืน (นายหวัน แสงไชยวัน, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544)

3.1.1 สถานที่พัก

การศึกษาวิถีชีวิตคนชายลอคเตอร์ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ราย โดยเลือกศึกษา ทั้งกลุ่มที่ขายต่างจังหวัด พบว่าผู้ขายส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการเดินทางไปขายในกรุงเทพมหานคร โดยการชักชวนจากเพื่อนฝูง และญาติพี่น้องด้วยการเข้าไปพักอาศัยกับญาติ ๆ และขยายพื้นที่ไปยังเขตปริมณฑล และไกลออกไปถึงประจวบคีรีขันธ์ กระบี่ สุราษฎร์ธานี ตรัง สงขลา ภูเก็ต พิชณโลก นครสวรรค์ ตาก กาญจนบุรี น่าน แพร่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ตราด จันทบุรี อุบลราชธานี ขอนแก่น มหาสารคาม อุตรดิตถ์ สกลนคร นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และบางส่วนกลับมาขายในเขตจังหวัดเลย

3.1.1.1 กลุ่มผู้ขายในจังหวัดเลย

คนชายลอคเตอร์ที่ขายอยู่ในเขตจังหวัดเลย สามารถแบ่งกลุ่มคนขายตามลักษณะการพักอาศัยได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1) กลุ่มผู้ชายที่พักอาศัยตามบ้านเช่า กลุ่มผู้ชายกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายวัยกลางคนอายุไม่มาก และเป็นบุคคลที่มีครอบครัวแล้ว ซึ่งการเดินทางไปขายลอตเตอรี่แต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่พักและค่าเดินทางสูงกว่าการพักบ้านเช่า อีกทั้งยังไม่สะดวกในการเดินทางไปกลับ เนื่องจากไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่านเป็นประจำ เช่น หมู่บ้านยางเดี่ยว บ้านน้ำทบ เขตตำบลเขาหลวง เป็นต้น

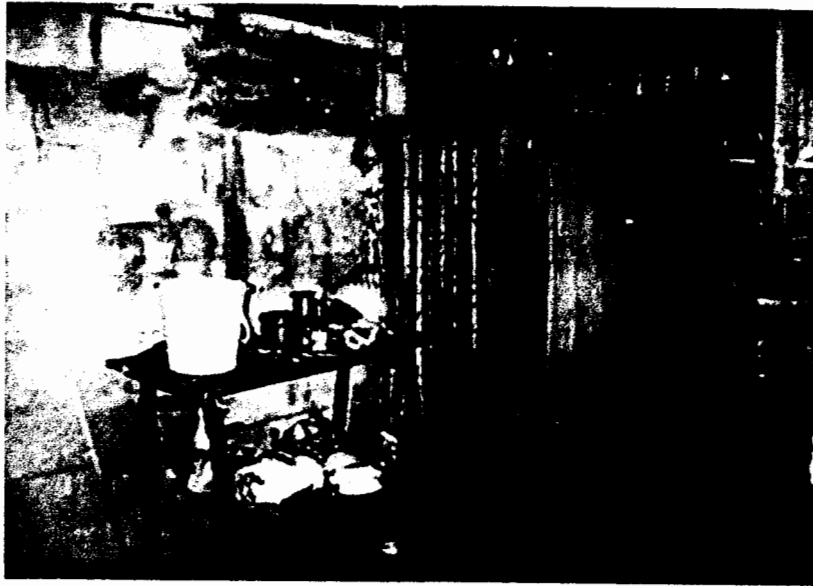
คนขายลอตเตอรี่ที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเลย จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 ราย ทั้งรายบุคคลและครอบครัว พบว่าส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่บ้านเช่าบริเวณข้างสำนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาค บริเวณศาลเจ้าพ่อกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปประมาณ 50 เมตร เดิมเป็นสถานบริการในสมัยก่อน ปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นบ้านเรือน หอพัก และตึก ซึ่งในบริเวณนี้จะมี ผู้ขายลอตเตอรี่ที่มาจากอำเภอวังสะพุงทั้งหมด แต่อาจจะมาจากคนละตำบลหรือคนละหมู่บ้าน อาศัยอยู่ร่วมกัน ประมาณ 55 ราย

ภาพที่ 8 สภาพห้องพัก ของบ้านไม้ บ้านเช่าหลังที่หนึ่ง ขนาด 2 x 2.5 เมตร ประกอบด้วย ที่นอน เสื้อผ้า และเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนอุปกรณ์ทำครัว

สภาพบ้านพักเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว แบ่งเป็นห้องเล็ก ๆ 3 ห้อง ขนาด 2 x 2.5 เมตร เดิมเคยมีหน้าต่าง 2 ด้าน แต่ปัจจุบันถูกปิดด้วยสังกะสีและไม้อัดกันไว้ เนื่องจากด้านหน้ามีการต่อเติมบ้านเรือนบริเวณรอบๆ ทำให้หน้าต่างไม่สามารถเปิดออกไปได้ มีห้องน้ำรวม 2 ห้อง ประตูดังกะสี มีราวตากผ้าและลานปูนในการซักผ้า และห้องเช่า ซึ่งเป็นตึก 2 ชั้น เหมือนหอพักนักศึกษา ผู้ชายส่วนหนึ่งเช่า

ไว้อาศัยอยู่เอง และมีบางรายที่อาศัยอยู่กับบุตรของตนเองที่มาเรียนในตัวจังหวัด สภาพห้องมีขนาดกว้างกว่าบ้านไม้หลังแรก และราคาเช่าก็สูงกว่า

ภาพที่ 9 สภาพห้องน้ำของบ้านไม้ บ้านเช่าหลังที่หนึ่ง สร้างด้วยปูน มีประตูกำด้วยสังกะสี

2) กลุ่มผู้ชายที่เดินทางไปกลับบ้าน – สถานที่ขาย กลุ่มผู้ชายกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีภาระครอบครัวของตนเอง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้ชายที่เดินทางไป – กลับ ระหว่างบ้านกับสถานที่ขาย จะเป็นบุคคลที่มีครอบครัวแล้วมากกว่าบุคคลที่ยังไม่มีครอบครัว และบุคคลที่มีภาระครอบครัวหรือมีหน้าที่ที่ต้องกลับไปรับผิดชอบทุกวัน เช่น มีบิดามารดาในวัยชรามาก หรือมีบุตรที่ยังเด็กเล็กอยู่ ไม่สามารถให้ผู้อื่นดูแลได้ตลอด จำเป็นจะต้องเดินทางกลับบ้าน และสามารถเดินทางกลับบ้านได้สะดวก มีรถโดยสารประจำทางผ่าน ได้แก่ บ้านโคกขมิ้น บ้านปากปวน บ้านวังสะพุง ซึ่งมีรถโดยสารผ่านตลอดทั้งวัน ส่วนกลุ่มที่บ้านอยู่ไกลก็จะอาศัยรถมอเตอร์ไซด์ของตนเองเป็นยานพาหนะ โดยใช้ระยะเวลาช่วงเช้ามือและช่วงเย็นในการเดินทาง และขายยังอำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น อำเภอเมือง อำเภอเชียงคาน อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย และขายในอำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น (นางพิศมัย นามวงศ์, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2544)

ช่วงระยะเวลาในการเดินทางของกลุ่มคนขายลอตเตอรี่กลุ่มนี้จะใช้เวลา 05.00 – 06.00 น. ขึ้นรถโดยสารประจำทางใช้ระยะเวลา 1 – 2 ชั่วโมง จากนั้นจะเดินขายลอตเตอรี่ให้กับขาประจำและผู้สนใจทั่วไปจากนั้น ช่วงเย็นประมาณ 16.30 น. คนขายลอตเตอรี่เหล่านี้ก็จะเดินทางกลับบ้านตนเอง (นายวงศ์ แก่งจำปา, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2544)

3.1.1.2 กลุ่มผู้ขายในต่างจังหวัด

ผู้ขายส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่จะไม่ได้ขายอยู่ในเขตจังหวัดเลย เพราะกลุ่มประชากรที่ขายมีจำนวนมาก หากขายเพียงจังหวัดเดียวจะไม่สามารถขายได้ และการเดินทางไปขายต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือมีสภาพเศรษฐกิจดีข้อมขายได้มากกว่าจังหวัดเล็ก ๆ และรายได้สูงกว่าเมื่อเทียบกับการลงทุนเดินทางไปขาย ดังนั้นคนขายลอตเตอรี่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเลย โดยเฉพาะอำเภอวังสะพุงจึงมีกระจุกกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดกรุงเทพมหานคร คนขายลอตเตอรี่จะอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แล้วจึงแยกกันขายในสถานที่ต่าง ๆ สถานที่พักของพวกเขาอยู่ในเขต นวนคร รังสิต พระโขนง คลองจั่น ตลอดจนเขตปริมณฑลและจังหวัดใกล้เคียง เช่น สมุทรปราการ สมุทรสาคร ชลบุรี พัทยา และจังหวัดอื่น ๆ

นายสนธยา เทวสิทธิ์ ชาวบ้านกกซ้อ อำเภอวังสะพุง เป็นหนึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ โดยเริ่มจากการเดินทางเข้ามาขายลอตเตอรี่กับเพื่อน โดยมีเงินใหญ่ คือยี่ปี่รายใหญ่ เป็นผู้ลงทุนให้ หลังจากที่ย้ายลอตเตอรี่ได้ 2 ปี เขาก็มีโอกาสได้รับโควตาลอตเตอรี่ จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จำนวน 10 เล่ม จึงชวนภรรยาเข้ามาประกอบขายลอตเตอรี่ด้วยกัน ปัจจุบันเขามีบ้านเช่าอยู่ในชุมชนหัวป่า ซอยอ่อนนุช 41 เขตพระโขนง โดยเสียค่าเช่าบ้านเดือนละ 2,500 บาท และชักชวนเพื่อนบ้านและญาติมาขายลอตเตอรี่ด้วย โดยเก็บค่าเช่าบ้าน คนละ 250 บาท ต้องมัด และค่ารถเหมาซึ่งคนเก็บเงินซื้อ คนละ 500 บาท ต้องมัด ทำให้เขามีรายได้เพียงพอต่อการดูแลครอบครัว โดยบุตรของเขา 2 คนได้พักอาศัยและเรียนหนังสืออยู่ในกรุงเทพมหานครนี้ด้วย

ภาพที่ 10 ซอยอ่อนนุช 41 เขตพระโขนง ซึ่งเป็นย่านที่มีคนขายลอตเตอรี่อาศัยอยู่จำนวนมาก

“ ... ผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่บ้านพักแห่งนี้มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย กินง่าย อยู่ง่ายไม่เรื่องมาก จึงจะอาศัยอยู่ร่วมกันได้ ที่สำคัญคือมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ... ” นายสนรยา กล่าว บ้านพักชั้นเดียวนี้มี 2 ห้องนอน ห้องหนึ่งจะพักประมาณ 6 – 10 คน ที่เหลือใช้เป็นที่เก็บของ และสัมภาระต่าง ๆ และมีบริเวณบ้านส่วนที่เหลือซึ่งเป็นห้องโล่งก็จะให้เป็นที่หลับนอนในช่วงที่ใกล้ถึงวันออกสลาท เพราะจะมีคนมาพักอาศัยอยู่มากกว่าวันปกติ คือ ช่วงวันที่ 13 – 16 และวันที่ 27 – 31 ของเดือน จะมีผู้ขายเดินทางเข้ามาขายเยอะขึ้นดังนั้นพื้นที่ของบ้านพักจึงเรียงรายไปด้วยที่นอนและสัมภาระของผู้ขายด้วยกัน (นายสนรยา เทวสัจย์, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2545)

3.1.2 สภาพห้องพัก

สภาพห้องของคนขายลอตเตอรีมีลักษณะเหมือนกับห้องพักทั่ว ๆ ไป ห้องพักแต่ละห้องประกอบไปด้วยเครื่องนอน ได้แก่ ผ้าห่ม หมอน มุ้ง เสื้อผ้าที่พาดเรียงกัน โดยใช้เชือกฟางผูกเป็นราวไว้บริเวณผนังห้อง และแผงลอตเตอรีแขวนอยู่ราวตะปู

ภาพที่ 11 สภาพที่พัก ห้องพักและบริเวณห้องโถงในบ้าน ซึ่งจะมีเพียงที่นอนปูเรียงกันอยู่

เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็มีความสำคัญกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ได้แก่ พัดลม จะถูกจัดอยู่ในมุมห้องแทบทุกห้องเนื่องจากสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าวของจังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีความแตกต่างจากจังหวัดเลยมาก ผู้ที่ไปอาศัยอยู่ใหม่จึงต้องปรับตัวมากพอสมควร นอกจากนี้ยังมีโทรทัศน์บ้านพักแต่ละหลังจะมีโทรทัศน์หลังละ 1 เครื่อง และใช้เวลาช่วงเย็นหลังจากกลับมาจากการขายลอตเตอรี พักผ่อนและดูโทรทัศน์ร่วมกัน และยังมีวิทยุ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวิทยุเครื่องเล็กสำหรับฟังในห้อง หรือฟังก่อนนอนตามความต้องการของแต่ละคน เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่นำมาจะเป็นเครื่องใช้ที่อยู่ในสภาพปานกลาง พอใช้ได้ ไม่ใช่ชนิดอย่างดี เพราะเครื่องใช้ต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้ขายได้นำมาใช้ในช่วงที่มา

พักอยู่ห้องเช่า ซึ่งเมื่อพวกเขากลับบ้านจะไม่นำกลับไปด้วย ดังนั้นเครื่องใช้บางอย่างพวกเขามีอยู่แล้วที่บ้าน และจะนำเครื่องเก่ามาใช้แทนเพื่อป้องกันการสูญหายหรือขำรุค

ภาพที่ 12 สภาพที่นอนบริเวณข้างบ้าน ซึ่งไม่มีห้องหรือฝาผนังใดๆ

นอกจากนี้บริเวณข้างบ้านส่วนหนึ่งถูกจัดให้เป็นห้องครัว เพราะครอบครัวของนายสนธยาจะพักอยู่อย่างถาวร เวลากลับบ้านจังหวัดเลยจะสลับกันกลับเพราะจะต้องมีคนดูแลบุตรของตน ดังนั้นห้องครัวจึงอยู่ในสภาพถาวร ประกอบด้วย เครื่องครัว และอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ หม้อหุงข้าว กระทะไฟฟ้า กระจกน้ำ กระจกข้าว ถ้วยชาม ที่ชาวนำมาเองจากบ้าน และซื้อเพิ่มเติมจากร้านค้า เช่น ถังน้ำดื่ม กะละมัง ถ้วย ชาม เป็นต้น

ภาพที่ 13 ห้องครัวซึ่งถูกจัดให้เป็นสัดส่วนในตัวบ้าน

ภาพที่ 14 ห้องนอนที่จำเป็นจะต้องเก็บสัมภาระและเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้รวมกัน และห้องน้ำที่มีเพียงห้องเดียว จะต้องช่วยกันรักษาความสะอาด

3.1.3 สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต

คนขายลอตเตอรี่ที่มาเช่าห้องพัก โดยเฉลี่ยจะต้องเสียค่าเช่าครั้งละ 100-300 บาท / คน ซึ่งในงวดหนึ่งจะต้องมาพัก 2 ครั้ง คือช่วงวันที่ 7 - 15 และวันที่ 24 - 30 โดยการมาพักจะพักห้องละ 7-8 คน และก่อนถึงวันออกสลากประมาณ 3 - 5 วัน จะมีญาติของผู้ขายมาขายช่วย และจะพักอยู่ในห้องเช่า 9 - 10 คน

ภาพที่ 15 สภาพทั่วไปบริเวณรอบ ๆ บ้านพัก ในซอยอ่อนนุช 41 ที่อยู่รวมกัน 4 - 5 หลังคาเรือน

ช่วงเวลาหลังจากที่ทุกคนทำภารกิจของตนเองเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในช่วงเช้าก็จะเริ่มเดินทางออกไปขายเป็นกลุ่มย่อย และรายบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะรับผิดชอบเรื่องอาหารของตนเอง ยกเว้นบางครอบครัวที่มาจากทั้งสามี ภรรยา หรือลูก ก็จะนั่งข้าวและห่อไปรับประทานตอนกลางวันด้วย ยิ่งช่วงที่ใกล้ถึงวันออกสลากแต่ละครอบครัวจะเร่งขายลอตเตอรี่ทำให้กลับบ้านไม่เป็นเวลา ดังนั้นแต่ละคนจะรับผิดชอบเรื่องอาหารของตนเอง

เนื่องจากคนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกร คือการปลูกข้าว ในฤดูกาลทำนา ช่วงระยะเวลาในการเดินทางออกจากบ้านก็จะมีการนำข้าวสารและอาหารแห้งติดตัวไปพร้อมคนขายลอตเตอรี่ จากหมู่บ้าน ศรีประทุม ตำบลโคกขมิ้น กล่าวถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารการกิน ว่าพวกเขาซื้อกินทั้งหมดไม่ไหว ต้องเอาข้าวไปด้วย งวดหนึ่งมีเพื่อเดินทางไปด้วยกันประมาณ 10-20 คน ก็จะนำข้าวสารไปคนละ 5 กิโลกรัม แล้วนำไปรวมกัน นอกจากนี้ ยังมีการนำอาหารมาจากบ้าน ได้แก่อาหารแห้งต่างๆ และผลไม้ เช่น ปลาแห้ง หมูแห้ง ผักสดสำหรับนึ่ง น้ำพริก กุ้งฝอย มะละกอ มะขามเป็นต้น และในช่วงเช้าจะเปลี่ยนเวรกันลุกขึ้นมาตั้งข้าว ทำกับข้าว แล้วจึงออกไปขายลอตเตอรี่ ตอนกลางวันจึงแยกย้ายกันรับประทานเพราะไม่สามารถกลับมารับประทานที่บ้านเช่าได้ และเวรในแต่ละวันจะกลับมานั่งข้าว และทำอาหารเย็น รอเพื่อน (พิสมัย นามวงศ์, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2544) คนขายลอตเตอรี่จะมีวิถีชีวิตในการพักผ่อน 2 ช่วง ในรอบ 1 เดือน คือช่วงที่พักอาศัยอยู่บ้าน ระหว่างวันที่ 2-8 และ 17-24 ของรอบเดือนนั้นๆ และอีกช่วงคือการออกไปขายลอตเตอรี่ ระหว่างวันที่ 9-16 และ 25-1 ของรอบเดือน ดังนั้นการหาที่พักอาศัยในช่วงที่ออกเดินทางไปขายลอตเตอรี่ จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง เพราะคนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่จะเดินทางออกจากบ้านตนเองไปขายยังสถานที่ต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

3.2 การประกอบอาชีพ

3.2.1 อาชีพหลักและอาชีพรอง

คนขายลอตเตอรี่ มีวิถีการดำรงชีวิตเหมือนกับคนไทยในชนบททั่วไป คือมีอาชีพเกษตรกรเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งการประกอบอาชีพเกษตร จะต้องอาศัยธรรมชาติ คือ น้ำ และอากาศ วิถีชีวิตส่วนใหญ่ของชาวชนบทจึงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ถ้าปีไหนฝนตกตามฤดูกาลพืชผลก็จะงอกงาม ถ้าปีไหนฝนแล้งพืชผลก็จะเสียหาย ทำให้ได้รับความเดือดร้อน ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเพื่อมาซื้อข้าวกิน

ดังนั้นธรรมชาติจึงมีอิทธิพลกับการกำหนดวิถีชีวิตที่สำคัญของชาวชนบท โดยทั่วไปแล้วในรอบ 1 ปี ชาวบ้านจะประกอบอาชีพเกษตรกร โดยเฉพาะการทำนา จะเริ่มปลูกข้าวในช่วงฤดูฝน โดย

การไถและหว่าน หรือปักดำ ในช่วงเดือนมิถุนายน – สิงหาคม และจะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายน – มกราคม ซึ่งการทำนาโดยอาศัยน้ำฝนตามฤดูกาลนี้ ชาวบ้านเรียกว่า นาปี

ในช่วงที่อยู่ในฤดูกาลทำนา คนขายลอตเตอรี่จะประกอบอาชีพเกษตรกร และขายลอตเตอรี่ไปพร้อม ๆ กัน หรือแบ่งภาระหน้าที่ภายในครอบครัว โดยฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะป็นสามีหรือภรรยา จะออกเดินทางไปขายลอตเตอรี่ อีกฝ่ายหนึ่งจะอยู่ทำนาและดูแลบ้าน

โดยทั่วไปแล้ว คนขายลอตเตอรี่ ก็คือชาวชนบทในเขตอำเภอวังสะพุง ที่มีสภาพความเป็นอยู่แบบพื้นบ้าน มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยยึดการทำนาเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว ดังนั้นประชากรส่วนใหญ่จึงยังคงยึดอาชีพเดิมอยู่ คือ การทำนา และการทำไร่ ได้แก่ การปลูกข้าว ข้าวโพดกล้วย มันสำปะหลัง เต๋อย ถั่ว และไม้ผลต่างๆ ได้แก่ มะขาม มะม่วง เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ค่อนข้างแห้งแล้ง จึงทำให้มีการเพาะปลูกพืชได้บางชนิด ต่างจากอำเภออื่นๆ ในจังหวัดเลย ซึ่งสามารถปลูกพืชได้หลายชนิด นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว ควาย หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ดังนั้นคนขายลอตเตอรี่จะประกอบอาชีพหลักของตนอยู่ และจะออกขายลอตเตอรี่หลังจากที่หมดช่วงของการทำการเกษตรหรืออยู่ในช่วงของการขายลอตเตอรี่

ในอดีต ชาวบ้านในเขตอำเภอวังสะพุงจะมีอาชีพหลักคือการทำไร่ ทำนา และทำสวนผลไม้ชนิดต่างๆ แต่หลังจากอาชีพขายลอตเตอรี่เข้ามามีบทบาทจึงส่งผลให้การประกอบอาชีพมีการเปลี่ยนแปลง จำนวนประชากรที่มีอาชีพเกษตรกรเพียงอย่างเดียวมีจำนวนลดน้อยลง ส่วนใหญ่จะเป็นคนแก่ หรือผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกในการเดินทางไปขายลอตเตอรี่ จึงมีหน้าที่ดูแลบ้านและเด็กๆ ซึ่งเป็นบุตรหลานของคนขายลอตเตอรี่ และประกอบอาชีพเกษตรกรเพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัวในบางส่วน

นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ ที่คนขายลอตเตอรี่ทำเป็นอาชีพเสริมหลังจากที่เดินทางกลับบ้าน ก็จะใช้เวลาว่างในการประกอบอาชีพเสริมเหล่านั้น ได้แก่

3.2.1.1 อาชีพทำกระติบข้าว เป็นอาชีพหนึ่งที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับชาวอำเภอวังสะพุง กระติบข้าวเป็นภาชนะสำหรับใส่ข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้ว ถือเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่งของคนในภาคอีสาน รูปแบบของกระติบข้าวที่พบเห็นกันทั่วไปรวมทั้งในจังหวัดเลย เพราะรูปทรงจะเป็นกระบอกฝาเรียบ ขนาดใหญ่เล็กต่างกัน แต่ที่บ้านทรายขาวอำเภอวังสะพุง มีกระติบข้าวอีกแบบที่มีลักษณะต่างจากที่เคยพบ คือส่วนบนของฝามีลักษณะเป็นยอดแหลม ส่วนตัวและตีนคงเดิมเหมือนที่พบทั่วไป ภาชนะรูปทรงแบบนี้ชาวบ้านแถบนี้เรียกว่า “กระติบข้าวจอม” ซึ่งมีเพียงหมู่บ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้นที่ใช้ภาชนะรูปทรงแบบนี้ ปัจจุบันยังคงมีผู้ทำและใช้งานขึ้นนี้อยู่ แต่มีอยู่ในขั้นดีและทำเป็นอาชีพนั่นเห็นจะมีเพียงรายเดียว คือ นายบุญยอด แก้ว โยธา

นายบุญยอดซึ่งเป็นคนบ้านทรายขาวมาแต่เกิด กล่าวถึงงานสานกระติบข้าวจอม ว่า คนสมัยก่อนใช้กระติบข้าวจอมใส่ข้าวเหนียวเวลาไปถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ ทำให้มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า

“ กระจิบข้าวจิ้งหั่น ” มักใช้ในเวลาที่มีพิธีหรือโอกาสสำคัญๆ ชาวบ้านไม่นิยมนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ในปัจจุบัน ค่านิยมดังกล่าวลดน้อยลง และด้วยเหตุที่ฝางจ่อม ทำค่อนข้างยาก จึงทำให้ไม่มีผู้นิยมทำ นอกจากคนที่มีใจรักในงานช่างงานศิลป์จริงๆ ซึ่งต้องอาศัยความอดทนสูงมาก (นายบุญยอด แก้วโยธา, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545)

นอกจากอาชีพสานกระจิบข้าวจ่อมแล้ว ในหมู่บ้านต่าง ๆ ยังมีผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน โดยเฉพาะโครงการ “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ส่งผลให้ชาวบ้านบางส่วนเปลี่ยนวิถีชีวิตไปอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งถือเป็นทางเลือกที่ชาวบ้านจะสามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง นอกจากนี้ นายไพรัตน์ พงษ์ชนะชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ยังได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ซึ่งได้ให้แนวคิดในวันประชุมต่อต้านยาเสพติด 3 สิงหาคม 2544 ว่าชาวบ้านนอกจากจะเดินทางไปขายลอตเตอรี่ในสถานที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยแล้ว การนำผลิตภัณฑ์ของตำบลหรือหมู่บ้านไปขายด้วย น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีอีกทางหนึ่ง จึงเป็นผลให้ชาวอำเภอวังสะพุงมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากกว่าเดิม

3.2.1.2 การทำผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล ของชาวบ้านหนองหญ้าปล้อง อำเภอวังสะพุง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีทั้งคนขายลอตเตอรี่ และอาชีพอื่น ๆ จำนวนมาก มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านและคนขายลอตเตอรี่ ในการทำผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย ซึ่งในบางครั้งคนขายลอตเตอรี่ก็นำผลิตภัณฑ์เหล่านั้นไปขายด้วย เพราะส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น กระจิบ โคมไฟ กลองทิงซู เก้าอี้ และแก้วไวน์ เป็นการนำไม้ไผ่มาประดิษฐ์เป็นของใช้ เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านเป็นงานที่ละเอียดสวยงามและคงทน ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ปัจจุบันขายในท้องถิ่น อำเภอ และภายในจังหวัด ได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์โดยการประชาคมทั้งในระดับตำบลและอำเภอ เพราะเป็นผลิตภัณฑ์เด่นของตำบล เป็นที่รู้จักทั่วไป (<http://www.thaitambon.com>, วันที่ 18 สิงหาคม 2545)

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์การประกอบอาชีพของคนขายลอตเตอรี่ก่อนที่จะมาขายลอตเตอรี่ได้ ดังนี้

ตารางที่ 10 อาชีพของชาวบ้านก่อนประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่

การประกอบอาชีพก่อนขายลอตเตอรี่	จำนวน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก		
- ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม	28	56
- ไม่มีการประกอบอาชีพเสริม	5	10
ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก		
- มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม	13	26
- ไม่มีการประกอบอาชีพเสริม	2	4

ตารางที่ 10 อาชีพของชาวบ้านก่อนประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ (ต่อ)

การประกอบอาชีพก่อนขายลอตเตอรี่	จำนวน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพอื่นๆ	2	4
รวม	50	100

ที่มา : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากตารางพบว่า อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 ราย ทั้งรายบุคคลและรายครอบครัว ก่อนที่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 28 ราย มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาคือการประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลักและมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 26 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพียงอย่างเดียว จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 ตามลำดับ และมีผู้ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียว จำนวนเท่ากับอาชีพอื่นๆ คือ ประกอบอาชีพ รับจ้างอย่างเดียว 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 4 อาชีพอื่นๆ จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 4

จะเห็นว่าคนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่มีอาชีพเดิมคืออาชีพเกษตรกรรม โดยมีการทำนาทำไร่ ข้าวเป็นหลัก และมีการหมุนเวียนชนิดของพืชจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าว ด้วยการทำไร่ข้าวโพด ถั่วแดง ถั่วเหลือง มันตำปะหลัง ถั่วฝักยาว กล้วย ลูกเดือย ฝ้าย หมุนเวียนตลอดทั้งปี โดยมีรถมารับซื้อ บางครั้งก็เอาไปขายเองใน ตัวเมือง หรือ โรงงานรับซื้อ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ขายเหล่านี้จะมีที่ดินเป็นของตนเอง หรือของพ่อแม่ญาติพี่น้อง ซึ่งมีพื้นที่ตั้งแต่ 4 ไร่ขึ้นไป ส่วนผู้ขายที่มีพื้นที่หรือที่ดินจำนวนน้อยกว่า 4 ไร่ จะมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม เนื่องจากพื้นที่จำนวนน้อยมีผลต่อการผลิตพืชพรรณทางการเกษตร เพราะจะทำให้ได้ผลผลิตน้อย รายได้ก็จะไม่คุ้มกับที่ลงทุน

นายหมอน แก่งจำปา ชาวบ้านยางเดี่ยว ตำบลเขาหลวง กล่าวว่า “ ... ตามีที่ดิน แค่ 2 ไร่ กับ 2 งาน อยู่แปะดินภูเขาหลวง อยู่ไกลน้ำไกลทาง มันบ่คุ้มทุน เฮ็ดไปกะบ่ได้อันหยั่ง เฮ็ดได้น้อย เงินกะได้น้อย เปลืองปุ๋ย เปลืองแสง เหนื่อยล้าๆ ไปหารับจ้างยังดีกว่า...” (นายหมอน แก่งจำปา, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544)

ดังนั้นอาชีพรับจ้าง จึงเป็นอาชีพเสริมจากการเกษตร เมื่อหมดฤดูการทำนา ชาวบ้านก็จะเดินทางเข้าไปทำงานในโรงงานต่างจังหวัด ซึ่งตาหมอนได้กล่าวถึงความนิยมในการเดินทางไปรับจ้าง หรือขายแรงงาน ในปี พ.ศ. 2537 ว่า ชาวบ้านมีการตื่นตัวในการเดินทางเข้าไปประกอบอาชีพขายแรงงานจำนวนมาก โดยหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จสิ้นลง ชาวบ้านบางส่วนจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไปทำงาน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจในประเทศไทยเกิดภาวะวิกฤตจึงทำให้แรงงานต้องออกจากงานจำนวนมากจึงทำให้ประชาชนย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมของตนเอง ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับอาชีพขาย

ลอตเตอรี่เริ่มมีชื่อเสียง โดยเฉพาะอำเภอวังสะพุง ทำให้ผู้ขายแรงงานที่ออกจากงานทั้งหลายหันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่จากปัจจัยต่าง ๆ

นายหมอน แก่งจำปา ยังกล่าวอีกว่า “ ... ปี 2539 ตาขายลอตเตอรี่ได้เงินงวดละตั้ง 10,000 กว่าบาท ขายแต่ละที 100 – 150 เล่ม คนซื้อกันหลาย บ่มีการต่อรอง บ่มีผู้แย่งขาย บัดเข้ามาปี 40 คนขายมันหลาย มันกะแย่งกันขาย คนซื้อช้กันน้อยกว่าเก่า เพิ่มบ่มีเงินมาซื้อรายได้ก็น้อยลงไปหลายเคิบ...”

ในช่วงปี 2539 อาชีพขายลอตเตอรี่จึงเริ่มเป็นที่รู้จัก โดยชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันเริ่มสังเกตว่า ผู้ที่เดินทางไปขายลอตเตอรี่ มักจะมีเงินกลับมาบ้านจำนวนมาก และปรับปรุงบ้านเรือนของตนเอง ไม่เครื่องอำนวยความสะดวก จึงทำให้เห็นความสำคัญของการหาผลกำไรจากการขายลอตเตอรี่ จึงเกิดเป็นอาชีพใหม่ให้แก่ชาวอำเภอวังสะพุง

วิถีชีวิตของชาวบ้านในอำเภอวังสะพุงเริ่มเปลี่ยนไป เมื่ออาชีพขายลอตเตอรี่ เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง คนขายลอตเตอรี่บางส่วนเลือกอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลัก แม้ว่าส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ก็ยังเป็นเพียงอาชีพเสริมเท่านั้น โดยผลผลิตจากการเกษตรมุ่งเน้นเพื่อการนำมาเก็บไว้บริโภคมากกว่าการนำไปจัดจำหน่าย ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลคนขายลอตเตอรี่หลังจากมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่แล้ว สามารถแสดงเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 11 อาชีพของชาวบ้านหลังประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่

การประกอบอาชีพหลังจากขายลอตเตอรี่	จำนวน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลัก		
- ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม	24	48
- ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม	4	8
- ไม่มีการประกอบอาชีพเสริม	17	34
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพเสริม	5	10
รวม	50	100

ที่มา : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่างหลังจากที่เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่แล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพและวิถีชีวิตของตนเอง จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลัก แต่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริมจำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมาคือประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เพียงอย่างเดียว ไม่มีการประกอบอาชีพเสริม

จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 34 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพเสริม จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 และประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลักและประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 8 ตามลำดับ

จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างของคนขายลอตเตอรี่ ร้อยละ 48 เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่โดยยึดเป็นอาชีพหลัก ซึ่งลักษณะการขายจะมีระยะเวลา 2 ช่วงในรอบ 1 เดือน คือ ขายในช่วงวันที่ 8 – 16 และวันที่ 24 – 1 ของแต่ละเดือน ดังนั้น ใน 1 เดือนจะมีเวลาพักอยู่บ้าน ประมาณ 14 วัน ผู้ขายจะใช้ระยะเวลาช่วงนี้ ในการพักผ่อนและประกอบอาชีพการเกษตร โดยพืชพรรณที่ใช้เพาะปลูกจะเป็นพืชที่ขึ้นง่าย ไม่ต้องใช้เวลาในการดูแลรักษามาก และสามารถปล่อยให้เจริญเติบโตเองได้ เช่น ถั่วข้าวโพด มันสำปะหลัง ซึ่งสามารถปลูกหมุนเวียนสลับกันได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ในช่วงฤดูการทำนา ก็จะทำนาเพื่อเก็บไว้บริโภคเองมากกว่านำมาขาย

กลุ่มตัวอย่างในระดับรองลงมา เลือกที่จะยึดอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลักและไม่มีอาชีพเสริมอื่นๆ เพราะเห็นว่ารายได้ดี ซึ่งกลุ่มผู้ขายเหล่านี้จะมีเวลาอยู่บ้านน้อยกว่ากลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม เพราะจะเลือกสถานที่ขายลอตเตอรี่ที่อยู่ไกล ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ตัง สงขลา ประจวบคีรีขันธ์

นายประสงค์ จันทโท ชาวบ้านโคกขมิ้น กล่าวว่า “... ฉันอยากขายให้ได้หลายๆ กะต้องฟ้าไปซื้อลอตเตอรี่ไว้ เพราะจะได้เลขงามๆ แล้วก็ต้องเดินทางไปอีกหลายมือ ไปซื้อลอตเตอรี่เอง เสียเวลาไป 2 มือ แล้วต้องเดินทางไปฮอดเชียงใหม่กะพอตีวันขาย ...” (นายประสงค์ จันทโท, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2544)

นายประสงค์กล่าวถึงลักษณะการเดินทางว่า หลังจากที่ขายลอตเตอรี่หมด ถ้าหากว่าเป็นงวดวันที่ 1 ก็จะต้องเดินทางกลับบ้านถึงวันที่ 2 ตอนเย็น ๆ และอยู่บ้าน 2-3 วัน วันที่ 5 ก็จะต้องเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไปซื้อลอตเตอรี่ และเดินทางถึงสถานที่ขายของตนเองในวันที่ 7 – 8 พอตี ดังนั้น โอกาสจะเลือกประกอบอาชีพเสริมจึงมีน้อย กลุ่มผู้ขายเหล่านี้มักจะมีเงินทุนของตนเอง เพราะจะขายจำนวนมากกว่าทุกกลุ่ม

กลุ่มผู้ขายที่เลือกอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และเลือกอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพเสริม มีจำนวน ร้อยละ 10 กลุ่มผู้ขายนี้จะเป็นกลุ่มที่ขายอยู่ในตัวอำเภอและตัวจังหวัด ดังนั้นกลุ่มผู้ขายนี้จะสามารถเดินทางไปกลับบ้านและสถานที่ขายได้สะดวก ส่วนมากเป็นชาวตำบลเขาหลวง เพราะผู้ขายกลุ่มนี้ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แต่มีเงินทุนต่ำ ดังนั้นการมาขายในจังหวัดจะช่วยลดค่าใช้จ่ายได้ และยังสามารถดูแลไร่นาของตนเองได้

กลุ่มตัวอย่างที่เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลักและประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม มีจำนวนร้อยละ 8 ซึ่งเป็นจำนวนที่มีน้อยที่สุด กลุ่มเหล่านี้มักไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

ดังนั้นจะเลือกประกอบอาชีพรับจ้างแทน ซึ่งการรับจ้างก็จะรับจ้างจากเกษตรกรที่รู้จักกัน รับจ้างถอนหญ้า หรือรับจ้างในสถานที่ต่างๆ

3.2.2 ปัจจัยในการเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่

3.2.2.1 สิทธิในที่ดินทำกิน

การแบ่งลักษณะของอาชีพหลักและอาชีพเสริมของคนขายลอตเตอรี่นั้น ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพ คือ ที่ดิน

ที่ดินมีผลกระทบต่อประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ เนื่องจากที่ดิน แหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญ ดังนั้นผู้ที่มีที่ดินทำกิน จะมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ด้วยการขายลอตเตอรี่และประกอบอาชีพเกษตรกรรมในช่วงที่ว่างจากการขายลอตเตอรี่

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ราย ทั้งรายบุคคลและรายครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 29 ราย เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ควบคู่กับอาชีพเกษตรกร นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 ราย มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง อีก 6 รายไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จากการสัมภาษณ์คนขายลอตเตอรี่ ทั้ง 6 คน พบว่า สาเหตุหลัก ๆ ของคนขายลอตเตอรี่ที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองคือ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จำนวน 3 ราย เนื่องจากอพยพมาจากที่อื่นและมาอาศัยอยู่กับญาติห่าง ๆ จำนวน 1 ราย มีเพียงบ้าน 1 หลัง และที่ดินหลังบ้าน 200 ตารางวา (นางหวิณ คุณนา, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2544) การขายที่ดินชำระหนี้การพนัน จำนวน 2 ราย (นายฉลอง สุทธิสอน, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2544) และการขายที่ดินเพื่อชำระหนี้ที่กู้ยืมจากธนาคาร อันเนื่องมาจากการ ขาดทุนทางการเกษตร จำนวน 3 ราย

จากการศึกษายังทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัจจัยในการเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่อีกประการหนึ่งคือ จำนวนพื้นที่ในการเกษตร มีอิทธิพลต่อการเลือกประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม ดังจากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 รายที่มีที่ดินเป็นของตนเอง และพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 ราย มีที่ดินเป็นของตนเองมากกว่า 4 ไร่ ซึ่งมีจำนวนเพียงพอต่อการลงทุนประกอบอาชีพการเกษตร ผู้ขายจึงเลือกประกอบอาชีพการเกษตรควบคู่กับการขายลอตเตอรี่ ส่วนอีก 9 ราย มีดินน้อยกว่า 4 ไร่ ดังนั้นการเพาะปลูกจึงผลิตได้จำนวนจำกัด และผลิตไว้เพื่อบริโภคเองมากกว่าผลิตเพื่อขาย จึงมีการเลือกประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีที่ดินเป็นของตนเอง หรือเป็นที่ดินของครอบครัวญาติพี่น้องตนเอง เมื่อถึงฤดูการทำนาจะมีการปลูกข้าวในพื้นที่นาของตนเอง หรือช่วยเหลือครอบครัวเพื่อที่จะนำผลผลิต คือ ข้าวมาแบ่งไว้เพื่อเก็บไว้รับประทาน เพราะหลังจากที่ผู้ขายหันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่แล้ว รายได้ของผู้ขายมีเพิ่มมากขึ้น การปลูกข้าวส่วนใหญ่จึงปลูกไว้เพื่อรับประทานตลอดทั้งปี ส่วนที่เหลือจึงจะแบ่งขาย แต่ก็ยังมีจำนวนน้อยมาก ส่วนคนขายลอตเตอรี่ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

ก็อาจจะมีโอกาสที่จ้างทำงานเป็นอาชีพเสริมในฤดูกาลทำนา แต่ก็มีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะหันไปรับจ้างทำงานอย่างอื่น หรือไม่ก็ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เพียงอาชีพเดียว

3.2.2.2 ความต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น

ความต้องการรายได้เพิ่มขึ้นของกลุ่มตัวอย่างก่อนที่จะเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อระบบความคิด ซึ่งสามารถจำแนกได้ 5 ประเด็นหลัก คือ

1) เพื่อชำระหนี้สิน

กลุ่มตัวอย่าง 12 ราย เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ โดยให้เหตุผลว่า เขามีหนี้สินจำนวนมาก ซึ่งถ้ายังประกอบอาชีพการเกษตรต่อไปจะหาเงินมาชำระหนี้ไม่ได้

ชาวบ้านรายหนึ่งเป็นนักพนันของหมู่บ้านนาแก ซึ่งเขาติดการพนันตั้งแต่อายุ 22 ปี มีพี่น้อง 3 คน เป็นลูกชายคนเล็ก เดิมพ่อแม่ของเขาประกอบอาชีพทำสวนมะขาม มะม่วง ซึ่งมีรายได้ดีพอสมควร เมื่อเขาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เขาก็ออกจากโรงเรียนเพื่อมาช่วยพ่อแม่ และอยู่บ้านเฉยๆ หลังจากพ่อแม่เขาเสียชีวิต พี่ชายและพี่สาวก็แยกครอบครัวออกไป โดยพ่อแม่ได้แบ่งที่ดินให้ลูกคนละ 10 ไร่ และเงินในธนาคารจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีงานเทศกาลต่าง ๆ ชาวบ้านนาแกจะนิยมเล่นการพนันในหมู่บ้าน ซึ่งเขาเองก็เป็นผู้ที่ชอบเล่นการพนัน ในปี พ.ศ. 2540 เขาเล่นการพนันจนกระทั่งต้องขายที่ดินจำนวน 10 ไร่ เป็นเงิน 1 แสนบาท เพื่อนำไปชำระหนี้ และมีเงินเหลืออยู่ในธนาคาร 2,000 บาท เขาจึงตัดสินใจเลือกขายลอตเตอรี่ โดยได้รับคำแนะนำจากเพื่อนบ้าน จึงกู้เงินจากเจ้าแม่ เพื่อนำไปลงทุนซื้อลอตเตอรี่มาขาย จนกระทั่งปัจจุบัน เขาก็อาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลัก และอาศัยอยู่บ้านกับภรรยา และบุตร 2 คน แม้ว่าเขายังคงเล่นการพนันอยู่แต่ก็จะเล่นในช่วงเทศกาลเท่านั้น (นายสอน จันท, สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2545)

จากการศึกษาข้อมูลสถิติการฝากเงินและกู้เงินจากธนาคารเกษตรและสหกรณ์ ของสำนักงานสถิติจังหวัดเลย ผลปรากฏว่า อัตราการกู้เงินของชาวบ้านในปี พ.ศ. 2542 มีอัตราลดลง และในทางตรงกันข้ามอัตราการฝากเงินของชาวบ้านมีอัตราสูงขึ้น เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2539 – 2541 ซึ่งอัตราการฝากเงินนี้ อยู่ในอันดับที่ 2 ของจังหวัดเลย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, อ้างใน <http://www.google.com>)

2) การขาดการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 38 ราย ซึ่งบางรายเป็นกลุ่มตัวอย่างรายเดียวกับการให้เหตุผลเพื่อชำระหนี้ กล่าวคือ ปัจจัยหนึ่งที่คนขายลอตเตอรี่เลือกประกอบอาชีพเพราะขาดการศึกษา หรือได้รับการศึกษาน้อย จึงทำให้โอกาสในการเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ ไม่มี โดยเฉพาะช่วงที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้แรงงานจำนวนมากไม่มีงานทำ กลุ่มตัวอย่างหลายรายที่เลือกขายลอตเตอรี่เพราะถูกคัดออกจากบริษัทหรือโรงงานที่เคยทำงานอยู่ ซึ่งเขาบอกว่า เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการประกอบอาชีพ เพราะเป็นงานที่อิสระ การมีรายได้สูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับความขยันของตนเอง

3) เห็นว่ารายได้ดี

นาย อุดร ลุนทะโสศ กลุ่มตัวอย่างที่เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ เพราะเห็นว่ารวยได้ดี ให้เหตุผลว่า เกษตรกรในหมู่บ้านของตนเลือกประกอบอาชีพทำไร่ เพราะมีพื้นที่เป็นภูเขา ดังนั้นเขาจึงเลือกปลูก ข้าวโพดอาหารสัตว์ ซึ่งเมื่อได้ผลผลิตก็จะนำไปขายให้กับโรงงาน โดยเมื่อได้ผลผลิตมาจะต้องนำผลผลิตนั้นไปขายให้กับโรงงาน และจะต้องรับผิดชอบค่าขนส่งเองทั้งหมด และต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่โรงงานกำหนด ที่สำคัญคือ ทางโรงงานจะเป็นฝ่ายที่กำหนดมาตรฐานของผลผลิตที่จะรับซื้อ และใช้พนักงานในการประเมิน ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดความผิดพลาดสูง ทำให้ต้องเสียเปรียบอยู่เสมอ เมื่อเห็นว่าอาชีพขายลอตเตอรี่สร้างรายได้ดี จึงหันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นหลักแทน (อุดร ลุนทะโสศ, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2544)

4) เพื่อช่วยเหลือครอบครัว

กรณีการช่วยเหลือครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือในลักษณะของการช่วยเหลือบิดามารดา จากบุตร ซึ่งกำลังอยู่ในวัยเรียน โดยจะใช้ระยะเวลาในช่วงของวันหยุด ช่วงปิดเทอม มาช่วยขายลอตเตอรี่ กรณีของ ค.ญ.รุ่งรัตน์ แก่งจำปา อายุ 14 ปี ซึ่งอาศัยอยู่กับแม่ และยาย เนื่องจากแม่แยกทางกับพ่อตั้งแต่ยังเด็กในช่วงที่ ค.ญ.รุ่งรัตน์กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ช่วยเหลือแม่ในการขายลอตเตอรี่ในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เพราะแม่จะเดินทางมาขายที่ตัวจังหวัดเลย ส่วนวันจันทร์-ศุกร์จะเรียนหนังสือและดูแลยายอยู่ที่บ้าน เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ค.ญ.รุ่งรัตน์ได้สมัครเข้าเรียนที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาเลย โดยเลือกเรียนระบบทวิภาคี ใช้เวลาในการเรียนช่วง 17.00 –20.00 น. ดังนั้นในเวลากลางวัน ค.ญ.รุ่งรัตน์จะเดินขายลอตเตอรี่กับแม่ เมื่อถึงเวลาเรียนก็จะกลับไปอาบน้ำ แต่งตัวที่บ้านเช้า และไปเรียนหนังสือ (นางละออ แก่งจำปา, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544)

5) มีผู้ชักชวน

กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ เพราะมีผู้ชักชวนโดยเฉพาะญาติพี่น้อง คนสนิท ซึ่งการถูกชักชวน อาจจะไม่ได้เกิดขึ้นทันทีที่ผู้ชวนกับผู้ถูกชวนพบกัน และอาจจะเป็นเหตุผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยอื่น ๆ ก่อน เช่น การขาดการศึกษา เมื่อเห็นว่าเพื่อบ้านมีรายได้ที่ดีจากการขายลอตเตอรี่ จึงเข้าไปสอบถาม จากนั้นจึงเกิดการชักชวนกันขึ้น

ผู้ขายจากหมู่บ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว รายหนึ่งได้ให้ข้อมูลของตนเองว่า “ ... ผมเริ่มไปขายลอตเตอรี่ เมื่อ ปี พ.ศ. 2532 โดยได้รับคำแนะนำจากญาติสนิท โดยมีนายทุนเป็นผู้ซื้อลอตเตอรี่ให้ไปขาย โดยเข้าคิดค่าตอบแทน 10 เปอร์เซ็นต์ ของเงินที่ได้จากการขายลอตเตอรี่ ถ้าขายได้ 1,000 บาท เขาจะไ้รับค่าตอบแทน 100 บาท ซึ่งในขณะนั้นซื้อลอตเตอรี่ได้ในราคาถูกลง ซื้อได้อย่างเสรี เพราะมีผู้ขายน้อย ราคาซื้อ ฉบับละ 30 บาท ก็สามารถขายได้ 40 บาท เท่ากับราคาที่ระบุไว้ในลอตเตอรี่ แต่เดี๋ยวนี้ต้องซื้อผ่านยี่ปั้ว ราคาสูงขึ้นกว่าราคาขาย คืออยู่ในช่วง 42 – 43 บาท บางช่วงที่เป็นเทศกาล

ราคาสูงถึง 45 – 48 บาท ดังนั้นจะให้ขายในราคา 40 บาทเท่ากับราคาที่ดีไว้ไม่ได้ และผู้ขายมีจำนวนเยอะขึ้น ทำให้รายได้น้อยลงมาก...”

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่าการที่รายได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อเทียบกับการทำไร่นาหรือการรับจ้าง ทำให้ราษฎรเกือบทุกครัวเรือน หันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ในลักษณะการเร่ขายสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงานจึงเลือกขายลอตเตอรี่แทนการประกอบอาชีพทางการเกษตร ในครอบครัวหนึ่งมีสมาชิก 5 คน อาจจะเลือกประกอบขายลอตเตอรี่ 4 คน หรือ ทั้ง 5 คน ส่วนครอบครัวที่มีคนแก่หรือเด็กก็จะให้อยู่ดูแลบ้านแทน

3.2.2.3 ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ

อาชีพขายลอตเตอรี่ ของชาวอำเภอวังสะพุง เริ่มจะมีชื่อเสียงได้ประมาณ 4 ปีที่ผ่านมา ซึ่งโดยความจริงแล้ว อาชีพขายลอตเตอรี่ของชาววังสะพุงมีมานานกว่า 12-14 ปี ซึ่งจุดเริ่มต้นของการขายลอตเตอรี่ที่แท้จริงนั้นเริ่มตั้งแต่เมื่อใดยังไม่มีใครทราบแน่ชัด แต่จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุหรือผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้าน ทำให้ทราบได้อย่างคร่าวๆว่า อาชีพขายลอตเตอรี่นั้นเริ่มมีมานานแล้ว โดยคนกรุงเทพฯซึ่งปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับโควตาจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือยี่ปั่ว ซาปั่วทั้งหลาย เป็นผู้นำลอตเตอรี่ออกขายในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นในระยะแรกๆ อาจจะมองว่าอาชีพขายลอตเตอรี่ช่วยสร้างรายได้ที่ดีให้แก่ครอบครัว จึงมีการนำเอาการประกอบอาชีพดังกล่าวมาใช้กับตนเอง และเห็นว่าช่วยสร้างรายได้ให้ได้ดี จึงมีการชักชวนเพื่อนบ้านหรือญาติสนิทมาขายด้วยและสืบทอดกันมาเรื่อย

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ของการขายลอตเตอรี่แต่ละบุคคล และแต่ละหมู่บ้านจะไม่เท่ากัน เพราะหมู่บ้านที่เริ่มประกอบอาชีพก่อนย่อมมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพนานกว่าหมู่บ้านที่เริ่มขาย และบุคคลในหมู่บ้านเดียวกันก็อาจจะมียุทธศาสตร์ระยะเวลาในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ซึ่งระยะแรกของการเริ่มมีอาชีพขายลอตเตอรี่เข้ามา อยู่ในช่วง ปี พ.ศ. 2527 -2530 ประชากรเริ่มเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไปขายลอตเตอรี่ และขยายขอบเขตมากที่สุดในช่วง พ.ศ. 2539 - 2543 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจในประเทศเกิดวิกฤติ ทำให้มีประชากรจำนวนมากต้องออกจากงานที่เคยทำอยู่ เมื่อกลับมาบ้านจึงยึดอาชีพขายลอตเตอรี่ตามสภาพสังคม และการชักชวนของเพื่อน และญาติๆในหมู่บ้านของตนเอง

3.2.2.4 เงินทุน

ในการลงทุนเพื่อนำลอตเตอรี่มาขาย จะมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

- 1) การใช้ทุนของตนเองในการลงทุน และขายลอตเตอรี่เพียงอย่างเดียว
- 2) การใช้ทุนของนายทุน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะย่อยคือ การกู้ยืมเงินมาลงทุน และการให้นายทุนลงทุนให้แล้วมีหน้าที่รับจ้างขาย
- 3) การใช้เงินตนเองลงทุน และเป็นนายทุนไปพร้อมๆกัน

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 50 ราย ทั้งรายบุคคลและครอบครัว พบว่าลักษณะการลงทุนของแต่ละรายมีความแตกต่างกัน ดังตาราง

ตารางที่ 12 ลักษณะเงินทุน

ที่	ลักษณะเงินทุน	จำนวน	ร้อยละ
1	ใช้ทุนตนเองในการลงทุน และขายเอง	12 ราย	24
2	ใช้ทุนจากนายทุน ด้วยการกู้ยืมเงิน	24 ราย	48
3	ให้นายทุนลงทุนให้	8 ราย	16
4	ใช้เงินตนเองลงทุน และเป็นนายทุนด้วย	6 ราย	12

ที่มา : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากตารางพบว่า คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ ยังคงกู้เงินเพื่อนำมาลงทุนซื้อลอตเตอรี่ ไปขายจำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 48 อันดับรองลงมาคือ การใช้ทุนตนเองและขายด้วยตนเอง จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 24 รองลงมาคือ การกู้ยืมนายทุนโดยให้นายทุนซื้อลอตเตอรี่มีให้ จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 16 และการใช้เงินทุนตนเองและยังสามารถปล่อยเงินกู้ให้กับผู้อื่นได้ด้วย จำนวน 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 12

จะสังเกตได้ว่า ปัจจุบันคนขายลอตเตอี่ยังคงกู้ยืมเงินเพื่อนำมาซื้อลอตเตอรี่ขาย มากที่สุดซึ่งในแต่ละงวดกลุ่มผู้ขายเหล่านี้จะหาเงินมาได้มากแต่ก็ต้องจ่ายเงินต้นและค่าดอกเบี้ย เป็นผลให้รายได้ของผู้ขายลดน้อยลง ต่างจากกลุ่มที่มีทั้งเงินทุนตนเองและปล่อยเงินกู้ให้กับผู้อื่น

เงินทุนที่ใช้ในครั้งแรก ส่วนใหญ่จะมากจากการกู้ยืมเงินจากนายทุนมาลงทุนเสียก่อน คิดเป็นเงินเฉลี่ยที่กู้ยืมจากนายทุน ประมาณ 10,000 – 50,000 บาท ซึ่งการกู้ยืมเงินดังกล่าว นางเทียนผางมา กล่าวว่า นายทุนเกือบทุกรายคิดดอกเบี้ยเท่าๆกันคือ ยืม 10,000 คืน 10,250 บาท นั่นหมายความว่า นายทุนคิดดอกเบี้ย 2.5 % ซึ่งนางเทียนยังกล่าวอีกว่า เงินที่ยืมมานั้น สามารถนำมาซื้อลอตเตอรี่ได้เพียง 2 เล่ม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่กู้ยืม หรือมีในการลงทุน หมายความว่า ถ้าซื้อลอตเตอรี่ใบละ 44 บาท ใน 1 เล่ม มีลอตเตอรี่ 100 ใบ หรือ 50 คู่ คิดใบละ 44 บาท 1 เล่มจะเป็นเงิน 4,400 บาท ถ้าซื้อ 2 เล่ม มีลอตเตอรี่ 200 ใบ หรือ 100 คู่ คิดใบละ 44 บาท 2 เล่มจะเป็นเงิน 8,800 บาท

ดังนั้น เงิน 10,000 บาท จะสามารถซื้อลอตเตอรี่ได้ประมาณ 2-3 เล่ม ขึ้นอยู่กับว่าผู้ขายซื้อเลขสวยงามมากน้อยเพียงใด เพราะหมายเลขแต่ละใบ ราคาจะสูงต่ำต่างกัน ถ้าหมายเลขในใบนั้นมี 0 อยู่ราคาก็จะถูกลง แต่ถ้าเป็นเลข 9 ราคาจะสูงกว่าเมื่อไปขายต้องขายในราคา 45 บาท ขึ้นไป (นางเทียนผางมา, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545)

นอกจากนี้ ยังมีการซื้อลอตเตอรี่เป็นชุด ซึ่งแตกต่างจากการซื้อเป็นเล่มคือ สามารถเลือกหมายเลขได้ หมายความว่า ลอตเตอรี่เป็นเล่ม จะมีหมายเลขเรียงกันคือ 758600 , 758601, 758602, 758603 เรียงหมายเลข 3 ตัวหลังไปเรื่อยๆ หรือ 955777, 956777, 957777 เป็นต้น

ลอตเตอรี่เป็นชุด จะมีหมายเลขที่เหมือนกัน ยกตัวอย่างหมายเลข 586202 ก็จะเป็นหมายเลขเดียวทั้งชุด ซึ่งหมายเลขที่เป็นชุดนี้จะมีตั้งแต่ ชุด 3 ใบ ไปจนถึง ชุด 21 ใบ ถ้าถูกจะได้รับเงินรางวัล 63 ล้านบาท ซึ่งชุด 21 ใบ จะประกอบไปด้วยลอตเตอรี่ 10 คู่ติดกัน และแยกอีก 1 ใบ รวม 21 ใบ

ซึ่งเลขชุดนี้ จะขายรวมเป็นชุด และมีราคาสูงกว่า เช่น 1 ชุด 10 ใบ 30 ล้านบาท จะประกอบด้วยลอตเตอรี่ จำนวน 5 ใบ หรือ 10 คู่ ราคาขายจะอยู่ที่ 1,000 – 1,500 บาท คิดเฉลี่ยคู่ละ 100 – 150 บาท หากนำมาขายปลีกก็จะราคาสูงมาก เลขชุดนี้จึงนิยมขายยกชุด ไม่แยกขาย

ดังที่กล่าวแล้วว่า ส่วนใหญ่คนขายลอตเตอรี่จะนำเงินที่ใช้ในการลงทุนมาจากการกู้ยืมเงินจากนายทุนมาลงทุนเสียก่อน คิดเป็นเงินเฉลี่ยที่กู้ยืมจากนายทุน ประมาณ 10,000 – 50,000 บาท และนายทุนคิดดอกเบี้ย 5 %

ถ้าผู้ขายกู้เงินมา 10,000 บาท และซื้อลอตเตอรี่ จำนวน 2 เล่ม มีลอตเตอรี่ 200 ใบ หรือ 100 คู่ คิดใบละ 44 บาท 2 เล่มจะเป็นเงิน 8,800 บาท และนำมาขายคู่ละ 90 บาท จะได้เงิน 1,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ขายจะซื้อลอตเตอรี่ตั้งแต่ 3 เล่ม ไปจนถึง 20 เล่มต่องวด ขึ้นอยู่กับความขยันและเงินทุน ดังนั้นผู้ขายก็จะมีรายได้ประมาณ 3,000 – 20,000 บาท หักค่าใช้จ่ายในช่วงระยะเวลาในการเดินทาง ได้แก่ ใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าที่พัก, ค่าเดินทาง, และใช้จ่ายอื่น ๆ จะมีเงินเหลือกลับบ้านประมาณ 2,000 – 18,000 บาท คือรายรับที่ได้ทั้งหมดใน 1 งวด

หลังจากที่ได้รับเงินจากการขายลอตเตอรี่แล้ว ผู้ขายจะนำเงินซื้อเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกกลับบ้าน และนอกจากนี้ ยังนำมาใช้ในการเลี้ยงดูบุตรเพื่อใช้ในการศึกษา และใช้จ่ายส่วนตัว และมีเหลือเก็บประมาณ 1,000 – 5,000 บาท

3.3 การหารายได้

3.3.1 ระยะเวลาในการขาย

หลังจากที่คนขายลอตเตอรี่ได้รับลอตเตอรี่ที่จากนายทุน หรือการส่งตัวแทนหมู่บ้านไปซื้อที่หน้าสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ผู้ขายก็จะนำลอตเตอรี่มาเรียงหมายเลขและเย็บเข้ากับแผงลอตเตอรี่ และเตรียมสัมภาระเพื่อเดินทางไปขายลอตเตอรี่ต่อไป กลุ่มคนขายลอตเตอรี่ที่ผู้วิจัยศึกษาสามารถแบ่งลักษณะการขายลอตเตอรี่ ได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้ขายที่ขายในจังหวัด และกลุ่มผู้ขายที่ต้องเดินทางไปขายต่างจังหวัด

3.3.1.1 วันที่ 1 ของงวด (วันที่ 7-10 หรือ 23-26 ของเดือน)

ในวันที่ 1 ของงวดเป็นวันที่เริ่มออกเดินทางไปขายลอตเตอรี่ของทั้ง 2 กลุ่มจะไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสถานที่ขายว่า ผู้ขายต้องเดินทางไปขายในระยะทางไกลเท่าใด ถ้าเป็นกลุ่มซึ่งวันที่ 1 คือกลุ่มที่ขายในจังหวัด หรืออยู่ในเขตจังหวัดเลย จะเริ่มออกเดินทางในวันที่ 7 - 10 หรือ 23 - 26 ของเดือน เพราะใช้ระยะเวลาในการเดินทางน้อย

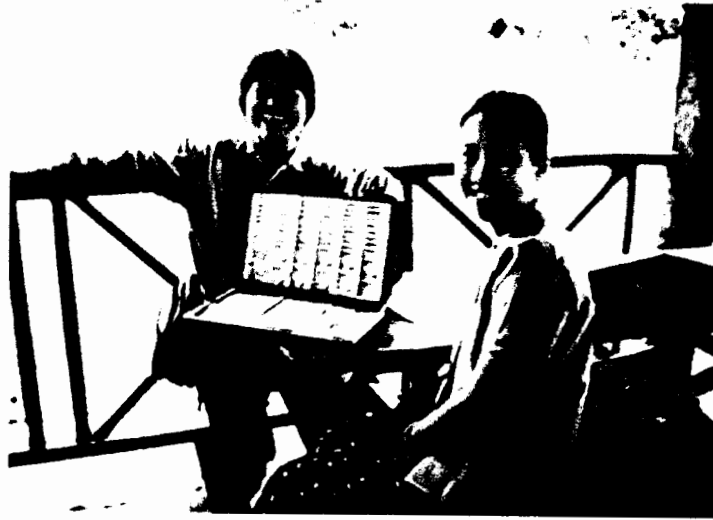
ผู้ขายเดินทางออกจากที่พักหากเดินทางออกจากบ้านพักในตอนเช้า ผู้ขายจะนำแฟงลอตเตอรี่ไปยังบ้านพักของผู้ใหญ่บ้าน หรือร้านค้าในหมู่บ้าน ที่มีผู้คนจำนวนมาก หรืออาจจะเป็นสถานที่ที่มีการจัดงานในหมู่บ้าน แล้วแต่ช่วงโอกาส เพื่อนำลอตเตอรี่ไปขาย เนื่องจากลอตเตอรี่จะยังมีจำนวนมาก สามารถเลือกหมายเลขที่ต้องการได้ จากนั้นผู้ขายจะนั่งรถโดยสารประจำทางมาลงในตัวอำเภอวังสะพุง ก่อนที่จะเดินทางเข้ามาในตัวจังหวัด บางรายอาจจะแวะขายลอตเตอรี่ในตัวอำเภอเสี้ยก่อน โดยจะเข้าไปขายยังสถานที่ราชการต่างๆ ยกเว้นบางแห่งไปขายไม่ได้ เช่น หน้าธนาคารกสิกรสาขาวังสะพุง เพราะจะมีผู้ขายประจำนั่งอยู่ หากเข้าไปขายอาจจะทำให้มีปัญหาเกิดขึ้น นอกจากผู้ซื้อต้องการหมายเลขในแฟง ลอตเตอรี่ ก็จะเรียก ผู้ขายมานำแฟงลอตเตอรี่ขึ้นมาดู จากนั้นก็จะเดินทางเข้าสู่ตัวจังหวัด โดยเข้าที่พักเพื่อนำสัมภาระมาเก็บไว้

ถ้าเป็นผู้ขายที่มีครอบครัวเมื่อเดินทางถึงที่พัก ก็จะทำความสะอาดที่พักและแบ่งหน้าที่กัน บางรายก็จะเริ่มออกเดินทางขายลอตเตอรี่ทันที ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อไปถึงจังหวัดเลยก็จะเป็นเวลาช่วงเย็นแล้ว สถานที่ราชการต่างก็ปิด ดังนั้นผู้ขายจะต้องเดินทางไปขายในตลาดเย็น หรือตลาดโต้รุ่ง เพราะจะเป็นสถานที่ที่มีผู้คนจำนวนมาก แต่การขายในวันที่ 1 จะมีไม่มากนักเพราะยังไกลจากวันที่สำนักงานจะออกสลาก ผู้ขายก็จะใช้ช่วงเวลาในการเดินทางนี้ซื้ออาหารเย็นกลับไปรับประทานด้วย และจะกลับเข้าที่พักประมาณ 5-6 โมงเย็น เพื่อพักผ่อน

ส่วน กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ออกขายลอตเตอรี่ต่างจังหวัด จะต้องเดินทางออกจากบ้านก่อน เนื่องจากจะต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางมากกว่า ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงวันที่ 6 - 7 หรือ 22 - 23 ของเดือน และจะเริ่มเดินทางออกเป็นกลุ่มใหญ่ ประมาณ 10 - 20 คน โดยจะเหมารถของชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อรถมารับพวกเขาจะจัดสัมภาระไว้บนหลังคารถ และเริ่มออกเดินทาง

จากการสัมภาษณ์ ชาวบ้านหนองหญ้าปล้องกลุ่มหนึ่ง ที่เดินทางไปขายลอตเตอรี่ในเขตจังหวัดเชียงราย พวกเขาจะส่งตัวแทนเข้าไปซื้อลอตเตอรี่ในกรุงเทพฯ 2 คน โดยแต่ละคนจะฝากมากน้อยตามกำลังทรัพย์ของแต่ละคน โดยจะให้ค่าเดินทางแก่ตัวแทนคนละ 100 บาท หลังจากตัวแทนกลับมาถึงบ้าน จะพักที่บ้าน 1 - 2 วัน และเริ่มเดินทางไปขายลอตเตอรี่ โดยในช่วงเช้า รถรับเหมาซึ่งเป็นชาวบ้านเดียวกันจะขับรถออกไปรับผู้ขายตามบ้าน และออกเดินทางออกจากจังหวัดเลยประมาณ 9.00 น. หลังจากนั้นจะเดินทางเข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก แวะพักรับประทานอาหารกลางวันที่พิษณุโลก

แล้วเดินทางเข้าสู่จังหวัดพะเยา แวะรับประทานอาหารเย็น แล้วจึงเดินทางเข้าสู่จังหวัดเชียงรายเพื่อเข้าที่พัก (นางปัญญา วินากรณ์, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2545)

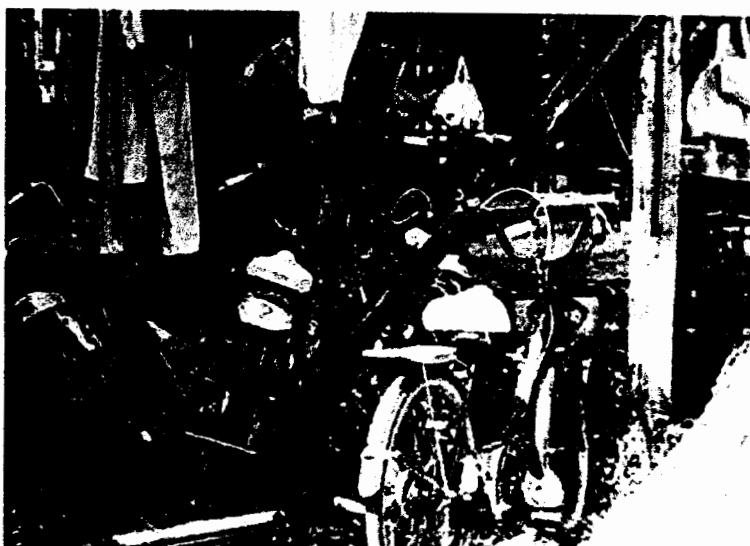
ภาพที่ 16 การสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เดินทางไปขายในจังหวัดเชียงราย

3.3.1.2 วันที่ 2-6 ของงวด (วันที่ 8-13 หรือ 24-29 ของเดือน)

วิถีชีวิตของผู้ขายทั้ง 2 กลุ่ม ไม่ว่าจะขายในตัวจังหวัดหรือต่างจังหวัด จะมีลักษณะคล้ายๆ กัน ในช่วงวันที่ 2-6 ของงวดนั้น ผู้ขายส่วนใหญ่จะใช้วิธีการขายแบบเดินทางไปเรื่อยๆ หรือใช้ยานพาหนะที่ตนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นจักรยาน หรือรถมอเตอร์ไซด์ เพราะ ผู้ขายจะมีสถานที่ขายที่ไม่แน่นอน นอกจากจะมีขาประจำ ในช่วงเช้าของวันที่ 2 ของงวดนี้ จะเดินทางเพื่อไปพบขาประจำก่อน เพื่อให้ขาประจำเลือกถอดเตอรีที่ต้องการ แล้วจึงออกเดินทางขายไปตามสถานที่ราชการ ถ้าเป็นวันเสาร์อาทิตย์ก็จะเดินทางไปยังสถาบันราชภัฏเลย เพราะมีผู้มาเรียนจำนวนมาก แล้วจึงเดินทางไปตามร้านอาหาร สวนอาหาร และตามร้านค้าในเมืองทั่วไป ขึ้นอยู่กับว่าผู้ขายจะเดินทางไปสถานที่ใด เช่น ถ้าเดินทางไปตลาดกลางจังหวัดเลย ก็จะออกเดินทางจากที่พัก บริเวณสำนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยจะเดินทางไปตลาดเช้าเสียก่อน แล้วจึงเดินทางผ่านร้านค้า ซึ่งผู้ขายจะใช้วิธีเดินเท้า จนกระทั่งถึงตลาดกลางจังหวัดเลยในตอนเย็นผู้ขายที่ใช้วิธีเดินเท้า จะซื้ออาหารกลับไปรับประทาน ซึ่งจะเข้าที่พักประมาณ 17.00 น. เพื่อพักผ่อนเพราะเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางทั้งวัน ส่วนผู้ขายที่มียานพาหนะ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรถมอเตอร์ไซด์ ก็จะเดินทางออกขายตลอดเตอรีในตอนกลางคืน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นร้านอาหาร สวนอาหาร และสถานที่บันเทิงต่างๆ และในงานสินค้าที่มีคนจำนวนมาก

ส่วนกลุ่มที่ 2 ซึ่งในชีวิตในต่างจังหวัด ความแตกต่างของสถานที่ก็จะต่างกันไป แต่ก็มีความคล้ายคลึงกัน คือเริ่มขายในสถานที่ราชการ สำนักงานต่าง ๆ ร้านค้า ซึ่งความเสี่ยงในการเดินขาย

จะสูงกว่า ดังนั้นผู้ขายส่วนใหญ่จะเดินขายเป็นกลุ่ม ไม่ไปไหนมาไหนตามลำพังเหมือนกลุ่มที่อยู่ในจังหวัดเลย เพราะอันตรายจะมีสูงกว่า เนื่องจากไม่ใช่บ้านของตนเอง นอกจากคนขายที่ขายเป็นเวลานานก็จะเดินทางไปสถานที่ต่างๆ ด้วยตนเองได้ ด้วยความเคยชิน ยานพาหนะที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นรถจักรยานเพราะเก็บรักษาง่าย และราคาไม่แพง ไม่เสี่ยงต่อการถูกขโมย

ภาพที่ 17 ยานพาหนะที่คนขายลอตเตอรี่ใช้เป็นเครื่องมือในการหารายได้ในเขตกรุงเทพมหานคร

3.3.1.3 วันที่ 7-9 ของงวด (วันที่ 17-16 หรือ 30-1 ของเดือน)

การดำเนินการขายลอตเตอรี่ในช่วงนี้จะเปลี่ยนไปจากช่วงวันที่ 2-6 เพราะใกล้จะถึงวันออกสลาก ดังนั้น ผู้ขายที่มีจำนวนลอตเตอรี่เหลือมาก จะต้องเร่งขายลอตเตอรี่ให้หมดก่อนถึงวันสลากออก ซึ่งช่วงระยะเวลากลางวันผู้ขายจะออกเดินทางไปขายสถานที่ต่างๆ แต่ไปน้อยลง ในช่วงเช้าผู้ขายบางส่วนจะมานั่งขายอยู่หน้าธนาคารกรุงเทพฯ และหน้าธนาคารกรุงไทย จนเป็นที่รู้จักกันว่า ถ้าต้องการลอตเตอรี่สามารถมาหาได้ที่บริเวณหน้าธนาคาร 2 แห่งนี้ ถ้าเป็นวันหยุดก็จะมีบางส่วนอยู่ที่หน้าอาคารวิญญูการ สถาบันราชภัฏเลย และในช่วงเวลาตอนเย็น ผู้ขายเคยกลับเข้าที่พักเวลาประมาณ 17.00 - 18.00 น.ก็จะยึดระยะเวลาในการขายออกไปอีก คือ ผู้ขายจะไปนั่งขายลอตเตอรี่บริเวณหน้าตลาดใต้รุ่ง และออกเดินทางขายในสถานที่ต่างๆ เช่นร้านอาหาร ถึงประมาณ 4-5 ทุ่ม เพื่อให้ขายหมด

ภาพที่ 18 คนขายลอตเตอรี่ที่นั่งขายบริเวณหน้าธนาคารธนาคารกรุงเทพและธนาคารกรุงไทย

ในกลุ่มผู้ขายที่อยู่ต่างจังหวัด อาจจะได้เปรียบในส่วนของการขายตรงที่ กลุ่มผู้ขายจะมีจำนวนไม่มาก ในหนึ่งจังหวัด อาจจะมีผู้ขายเพียง 20 - 25 ราย แม้ว่าบางจังหวัดเช่น ภูเก็ต เชียงใหม่ กรุงเทพฯ จะมีผู้ขายจำนวนมาก แต่ก็แบ่งแยกสถานที่ขาย เพราะแต่ละแห่งมีสถานที่ หรือจุดขายหลายแห่ง ผู้ขายสามารถเลือกขายในสถานที่ต่าง ๆ ได้มากกว่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกขายในสถานที่ขายที่มีสภาพเศรษฐกิจดีกว่าจังหวัดเลย ดังนั้นลอตเตอรี่ที่นำไปขายส่วนใหญ่จะขายหมดก่อนวันที่สลากออก และจะมีเวลาในการเดินทางกลับบ้านก่อนกลุ่มผู้ขาย

3.3.1.4 วันออกสลากกินแบ่งรัฐบาล (วันที่ 16 และ 1 ของเดือน)

ในบางครั้ง การขายลอตเตอรี่ก็มีปัญหาในเรื่องของสภาพเศรษฐกิจในช่วงฤดูกาล หรืออาจจะเกิดปัจจัยต่าง ๆ จากทางการเมือง ซึ่งทำให้ผู้ซื้อไม่มั่นใจในการซื้อลอตเตอรี่ อาจจะมีผลทำให้ลอตเตอรี่ขายไม่ได้ หรือได้จำนวนไม่มาก ในวันที่ออกสลากกินแบ่งรัฐบาล ผู้ขายจะออกเดินทางจากที่พักเข้ากว่าปกติ เพื่อรีบเดินทางไปยังสถานที่ขาย บางรายอาจจะเดินทางไปต่างอำเภอ เช่น อำเภอเชียงคาน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู และอำเภออื่น ๆ ที่มีการจัดงานประเพณี เช่น งานผีตาโขน งานพระธาตุศรีสองรัก อำเภอคำชะอี งานแสดงไม้ดอก อำเภอภูเรือ เพื่อขายลอตเตอรี่ให้หมด และบริเวณหน้าธนาคารจะมีคนขายลอตเตอรี่จำนวนมากนั่งประจำอยู่ ส่วนใหญ่มาจากหมู่บ้านใกล้เคียงกัน ได้แก่ บ้านน้ำทบ บ้านนาหลวง และบ้านยางเดี่ยว ตำบลเขาหลวง ในวันที่ออกสลากนี้ ผู้ขายบางรายจะนั่งไปอยู่กับที่ มีการรื้อร่นเกรงว่าลอตเตอรี่จะขายไม่หมด บางรายถึงกับยอมขายขาดทุนเพื่อให้ลอตเตอรี่หมด การขายขาดทุนจะขายให้กับนายทุนร้านค้าในตัวจังหวัด ซึ่งเป็น

ร้านขายเครื่องใช้ และอุปกรณ์ไฟฟ้า โดยจะรับซื้อในราคาใบละ 38 – 40 บาท ผู้ขายจำเป็นจะต้องขาย เพราะเกรงว่าจะขาดทุนมาก แม้ว่าจะขายขาดทุนแต่ก็คิดจำนวนน้อยลงกว่า

จากการศึกษาจะเห็นว่า การหารายได้ของคนขายลอตเตอรี่ จะเริ่มช่วงที่ 1 ในวันที่ 8 - 9 หรือ 25 - 26 ของเดือน เป็นช่วงที่คนขายลอตเตอรี่เริ่มออกเดินทางจากบ้านไปยังจังหวัดและสถานที่ที่ตนเองขายประจำอยู่ ในช่วงวันที่ 2 – 6 ของงวด อยู่ในวันที่ 10 – 14 หรือ 27 29 ของเดือน ผู้ขายจะขายลอตเตอรี่ ด้วยการเดิน และการใช้ยานพาหนะของตน เพราะมีสถานที่ขายที่ไม่แน่นอน นอกจากจะมีขายประจำ แล้วจึงออกเดินทางขายไปตามสถานที่ราชการ ถ้าเป็นวันเสาร์อาทิตย์ก็จะเดินทางไปตามร้านอาหาร สวนอาหาร และตามร้านค้าในเมืองทั่วไป

3.3.2 สถานที่ขาย

ในช่วงระยะเวลาที่คนขายลอตเตอรี่ออกเดินทางไปขายลอตเตอรี่ในสถานที่ต่างๆ ผู้ขายจะมีจุดขายที่ไม่แน่นอน ยกตัวอย่างการเดินทางไปขายลอตเตอรี่ ใน 1 งวด

จากการศึกษาคนขายลอตเตอรี่ จำนวน 50 ราย ทั้งรายบุคคลและครอบครัว พบว่ากลุ่มผู้ขายเดินทางไปขายลอตเตอรี่ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศไทย ซึ่งสามารถแบ่งเป็นภูมิภาคต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 13 สถานที่ขาย

ลำดับที่	ภูมิภาค	จำนวน	ร้อยละ
1	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	19 ราย	38
2	ภาคกลาง	17 ราย	34
3	ภาคเหนือ	9 ราย	18
4	ภาคใต้	3 ราย	6
5	ภาคตะวันออก	1 ราย	2
6	ภาคตะวันตก	1 ราย	2

ที่มา : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง 50 ราย ทำให้ทราบว่าผู้ขายส่วนใหญ่ยังคงเลือกขายลอตเตอรี่ในเขตภาคอีสาน คือ จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมาคือภาคกลาง ซึ่งมีจำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 34 ภาคเหนือ จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 18 ภาคใต้ 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 6 และภาคตะวันออกและภาคตะวันตก มี 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ

กรณีที่ผู้ขายต้องพักอาศัยต่างถิ่น หมายความว่า ผู้ขายจะเดินทางออกจากบ้านพักในวันที่ 6-7 หรือ 23-24 ของเดือน ได้แก่ผู้ที่เดินทางไปขายยังจังหวัดต่างๆในประเทศไทย เช่น กรุงเทพมหานคร นครปฐม อยุธยา เชียงใหม่ เชียงราย พิชญโลก อุบลราชธานี ขอนแก่น ตรัง ยะลา ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียง และมีความเจริญ

ในกรณีของการขายในเขตจังหวัดเลย บริเวณที่สามารถพบคนขายลอตเตอรี่ได้มากที่สุด คือ บริเวณหน้าธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกรุงไทย ซึ่งเวลาของการขายก็จะอยู่ในช่วงเวลาที่ธนาคารเปิดทำการ เพราะจะเป็นช่วงที่มีผู้ใช้บริการธนาคารผ่านไปมาจำนวนมาก ซึ่งในบริเวณหน้าธนาคารกรุงไทย จะมีกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าในเขตอำเภอเมือง ขายอยู่ประจำประมาณ 5-6 แผง ซึ่งเป็นแผงขนาดใหญ่ ไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปไหนมาไหนได้สะดวกเหมือนแผงลอตเตอรี่ของอำเภอวังสะพุง ดังนั้นจะทราบได้ทันทีว่ากลุ่มใดคือคนขายในเขตอำเภอเมืองและกลุ่มใดคือคนขายลอตเตอรี่ อำเภอวังสะพุง ผู้ขายลอตเตอรี่ที่มาจากอำเภอเมืองเลย ส่วนมากได้รับโควตาจังหวัดจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ดังนั้นราคาขายของกลุ่มผู้ขายนี้ช่วงแรกจะขายในราคาเท่าคนขายเร่ทั่วไป แต่เมื่อถึงช่วงใกล้สลากออก จะสามารถขายในราคาที่ต่ำกว่าได้

กลุ่มคนขายลอตเตอรี่ที่มาจากอำเภอวังสะพุง จะมีแผงที่สามารถตั้งเกตุง่าย คือ เป็นแผงไม้ขนาดเล็ก เดินขายอยู่ทั่วไป และจะเดินมาขายบริเวณหน้าธนาคารกรุงไทยบ้าง แต่จะนั่งอยู่ได้ไม่นาน เพราะไม่สามารถต่อรองราคาได้เหมือนคนขายลอตเตอรี่แผงใหญ่ ที่ได้รับโควตา

ภาพที่ 19 คนขายลอตเตอรี่กับแผงไม้เล็กๆ เทียบกับแผงใหญ่ของผู้ขายในอำเภอเมือง

ส่วนบริเวณหน้าธนาคารกรุงเทพจะเป็นบริเวณที่มีผู้ขายจากอำเภอวังสะพุงมากที่สุด โดยในแต่ละวัน ช่วงเช้าจะพบคนขายลอตเตอรี่จำนวนมาก ซึ่งจะมารวมตัวกันก่อนที่จะแยกย้ายไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในช่วงเวลา 11.00 น. ถ้าเป็นวันราชการก็จะเดินไปขายตามสำนักงาน สถานที่ราชการ และร้านอาหาร ถ้าเป็นวันก่อนสลากกินแบ่งออกรางวัล คนขายลอตเตอรี่จะมานั่งขายหน้าธนาคารกรุงเทพฯเกือบทั้งวัน และจะเป็นที่เข้าใจว่าจุดนี้คือแหล่งที่สามารถเลือกซื้อลอตเตอรี่ได้ และพวกเขายังสามารถช่วยเหลือในด้านตัวเลขของสลาก เพราะลูกค้าบางรายต้องการหมายเลขเดียวกัน หรือเลขท้ายเหมือนกันหลาย ๆ ใบ การที่ผู้ขายมารวมตัวกันจะมีโอกาสขายลอตเตอรี่ได้เร็วยิ่งขึ้น ซึ่งบางส่วนจะกระจายอยู่ฝั่งตรงกันข้ามบริเวณหน้าโรงแรมไทยอุคมและจะขายจนกระทั่งพระอาทิตย์ตกดินและเดินขายตามสถานที่ต่าง ๆ จนดึก

3.4 ความเชื่อ

ความเชื่อของคนไทยมีอยู่มากมาย หากจะกล่าวถึงความเป็นมาของการเกิดค่านิยมใหม่ และอาชีพขายลอตเตอรี่แล้ว อำเภอวังสะพุง ถือว่าเป็นกลุ่มแรกที่ทำให้อาชีพขายลอตเตอรี่เป็นที่รู้จัก และเป็นค่านิยมใหม่ที่ใครก็อยากประกอบอาชีพนี้ เพราะช่วยสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่ผู้ขาย

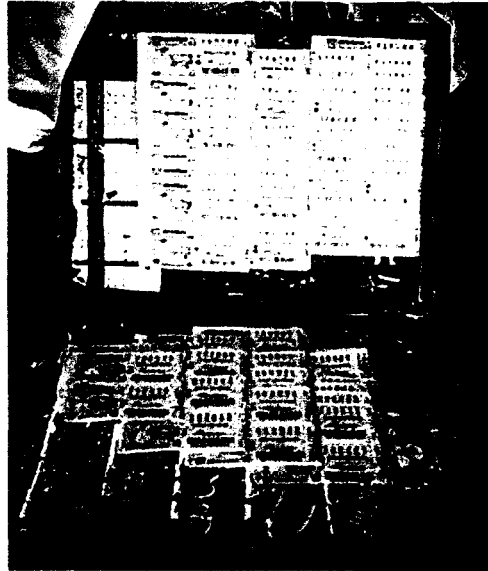
ความเชื่อ คือ ความประพฤติกของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือ เป็นระเบียบแบบแผน และสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริม สร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอ และกลมกลืนเข้ากันได้ดี เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ใน สังคมและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา คนรุ่นหลังจะต้องรับไว้ และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป รวมทั้งมีการเผยแพร่แก่คนในสังคมอื่น ๆ ด้วย

ความเชื่อของคนขายลอตเตอรี่มี เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความมั่นใจ หรือมีผลต่อการให้กำลังใจผู้ขายในเส้นทางทางขายลอตเตอรี่ และรวมถึงความเชื่อในเครื่องรางของขลังที่เชื่อว่า จะช่วยให้ตนเองสามารถขายลอตเตอรี่ได้ราคาดี

3.4.1 แผลงลอตเตอรี่

แผลงลอตเตอรี่ เป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญสำหรับผู้ขายอย่างยิ่ง เพราะผู้ซื้อจะสังเกตคนขายลอตเตอรี่จากแผลงลอตเตอรี่ เพราะบางครั้งการแต่งกายอาจจะไม่สามารถแบ่งแยกได้ว่าเป็นใคร แต่แผลงลอตเตอรี่จะเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่า นี่คือนคนขายลอตเตอรี่ ดังนั้น แผลงลอตเตอรี่จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ขายจะต้องดูแลเอาใจใส่ เพราะนั่นคือเงิน ก่อนที่จะทำแผลงลอตเตอรี่ จึงมีกระบวนการที่คล้าย ๆ กัน คือ

3.4.1.1 การเลือกไม้ ในการทำแผงลอตเตอรี่ จะต้องเป็นไม้เนื้ออ่อนที่มีความเบา เพราะจะต้องถือเดินขายตลอดทั้งวัน และสามารถใช้แมคคิง ยิงแผ่นสลากให้ยึดอยู่กับแผงไม้ และสามารถดึงออกมาได้ง่าย ดังนั้นแผงลอตเตอรี่จึงเต็มไปด้วยแมคคิง

ภาพที่ 20 แผงลอตเตอรี่ที่ทำจากไม้ฝีมือชาวบ้านเอง

3.4.1.2 การทำแผงลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่จะทำขึ้นด้วยตนเอง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีฝีมือในการประกอบแผงลอตเตอรี่อยู่บ้าง หรือบางรายอาจจะให้เพื่อนบ้าน หรือคนรู้จักช่วยทำให้ หรือจ้างการโรงในโรงเรียนประจำหมู่บ้านช่วยทำ

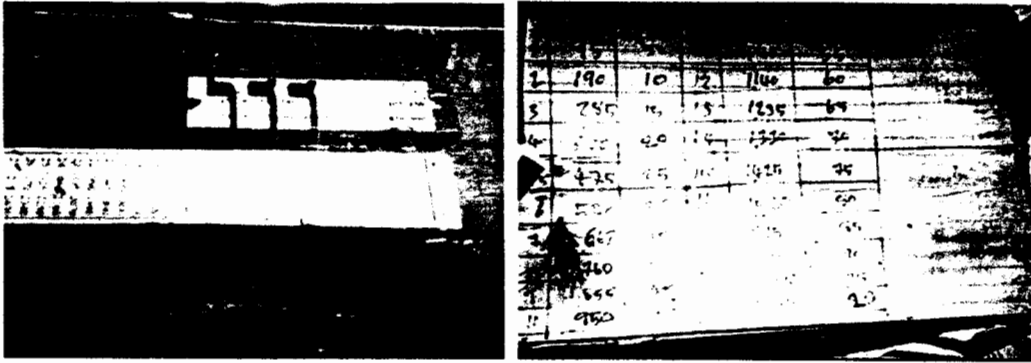
3.4.2 การเจิม

การเจิมเป็นความเชื่อในการสร้างกำลังใจให้กับผู้ขาย ด้วยการนำแป้งมาทำพิธีปลุกเสกโดยให้พระหรือพราหมณ์ได้ว่าคาถาอันเป็นสิริมงคลให้กับแผงลอตเตอรี่ ที่ทำให้สามารถ ขายลอตเตอรี่ได้ราคาดี ได้จำนวนมาก ขายได้ง่ายและคล่อง และช่วยสร้างกำลังใจให้กับผู้ขาย

3.4.3 การทำสัญลักษณ์

การทำสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไว้บนแผงลอตเตอรี่ เป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ขายจดจำแผงลอตเตอรี่ของตนเองได้ง่าย บางรายมีการเขียนราคาติดกับแผงลอตเตอรี่แทนเครื่องคิดเลขเพื่อความสะดวกและง่ายในการจดจำ ทำให้ไม่ต้องทอนเงินผิด หรือถูกโกง เพราะบางครั้งก็ถูกลองเขาว์จากผู้ซื้อเกี่ยวกับราคา

ถ้าซื้อจำนวนมากจะเป็นเงินเท่าใด อาจจะทำให้ผู้ขายงงกับการคิดคำนวณและเสียเวลา ดังนั้นการเขียนตัวเลขกำกับไว้จึงสะดวกและง่ายกว่า

ภาพที่ 21 แผงลอตเตอรี่ที่มีราคาติดไว้เพื่อความสะดวกในการคิดเงิน

3.4.4 ความเชื่ออื่นๆ เกี่ยวกับการขายลอตเตอรี่

นอกจากแผงลอตเตอรี่ที่ทำการปลุกเสกอย่างดีแล้ว เครื่องรางของขลังบางอย่างที่มีอิทธิพลทางจิตใจก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้แผงลอตเตอรี่ขาดเครื่องรางไม่ได้ เช่น ไบมะยม พระเครื่อง ไบกวักเงิน กวักทอง ฤกษ์เงิน ฤกษ์ทอง ไบมะขาม ไบขนุน เครื่องเขินหลง ซึ่งเครื่องรางแต่ละชนิดมีความหมายและมีอิทธิพลต่อจิตใจของคนขายลอตเตอรี่อย่างมาก

3.4.4.1 พระต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพระเครื่อง พระพุทธรูปองค์เล็ก ภาพถ่ายของพระอาจารย์ หรือหลวงปู่ที่มีชื่อเสียง ภาพวาด หรือสัญลักษณ์รูปพระต่าง ๆ ต่างมีผลต่อความเชื่อของผู้ขายลอตเตอรี่อย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องของความปลอดภัยในการเดินทาง การมีพระคุ้มครองย่อมเป็นสิ่งดี เช่น ภาพหลวงพ่อกุณที่พิมพ์บนธนบัตรปลอมใบละ 500 หรือ 1,000 ที่เขียนกำกับว่า เงินทองเต็มบ้าน แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่ง มีเงินที่จะไหลมาเทมาเข้าแผงลอตเตอรี่ เป็นต้น

ภาพที่ 22 การลงยันต์ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้พ้นจากอันตราย และการติดธนบัตรไว้ให้ขายได้ดี

3.4.4.2 ใบไม้ และไม้กิ่งคลดต่าง ๆ ไม่ว่าจะใบมะขาม ที่มีความเชื่อทำให้ผู้คนนิยมชมชอบ ขึ้นชอบลวดเตอร์ที่อยู่ในแผง ใบขนุน เพื่อให้คนเกรงขาม ใบมะขามเพื่อความมั่งคั่ง มีเงินมาก เหมือนใบของมัน ใบดูเงิน ฤททอง แสดงถึงความมีเงินมีทองอยู่กับตัว ใบเครือเขาหลงเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจให้ไม่ลุ่มหลงในกามกิเลสต่าง ๆ ไม่ให้พลัดหลงไปในถิ่นที่อันตราย ในยามที่อยู่ต่างบ้านเมืองของตนเอง เป็นต้น

3.5 ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีและวัฒนธรรม ถือเป็นพื้นฐานเอกลักษณ์ของสังคมไทย เพราะไม่ว่าจะไปอยู่ ณ หนแห่งใด เอกลักษณ์ที่โดดเด่นและบ่งบอกถึงความเป็นไทย คือประเพณีและวัฒนธรรม

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ จะมีเวลาอยู่กับครอบครัวและบ้านของคนในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ในแต่ละเดือน คือ มีช่วงระยะเวลาหลังจากขายลอตเตอรี่ 5-7 วัน ต่อ 1 งวด ดังนั้นในช่วงระยะเวลา 1 เดือน คนขายลอตเตอรี่จะมีเวลาอยู่กับครอบครัวและชุมชน 10- 14 วัน คือตั้งแต่วันที่ 2 – 8 และวันที่ 17 – 24 ของแต่ละเดือน

ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย โดยเฉพาะคนอีสาน ไม่ว่าจะเป็ น ฮีต 12 กอง 14 ยังคงเหลืออยู่ไม่ต่างจากสมัยอดีตกาลเท่าใดนัก แต่ลักษณะของพิธีกรรมอาจจะมี ความแตกต่างอยู่บ้าง เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เป็นผลให้ประเพณีบางอย่างไม่สามารถปฏิบัติสืบทอดให้เหมือนกับประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมได้ แต่พิธีกรรมทั้งหลายยังคงปรากฏอยู่ในทุกหมู่บ้าน จะแตกต่างจากเดิมใน ส่วนของขั้นตอน และความพิถีพิถันในการประกอบพิธี เช่น การเลือกกำหนดวัน อาจจะไม่คลาดเคลื่อนไป จากเดิม โดยยึดเอาช่วงวันเวลาที่มีชาวบ้านอยู่ในหมู่บ้านมากที่สุด และสะดวกมากกว่าเลือกตามฤกษ์งามยามดี ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ อาจจะหลงเหลืออยู่ไม่ครบทั้งหมดแต่สามารถสรุปโดยรวมเป็นวัฒนธรรม ประเพณีของคนอีสาน จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ รวมถึงผู้นำหมู่บ้าน เกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ที่แต่ละหมู่บ้านสืบสานนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

3.5.1 บุญเข้ากรรม

ประเพณีบุญเข้ากรรม นิยมทำกันในเดือนอ้าย เป็นพิธีทำบุญโดยให้พระภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส หรือครุกาบัติ ได้ชำระจิตใจให้หายจากความมัวหมอง บางแห่งก็ว่าเมื่อออกบวชแล้วต้องทำ การทดแทนพระคุณมารดา โดยการเข้ากรรมเพราะเมื่อครั้งที่มารดาคลอดลูกออกมาใหม่ ๆ ต้องอยู่กรรม คือการนอนผิงไฟ อาบ และดื่มน้ำร้อน อยู่เป็นเวลานานถึงประมาณ 1 เดือน

การทำบุญเข้ากรรมนี้ ชาวบ้านจะมีโอกาสได้ทำบุญให้ทาน ฟังเทศน์ฟังธรรม และยังถือว่าผู้ใด ที่ได้ไปทำบุญแด่พระภิกษุสงฆ์ในบุญเข้ากรรมครั้งนี้จะเป็นผู้ที่ได้กุศลผลบุญมาก ปัจจุบันการทำบุญเข้า

กรรมจะจัดทำเฉพาะบางหมู่บ้านที่ยังคงยึดมั่นถือมั่นในประเพณีอันดั้งเดิมมาช้านาน เช่น บ้านโพรงงาม มีการปฏิบัติประเพณีบุญเข้ากรรมมาเป็นประจำทุกปี

3.5.2 บุญอุณฺณลาน

บุญอุณฺณลาน นิยมทำในเดือนยี่เป็นการทำบุญขวัญข้าวที่นวดเสร็จแล้วกองไว้ในลาน ซึ่งจะมาก่อนที่จะขนข้าวมาใส่ยุ้ง เพื่อความเป็นสิริมงคล เพิ่มความมั่งมีศรีสุขให้แก่คนในครอบครัว

การทำบุญอุณฺณลาน เมื่อกำหนดวันทำบุญแล้วก็บอกญาติพี่น้องให้มาร่วมทำบุญในตอนเย็น โดยการนิมนต์พระสงฆ์ 5-9 รูป เพื่อมาเจริญพระพุทธมนต์ที่ลานข้าว แล้วจัดที่สำหรับบูชาพระรัตนตรัย นำค้ายสายสิญจน์ไปพันรอบฐานพระพุทธรูปและภาชนะใส่น้ำพระพุทธมนต์ จึงค้ายสายสิญจน์ผ่านพระสงฆ์เพื่อให้ท่านจับขณีสวดพระพุทธมนต์ แล้วจึงต่อไปจนรอบลาน และกองข้าว และในตอนเช้าจะมีการถวายอาหารบิณฑบาต หลังจากนั้นจะเป็นการเทศน์ถ้าหากยังไม่ได้เทศน์ในตอนกลางคืน เสร็จแล้วพระสงฆ์ก็ประพรมน้ำมนต์แก่ผู้มาร่วมงานแล้วเจ้าของนาก็นำน้ำพระพุทธมนต์ เมื่อได้รับส่วนกุศลแล้วจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีพิธีขวัญอุณฺณลาน และเลี้ยงอาหารแขกผู้มาร่วมงานเมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงขนข้าวขึ้นยุ้ง

3.5.3 บุญข้าวจี

บุญข้าวจี นิยมทำกันในราวกลางเดือนหรือปลายเดือน 3 หลังจากการทำบุญมาฆบูชา ข้าวจีคือข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนขนาดประมาณเท่ากับไข่เป็ดทาเกลือให้ทั่ว แล้วนำไปย่างไฟจนเกรียมโดยรอบจึงเอาออกมาทาด้วยไข่ซึ่งตีไว้แล้วย่างไฟอีกจนสุก

เมื่อทางบ้านและทางวัดกำหนดการทำบุญข้าวจี ชาวบ้านจะไปเตรียมหาไม้สำหรับเสียบข้าวจี อาจเป็นไม้ไผ่ผ่าซีกหรือลำไม้เล็ก ๆ ที่ไม่เป็นอันตราย โดยเหลาตกแต่งให้เกลี้ยงเกลา ดี ๆ เมื่อถึงวันทำบุญนำอุปกรณ์ที่เตรียมไว้ไปรวมกันที่วัด แล้วก่อไฟจนเป็นถ่านดีแล้ว ชาวบ้านก็นำข้าวเหนียวที่ทำเป็นปั้นไว้แล้วโรยเกลือและนวดให้เข้ากันประมาณจำนวนให้ครบพระภิกษุสามเณรในวัด นำข้าวเหนียวที่ปั้นไว้ไปเสียบไม้แล้วปักหรือวางบนกองไฟจนสุกนำมาทาไข่ให้ทั่วแล้วปักต่อไปจนไข่เหลืองบางแห่งเมื่อปักเสร็จแล้วอาจจะเอาน้ำอ้อยยัดใส่ด้วย หลังจากนั้นจึงจัดอาหารคาวหวานและข้าวจีมารวมกันที่ศาลาวัด แล้วถวายแด่พระภิกษุสามเณร ปัจจุบันบางหมู่บ้านได้ประกอบพิธีกรรมแบบง่าย ๆ การทำข้าวจีอาจจะทำมาจากบ้านใครบ้านมันก็ได้แล้วค่อยนำมาถวายที่วัดเพื่อเป็นการประหยัดเวลา

3.5.4 บุญเผาต

ประเพณีบุญเผาต หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญมหาชาติ ซึ่งนิยมทำกันในเดือนสี่ ก่อนวันงานชาวบ้านและทางวัดจะมีการปรึกษาหารือกันก่อนว่าฝ่ายใครรับผิดชอบอะไร โดยชาวบ้านจะเป็นฝ่าย

จัดเตรียมหาอาหารคาวหวานต่าง ๆ ส่วนทางวัดก็จัดแบ่งหนังสือออกเป็นกัณฑ์ ๆ ให้กับพระภิกษุสามเณรในวัดเพื่อเตรียมไว้เทศน์ หัวหน้าในการจัดงานจะบอกบุญชาวบ้านให้รับเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์กัณฑ์หนึ่งจนทั่วถึง และบอกจำนวนคาถาของแต่ละกัณฑ์ เพื่อเตรียมเทียบมาตามจำนวนคาถาของกัณฑ์ที่ได้รับ

ในการทำบุญแห่ส แต่ละปีชาวบ้านจะแบ่งหน้าที่กันทำ ผู้ที่ไม่ได้ไปขยาลอดเตอริจะเตรียมงานไว้รอโดยไปรวมกันที่วัดเพื่อจัดที่พักสำหรับผู้มาร่วมงานและจัดทำดอกไม้ประดับประดาศาลาโรงธรรม มีการจัดทำมากพันคำ เมียงพันคำ เทียนพัน รูปพัน ปั้นคาบอย่างละพัน และข้าวตอกดอกไม้ไว้บูชาคาถาพัน แล้วจึงด้ายสายสิญจน์ ตั้งหม้อน้ำมนต์ หมากเบ็ง (บายศรี) แปกอัน โองน้ำ 4 โอง ตั้งไว้ที่มุมธรรมาสน์ ปั้นรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้าง ม้า วัว ฯลฯ เอาไว้ได้ธรรมาสน์ เอาธงปักรอบศาลาโรงธรรมทั้งแปดทิศ เพื่อป้องกันพญามารไม่ให้กล้าเข้ามา ตามเสาธงมีที่ใส่ข้าวพันก่อน ทางด้านตะวันออกของศาลาโรงธรรมจะปลูกหออุปลุดขึ้น บนหอจะมีบาตร 1 ใบ ร่ม 1 คัน กระจอน 1 ใบ กาน้ำ 1 ใบ และสรงจิว 1 ชุด สำหรับถวายพระอุปลุด

เมื่อถึงวันโฮม (วันรวม) ชาวบ้านที่ขยาลอดเตอริจะพากันกลับมาพร้อมพิธี ซึ่งมีพิธีอยู่ 2 อย่าง คือ การนิมนต์พระอุปลุด เพื่อให้มีความสวัสดีมีชัย และเพื่อให้การจัดงานสำเร็จราบรื่นไปด้วยดี และการแห่แห่ส จะทำประมาณช่วงบ่าย 2 โมง หรือ 3 โมง ชาวบ้านจะมารวมกันที่วัด จัดขบวนแห่ไปอัญเชิญพระเวสสันดรและพระนางมัทรีเข้าเมือง โดยสมมุติให้พระเวสสันดรและพระนางมัทรีไปอยู่ในป่า และอัญเชิญพระพุทธรูป 1 องค์ และพระภิกษุ 4 รูปขึ้นนั่งบนเสลี่ยงหามไปยังที่ที่สมมุติไว้ พอไปถึงก็มีการอาราธนาศีลทำพิธีบายศรีสู่ขวัญพระเวสสันดรและพระนางมัทรีเสร็จแล้วกล่าวอัญเชิญเข้าเมือง พอไปถึงวัดก็แห่รอบศาลาโรงธรรม 3 รอบ แล้วนำพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้ที่เดิม นิมนต์พระลงจากเสลี่ยง นำดอกไม้รูปเทียนไปวางในที่จัดไว้ ถึงตอนค่ำชาวบ้านจะอาราธนาพระสงฆ์สวดมนต์ เมื่อพระสวดจบจะขึ้นสวดธรรมาสน์อีก 4 ครั้ง ครั้งละ 2 รูป รวม 8 รูป แล้วนิมนต์พระขึ้นเทศน์พระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนต่อไป เมื่อพระเทศน์จบชาวบ้านจะแยกย้ายกันไป บ้างก็ไปพักผ่อน บ้างก็เล่นกันอย่างสนุกสนาน จนถึงเวลาจวนใกล้รุ่งจะมีการแห่ข้าวพันก้อนไปถวายพระอุปลุดที่วัด ซึ่งจะจัดวางไว้ตามธงหรือภาชนะที่จัดไว้เมื่อแห่ข้าวพันก้อนเสร็จก็ถึงเช้าวันใหม่พอดี หลังจากนั้นจะมีการป่าวประกาศเทวดาและอาราธนานิมนต์พระเทศน์สังกาส และอาราธนาเทศน์มหาชาติต่อ ซึ่งจะเทศน์ไปตลอดทั้งวันตั้งแต่กัณฑ์ทศพรถึงนครกัณฑ์ เมื่อจบแล้วก็เทศน์ฉลองพระเวสสันดรอีกครั้งหนึ่ง และนำดอกไม้รูปเทียนมากล่าวคำอารวะพระรัตนตรัยเป็นอันเสร็จพิธี

3.5.5 บุญสงกรานต์

บุญสงกรานต์ เป็นประเพณีที่สำคัญประเพณีหนึ่งของชาวไทยทั่วทุกภูมิภาค และถือเป็นวันหยุดที่สำคัญ เพราะญาติพี่น้องที่อยู่ต่างถิ่นจะกลับมาเยี่ยมบ้านของคน ซึ่งตามปกติจะมีด้วยกัน 3 วัน คือ

วันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี วันที่ 13 เมษายน เป็นวันคืนคือวันมหาสงกรานต์ และถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยในสมัยโบราณ ส่วนวันที่ 14 คือวันกลาง ซึ่งเรียกว่าเป็นวันเนา และวันที่ 15 คือวันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศก ในวันสงกรานต์จะมีการเล่นสาดน้ำ และการละเล่นต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป

การทำบุญสงกรานต์ จะเริ่มในวันที่ 13 เมษายน ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญ และการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป นอกจากนี้ยังมีการสงฆ์น้ำพระสงฆ์เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและขอพรจากพระสงฆ์ให้อยู่เย็นเป็นสุข แล้วมีการจัดขบวนแห่ไปสงฆ์น้ำผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือในหมู่บ้านในวันที่ 14 เมษายน ซึ่งเป็นวันเนา ชาวบ้านจะหยุดงานและเล่นสนุกสนานกันอย่างเต็มที่เมื่อเวลาจวนรุ่งสางจะมีการยิงปืนจุดประทัดขับไล่ภูตผีปีศาจเสนียดจัญไรต่าง ๆ

3.5.6 บุญบังไฟ

บุญบังไฟ เป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสาน จะทำกันในเดือนหก เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อบูชาอารักษ์หลักเมือง เป็นประเพณีการทำบุญขอฝน เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันมาแต่ครั้งโบราณกาล บางแห่งเชื่อกันว่าถ้าไม่กระทำอย่างต่อเนื่องทุกปีจะทำให้เกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ แต่ถ้ามีการทำบุญกันอย่างต่อเนื่องทุกปีเชื่อว่าจะทำให้ฝนฟ้าอุดมสมบูรณ์ดี ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข มีข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ ชาวบ้านบางหมู่บ้านจึงให้ความสำคัญกับประเพณีนี้มาก แต่บางหมู่บ้านก็ไม่นิยม อาจจะทำเป็นประเพณีเล็ก ๆ เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ แต่บางหมู่บ้านก็มีการจัดการแข่งขันที่ยิ่งใหญ่มาก

3.5.7 บุญซำชะ

บุญซำชะ นิยมทำกันในเดือน 7 เป็นการทำบุญเพื่อชำระล้างสิ่งเสนียดจัญไร อันจะทำให้บ้านเมืองเดือดร้อน เกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ นานา จึงต้องมีการทำบุญชำระล้างสิ่งอัปมงคลให้หมดไป บางแห่งก็ทำเมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งเชื่อกันว่าเมื่อทำแล้วจะทำให้ฝนดี บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข อุดมสมบูรณ์ดี

การทำบุญซำชะจะทำกันสามวันสามคืน มีการฟังเทศน์ทุกเย็นและตักบาตรทุกเช้า ส่วนในวันสุดท้าย ชาวบ้านจะนำสิ่งปฏิกูล ของเน่าเสีย สิ่งที่ซำรดทรุดโทรมต่าง ๆ ขนไปทิ้งนอกหมู่บ้าน หรือทำการเผาหรือฝังให้บริเวณบ้านสะอาดเรียบร้อย ถือเป็นงานนำสิ่งอัปมงคลออกไปจากบ้านจะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากเสนียดจัญไร

3.5.8 บุญเข้าพรรษา

บุญเข้าพรรษา ถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันทำบุญ เป็นประเพณีเก่าแก่ที่ยึดถือมาแต่ครั้งโบราณสมัยพุทธกาล เมื่อครั้นเวลาฝนตกมาทำให้ถนนหนทางลำบาก การสัญจรไปมาของพระภิกษุสงฆ์ไม่สะดวกสบาย บางครั้งอาจเดินเข้าไปเหยียบพืชผักของชาวบ้านเสียหาย เนื่องจากหน้านี้เป็นฤดูกาลทำไร่ทำนา จึงมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรอยู่ประจำที่หรือเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 และพระภิกษุสามเณรยังได้ถือโอกาสเล่าเรียนพระธรรมวินัยต่าง ๆ ในระหว่างเข้าพรรษา พระภิกษุสามเณรจะไปพักค้างคืนที่อื่นไม่ได้ นอกจากมีกิจจำเป็น ได้แก่ บิณฑบาตป่วย มีกิจสงฆ์เช่นวิหารชำระต้องไปปฏิบัติสังฆกรรม ทายกบำเพ็ญกุศล นิมนต์ไปเพื่อบำรุงศรัทธา หรือกิจอื่นที่มีลักษณะอนุโลมได้ตามนี้ แต่ต้องกลับมาภายใน 7 วัน

ก่อนถึงวันทำบุญเข้าพรรษา ชาวบ้านจะหล่อเทียนเป็นแท่งขนาดใหญ่เรียกว่า ต้นเทียนนำประดับประดาอย่างสวยงาม เมื่อถึงวันทำบุญ ชาวบ้านจะจัดอาหารหมากพลู บุหรี่ ไตรจีวร ยารักษาโรค ตะเกียง รูปเทียน ฯลฯ เพื่อไปถวายพระ การถวายเครื่องให้แสงสว่างถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเชื่อว่าการถวายทานแสงสว่างแก่พระภิกษุสามเณรจะได้านิสงส์อย่างแรงกล้า ทำให้ตาทิพย์และสติปัญญาดี ชาวบ้านจะนำเทียนที่หล่อไว้แล้วแห่ไปวัด บางแห่งอาจมีการประกวดต้นเทียน มีการฟ้อนรำ การละเล่นอย่างสนุกสนานรื่นเริงไปกับขบวนแห่ เมื่อไปถึงวัดก็ทำพิธีถวายเทียนและผ้าอาบน้ำฝน ชาวบ้านบางแห่งจะเข้าโบสถ์สวดบทธรรมสารภัญญะอาราธนาศีล อาราธนาธรรม บทเรียนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ และพรรณนาถึงคุณของผู้มีอุปการะคุณ

3.5.9 บุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดิน นิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตหรือญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ข้าวประดับดินประกอบไปด้วย ข้าวและอาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ แล้วห่อด้วยใบตองกล้วย ซึ่งจะจัดทำไว้ก่อนวันทำบุญ 1 วัน

วันทำบุญชาวบ้านจะนำอาหาร หมากพลู บุหรี่ที่ห่อหรือใส่กระตุงไว้แล้วนำไปวางไว้ใต้ต้นไม้ พื้นดินหรือแขวนไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด เพื่อให้เปรตมารับเอาของที่อุทิศให้ได้โดยง่าย พร้อมกับจุดเทียนไว้และเจริญวิญญานของญาติที่ล่วงลับไปแล้วหรือเปรต ให้มารับส่วนบุญที่อุทิศให้ บางหมู่บ้านจะเอาอาหารที่อุทิศให้แก่ผู้ตายหรือเปรตแล้วไปฝังไว้ในดิน เพื่อไม่ให้ผู้อื่นมากินอาหารที่เหลือเดนจากเปรตเพราะกลัวว่าจะเป็นเปรตไปด้วย เสร็จพิธีอุทิศส่วนกุศลแล้ว ชาวบ้านจะนำอาหารไปตักบาตรและถวายทานแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ในการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นอาจจะทำหลังจากถวายภัตตาหารเสร็จแล้วก็ได้

3.5.10 บุญข้าวสาก

บุญข้าวสาก หรือข้าวสลาภักดิ์ นิยมทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายหรือเปรต ซึ่งห่างจากเวลาบุญข้าวประดับดิน 15 วัน เป็นระยะเวลาที่เปรตต้องกลับไป ณ ที่อยู่ของตน ชาวบ้านจะเตรียมข้าวเม่า ข้าวพอง ข้าวตอก ขนมอาหารและผลไม้ต่าง ๆ บางแห่งจะนำข้าวเม่า ข้าวพอง และข้าวตอกไปคลุกกับน้ำอ้อย น้ำตาล ถังวา แลมะพร้าวให้เป็นข้าวสาก (ข้าวกระยาสารท) หรือจะแยกเป็นอย่าง ๆ ไปก็ได้

พอถึงวันงานตอนเช้าชาวบ้านจะนำอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัด และถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้ว ต่อมาตอนใกล้จะเพล ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารที่เตรียมไว้ไปวัดอีกครั้ง โดยจัดเป็นตำรับหรือชุด อาจจะมีใส่ถ้วยชาม ชะลอม หรือทำเป็นกระทงทำเป็นห่อด้วยใบตองก็ได้ ครอบครวหนึ่ง ๆ จะทำที่ชุดก็ได้แล้วแต่ศรัทธา การทำสลาภักดิ์ทำได้หลายวิธี คือ ก่อนจะนำของไปถวายชาวบ้านจะจับสลากชื่อพระภิกษุสามเณรก่อน ถ้าจับถูกชื่อพระรูปใดก็นำของไปถวาย และอีกวิธีหนึ่ง คือ จะเขียนชื่อเจ้าของข้าวสากและคำอุทิศส่วนกุศลใส่กระดาษไปด้วย เมื่อชาวบ้านไปพร้อมกันที่วัดจะนำสลากไปใส่ลงในบาตรรวมกันแล้วจับขึ้นมาทีละใบ อ่านชื่อเจ้าของสลากพร้อมคำอุทิศส่วนกุศล พออ่านจบเจ้าของจะนำห่อหรือตำรับอาหาร ไปถวายพระภิกษุสามเณร

การจับสลากใบแรกบางหมู่บ้านให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะเชื่อกันว่าถ้าปีใดจับสลากใบแรกถูกคนที่ฐานะยากจนจะทำให้ปีนั้นทำมาหากินไม่ค่อยดี ข้าวกล้าในนาไม่งอกงาม แต่ถ้าปีใดจับถูกคนที่ฐานะดีปีนั้นจะอยู่เย็นเป็นสุข ข้าวกล้าในนาได้ผลดี นอกจากนี้ในบางแห่งนิยมนำเอาห่อข้าวสากไปวางไว้ตามที่ต่าง ๆ ในวัด พร้อมกับจุดเทียนและบอกกล่าวให้ผู้ตายหรือเปรตมารับเอาอาหารและส่วนกุศลที่อุทิศไปให้ เมื่อเสร็จแล้วจะมีการฟังเทศน์ฉลองข้าวสาก กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายและเปรต หลังจากเสร็จพิธีทุกอย่างแล้วชาวบ้านจะนำข้าวสากไปเลี้ยง “ตาแฮก” (อารักษ์หรือผีผู้พิทักษ์รักษาไร่นา) ที่ไร่นาของตนเอง

3.5.11 บุญออกพรรษา

บุญออกพรรษา จัดทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ในวันนี้ชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรหรือตักบาตรเทโวจัดอาหารไปถวายแก่พระภิกษุสามเณร บางวัดมีการกวนข้าวทิพย์ถวาย มีการรับศีล ทำวัตรเช้า ฟังเทศน์ และถวายผ้าจำพรรษา

ในวันออกพรรษามีพิธีอื่น ๆ ประกอบอีกคือ การถวายต้นผาสาดเผิงหรือปราสาทเผิง ชาวบ้านจะช่วยกันทำผาสาดเผิง โดยจะเอาไม้ไผ่มาจักคอกสานและทำเป็นรูปปราสาทหรือเอากาบกล้วยมาแทงหยวกเป็นลวดลายอย่างสวยงาม พอถึงตอนเย็นจะแห่ไปวัดอย่างสนุกสนาน แล้วเวียนรอบศาลาโรงธรรม 3 รอบ จึงนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์เพื่อบูชาพระรัตนตรัย และอุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว หลังจากนั้นก็ฟังเทศน์ฉลองต้นผาสาดเผิงแล้วรับพรจากพระ

3.5.12 บุญกฐิน

บุญกฐิน จัดทำในเดือน 12 เป็นการถวายผ้าแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้ว กฐินจะแยกออกเป็นกฐินราษฎร์เป็นกฐินที่ชาวบ้านร่วมกันจัดทำขึ้น และกฐินหลวงเป็นกฐินที่ทางราชการจัดทำขึ้นและยังมีอีกอย่างที่เรียกว่าจุลกฐิน ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า กฐินเล่น ก่อนถึงวันทอดกฐินชาวบ้านจะไปเลือกหาวัดที่จะทอดและจองไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ทางวัดรับทราบและมีเวลาเตรียมตัว รวมทั้งไม่เป็นการทอดซ้ำกัน ส่วนมากจะเป็นวัดที่อยู่ในหมู่บ้านอื่น เมื่อชาวบ้านรู้ว่าจะมีกฐินมาทอด ก็จะไปช่วยกันถากถางหนทางที่องค์กฐินจะผ่าน มีการซ่อมแซมถนนหนทางให้เรียบร้อย เพราะถือว่าเป็นทางกฐินผ่านจะได้กุศลแรง และด้วยเหตุนี้หมู่บ้านใดที่ทางไปมาไม่สะดวก จึงมักมีผู้นำกฐินทอดเพื่อจะได้กุศลสองทาง คือได้ทั้งบุญในการทอดกฐินและบุญในการทำให้ทางไปมาสะดวก

เมื่อถึงวันทอดกฐิน ทางบ้านที่จะไปทอดกฐินได้เตรียมองค์กฐิน ได้แก่ ผ้าไตรจีวร หรือ อัฐบริวาร เช่น ผ้าจีวร ผ้าสังฆาฏิ ผ้าสบง บาตรและเครื่องบริวารอื่น ๆ พร้อมทั้งเครื่องไทยทานถวายพระ เมื่อได้เวลาทอดกฐินพระสงฆ์ลงโบสถ์ แล้วจัดขบวนแห่ไปทั่วบริเวณวัด ทำประทักษิณเวียนรอบโบสถ์สามรอบ จึงเข้าไปในโบสถ์เพื่อทำพิธีถวายผ้ากฐินและบริวารเป็นอันเสร็จพิธี

3.5.13 บุญผ้าป่า

บุญผ้าป่า กำหนดทำหลังจากสิ้นเขตกฐินบ้างแล้ว หรือจะทำในเวลาที่มีการทำบุญต่าง ๆ เช่น บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา ฯลฯ หรือแล้วแต่ความสะดวก ผ้าป่า คือ ผ้าไตรจีวร หรือผ้าขาวที่ไม่มีเจ้าของ หวงแหนทั้งไว้ตามป่า ตามถนนหนทาง ห้อยไว้ตามกิ่งไม้ ทั้งไว้ตามป่าช้า หรือตามวัดวาอาราม เมื่อถึงกำหนดวันทำบุญ จะมีการรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปทอดอันประกอบด้วย ไตรจีวร เครื่องใช้ เช่น เสื้อ อาสนะ อาหารการกิน ยารักษาโรค ฯลฯ เมื่อเตรียมสิ่งของที่จะนำไปทอดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำไปยังวัดที่จะทอด เมื่อไปถึงวัดก็ให้สัตตมณเฑียรให้พระภิกษุทราบ แล้ววางสิ่งของที่จะทอดไว้ในที่ที่พระภิกษุพบเห็นได้โดยง่าย เมื่อพระภิกษุลงมารับ เจ้าของอาจนำสิ่งของมาถวายเอง หรือเจ้าของอาจอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งแล้วให้พระภิกษุมารับเองก็ได้

3.5.14 บุญแจกข้าว

บุญแจกข้าว เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วประมาณไม่เกิน 1 ปี หรือนานที่สุดไม่เกิน 3 ปี ซึ่งจะเป็นการใหญ่โต และทำเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ส่วนมากจะนิยมทำกันในเดือน 4 การทำบุญแจกข้าวนี้จะเจาะจงลงไปเลยว่าจะอุทิศส่วนกุศลให้แก่ใคร และชาวอีสานยังถือว่าการทำบุญนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะเชื่อกันว่าคนที่ถึงแก่กรรมแล้วต้องได้กินข้าวแจกหากบุคคลใดถึงแก่กรรมแล้วไม่มีใครทำบุญแจกข้าวให้จะต้องได้รับความอดอยากและไม่ไปสุคติไปเกิด

ตามความเชื่อดั้งเดิม และถ้าหากตระกูลใดเมื่อมีญาติสนิทถึงแก่กรรมแล้ว ไม่ทำบุญแจกข้าวไปให้จะเป็นที่ดูหมิ่นของคนอื่นอย่างมาก

การทำบุญแจกข้าว ก่อนวันงานจะมีการบอกกล่าวต่อญาติพี่น้องทุกคนและเพื่อนบ้านใกล้เคียง มีการจัดข้าวปลาอาหารเลี้ยงผู้ที่มาจัดตกแต่งและผู้ที่มาร่วมงาน บางครั้งในงานนี้อาจจะมีการบวชนาคไปด้วย ตอนเย็นจะมีการฟังเทศน์พอถึงตอนกลางคืนจะมีมหรสพสมโภชไม่ว่าจะเป็น หมอลำกลอน ภาพยนตร์ ฯลฯ ในตอนเช้าจะถวายอาหารบิณฑบาตและเครื่องไทยทานแด่พระภิกษุสงฆ์ บางทีงานบุญนี้อาจทำให้เสร็จในวันเดียวโดยจัดเครื่องไทยทานในตอนเช้า พอสายมาก็เลี้ยงเพลพระและถวายเครื่องไทยทาน ซึ่งก็แล้วแต่ศรัทธา และความสามารถของเจ้าภาพ ในขณะที่ถวายภัตตาหารนั้นจะมีการแต่งสำหรับกับข้าวไปตั้งไว้แห่งใดแห่งหนึ่งพร้อมกับจุดเทียนบอกกล่าวกับผู้ที่เกี่ยวข้องไปแล้วให้มากินอาหารและรับเอาส่วนกุศลที่อุทิศไปให้ด้วย

3.5.15 ประเพณีลงแขก

ประเพณีลงแขก เป็นประเพณีที่ชาวบ้านในหมู่บ้านจำนวนหลาย ๆ คนไปช่วยกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นงานส่วนรวมเมื่อช่วยแล้วไม่หวังให้เจ้าของงานไปทำงานตอบแทนแต่อย่างใด เพราะถือเป็นประเพณีต้องช่วยกัน ใครมีงานก็จะพยายามหาโอกาสไปช่วยกันเสมอ แต่งานส่วนตัวเกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่นการทำไร่ทำนาก็นิยมการลงแขก ซึ่งเรียกว่า งานเอาแรง (เอาแรง) เมื่อฝ่ายหนึ่งมาช่วยงานแล้วเจ้าของงานจะหาโอกาสไปตอบแทน คือไปช่วยงานของอีกฝ่ายที่เขามาทำงานช่วยตนเสมอ และมักจะทำงานตอบแทนในงานลักษณะเดียวกับที่เขาได้มาช่วย งานลงแขกที่เป็นงานส่วนตัวเจ้าของงานจะจัดข้าวปลาอาหารเลี้ยงแก่ผู้มาช่วยงาน หรืออาจต่างคนต่างหามาแล้วรับประทานร่วมกัน

ภาพที่ 23 ประเพณีการลงแขก ซึ่งอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนบ้านของคนชาวลอตเตอรี่

การลงแขกทำให้งานสำเร็จโดยรวดเร็ว ทันเวลาหรือฤดูกาล งานบางอย่างที่เป็นบางใหญ่ไม่อาจทำได้เฉพาะในครอบครัว เมื่อมีคนอื่นมาช่วยก็ทำให้งานนั้นสำเร็จได้ด้วยดี และยังเป็นการก่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกัน นับว่าเป็นประเพณีที่ดี ควรธำรงรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีประเพณีทั่วไปที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติตามธรรมเนียม คือประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติโดยทั่วไปทุกภาคของประเทศ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด เช่น

3.5.16 ประเพณีแต่งงาน

คือวิธีปฏิบัติก่อนที่หญิงชายจะอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยา กัน เมื่อหญิงชายรักกัน โดยผู้ปกครองของทั้งสองฝ่ายทราบแล้ว ฝ่ายชายจะจัดหาผู้ใหญ่ที่นับถือหรือบิดามารดา ไปทำการสู่ขอผู้หญิงจากผู้ปกครอง ทั้งนี้โดยมีการนัดแนะไว้ล่วงหน้า เมื่อตกลงกันแล้วฝ่ายชายต้องมอบของมีค่าให้ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นของ หมั้น เช่น แหวนเพชร เงิน สายสร้อยทองคำ หรือของมีค่าอื่น ๆ ต่อจากนั้นก็จะทำพิธีแต่งงานกัน โดย ทั้งสองฝ่ายอาจเลี้ยงพระหรือใส่บาตรร่วมกัน และเชิญแขกที่เป็นญาติมิตรมารดน้ำอวยพร ส่วนมากจะ เลี้ยงอาหารแก่แขกที่เชิญด้วย แล้วจดทะเบียนแต่งงานเพื่อให้สมบูรณ์ตามกฎหมาย แต่เดิมนั้นหญิงชาย มักจะหมั้นกันไว้ก่อนเป็นเวลานานก่อนจะแต่งงานกัน แต่ปัจจุบันมีการหมั้นและแต่งงานพร้อมกันในวันเดียว

3.5.17 ประเพณีทำศพ

คือการปฏิบัติต่อผู้เสียชีวิต โดยญาติเป็นผู้บอกและเชิญให้ญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ตลอดจนมิตรสหายและผู้ที่น่าเชื่อถือทราบการจัดงานศพ พิธีจะเริ่มด้วยการอาบน้ำศพหรือรดน้ำลงที่มือศพ เพื่อแสดงว่าเป็น การทำความสะอาดศพ ผู้ที่รดน้ำศพควรขอขมาต่อผู้เสียชีวิตด้วยหากเคยโกรธเคืองกันมาก่อน ต่อจาก นั้นจึงเอาศพใส่โลงให้มิดชิด แล้วตั้งไว้ไม่เกิน 7 วันเป็นส่วนมาก เพื่อให้มีการสวดพระอภิธรรม และทำ บุญให้ผู้เสียชีวิต จากนั้นจึงทำพิธีเผาศพและเก็บกระดูกไว้ในที่อันสมควร หากไม่เผาเพราะญาติพี่น้อง ไม่พร้อมก็จะเก็บไว้ในที่บรรจุที่วัดก่อน รอนจนพร้อมแล้ว (ส่วนมาก 1 ปี) จึงทำการเผา ผู้ที่ไปในงานศพ ควรแต่งกายไว้ทุกข์

3.5.18 ประเพณีทำบุญบ้าน

เป็นประเพณีที่ชาวบ้านนิยมปฏิบัติเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวของตน การทำบุญบ้านหรือสถานที่ทำงาน โดยเจ้าของงานจะไปติดต่อบุคคลที่วัดล่วงหน้าก่อนวันงานประมาณ 1 หรือ 2 วัน จะนิมนต์พระ 5 หรือ 9 รูปไป สวดมนต์ที่บ้าน เมื่อถึงกำหนดเวลาแล้วเจ้าของบ้านจัดรูปเทียนปักไว้หน้าพระพุทธรูป ต่อจากนั้นจะขอ ให้พระให้ศีล 5 และสวดมนต์ หลังจากนั้นเจ้าของบ้านก็นำอาหารมาเลี้ยง

พระ อาจถวายยา คอกไม้รูป เทียนหรือปัจจัยแก่พระสงฆ์ด้วย พระจะสวดให้พรอีกครั้งและประพรมน้ำมนต์จึงเสร็จพิธี

3.5.19 ประเพณีบวชนาค

การบวชนาค เป็นประเพณีที่ชาวบ้านเชื่อกันว่า เมื่อผู้ชายอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้ว ควรเข้าบวชในพุทธศาสนาช่วงระยะเวลาหนึ่ง เป็นกัณฑ์เดือนหรือกัณฑ์ปีก็ได้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ ถูกอบรมให้เป็นให้เป็นคนที่มีจิตใจดีงาม และรู้จักบาปบุญคุณโทษ โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองและผู้ที่จะ บวช จะต้องไปหาเจ้าอาวาสของวัดที่จะบวชเสียก่อน 1 หรือ 2 สัปดาห์ และแจ้งความประสงค์ให้ทราบ เจ้าอาวาสก็มอบให้พระรูปใดรูปหนึ่งในวัดเป็นผู้สอนให้ผู้บวชชานาคอยู่ประมาณ 4 ถึง 5 วันจนงานได้ เมื่อก่อนจะถึงวันบวช 1 หรือ 2 วัน ผู้บวชก็จะไปหาพระที่จะนำบวชซึ่งเรียกว่า พระอุปัชฌาย์ เมื่อรับทราบเวลาที่จะทำพิธีต่าง ๆ ในวันก่อนถึงวันบวชนั้นส่วนมากจะมีพิธีทำขวัญนาค โดยมีญาติและมิตร สหายพร้อมหน้าโดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ พอรุ่งขึ้นก็นำนาคไปที่วัด ซึ่งเจ้าของงานส่วนมากมักจะจัด ขบวนแห่จากบ้านไปวัด เมื่อถึงวัดก็จะแห่มาครอบ โปสต์ 3 รอบและนำเข้าโปสต์ ต่อจากนั้นพระอุปัชฌาย์ และพระสงฆ์อื่น ๆ ก็ จะดำเนินการตามระเบียบของสงฆ์ต่อไป

3.6 ค่านิยม

ค่านิยม (Values) หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องบังคับ ปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชา ยกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมนั้นๆ จึงถือว่าเป็นวิถีของการจัดรูปแบบความประพฤติที่มีความหมายต่อบุคคลและเป็นแบบฉบับของความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม (สุพิศรา สุภาพ. 2541 : 21 –22)

ค่านิยมบางอย่างขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมใหม่อาจจะเกิดขึ้นมาทดแทน ซึ่งลักษณะค่านิยมที่เกิดขึ้นกับสภาพสังคมของคนขายลอตเตอรี่บางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เนื่องจากกระแสทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาท แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือแนวปฏิบัติเดิมอยู่ได้แก่

3.6.1 การปฏิบัติตนตามการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ โดยเฉพาะการทำงาน คือ ถ้าฝนตกก็ปลุกข้าว ทำไร่ ทำนาได้ แต่ถ้าฝนแล้งก็ทำไม่ได้ เป็นผลทำให้มาตรฐานทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนอีสานเกี่ยวกับการบริโภคเป็นสิ่งจำเป็นกว่าเรื่องอื่น ๆ คือ “ข้าว”

การเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศจึงมีผลทำให้ค่านิยมในการประกอบอาชีพเปลี่ยนไปแต่ก็ยังคงยึดค่านิยมเดิมในการประกอบอาชีพทางการเกษตรอยู่

3.6.2 มีความเชื่อถือในโชคลาง เนื่องจากวิถีชีวิตของคนชายลตเตอร์ี่ส่วนใหญ่อยู่ในชนบท และขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีความเชื่อว่สิ่งลึกลับบางอย่างทำให้ธรรมชาติแห้งแล้ง หรืออุดมสมบูรณ์ ชาวชนบทจึงเกิดความกลัว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการความปลอดภัย จึงมีการนับถือในสิ่งที่ตนคิดว่ามีอำนาจ ซึ่งจะสามารถบันดาลให้ตนดีหรือเลวได้ จึงมีการเซ่นบูชา และเกิดขึ้นสืบทอดต่อกันมาเป็นประเพณีต่าง ๆ ความเชื่อเหล่านี้ได้แก่

3.6.2.1 ความเชื่อเรื่องผีปูดตา ของคนชายลตเตอร์ี่ นอกจากการทำบุญประเพณีประจำปีตามหลักฮีต 12 คอง 14 เช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในภาคอีสานแล้ว ชาวบ้านยังให้ความสำคัญกับงานบุญต่าง ๆ ไม่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะความเชื่อว่ผีบรรพบุรุษมีจริง โดยให้ความช่วยเหลือคุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุขเสมอมา ชาวอำเภอวังสะพุงจึงมีความยำเกรงต่อผีบรรพบุรุษไม่เสื่อมคลาย โดยการสร้างศาลปูดตาในวิญญูณของบรรพบุรุษ ได้อยู่อาศัย

จากการศึกษาพบว่า ทุกหมู่บ้านมีศาลปูดตาอยู่ในหมู่บ้าน โดยจะมีการทำพิธีเลี้ยงผีปูดตาทุกเดือน 6 (พฤษภาคม) ชาวบ้านจะนำข้าวของ เช่น อาหาร สุรา ดอกไม้ พวงมาลัย มาถวายเช่นไหว้ โดยจะมีเฒ่าจ๋าเป็นผู้นำในการประกอบพิธีดังกล่าว

ภาพที่ 24 “ศาลปูดตา” บางหมู่บ้านเรียกว่า ตูบปูดตา หรือคอนปูดตา

3.6.2.2 ความเชื่อเรื่องผีฟ้าของคนชายลวดเตอร์ ในบางหมู่บ้านยังคงมีความเชื่อเรื่องผีสาธเทวดา โดยเฉพาะผีฟ้า ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นที่พักทางกายทางใจของชาวบ้าน เปรียบเสมือนตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถช่วยขจัดเป่าทุกข์ภัยต่าง ๆ ให้พวกเขาพ้นจากอันตราย และช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายได้

เมื่อมีคนเจ็บป่วยภายในบ้าน ก็จะไปเชิญผีฟ้ามารักษา ในการประกอบพิธีจะมีผีฟ้าคนหนึ่ง แคน และคนเป่าแคน คานหนึ่งเล่ม หวายเป็นสำหรับเขียนผี โดยการรักษาจะเริ่มจากคนเริ่มเป่าแคนแล้ว ผีฟ้าก็จะทำการฟ้อนรำ กระทั่งเท้าปึงปึงกระโดดโลดเต้นไปมาราวกับว่าเป็นการข่มขู่ หรือทำให้ภูตผีหวาดกลัว และหนีไปไม่มาทำร้ายคนอื่นอีก

ผีฟ้าเป็นชื่อเรียกบุคคลที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ยกให้เป็นหมอรักษาคนป่วยตามความเชื่อในสมัยโบราณ ซึ่งเชื่อกันว่าผีฟ้าเป็นหมอเทวดา สามารถรักษาผู้ป่วยให้หายจากอาการเจ็บป่วยได้ ผู้ที่เป็นผีฟ้ามักจะเป็นคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน เป็นผู้มีความรู้ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผีฟ้ารุ่นก่อนๆ

3.6.3 ค่านิยมในการพึ่งพาอาศัยกัน คนชายลวดเตอร์ส่วนใหญ่ จะมีวิถีชีวิตในลักษณะที่ช่วยกันทำ ช่วยกันกิน เช่น บ้านใครปลูกข้าว หรือปลูกบ้าน หรือมีงานอะไรก็ตาม บ้านอื่นๆที่อยู่บริเวณใกล้เคียงหรือคนสนิทก็จะมาช่วยเหลือ หรือใครขาดแคลนอะไร ถ้าอีกฝ่ายมีให้ก็จะช่วยเหลือกัน ซึ่งโดยปกติการจัดงานพิธีกรรมต่าง ๆ ก็มักจะมีชาวบ้าน เพื่อนบ้านมาช่วยเหลืออยู่แล้ว ยิ่งมาประกอบอาชีพชายลวดเตอร์ ซึ่งต้องเดินทางไปอยู่ต่างถิ่น ไม่มีญาติพี่น้องเหมือนอยู่บ้านตนเอง การต่อสู้กับสังคมเมืองและอันตรายต่างๆ จากกลุ่มมิชชันนารีแล้ว การพึ่งพาอาศัยกันเป็นสิ่งที่สำคัญที่คนชายลวดเตอร์จะยึดเป็นค่านิยม

3.6.4 ขอบเสียงโชค การเสี่ยงโชคโดยเฉพาะยามว่างจากการทำนา ชาวบ้านบางส่วนจะนิยมเล่นการพนัน เช่น ถั่ว โป ขนไก่ กัดปลา หวยใต้ดิน เล่นหวย ลวดเตอร์ ซึ่งล้วนเป็นการหวังรวยทางลัด ประกอบกับเวลาว่างมีมากเพราะทำนาเพียงปีละครั้ง ชีวิตจึงวนเวียนอยู่กับสิ่งเหล่านี้มีใช้น้อย

3.6.5 นิยมคุณงามความดี ชาวชนบทส่วนใหญ่เชื่อว่า ถ้าใครทำดีจะเป็นที่รักใคร่และเลื่อมใส ซึ่งคนดีมีไม่น้อยในชนบทที่ชาวบ้านนับหน้าถือตาและนิยมชมชอบ คุณงามความดีก็คือ ซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อ ไม่คดโกง มีใจกุศลทำบุญทำทานและช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เป็นการรักด้วยใจมากกว่าอำนาจหรือการบังคับ

3.7 การใช้ภาษา

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของอำเภอวังสะพุง อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งภาษาส่วนใหญ่ที่ใช้คือภาษาอีสาน ภาษาของคนขายลอตเตอรี่ ก็จะเหมือนกับภาษาเลขทั่วไป ต่างกันบ้างในลักษณะของสำเนียงและคำศัพท์บางคำ

ชาวจังหวัดเลยโดยทั่วไปแล้ว มีสำเนียงภาษาที่แตกต่างจากภาษาพูดของคนในจังหวัดภาคอีสานอื่น ๆ เพราะกลุ่มคนที่อาศัยในปัจจุบันนี้มีประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายจากเมืองหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้าง ต่อมาต้นพุทธศตวรรษที่ 23 ชาวหลวงพระบางและชาวเมืองบริเวณใกล้เคียงที่อพยพมาเมืองเลยได้นำวัฒนธรรมด้านภาษามาใช้กัน จึงทำให้ภาษาไทยเลยแตกต่างจากภาษาอีสานถิ่นอื่น โดยภาษาเลขนั้นจัดอยู่ในกลุ่มหลวงพระบางอันประกอบด้วยภาษาอำเภอแก่นท้าว เมืองชัยบุรี ภาษาเมืองค่านซ้าย และภาษาเลข ดังนั้นสำเนียงพูดของชาวไทยเลย จึงมีลักษณะการพูดเหมือนชาวหลวงพระบาง แต่บางพยางค์ออกเสียงสูงคล้ายสำเนียงพูดของชาวบักขี้ไต้ ฟังดูไพเราะนุ่มนวล จึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนเมืองเลย

นอกจากภาษาที่มีลักษณะแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทยแล้ว สำเนียงของภาษาในเขตอำเภอต่าง ๆ ก็มีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งหากเป็นพื้นเมือง ของจังหวัดเลยแล้วจะสามารถฟังสำเนียงออกได้ทันทีว่า นี่คือชาวอำเภอเมืองเลย นี่คือชาวอำเภอวังสะพุง หรือนี่คือชาวอำเภอเชียงคาน เพราะสำเนียงและน้ำเสียงจะมีความแตกต่างกัน แม้ว่าจะใช้ภาษาคำเดียวกันแต่ความสูงต่ำ ความหนักเบาของน้ำเสียงในการออกเสียงจะต่างกัน ชาวอำเภอวังสะพุงจะพูดสำเนียงออกเหนือ เหมือนกับที่คนไทยพูดภาษาไทย แต่ชาวสุวรรณบุรีจะพูดภาษาไทยแต่น้ำเสียงจะเหนือออกไป ส่วนภาษาที่คนขายลอตเตอรี่ใช้เป็นที่น่าสนใจกันนั้น ไม่ได้มีความแตกต่างจากภาษาพื้นเมืองที่ใช้อยู่เท่าใดนัก อาจจะมีการเข้าใจกับคำบางคำเช่น การเรียกแทนกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ของตนเองว่า “เซลล์แมนรัฐบาล” หรือใช้ภาษาในการเรียกนายทุนว่า ยี่ปี่ว ซาปี่ว “เลขเค็ดหรือเลขเด่น” หมายถึงลอตเตอรี่ที่มีเลข 8 หรือ 9 หรือ “เลขดับ” หมายถึงลอตเตอรี่ที่มีเลข 0 “เลขซูด” คือการซื้อเลขที่เหมือนกันจำนวนหลาย ๆ ใบ “เลขเล่ม” หมายถึงเลขที่มี ตัวเลขท้าย 3 ตัวเหมือนกัน หลาย ๆ ใบ เป็นต้น

ส่วนการใช้ภาษาในการขายลอตเตอรี่ หากเป็นผู้ขายที่ขายอยู่ในเขตภาคอีสานแล้วส่วนใหญ่ผู้ขายจะพูดภาษาอีสานสลับกับภาษาไทยไปควบคู่กัน และอาจจะพูดภาษาท้องถิ่นของจังหวัดนั้นบ้างแล้วแต่ความถนัดของแต่ละคน ภาษาอีสานทั่วไป ได้แก่

ภาษาที่ใช้ในการทักทายในกลุ่มผู้ขายด้วยกัน	เช่น	
มือนี่เฮาสีไปไส	ภาษาไทย	วันนี้เราจะไปไหน
เข้ามาแต่ไส	ภาษาไทย	ท่านมาจากไหน
เจ้าซื้อหยัง	ภาษาไทย	ท่านซื้ออะไร

กินข้าวแล้วบ่	ภาษาไทย	กินข้าวหรือยัง
เป็นจั่งใดสำบายดีบ่	ภาษาไทย	เป็นอย่างไรสบายดีหรือ
กินข้าวแวนบ่	ภาษาไทย	กินข้าวอร่อยไหม
บ้านอยู่ไส	ภาษาไทย	บ้านอยู่ไหน
มาเคื้อกินข้าว	ภาษาไทย	เชิญกินข้าว
กินข้าวกับหยัง	ภาษาไทย	กินข้าวกับอะไร
ขายดีบ่	ภาษาไทย	ขายดีไหม
ขายได้หลายปानได้	ภาษาไทย	ขายได้มากแค่ไหน

นอกจากนี้ยังมีภาษาเฉพาะของคนขายลอตเตอรี่ ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการขาย ได้แก่	
ซ็อบ รวงวัลที่หนึ่งมาแล้ว	ภาษาไทย ซ็อบหรือไม่รวงวัลที่หนึ่ง
เอาเงินล้านมาให้แล้วเคื้อ ซ็อไว้จักใบแทน	ภาษาไทย เอาเงินล้านมาให้ ซ็อไว้สักใบเถอะ
เงินล้านเคื้อคะ ซ็อไว้บ่	ภาษาไทย เงินล้านะคะ ซ็อไว้ไหม
เอารวงวัลที่ 1 มาให้ แล้วเคื้อคะ	ภาษาไทย เอารวงวัลที่หนึ่งมาให้แล้วนะคะ
งวดนี้รวยแท้ ๆ	ภาษาไทย งวดนี้รวยจริงๆ
คู่สุดท้ายแล้วเคื้อคะ เสี่ยงโชคบ่	ภาษาไทย คู่สุดท้ายแล้วนะคะ เสี่ยงโชคไหม
ซิเหม็ดแล้วเคื้อคะ	ภาษาไทย จะหมดแล้วนะคะ
มาเสี่ยงโชคนากัน	ภาษาไทย มาเสี่ยงโชคด้วยกัน

ที่มา : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

สำหรับภาษาที่คนขายลอตเตอรี่ใช้ในการชักชวนผู้ซื้อนี้ คนขายแต่ละคนจะมีวิธีการที่แตกต่างกัน อาจจะพูดอีสานเป็นการชักชวนเพราะจะทำให้ผู้ซื้อเกิดความสนใจ แต่ความหมายโดยรวมก็คือ การเชิญชวนให้ซื้อลอตเตอรี่ยี่นั่นเอง

ในกลุ่มของคนขายลอตเตอรี่ที่ต้องเดินทางไปขายในภาคกลาง ภาคเหนือหรือภาคใต้ ส่วนมากจะใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร คือ พูดไทยแต่สำเนียงอีสาน มีการพูดสลับกันบ้าง แต่ภาษาเลยยังสามารถเป็นเครื่องมือในการทำมาหากินได้บ้าง เช่นกรณีที่คนขายลอตเตอรี่ไปเจอกับข้าราชการระดับสูงที่รู้ภาษาท้องถิ่นเมืองเลย ก็จะถามว่า “มาจากจังหวัดเลยจริง พูดภาษาเลยได้ไหม ถ้าพูดได้จะซื้อ” ผู้ขายก็สามารถที่จะพูดได้ และภาษายังเป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดเลยได้ดี เพราะคนขายลอตเตอรี่บางรายสวมรอยว่ามาจากจังหวัดเลย เมื่อสอบถามว่าอยู่หมู่บ้านไหน เขตใด เขาสามารถตอบได้ แต่หากให้พูดภาษาเลยแล้วพวกเขาจะพูดไม่ได้หากไม่เคยมาอยู่จังหวัดเลยจริงๆ

ภาพที่ 25 กลุ่มคนชายลอคเตอร์ที่ใช้ภาษาแทนตนเองว่า “เชลล์แมนรัฐบาล”

3.8 การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวจังหวัดเลยโดยทั่วไปหากกล่าวถึงการแต่งกายพื้นเมืองแล้ว จะใช้ผ้าฝ้าย และผ้าไหมพื้นสีในการตัดเย็บ โดยจะนำเส้นด้ายมาทอเป็นผืนและนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อ กางเกง ผ้าซิ่น หรือการแต่งกายสำหรับไปปฏิบัติงานทางเกษตรจะนิยมแต่งกายด้วยเสื้อคอกลมผ่าอก ตลอดสีหม้อนิล (สีข้อมคราม) กางเกงขาวนาขาสั้นสีหม้อนิล มีผ้าขาวม้าคาดเอวและใช้พริ้วขัดหลัง สวมกุบ สะพายย่าม สวมรองเท้าแตะ หนังสือตัวแห้ง

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและดินฟ้าอากาศที่ไม่เหมือนกัน ตลอดจนสภาพสังคมที่มีความทันสมัยและวิวัฒนาการใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านมีโอกาสดูเห็นการแต่งกายของสังคมเมืองจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย ทำให้การแต่งกายในแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่นแตกต่างกันไปด้วย

ลักษณะการแต่งกายของคนชายลอคเตอร์ จะคล้ายกับการแต่งกายของชาวชนบททั่วไป เสื้อผ้าที่สวมใส่ส่วนใหญ่ เป็นเสื้อผ้าชุดเก่าที่คนชายลอคเตอร์สวมใส่ทำงานด้านการเกษตร ใส่ทำไร่นา และเมื่อหมดฤดูการเกษตร พวกเขาก็เดินทางออกจากหมู่บ้านไปขายลอคเตอร์ในสถานที่ต่างๆ คนชายลอคเตอร์ส่วนใหญ่ จะสวมเสื้อเชิ้ตแขนยาว กางเกงขาวยาว เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ บางรายอาจจะสวมเสื้อยืด กางเกงขาสั้น

คนชายลอคเตอร์ไม่มีชุดแบบฟอร์มที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสถานภาพของแต่ละบุคคล บางรายอาจจะแต่งตัวดี เพราะมีฐานะในระดับปานกลางแล้วออกมาประกอบอาชีพขายลอคเตอร์ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะแต่งตัวแบบชาวบ้านที่ทำให้ผู้ซื้อได้ทันทีว่าไม่ใช่คนร่ำรวยหรือมีเงินทองมากมาย เสื้อผ้า

ชุดที่ใส่มาขายก็จะเป็นชุดที่ใส่ประจำในการทำอะไรทำนา อาจจะมีรอยขาด หรือรอยดำบ้าง แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์และขายไม่ได้ของคนขายลอตเตอรี่ คือแผงลอตเตอรี่และกระเป๋าใส่เงิน

ในช่วงฤดูหนาว ชาวบ้านเหล่านี้ไม่มีเสื้อแขนยาวสวมใส่ทุกคน บางรายอาจจะสวมเพียงเสื้อยืดและเสื้อแจ็คทักอีกชั้นเพื่อป้องกันความหนาวในระดับหนึ่ง ไม่มีถุงเท้าใส่ บางรายที่ต้องเดินทางนุ่งรด โดยसारออกไปขายต่างอำเภอก็จะสวมเสื้อแจ็คทักหลายๆชั้น แทน

ภาพที่ 26 การแต่งกายของคนขายลอตเตอรี่ที่แต่งกายเหมือนชาวบ้านทั่วไป

3.9 การหาความบันเทิง

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ ไม่นิยมหาความบันเทิงในช่วงที่เดินทางไปขายลอตเตอรี่ เพราะต่างคิดว่าตนจะต้องหาเงินให้ได้มากที่สุดเพื่อนำกลับไปบ้าน ดังนั้นในช่วงระยะเวลาที่ขายลอตเตอรี่ พวกเขาจะเกิดการกังวลกับลอตเตอรี่ที่นำมา ซึ่งแต่ละงวด จะต้องใช้เงินไม่ต่ำกว่า 1 หมื่นบาท หากพวกเขาเอาเงินไปใช้จ่ายเพื่อความบันเทิงของตนแล้ว พวกเขาอาจจะขายลอตเตอรี่ไม่ได้ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งจะมีผลให้พวกเขาอาจจะต้องเป็นหนี้กับนายทุน ดังนั้นหลังจากที่พวกเขาเลิกจากการขายลอตเตอรี่ในแต่ละวัน พวกเขาอาจจะเดินดูสินค้าในตลาดประจำท้องถิ่นๆ แล้วซื้อหาอาหารกลับไปทำที่บ้านพัก มากกว่าที่ออกเที่ยวในยามกลางคืน

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่จะมีความหวังกับการเดินทาง ว่าหลังจากที่ออกจากบ้านมาคือ คือวิถีชีวิตของการทำงานที่ต้องหาเงินว่าจะต้องจ่าย นั่นคือการขายลอตเตอรี่เพื่อให้ได้เงินกลับบ้าน ดังนั้นการหาความบันเทิง เช่นการเที่ยวในตอนกลางคืน หรือการเที่ยวตามผับต่าง ๆ จึงไม่ค่อยพบในกลุ่มผู้ขายลอตเตอรี่ แต่อาจจะมีบ้างหากการเดินทางในช่วงที่ออกไปขายลอตเตอรี่ มีการจัดงานรื่นเริง หรือมีงานเทศกาล ในท้องถิ่นที่ตนไปขาย เช่น งานเทศกาลออกพรรษา กลุ่มผู้ขายที่เดินทางไปขายจังหวัดอุบลราชธานีเป็นประจำ ก็จะมีโอกาสได้ขายลอตเตอรี่ในช่วงระยะเวลากลางวันให้กับขาประจำ และนัก

ท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวงาน และในตอนกลางคืนซึ่งมีผู้คนจำนวนมาก ก็ถือเป็นโอกาสขายในตอนกลางคืน พร้อมทั้งเที่ยวงานเทศกาลออกพรรษาไปพร้อม ๆ กัน

3.10 การปรับตัว

การปรับตัวของคนขายลอตเตอรี่ สำหรับการเดินทางออกมาขายในครั้งแรก อาจจะต้องอาศัย การปรับตัวมากพอสมควร เนื่องจากอาชีพขายลอตเตอรี่ต้องอาศัยความอดทนสูง จะต้องเดินทางใน ระยะทางที่ไกล ใช้เวลาตลอดทั้งวัน ผู้ขายต้องตัดสินใจแน่วแน่ว่าจะต้องทำให้ได้ เพราะเป็นอาชีพที่ ทำขายอาชีพหนึ่ง ในระยะแรก ผู้ขายส่วนใหญ่ที่เริ่มออกไปขายจะรู้สึกเงินอายุที่จะต้องเดินเร็วออกไป ขายในสถานที่ต่าง ๆ และจะต้องทนกับสภาพการต่อรอง หรือการตอบคำถามจากผู้ซื้อจำนวนมาก

เริ่มแรกเมื่อตัดสินใจขายลอตเตอรี่แล้ว สิ่งที่จะต้องเตรียม คือ การนำเงินไปลงทุนซื้อ เพราะ ผู้ขายจะต้องตัดสินใจว่า จะซื้อลอตเตอรี่แบบชุดหรือเล่มมาขาย ในครั้งแรกอาจจะต้องให้ผู้ชักชวน หรือ ญาติพี่น้องที่เดินทางไปด้วยกันเป็นผู้ตัดสินใจหรือแนะนำก่อน การเดินทางก็ต้องทราบแล้วว่า จะเดิน ทางไปที่ใด ใช้ระยะเวลาานานเท่าใด เพื่อจะได้จัดเตรียมเสื้อผ้า และสัมภาระได้ถูกต้อง ซึ่งโดยส่วนใหญ่ จะเตรียมเสื้อผ้า และเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งอาจจะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิอากาศที่เดินทางไป เช่น ถ้าไปภาค เหนือ ก็อาจจะต้องนำผ้าห่มไปหลายผืน แต่โดยปกติแล้ว ในแต่ละงวด ผู้ขายจะนำเสื้อผ้าที่ใช้จำเป็น แผลงลอตเตอรี่ อาหารแห้ง เช่น ข้าวสาร คนละ 5 กิโลกรัม ปลาแห้ง เนื้อแห้ง เป็นต้น เมื่อเดินทางไปแล้ว การเข้าสู่ที่พักก็ต้องอาศัยการปรับตัว เพราะจะต้องไปอยู่ในสถานที่ต่างบ้าน และแต่ละคนมากมาย หลายบุคลิก ดังนั้นต้องอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสังคมแบบใหม่ ซึ่งอาจจะพึ่งพาอาศัยกันได้น้อยลง ต้องระมัดระวังตัวเองมากกว่าเดิม

นอกจากนี้ สิ่งที่เป็นปัญหาของคนขายลอตเตอรี่มากที่สุดในปัจจุบัน คือ การเพิ่มจำนวนของ คนขายลอตเตอรี่ ทำให้มีการแย่งตลาดผู้ซื้อ อีกทั้งสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤต มี ผลทำให้การซื้อลอตเตอรี่มีจำนวนลดลง เมื่อผู้ขายเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องแย่งตลาดกันเพื่อนำมาขาย เป็น ผลให้ขี้นิวเพิ่มราคาของต้นทุน ทำให้ผู้ขายไม่สามารถขายได้ในราคาสำนักงานสลากกินแบ่งกำหนด เมื่อขายในราคาสูงขึ้นผู้ซื้อก็มีจำนวนลดน้อยลง รายได้ของผู้ขายจึงลดลงตามไปด้วย

นายพิทยา พรหมโชติ กล่าวว่า สิ่งที่เขาต้องการเรียกร้องมากที่สุด คือการให้โควตา กับ ผู้ขายทุกราย โดยที่ผู้ขายไม่ต้องถูกขี้นิวรายใหญ่ และรายย่อยต่างๆ กคราลอตเตอรี่ ซึ่งเขายอมรับว่า การขายลอตเตอรี่มีรายได้ดีกว่าการทำกรเกษตร แต่บางครั้งพวกเขาก็ถูกกลั่นจากขี้นิว พวกขี้นิวจะเรียก ชาววังสะพุงที่ไปซื้อลอตเตอรี่ว่า “หมูบ้านนอก” “หมูวังสะพุง” “หมูเมืองเลย” มาแล้ว พวกเขาจะถือ โอกาสเปลี่ยนป้ายราคาให้ สูงขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ขายได้รับความกดดันเป็นอย่างมาก เพราะจะต้องซื้อลอต เตอร์รี่ในราคาสูง เมื่อนำไปขายก็จะสูงขึ้นไปอีก ซึ่งบางรายต้องถูกตำรวจจับเนื่องจากขายลอตเตอรี่เกิน

ราคา (นายพทยา พรหมโชติ, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2544)

แม้ว่าคนขายลอตเตอรี่จะมีความพอใจในการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ แต่พวกเขาที่ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือด้านการจัดสรรโควตา เพื่อที่พวกเขาจะได้มีโอกาสขายได้ในราคาถูก ผู้ซื้อก็จะซื้อได้ในราคาถูกยิ่งขึ้น

นายสนธยา เทวสัตย์ ชาวบ้านกชข้อ อำเภอวังสะพุง เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นช่วงระยะแรกของการเข้ามาขายลอตเตอรี่ เขาเดินทางเข้ากรุงเทพฯ มาทำเพื่อจำนวนหนึ่ง และเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ โดยมีเจ้คือยี่ปี่วรายใหญ่เป็นผู้ลงทุนให้ ซึ่งพวกเขาจะต้องมารับลอตเตอรี่ หลังจากวันที่สลากออกภายใน 3 วัน จากนั้นจึงออกเดินขายในเขตกรุงเทพฯ หลังจากทำงานขายลอตเตอรี่ได้ 2 ปี เขาก็มีโอกาสได้โควตาจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจำนวน 10 เล่ม ซื้อในราคาใบละ 37.40 บาท จากนั้นจึงชวนภรรยา นางโสพิศ เทวสัตย์ เข้ามาทำงานและประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ด้วยกัน พร้อมทั้งชวนเพื่อนบ้านและญาติสนิทเข้ามา ปัจจุบันเขามีที่พักอยู่ในชุมชนหัวป่า ซอยอ่อนนุช 41 เขตพระโขนง โดยเสียค่าเช่าบ้าน เดือนละ 2,500 แต่จะเก็บจากผู้ที่มาพักอาศัยคนละ 250 ต่องวด

ผู้ที่เข้ามาพักอาศัยอยู่บ้านจะมีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายไม่ต้องปรับตัวอะไรมากเพราะเป็นบ้านพักของคนขายด้วยกัน ในห้องแต่ละห้องจะใช้สำหรับเก็บกระเป๋า เสื้อผ้าและเครื่องนอน ห้องหนึ่งจะพักอยู่ประมาณ 6 – 10 คน

การขายลอตเตอรี่ของแต่ละคนที่มาพักอยู่บ้านพักหลังนี้จะไม่เหมือนกัน พวกเขาใช้สถานที่แห่งนี้สำหรับนอนหลับ และพักผ่อน ดังนั้นการเลือกคนมาพักอาศัยจะต้องเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือและไว้ใจกันได้ ซึ่งบางครั้งจะต้องระมัดระวังตัวในเรื่องของการเก็บเงินและลอตเตอรี่ของตนเอง คนขายส่วนใหญ่ยังคงต้องพึ่งพาอาศัยนายทุน โดยจะมีเจ้ใหญ่ซึ่งได้โควตาจากสำนักงานสลากฯ เป็นผู้ลงทุนให้ เมื่อคนขายลอตเตอรี่เดินทางมาถึง ก็จะเข้าไปรับสลาก ตามจำนวนที่ตนต้องการ จากนั้นก็นำลอตเตอรี่ไปขายแล้วจึงนำเงินมาส่ง โดยผู้ขายจะได้เงินจากการขายใบละ 1 – 3 บาท

ปัจจุบันนายสนธยาและนางโสพิศ นำบุตรเข้ามาเลี้ยงดูในจังหวัดกรุงเทพฯ ด้วย และให้เข้าเรียนในโรงเรียนที่กรุงเทพฯ เลย เมื่อกลับบ้านก็จะสับเปลี่ยนกันกลับไปแทน การเดินทางจะมีรถเหมาของตนเอง โดยเก็บค่ารถ คนละ 500 บาท ต่องวด และจะต้องเอารถไปจอดที่ฝากรถ อยู่อีกซอยหนึ่ง เสียค่าเช่าเดือนละ 1,500 บาท สภาพบ้านเป็นห้องนอน 2 ห้อง และห้องต่อเติมไม่มีฝากระ 1 ห้อง มีห้องครัวอยู่ภายในบ้าน มีห้องน้ำ 1 ห้อง (นายสนธยา เทวสัตย์, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2545)

3.11 การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด

การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดของคนขายลอตเตอรี่ นอกจากจะเป็นการเสี่ยงภัยจากอันตรายทั่วไปแล้ว สภาพสังคมที่ถูกบีบบังคับให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น การถูกโกงจากมิชฌาชีพ การถูกหลอกลวงในวิธีการต่าง ๆ

เพศและวัย ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การขายลอตเตอรี่มีความแตกต่างกัน หมายความว่า นอกจากผู้ที่มีประสบการณ์ดี หรือมีความสามารถในการขายแล้ว ผู้หญิงจะมีโอกาสได้ขายลอตเตอรี่ดีกว่าผู้ชาย เพราะโดยทั่วไปผู้ซื้อมักจะอยู่กันเป็นกลุ่ม แม้ว่าจะเป็นกลุ่มหญิงชายรวมกัน หากผู้ชายเดินเข้าไปขายลอตเตอรี่ อาจจะต้องเผชิญกับการแซว หรือการต่อรองสักกระยะหนึ่ง ซึ่งผู้หญิงมักจะเป็นจุดสนใจมากกว่าผู้ชาย แต่ถ้าหากผู้ชายเดินไปเพียงคนเดียว โอกาสที่จะได้ขายน้อยกว่าผู้หญิง นอกจากผู้ชายฝ่ายชายคนนั้นจะมีประสบการณ์และความสามารถในการพูดชักจูง หรือมีเลขที่ผู้ซื้อสนใจอยู่จึงจะขายได้

ปัญหาการต่อสู้กับสภาพจิตใจของผู้ซื้อ ก็เป็นสภาพหนึ่งของผู้ขายจะต้องอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ เช่น ขณะที่ผู้ชายกำลังขายลอตเตอรี่ให้ชายคนหนึ่ง ซึ่งผู้ขายเป็นผู้หญิงวัยกลางคน ส่วนผู้ซื้อเป็นผู้ชาย อาจจะต้องมีการแซวหรือการต่อรองสักกระยะ หากภรรยาของผู้ซื้อทำท่าทางไม่พอใจ สีหน้าเคร่งขรึมเดินมา นั้นหมายความว่า โอกาสในการขายลดลง อาจจะต้องมีปากเสียงเกิดขึ้น ผู้ขายจะต้องแก้ไขสถานการณ์ด้วยการพูดให้ผู้ซื้อรีบซื้อ หรือไม่ ก็เตือนผู้ซื้อว่าภรรยาจะมา ก่อนที่จะเกิดปัญหาอื่นๆ และเมื่อภรรยามาถึงจุดที่ผู้ซื้อและผู้ขายยืนอยู่ ผู้ซื้อจะต้องไม่แสดงปฏิกิริยาว่าถูกแซว ให้ภรรยารู้สึกโมโห แต่จะต้องใช้กลวิธีหลีกเลี่ยงการทะเลาะให้มากที่สุด

นางเสาวภา ไชยยา ชาวบ้านแห่อ ต.ทรายขาว อายุ 28 ปี กับสามี เป็นอีกผู้หนึ่งที่เดินทางมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ โดยพวกเขาเช่าบ้านพักในเขตอ่อนนุช เหมือนกันพวกเขาใช้เงินของตนเองงวดละ 70,000 บาท ในการซื้อลอตเตอรี่ไปขาย ซึ่งราคาลอตเตอรี่ในแต่ละงวดไม่เท่ากัน จึงไม่สามารถกำหนดได้ว่า เงินจำนวน 70,000 จะซื้อลอตเตอรี่ได้เท่าใด ราคาของลอตเตอรี่ในแต่ละงวดจะไม่เท่ากันปกติแล้วราคาลอตเตอรี่ จะอยู่ในช่วง 44 – 45 บาท แต่ก็มีราคา 38 – 39 ปะปนอยู่ ซึ่งเหตุที่ราคาต่างกันก็จะขึ้นอยู่กับหมายเลขของลอตเตอรี่ คือ ถ้าลอตเตอรี่เป็นเลขที่เคยออกมาแล้ว ในงวดที่แล้ว ราคาจะถูกลง เลขที่มี 0 หรือเลขที่ซ้ำกัน 44 55 66 ราคาจะถูกกว่า ส่วนลอตเตอรี่ที่มีราคาสูง ก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าเลขไหนมาแรง ดังนั้นเขาจะต้องคอยศึกษาความเป็นไปของตัวเลข อาจจะถูกจากหนังสือสื่อเลขต่าง ๆ และเลขจากพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ซึ่งจะมีการพูดขึ้นจากกลุ่มยี่ปี่ว ชาชีวบริเวณหน้ากองสลากนั่นเอง ตลอดจนเลขอายุบุคคลดัง เหตุการณ์ที่เด่นๆและมีตัวเลขมาเกี่ยวข้อง จะมีผลต่อการขึ้นราคาลอตเตอรี่ และช่วงเทศกาลก็จะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ลอตเตอรี่ราคาสูง ยกเว้นเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งทุกๆปี ราคาลอตเตอรี่ในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะต่ำมาก ทั้งที่เป็นช่วงเทศกาล แต่ก็เป็นช่วงที่พ่อแม่ผู้ปกครองต้องเก็บเงินเพื่อเตรียมต้อนรับวันเปิดเทอมของบุตรหลานตนเอง ทำให้อัตราการซื้อลดลง ดังนั้นคน

ขายลอตเตอรี่ก็จะซื้อลอตเตอรี่ไปขายน้อยลงด้วย ราคาของลอตเตอรี่ช่วงเทศกาลสงกรานต์นี้ในช่วง 35 – 38 บาท สำหรับเลขเก่า และ 41 – 42 สำหรับเลขทั่วไป แต่ก็จะมีราคาเลขเด่นอยู่ในช่วง 50 บาท เช่นกัน แต่จำนวนน้อย ซึ่งเลขที่มีราคาสูงจะถูกเลือกแยกออกไว้ และไม่สนใจกับราคาต่อรองเพราะลูกค้าบางรายถ้าต้องการเลขนี้จริง ๆ แพงขนาดไหนก็จะซื้อ ส่วนคนขายลอตเตอรี่ก็จะเลือกเลขในราคาที่ถูกสลับกัน เพราะถ้าเลือกแต่เลขที่มีราคาถูกมากๆ จะขายไม่ได้

นางเสาวภายังกล่าวอีกว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นตอนนี้ คือ มีชาวสุรินทร์ และสุพรรณ เดินทางเข้ามาขายลอตเตอรี่จำนวนมาก ซึ่งทำให้มีคู่แข่งเพิ่มขึ้น การขายจะต้องต่อสู้กันสูงขึ้น เขากล่าวว่า “...ถ้าต้นสาย ขายช้าก็จะไม่ทันกิน ขายไม่หมดขาดทุนก็เป็นหนี้ แต่โชคดีที่เรามั่นคนเมืองเลย ใคร ๆ ก็อยากซื้อลอตเตอรี่ของคนเมืองเลย มันก็แปลกนะ...” (นางเสาวภา ไชยยา. สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2545)

ปัจจุบัน นางเสาวภาเข้ามาขายลอตเตอรี่ได้ 5 ปี โดยสามีเข้ามาขายก่อน 10 ปี มีบุตร 2 คน ให้แม่ดูแลอยู่ที่บ้าน โดยระยะแรกเดินทางเข้ามาเป็นลูกน้องเขาก่อน จากนั้นจึงเก็บเงินลงทุนด้วยตนเอง นางเสาวภามีพี่น้อง 4 คน เป็นพยาบาลหนึ่งคน เรียนที่โรงเรียนนานาชาติ 1 คน และอีก 1 คนทำงานแล้ว

อีกเหตุการณ์หนึ่ง จากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้านกชช้อย กล่าวถึงลูกบ้านรายหนึ่งของตน เป็นเหตุการณ์ที่คนขายลอตเตอรี่รายหนึ่งไปขายลอตเตอรี่ที่จังหวัดลพบุรี ในปี พ.ศ.2537 นายสมคิด (นามสมมุติ) เริ่มต้นการขายด้วยการกู้เงินจากนายทุน 20,000 บาท และในครั้งสุดท้ายที่เขาไปขาย ในปี พ.ศ.2539 ขณะที่นายสมคิดเดินทางไปขายลอตเตอรี่ เขามีเงินสดตัว 6,000 บาทและลอตเตอรี่ในแผงอีก 40,000 กว่าบาท ได้มีผู้หญิงวัยกลางคนเข้ามาขอซื้อลอตเตอรี่จำนวน 42 ใบ คิดเป็นเงิน 4,200 บาท แต่ผู้หญิงคนนั้นมีเงินในกระเป๋าเพียง 3,000 บาท จึงเอาเงินให้แก่เขาและบอกให้ตามมาเอาที่รถอีก 1,200 บาท นายสมคิดจึงเดินตามไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขณะที่เขาเดินตามผู้หญิงคนนั้นไปที่รถผู้หญิงคนนั้นก็นำเงินออกมาแล้วถามว่า “ให้ไปเท่าไรแล้ว..” เขาจึงนำเงินออกมานับ ขณะที่เขานับเงินอยู่นั้น มีชายแปลกหน้าโผล่มากระซอกแผงลอตเตอรี่และเงินในมือวิ่งขึ้นรถกระบะพร้อมกับหญิงที่มาซื้อลอตเตอรี่ นายสมคิดตั้งสติได้จึงกระโดดเกาะกระบะหลังรถยนต์ เมื่อรถเคลื่อนที่ด้วยความเร็วขาของเขาลากไปกับพื้นประมาณ 500 เมตร ด้วยความเจ็บปวดเขาจึงปล่อยมือ ปรากฏว่าขาของเขาได้รับบาดเจ็บ กระดูกแตกจนต้องรีบนำส่งโรงพยาบาล หลังจากนั้นเขาจึงเลิกขายลอตเตอรี่และประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ที่บ้านตนเอง (นายสง่า บุญแพงศรี. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2545)

ภาพที่ 27 การต้อนรับผู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของกษัตริย์

บทที่ 4

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม คนขายลอตเตอรี่

ทราบกันดีอยู่แล้วว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นพร้อมกับโลกหรืออาจจะเกิดขึ้นก่อนนั้นเสียอีก สิ่งต่าง ๆ ใน สังคมมนุษย์ ยกตัวอย่าง จำนวนประชากร บทบาทและสถานภาพของบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ จารีต ประเพณี อำนาจและหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดา ประเด็นสำคัญก็คือ ทางสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ซึ่งศึกษาสังคมในแง่ของโครงสร้าง การจัดระเบียบสังคมต่าง ๆ และวิถีชีวิตของคนในสังคมให้ความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง การจัดระเบียบทางสังคมและวิถีชีวิตของคนในสังคมเหล่านั้น (สุริชัย หวันแก้ว, 2540 : 155)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึงการที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม ยกตัวอย่าง การดำเนินชีวิต ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบครอบครัว และเครือญาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีได้เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชุมชน ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้อาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยถาวรหรือชั่วคราว วางแผนไว้หรือเป็นไปเองตามธรรมชาติ หรืออาจเป็นประโยชน์หรือให้โทษ ก็ได้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนขายลอตเตอรี่ เป็นการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มบุคคลทางด้านวิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจ และสภาพสังคมเกี่ยวกับ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว เครือญาติ สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองและการปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประกอบไปด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใน คือการต่อสู้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มของสังคม ตนเอง หรือระหว่างกลุ่มสังคม และการเปลี่ยนแปลงภายนอก คือ การรับเอาเทคโนโลยีจากภายนอกที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจและเลือกสรรโดยสังคมของผู้เปลี่ยนแปลงเอง หรืออาจเกิดจากการใช้กำลังบังคับ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จึงส่งผลกระทบต่อผู้กระทำหรือผู้เปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ดีและแง่ลบ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ตั้งแต่ระบบครอบครัวและเครือญาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนเปลี่ยนแปลงสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ทั้งสถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมือง ด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากวิถีชีวิตของชาวชนบททั่วไป

ปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ ความต้องการทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากการถูกบีบบังคับจากสังคมที่มีความเป็นอยู่แบบชนบทให้ก้าวทันสังคมเมือง ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการถูกให้ออกจากงานในเมืองหลวง การว่างงานทำให้พวกเขาต้องกลับมาอยู่ในถิ่นฐานเดิมของตนเอง แต่ยังมีความต้องการที่จะมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความสะดวกสบายและการมีหน้ามีตาในสังคม ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่ทุกคนในสังคมปัจจุบัน

ต้องการ ซึ่งโอกาสที่พวกเขาสามารถเปลี่ยนแปลงให้ชีวิตมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ คือ การนำลอตเตอรี่มาขาย ทำให้พวกเขาเลือกหรือตัดสินใจที่จะกระทำโดยไม่มีการบังคับ

สิ่งที่ส่งผลตามมาหลังจากเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเอง กลุ่มชุมชน และสังคมคนขายลอตเตอรี่ด้วยกันทำให้ชีวิตของพวกเขาเปลี่ยนแปลงจากชาวบ้าน ที่ยึดประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ไปสู่การประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ สภาพสังคมรอบข้างจึงเปลี่ยนไป ทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งในลักษณะที่รวดเร็วและเชิงช้า แต่สามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้คือ

4.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

4.1.1 การอพยพจากคนจนสู่ชีวิตที่สะดวกสบาย

กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่โลกาภิวัตน์ของชาวบ้าน กำเนิดขึ้นหลังจากที่เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพที่ทำให้เกิดการอพยพชาวบ้านอย่างรวดเร็ว ในลักษณะของการอพยพแบบชั่วคราวและเป็นจำนวนมาก ผู้ขายส่วนใหญ่จะเริ่มเดินทางไปขายที่กรุงเทพมหานคร โดยการชักชวนจากเพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง ด้วยการเข้าไปพักอาศัยกับญาติๆ และขยายพื้นที่ไปยังเขตปริมณฑล และไกลออกไปถึงจังหวัดศรีสะเกษ กระบี่ สุราษฎร์ธานี ตรัง สงขลา ภูเก็ต พิชญโลก นครสวรรค์ ตาก กาญจนบุรี น่าน แพร่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ตราด จันทบุรี อุบลราชธานี ขอนแก่น มหาสารคาม อุรธานี สกลนคร นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และในเขตจังหวัดเลย

การที่ชาวบ้านในเขตอำเภอวังสะพุงเดินทางไปต่างถิ่นจำนวนมากนี้ แม้จะเป็นระยะเวลาอันสั้นต่อการไปแต่ละครั้งแต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับสังคมอื่น เกิดการแลกเปลี่ยนค่านิยม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการรับเอาค่านิยมจากคนเมืองมาใช้เสียมากกว่า แม้ว่าจะเป็น การเปิดโลกทัศน์ของชาวบ้านในชนบทในการเรียนรู้สังคมภูมิภาคอื่นก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้ความคิดของชาวบ้านที่เคยมีวิถีที่เรียบง่าย อยู่แบบพอมือพอกินเกิดการเปลี่ยนไป ไปสู่การแข่งขันตามแบบอย่างสังคมเมือง

การขายลอตเตอรี่ทำให้ชาวบ้านในเขตอำเภอวังสะพุง มีโอกาสเชื่อมค่านิยมความคิดเข้าสู่โลกาภิวัตน์เร็วขึ้น หลายครอบครัวมีโอกาสซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัว ยกตัวอย่าง โทรทัศน์ ตู้เย็น ที่มีความจำเป็นในระดับหนึ่ง ไปจนถึงสินค้าฟุ่มเฟือย ได้แก่ เครื่องเล่น VDO, CD วิทยุ เครื่องเสียง งานรับสัญญาณโทรทัศน์แบบดาวเทียม รถมอเตอร์ไซด์ และรถยนต์ สิ่งเหล่านี้ทำให้คนขายลอตเตอรี่รับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเร็วขึ้น

ภาพที่ 28 สภาพบ้านเรือนคนขายลอตเตอรี่ในอดีต และปัจจุบัน

สิ่งที่สังเกตได้ชัดหลังจากชาวบ้านในอำเภอวังสะพุงออกไปขายลอตเตอรี่ คือสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ดีและถูกสุขลักษณะมากขึ้น แต่เดิมชาวชนบทนิยมปลูกบ้านเรือนแบบง่าย ๆ เป็นบ้านยกพื้นสูง หลังคามุงหญ้าคา มีการนำไม้ไผ่มาทำเป็นฝาหรือผนังบ้าน และฟากหรือพื้นบ้าน และระเบียงหรือชานบ้านยื่นออกมา ภายในตัวบ้านจะเป็นห้องเพียงห้องเดียว รวมทุกอย่างไว้ข้างใน ประกอบไปด้วยเครื่องนุ่งห่ม เครื่องนอน และข้างของที่จำเป็น ด้านนอกส่วนระเบียงหรือชานบ้าน จะมีเครื่องครัวต่าง ๆ และสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ จะนำไปไว้ใต้ถุนบ้าน ถ้าเป็นสัตว์เลี้ยงใหญ่ประเภท วัวหรือควาย จะผูกติดกับเสาใต้ถุนบ้าน หรือตามต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ๆ บ้าน ห้องน้ำและห้องส้วม จะแยกออกจากตัวบ้าน ซึ่งสร้างขึ้นแบบง่าย ๆ

แต่ในปัจจุบันบ้านเรือนของคนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ หรือบ้านปูน 2 ชั้น พื้นปูกระเบื้อง มีห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำอยู่ในตัวบ้าน ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงในแง่บวก เพราะช่วยให้เกิดความสะดวกในการอุปโภคจากการขายลอตเตอรี่ เพราะชาวชนบทส่วนใหญ่โดยพื้นฐานแล้วมีรายจ่ายเกี่ยวกับค่าครองชีพต่ำ อาหารการกินสามารถหาจากท้องถิ่น ดังนั้น รายได้ที่ได้จากการขายลอตเตอรี่จึงนำมาสร้างบ้านเรือนและซื้อเครื่องใช้ เป็นส่วนใหญ่

4.1.2 การยกระดับฐานะตนเอง

นอกจากสภาพบ้านเรือนและข้าวของเครื่องใช้ที่เพียบพร้อม สภาพบ้านเรือนและความเป็นอยู่ของผู้ขายดีขึ้น จากบ้านหลังเล็กๆมุงหญ้าคา ใช้ไม้ไผ่ทำเป็นฟากใส่ผ้าบ้าน เปลี่ยนมาเป็นบ้านปูน 2 ชั้น หลังคาสังกะสี มีเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้แก่ เครื่องซักผ้า โทรทัศน์ ตู้เย็น วิทยุติดรถยนต์ รถยนต์ ตลอดจนคอมพิวเตอร์ ที่ผู้ขายซื้อมาเพื่อให้บุตรหลานของตนได้ใช้ประกอบการศึกษาแล้ว สิ่งที่สังเกตได้ชัด หลังจากที่ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ คือ การถูกมองจาก

สังคมว่า ร่ำรวย มีฐานะและมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น จากสถิติรายได้ต่อคนของชาวบ้านในเขตอำเภอวังสะพุงมีสูงกว่าชาวบ้านในอำเภออื่น ๆ ในเขตจังหวัดเลย (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544 : 12-13) การถูกยกระดับฐานะจากสังคมใกล้เคียงว่าเป็นผู้มีอันจะกิน ซึ่งเป็นการมองภาพรวมจากเมืองบนสู่ เมืองล่าง ซึ่งแท้จริงนั้นรายได้ของผู้ขายแต่ละกลุ่ม แต่ละชุมชนก็แตกต่างกันออกไป

แม้ว่าระดับฐานะของผู้ขายจะถูกมองว่าดีขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้แต่ละครอบครัวก็จะมีระดับฐานะที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความขยันขันแข็ง และฐานะเงินของแต่ละครอบครัว หรือแต่ละกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่ หลังจากที่น่าเงินรายได้มาตกแต่งซ่อมแซมบ้านแล้ว ผู้ขายก็จะนำเงินเก็บไว้ในธนาคารเพื่อเป็นทุนการศึกษาให้กับบุตรหลานของตน จากการศึกษาเอกสารสถิติชาวบ้านในเขตอำเภอวังสะพุง (สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544 : 12-13) พบว่า จำนวนบุตรของคนขายลอตเตอรี่ ที่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี มีเกือบครบทุกราย และบุตรที่ศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว ก็ได้เข้ารับการศึกษาระดับ ม.ปลาย และอาชีวศึกษา จนถึงระดับ ปวช. ปวศ. และปริญญาตรี เกือบทุกราย มีเพียงบางรายที่บุตรหลานเห็นว่าอยากทำงานก่อน ผู้ขายก็ไม่ได้บังคับ แต่ก็ก็มีจำนวนน้อย ซึ่งกรณีนี้เกิดจากสภาพปัญหาครอบครัวที่ไม่พร้อม ปัญหาการแตกแยกของครอบครัว และปัญหาของตัวผู้เรียนที่เกิดภาวะสับสนจนไม่อยากจะเรียนหนังสือ เป็นปัจจัยสำคัญ

แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ขายลอตเตอรี่ มีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากผู้ประกอบอาชีพการเกษตรหรืออาชีพรับจ้างทั่วไป เพราะเมื่อพวกเขาขายลอตเตอรี่ รายได้ที่แน่นอนก็เกิดขึ้น โอกาสในการเก็บเงินออมมีมากกว่า การประกอบอาชีพการเกษตร เมื่อเปรียบเทียบระหว่างอาชีพเกษตรกร อาชีพรับจ้างและอาชีพขายลอตเตอรี่แล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ว่า รายได้เฉลี่ยของผู้ประกอบอาชีพการเกษตร มีพอกับรายได้ของคนขายลอตเตอรี่ เพราะกำไรจากผลผลิตทางการเกษตรแม้จะมีจำนวนมากแต่ส่วนหนึ่งต้องนำไปใช้หนี้สหกรณ์การเกษตร หรือธนาคาร ดังนั้นรายได้จากอาชีพทั้งสองโดยเฉลี่ยเกือบเท่า ๆ กัน แต่ความลำบากในการประกอบอาชีพ และความเหน็ดเหนื่อยต่างกัน เพราะอาชีพเกษตรกรจะต้องใช้แรงงานจำนวนมาก และอาชีพขายลอตเตอรี่สบายกว่าเพราะไม่ต้องใช้แรงงาน เพียงแค่เดินขายในแต่ละวัน แต่ก็ต้องอาศัยวิธีการต่าง ๆ ในการขาย ส่วนอาชีพรับจ้างนั้นมีรายได้เฉลี่ยที่น้อยกว่าและไม่มีเงินเก็บเพราะรายได้ทั้งหมดที่ได้รับจะถูกใช้ในแต่ละวันจนหมดสิ้น ดังนั้นคนขายลอตเตอรี่บางส่วนจึงยังคงยึดอาชีพเกษตรกรด้วย เป็นการเลือกทำทั้งสองอาชีพสลับกันในช่วงที่ว่าง และบางรายก็ยึดอาชีพขายลอตเตอรี่เพียงอย่างเดียว

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชน ตลอดจนนักวิชาการหลาย ๆ ท่านพบว่า ความคิดเห็นในส่วนของการมองระดับฐานะของคนขายลอตเตอรี่สูงกว่าการประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่พวกเขาได้มีโอกาสไปเห็นการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเมือง ทำให้การแต่งกาย ภาษา ท่าทางและความคิดเปลี่ยนแปลงไป ดูเหมือนมีความคิดที่กว้างไกลขึ้นมากกว่าคนที่ประกอบอาชีพอยู่แต่ในหมู่บ้านตนเอง ซึ่งไม่มีโอกาสได้เห็นความเปลี่ยนแปลงดังนั้น ความคิดด้านการ

พัฒนา ชุมชนของพวกเขาถูกมองอย่างกว้าง ๆ และดูเหมือนว่าพวกเขาจะเข้าใจถึงเจตนาของนักวิชาการ หรือผู้นำชุมชนมากขึ้นในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง เรียกว่า ๆ ว่าเข้าใจกันง่ายกว่าเดิมเพราะเคยเห็นเมืองที่เขาพัฒนามาแล้ว

จากการสัมภาษณ์คณะครู โรงเรียนบ้านน้ำอ้อม และโรงเรียนบ้านโพนงาม ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งครูใหญ่โรงเรียนบ้านน้ำอ้อมได้กล่าวว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อประชุมปรึกษาหารือในการจัดงานประจำปีของหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ให้ความสำคัญกับประเพณี และส่วนหนึ่งต้องการให้มีแต่สันตนาการ ซึ่งในอดีตหากผู้นำชุมชนกล่าวถึงความสำคัญของงาน ประเพณีชาวบ้านก็จะปฏิบัติยกตัวอย่าง เดียวกับทุก ๆ ปีที่บรรพบุรุษได้สร้างเอาไว้ ส่วนชาวบ้านที่เป็น เกษตรกรอีกกลุ่มจะให้ความสำคัญกับหมอลำ ต้องการให้มีสันตนาการมาก ๆ แต่ความคิดเห็นของกลุ่ม คนขายลอตเตอรี่ซึ่งมี โอกาสได้เห็นการจัดงานประเพณีในพื้นที่ต่างถิ่นก็จะกล่าวถึงความสำคัญของ กิจกรรมทั้งสองเท่า ๆ กัน และมีการเสนอแนวคิดให้ชาวบ้านได้มีโอกาสแสดงสันตนาการด้วยตนเอง โดยแต่ละหมู่บ้านก็จะมีตัวแทนของกลุ่มคนขายลอตเตอรี่เป็นผู้นำในการฝึกซ้อม ทำให้กิจกรรมงาน ประเพณีประจำปีของหมู่บ้านดูยิ่งใหญ่มากกว่าเดิม และให้ความสำคัญกับประเพณีโบราณและความ สำคัญของตัวบุคคลในหมู่บ้าน ซึ่งมีส่วนร่วมมากขึ้น จากกลุ่มเกษตรกรที่เคยมีแต่การจัดประเพณี โบราณตอนเช้าและการสันตนาการตอนเย็น ก็มีกิจกรรมการแสดงของชาวบ้านในตอนกลางวันเพิ่มมากขึ้นสร้างความสนุกสนานให้กับชาวบ้านอย่างทั่วถึงกัน ทำให้ชาวบ้านยอมรับกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ใน หมู่บ้านมากขึ้น เป็นการยกระดับฐานะตนเอง

4.1.3 การขยายตัวทางการค้าและการบริโภค

เมื่ออาชีพขายลอตเตอรี่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ แล้ว การขยายตัวทางการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็น ได้ชัด โดยหลังจากวันที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ออกสลากเรียบริ้อยแล้ว ในวันที่ 1 และ 16 ของ เดือน ผู้ขายในเขตอำเภอวังสะพุงจะเดินทางกลับบ้านตนเอง ซึ่งจะต้องผ่านสถานีขนส่งและตลาดของ อำเภอวังสะพุง พร้อมกับเงินที่ได้จากการขายลอตเตอรี่ และโดยนิสัยของคนไทยที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความสำคัญของระบบเครือญาติ จึงทำให้เกิดค่านิยมในการซื้อของฝาก ไม่ว่าจะไป หนแห่งใด เมื่อจะกลับบ้านของตนเองก็จะมีของติดไม้ติดมือกลับมาฝากลูกหลานและเพื่อนบ้านอยู่เสมอ

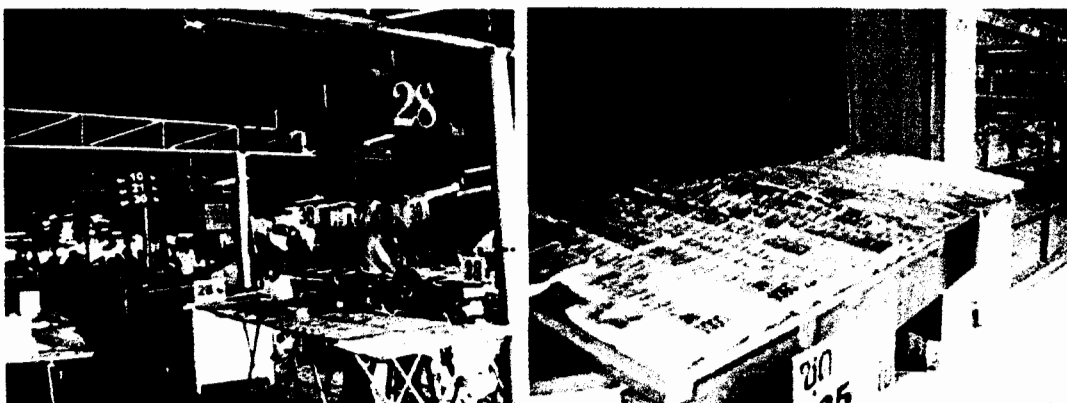
โดยปกติ ในอำเภอวังสะพุงจะมี “ตลาดนัด 1 คำ” หมายถึงทุกวันแรม 1 คำ และขึ้น 1 คำ จะเป็นที่เข้าใจของพ่อค้าเร่ขายและผู้ซื้อว่าจะต้องมีการขายสินค้าเกิดขึ้น บริเวณสถานีขนส่งของอำเภอ วังสะพุง เมื่อถึงวัน 1 คำ พ่อค้าแม่ค้าและผู้ซื้อจะมาซื้อขายสินค้ากัน ซึ่งมีทั้งเสื้อผ้า เครื่องใช้ อาหาร และ ข้าวของต่างๆจำนวนมาก แต่หลังจากที่มีการขายลอตเตอรี่ ถ้าวັນขึ้นหรือแรม 1 คำตรงกับวันที่ 1 หรือ 16 ของเดือนนั้น จะมีการซื้อสินค้าจำนวนมากขึ้นกว่าปกติ ซึ่งในรอบ 1 ปีจะมีเพียงไม่กี่ครั้ง ที่วัน 1 คำ

จะตรงกับช่วงวันที่ 1 และ 16 พฤศจิกายน ดังนั้นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าจึงกำหนดวันขายสินค้าเพิ่มขึ้นอีก 2 วัน คือ วันที่ 1 และวันที่ 16 ของแต่ละเดือน จึงทำให้ตลาดอำเภอวังสะพุงเต็มไปด้วยคนขายลอตเตอรี่ในช่วงวันที่ 1-2 และ 16-17 ของแต่ละเดือน เมื่อตลาดทางการค้าได้รับการสนับสนุน พ่อค้าแม่ค้าและสินค้าจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นให้เพียงพอต่อความต้องการ โดยเป็นที่รู้จักในนาม “ตลาดนัดลอตเตอรี่” ในเขตเทศบาลตำบลวังสะพุง ซึ่งเป็นตลาดนัดที่ใหญ่และมีสินค้ามากมายหลายประเภท เมื่อสอบถามพ่อค้าแม่ค้าส่วนใหญ่ต่างก็ยืนยันว่า “ที่มาขายสินค้าในตลาดนัดกลางคืนวันที่ 1 และ 16 นี้ เพื่อหวังขายสินค้าให้กับคนขาย ลอตเตอรี่ผู้มั่งคั่งจากการไปขายลอตเตอรี่ และจะกลับบ้านในคืนนี้” และเป็นที่รู้กันว่าช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นคืนหนึ่ง ที่ชาวบ้านอำเภอวังสะพุง มีอำนาจการซื้อมาก

นอกจากการหวังขายให้กับให้ผู้โชคดีจากการขายลอตเตอรี่แล้ว ตลาดนัดกลางคืนที่วานี้ยังมีผลต่อชาวจังหวัดเลยกลุ่มอื่นที่จะมีโอกาสในการซื้อหาสินค้าไว้ใช้ด้วย ฉะนั้นในทุกคืนของวันที่ 1 และ 16 ตลาดนัดกลางคืนจะหลากหลายไปด้วยสินค้าและผู้คนจำนวนมาก ทั้งคนขายลอตเตอรี่และชาวบ้านทั่วไป

4.1.4 โอกาสของยี่ปี่ว ซาปี้ว และนายทุน

ยี่ปี่ว ซาปี้ว และนายทุน เป็นที่รู้จักกันในนามของนายทุนที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับลอตเตอรี่มาขายให้กับผู้ขาย โดยผู้ขายจะเข้าใจตรงกันกับคำเรียกชื่อของยี่ปี่ว ซาปี้วและนายทุน คือ ยี่ปี่ว จะเป็นนายทุนที่ได้รับโควตาจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนายทุนมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษสืบทอดกิจการต่อ ๆ กันมา ยี่ปี่วเหล่านี้จะได้รับโควตาลอตเตอรี่จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจำนวนมาก แล้วนำมาขายต่อ ๆ กัน ซึ่งคนขายลอตเตอรี่โดยตรงจะมีโอกาสได้ซื้อลอตเตอรี่จากยี่ปี่วรายใหญ่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะได้รับจากซาปี้วอีกที

ภาพที่ 29 กลุ่มยี่ปี่ว ซาปี้ว และนายทุน บริเวณสี่แยกกอกวัว เขตราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร

ชาบี๊ว คือ นายทุนที่รับซื้อลอตเตอรี่จากยี่ป๊วมาอีกทอดหนึ่ง ซึ่งชาบี๊วเหล่านี้อาจจะเป็นชาบี๊วรายแรกที่รับลอตเตอรี่จากยี่ป๊ว หรืออาจจะรับจากชาบี๊วรายอื่นๆ มาอีกทอดหนึ่งก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นชาบี๊วรายใหญ่หรือรายย่อย

นอกจากนี้ นายทุนก็ถือเป็นลักษณะของยี่ป๊วหรือชาบี๊วอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านจะเข้าใจตรงกันว่า นายทุนคือผู้ที่ให้โอกาสในการประกอบอาชีพของคนขายลอตเตอรี่ มี 2 ลักษณะคือ นายทุนที่ให้เงินไปลงทุนในการขายลอตเตอรี่ เรียกว่า “นายทุนเงินกู” และนายทุนที่ให้ลอตเตอรี่ไปขาย เรียกว่า นาย “ทุนลอตเตอรี่”

ในวันที่ 1 และ 16 หลังจากออกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลแล้ว คนขายลอตเตอรี่เริ่มเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนาของตนเอง ซื้อสินค้าและของฝาก แล้วพักผ่อนอยู่บ้านจนถึงวันที่ 6 และ 22 ของเดือน จากนั้นตัวแทนของคนขายจะเริ่มเดินทางเข้ากรุงเทพมหานคร เพื่อเข้าไปซื้อลอตเตอรี่ที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เนื่องจากชาวบ้านไม่มีโควตาจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จึงทำให้พวกเขาจำเป็นต้องเข้าไปซื้อลอตเตอรี่กับยี่ป๊วหรือนายทุน และยี่ป๊วเหล่านี้ก็ไม่ได้หมายความว่า จะได้รับโควตา ลอตเตอรี่จากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลทุกราย เพราะบางรายก็ซื้อมาอีกทอดหนึ่ง เราเรียกว่าชาบี๊ว ดังนั้นราคาของลอตเตอรี่ก็จะมาถึงผู้ขายตรงจึงสูงขึ้น โดยทั่วไปแล้ว ลอตเตอรี่ที่ได้รับโควตาจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจะอยู่ในราคาประมาณ 37.40 บาท แต่เมื่อยี่ป๊ว หรือชาบี๊วที่ได้รับโควตานำออกมา ก็จะบวกราคาเพิ่มขึ้นเป็น 38 – 44 บาท ขึ้นอยู่กับว่าจะถูกขายต่อกี่ราย นอกจากราคาที่สูงเพราะการถูกขายทอดต่อกันแล้ว ตัวเลขในสลากแต่ละงวดก็จะมีราคาไม่เท่ากัน ถ้าเลขที่เคยออกมาเมื่องวดก่อนหน้านี้ ราคาในงวดนี้จะถูกลง อยู่ในราคา 38 – 39 บาท เลขที่มี 0 จะอยู่ในราคา 37.50 – 38.50 ส่วนเลขที่มี 8 หรือ 9 จะมีราคาสูงเฉลี่ยอยู่ที่ 40 – 44 บาท และยังมีเลขที่ดังในแต่ละงวด ซึ่งจะแตกต่างกันไปอีกด้วย ทำให้ผู้ขายจำเป็นต้องเลือกซื้อแบบคละ แม้ว่าการซื้อเลขเป็นเล่มจะมีราคาถูกกว่า แต่ตัวเลขเลือกไม่ได้ จึงเป็นโอกาสที่ยี่ป๊ว ชาบี๊ว จะกดราคา ซึ่งหากคนขายลอตเตอรี่รายใหม่ๆ เดินทางไปซื้อด้วยตนเอง ยี่ป๊ว ชาบี๊ว เหล่านี้จะรู้ทันที ยกตัวอย่างกรณีที่นางเทียนและดาหมอนชาวบ้านน้ำทับ เดินทางเข้าไปซื้อลอตเตอรี่ในช่วงแรก ๆ พวกเขาไม่รู้ว่า จะเลือกซื้อจากยี่ป๊วรายใด จึงสอบถามราคาจากยี่ป๊วแต่ละร้านและเดินผ่านไป เมื่อจะกลับมาซื้อร้านเดิมยี่ป๊วจะกลับด้านราคาทันที ซึ่งราคาจะสูงขึ้น ถือว่าถามแล้วไม่ซื้อ ซึ่งนางเทียนและดาหมอนไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ และเมื่อจะไปซื้อร้านอื่น ๆ ก็จะเจอสภาพยกตัวอย่าง เดียวกัน ทำให้ในงวดนั้นต้องซื้อลอตเตอรี่ราคาสูงมาขายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเมื่อฟังสำเนียงหรือสอบถามคนขายลอตเตอรี่ว่ามาจากที่ใด เขาก็จะเรียกคนขายลอตเตอรี่ เหล่านี้ว่า “หมูเมืองเลย” หรือ “ควายเมืองเลย” ซึ่งสร้างความกดดันให้กับคนขายลอตเตอรี่มาก (นางเทียน ผางมา, สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2544)

นอกจากยี่ป๊ว หรือชาบี๊ว ที่ขายลอตเตอรี่อยู่บริเวณหน้าสำนักงานสลากโดยตรงแล้ว ยังมียี่ป๊วชาบี๊ว บางรายที่ไม่ออกมาขายลอตเตอรี่แต่จะจ้างคนขายอีกที เราเรียกกลุ่มนี้ว่า นายทุนลอตเตอรี่

โดย คนขายลอตเตอรี่ในเขตอำเภอวังสะพุงส่วนหนึ่ง จะเดินทางเข้ากรุงเทพมหานครซ้กว่ากลุ่มผู้ขายที่ต้องเดินทางไปซื้อลอตเตอรี่เอง ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขามีสถานที่ที่จะรับลอตเตอรี่ไปขายที่แน่นอนอยู่แล้ว คือ ไปรับที่บ้านนายทุนลอตเตอรี่ ซึ่งนายทุนกลุ่มนี้จะซื้อลอตเตอรี่มาไว้จำนวนมาก เมื่อถึงวันที่ 8 - 9 และ 23 - 24 ของแต่ละเดือน คนขายลอตเตอรี่จะเดินทางไปเข้าไปรับลอตเตอรี่ไปขาย โดยจะอาศัยอยู่กับนายทุนลอตเตอรี่เหล่านี้เลย เมื่อถึงวันที่สลากกินแบ่งรัฐบาลออก พวกเขาก็จะนำเงินที่ได้จากการขายมาส่งให้กับนายทุนลอตเตอรี่ และหักค่าแรงโดยส่วนใหญ่จะเฉลี่ยอยู่ที่ หมั้นละ 2,500 บาท หมายความว่าคนขายลอตเตอรี่เหล่านี้จะได้เงินจากการขายร้อยละ 25

ยี่ปิว ชาปิว และนายทุนอีกกลุ่มหนึ่ง จะใช้วิธีนำลอตเตอรี่มาขาย ณ บริเวณตลาดวังสะพุง และหน้าที่ว่าการอำเภอ ซึ่งมีวิธีการที่แตกต่างกัน ยี่ปิวและชาปิว จะนำลอตเตอรี่มาวางขาย ในราคาที่สูงกว่ายี่ปิวและชาปิวบริเวณหน้าสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งโดยเฉลี่ยจะสูงกว่าประมาณ 50 สตางค์ต่อ 1 ใบ หมายความว่า ปกติขาย 37.50 บาท ก็จะนำมาขาย 38 บาท ซึ่งหากซื้อเป็นจำนวนมาก ๆ ก็จะต้องจ่ายสูงกว่าเดิมมาก ดังนั้นผู้ขายที่มีตัวแทนไปซื้อที่กรุงเทพมหานคร จึงยอมลงทุนด้วยการรวบรวมเงินจากชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน เดินทางไปซื้อที่หน้าสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลดีกว่าการซื้อกับยี่ปิวหรือชาปิวรายย่อยเหล่านี้

โดยปกติ ยี่ปิว ชาปิว เหล่านี้จะนำลอตเตอรี่มาขายให้กับชาวบ้านในวันที่ 4 และ 5 ของแต่ละงวดเท่านั้น นั่นคือ วันที่ 4 5 20 และ 21 ของแต่ละเดือน ผู้ขายจะต้องรีบเดินทางไปซื้อลอตเตอรี่จากยี่ปิว ชาปิว เหล่านี้ ซึ่งราคาจะสูงกว่าลอตเตอรี่ที่นำมาจากกรุงเทพ ประมาณ 0.30 - 0.50 บาท เมื่อเทียบกับค่าเดินทางเข้าไปซื้อเองแล้วก็ไม่ต่างกัน ชาวบ้านบางส่วนจึงเลือกที่จะซื้อลอตเตอรี่จากนายทุนนี้ ส่วนผู้ขายที่ต้องไปขายในจังหวัดที่ต้องเดินทางผ่านกรุงเทพมหานครอยู่แล้วก็จะเลือกวิธีการเข้าไปซื้อเองที่หน้าสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

ส่วนนายทุน ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า เป็นลักษณะของยี่ปิวหรือชาปิวอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านจะเข้าใจตรงกันว่า นายทุนคือผู้ที่ให้โอกาสในการประกอบอาชีพของคนขายลอตเตอรี่ มี 2 ลักษณะคือ นายทุนที่ให้เงินไปลงทุนในการขายลอตเตอรี่ เรียกว่า “นายทุนเงินกู้” และนายทุนที่ให้ลอตเตอรี่ไปขาย เรียกว่านาย “ทุนลอตเตอรี่”

โดยส่วนใหญ่ นายทุนเงินกู้ก็เหมือนกับนายทุนปล่อยเงินกู้ทั่วไป แต่จะต่างตรงที่เขาจะปล่อยเงินกู้ให้กับคนขายลอตเตอรี่เพื่อนำเงินไปซื้อลอตเตอรี่เท่านั้น มี 2 ลักษณะย่อยคือ เป็นนายทุนที่ให้เงินกู้ยืมอย่างเดียวกับนายทุนที่เป็นคนขายลอตเตอรี่ด้วยกัน จากการศึกษาลักษณะของนายทุนที่เป็นคนขายลอตเตอรี่ด้วยกันจะเกิดจากการที่เขาสามารถขายลอตเตอรี่จนมีเงินเก็บมากพอที่จะนำเงินนั้นมาปล่อยให้กู้ ซึ่งนายทุนเหล่านี้เคยเป็นคนขายลอตเตอรี่มาก่อน บางรายเลิกขายลอตเตอรี่หันมาประกอบอาชีพเป็นนายทุนอย่างเดียว หรือเป็นนายทุนให้และพาผู้ขายเดินทางไปขายด้วยตนเอง มีที่พักให้กับผู้ขาย โดยนายทุนเหล่านี้จะไปออกเดินขายลอตเตอรี่ แต่จะทำหน้าที่เป็นเจ้าของบ้านเช่า และทำหน้าที่

ประกอบอาหารให้กับคนขายลอตเตอรี่แทน นายทุนอีกลักษณะหนึ่ง คือ นายทุนที่ขายลอตเตอรี่อยู่ด้วย โดยเขานำเงินเก็บที่มีมาให้เพื่อนบ้านหยิบยืมแล้วเดินทางไปขายลอตเตอรี่ด้วยกัน เมื่อถึงวันสลากกินแบ่งออก เขาก็จะแบ่งผลประโยชน์ ซึ่งจัดเป็นลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากกว่าจะเรียกว่า นายทุนกับผู้กู้ เพราะทั้งสองอาจจะเป็นญาติกัน แต่ใช้ระบบเงินกู้มากกว่าที่จะเรียกว่าการหยิบยืม

นายทุนอีกลักษณะหนึ่ง เป็นนายทุนที่เกิดจากการขายลอตเตอรี่มาก่อน แต่แทนที่จะให้เพื่อนบ้านหรือคนสนิทกู้เงินก็จะใช้ระบบซื้อลอตเตอรี่มาให้ขายแทน เรียกว่าใช้แรงงานจ้างกันขายอีกที โดยนายทุนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนขายลอตเตอรี่ด้วยกัน แต่ให้โอกาสคนในหมู่บ้านเดียวกันมีรายได้ ด้วยการซื้อลอตเตอรี่มาแล้วให้เพื่อนบ้านหรือญาติสนิทนำไปขายแล้วหักค่าใช้จ่ายออก ซึ่งส่วนใหญ่จะคิดเป็นตัวเงิน คือ ขายได้ 10,000 บาท จะหักให้เป็นค่าแรง 200 – 300 บาท

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ยี่ปี่ว ชาปี่วบางรายทำหน้าที่เป็นนายทุนลอตเตอรี่ในจังหวัดเลย โดยให้ผู้ขายนำลอตเตอรี่ไปขายในราคาปกติ และหักเงินในราคาที่ถูกกว่า ซึ่งนายทุนลอตเตอรี่ แต่ละรายนี้ก็จะหักเงินจากการขายในราคาที่ต่างกัน ผู้ขายในเขตตำบลหนองหญ้าปล้อง รายหนึ่งกล่าวว่า นายทุนลอตเตอรี่ที่ชาวบ้านรู้จักกันในนามเจี๊อด ได้ให้ลอตเตอรี่แก่ผู้ขายไปขายในแต่ละงวดจำนวนมาก เมื่อได้เงินจากการขายลอตเตอรี่ ก็จะคิดดอกเบี้ยเพียง ร้อยละ 0.6 ซึ่งทำให้คนขายลอตเตอรี่ที่ได้รับลอตเตอรี่จากนายทุนรายนี้มีโอกาสตั้งตัวได้เร็วขึ้น ซึ่งแต่ละงวดชาวบ้านจะไปเอาลอตเตอรี่จากเจี๊อดไม่ถึง 20 ราย แต่ละรายจะนำลอตเตอรี่ไปขายคิดเป็นเงินประมาณ 100,000 – 400,000 บาท ซึ่งถือว่าเป็นเงินจำนวนมาก ผู้ที่ได้รับโควตาจากเจี๊อดก็จะไปจ้างคนขายในหมู่บ้านอีกทอดหนึ่ง (นางปัญญา วนากรณ์, สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2545)

จะเห็นว่าโอกาสของยี่ปี่ว ชาปี่ว และนายทุน มีสูงขึ้น ซึ่งลักษณะของยี่ปี่วและชาปี่วนั้นจะเป็นนายทุนใหญ่ แต่นายทุนเงินกู้นักกับนายทุนลอตเตอรี่ บางส่วนยังคงเป็นคนขายลอตเตอรี่ด้วยกันซึ่งมีโอกาสนี้ระดับฐานะของตนเองจากคนขายลอตเตอรี่ทั่วไปมาเป็นนายทุน

4.1.5 โอกาสทางการศึกษา

การเดินทางไปในสถานที่ต่าง ๆ ทำให้คนขายลอตเตอรี่ มีโอกาสสัมผัสกับผู้คนอาชีพต่าง ๆ การได้เรียนรู้สังคมคนในเมือง ทำให้คนขายลอตเตอรี่เกิดแรงบันดาลใจ อยากให้ลูกได้เรียน ได้มีโอกาสทางการศึกษาสูงกว่าตนเอง เพื่อจะได้มีโอกาสเข้ามาทำงานดี ๆ อย่างที่พวกเขาได้พบเห็น เพราะการขายลอตเตอรี่สามารถสร้างรายได้ให้พวกเขามีเงินเก็บมากพอที่จะส่งลูกเรียนให้สูง ให้มีฐานะในสังคมเมือง ขณะเดียวกันก็สามารถนำความรู้ที่มีกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเองได้

กรณีเด็กหญิงรุ่งรัตน์ แก่นจำปา อาศัยอยู่กับมารดา และยาย เนื่องจากแม่และพ่อของเด็กหญิงรุ่งรัตน์ หย่าร้างกัน ทำให้แม่ต้องเลี้ยงดูตนเองและยายตามลำพัง เมื่อเด็กหญิงรุ่งรัตน์ อายุ 14 ปี และเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เธอได้ช่วยแม่ขายลอตเตอรี่ ในช่วงปิดเทอม ซึ่งความจริงเธอไม่ได้คาดหวัง

ว่าจะได้เรียนหนังสือต่อ แต่หลังจากที่เดินทางเข้ามาขายลอตเตอรี่ในตัวจังหวัดเลย ช่วงปิดเทอม เธอได้รับคำแนะนำจากครูที่โรงเรียนว่ามีการเปิดสอนรายวิชาช่างฝีมือ ของกรมอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการเรียนหลักสูตรระยะสั้น ทำให้เธอมีความหวังที่จะเรียนและตั้งใจขายลอตเตอรี่จนได้เงินค่าเทอม ทำให้เธอมีโอกาสได้เรียนช่างเย็บผ้า และมีแม่เป็นผู้ดูแลส่งเสริม ในช่วงที่เรียนนั้นเธอได้ใช้เวลาหลังเลิกเรียนและเสาร์-อาทิตย์ ช่วยแม่ขายลอตเตอรี่ ทำให้เธอมีรายได้จนกระทั่งเรียนจบหลักสูตร และสามารถเปิดร้านเย็บผ้าเล็กๆ ในหมู่บ้านได้ (รุ่งรัตน์ แก่นจำปา, 18 มีนาคม 2545)

4.1.6 ความมุ่งหมายในการทำการเกษตร

ปัจจุบันบุคคลในครอบครัวของคนขายลอตเตอรี่ นอกจากผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กเล็กและผู้ที่กำลังอยู่ในวัยเรียนแล้ว สมาชิกในครอบครัวเกือบทุกคนทุกครัวเรือน ได้หันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สามารถนำมาใช้จ่ายได้อย่างเพียงพอ โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ป็นหัวหน้าครอบครัว จะเป็นผู้นำสมาชิกในครอบครัว และชักชวนให้มาช่วยกันหารายได้ด้วยวิธีขายลอตเตอรี่แทนการรับจ้างที่ต้องใช้แรงงานและประกอบอาชีพการเกษตร เป็นสำคัญ

ในอดีตสมาชิกในสังคมชนบทไทยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร มีการทำนา ทำไร่ข้าวเพื่อปลูกไว้รับประทานและขาย ในจังหวัดเลยมีการปลูกฝ้ายไว้ทำเครื่องนุ่งห่มและทำผ้าคลุม เนื่องจากสภาพอากาศที่หนาวเย็น และลักษณะภูมิประเทศตั้งอยู่บนที่ราบสูง มีการทำไร่ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดคักหงายตามฤดูกาล มีการทำสวนผักและผลไม้ที่มีตามสภาพท้องถิ่น ยกตัวอย่าง มะม่วง มะขาม ลำไย ลิ้นจี่ ส้มโอ ฝรั่ง ไร่รับประทานและขายส่งต่อ มีการเลี้ยงสัตว์ ประเภทวัว และควายไว้สำหรับใช้แรงงาน และหมู เป็ด และไก่ สำหรับเป็นอาหาร มีร้านค้าขายของเบ็ดเตล็ดเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2-3 แห่งชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายแบบพอมีพอกิน ไม่มีการดิ้นรนหรือแข่งขัน

ฝ้าย ถือเป็นสินค้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงมากของชาวจังหวัดเลย ประชากรส่วนใหญ่ยึดอาชีพปลูกฝ้ายเป็นหลักพอๆกับการปลูกข้าว เมื่อฝ้ายมีราคาผลผลิตต่ำ ชาวบ้านก็หันมาประกอบอาชีพอย่างอื่น ยกตัวอย่าง ปลูกหมากเคี้ยว ข้าวโพด มะขามหวาน จิง มันสำปะหลัง ลิ้นจี่ ลำไย และขายกระชายดำ (อดิศร สุนทรารักษ์, 2544 : 9) และวิวัฒนาการมาเรื่อย จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2530 – 2531 อาชีพขายลอตเตอรี่เริ่มเข้ามามีอิทธิพลกับการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน โดยเฉพาะบ้านโพนงาม กกซ้อ ทราชขาว โลกขมื่น ซึ่งแต่ละแห่งต่างเชื่อกันว่า หมู่บ้านของตนเป็นจุดเริ่มต้นของการนำอาชีพขายลอตเตอรี่เข้ามาสู่ท้องถิ่น และมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ. 2537 อาชีพขายลอตเตอรี่ของชาวอำเภอวังสะพุง เป็นที่รู้จักของกลุ่มยี่บัว ชาบั่วและนายทุน รวมถึงผู้บริโภครวมไป เนื่องจากคนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่จะเดินทางเข้าไปซื้อลอตเตอรี่ด้วยตนเอง และผู้ที่ถูกรางวัลใหญ่ ๆ ต่างก็กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า “ที่ถูกเพราะซื้อกับคนขายที่เป็นคนเมืองเลย” ทำให้ชาวบ้านในอำเภอวังสะพุงต่างให้ความสำคัญกับอาชีพขายลอตเตอรี่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อชาวบ้าน

หันมาประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ พวกเขาใช้พื้นที่ที่เคยเพาะปลูกพืชหมุนเวียนในแต่ละปีน้อยลง บางรายยังคงประกอบอาชีพเดิม และขายลอตเตอรี่เสริมไปพร้อม บางรายได้ลดการผลิตพืชลง คือ เหลือแต่เพียงทำนาในรอบ 1 ปี และมีการปลูกพืชหมุนเวียน 1-2 ชนิด และบางรายเลิกอาชีพเกษตรกร ไปเลย ซึ่งทำให้พื้นที่ในการเพาะปลูกลดลง สิ่งนี้ทำให้การทำไร่เลื่อนลอยลดลงด้วย แต่ผลผลิตในท้องถิ่นมีราคาสูงขึ้น เนื่องจากมีการผลิตน้อยลงนั่นเอง

จากการศึกษาพบว่า คนขายลอตเตอรี่แต่ละรายเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่และทำการเกษตรในลักษณะที่แตกต่างกัน ผู้ขายบางรายยึดอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นหลักแทนที่อาชีพเกษตรกร ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มผู้ขายเหล่านี้มีพื้นที่ในการเพาะปลูกหรือมีที่ดินเป็นของตนเองน้อย ไม่เพียงพอหรือไม่คุ้มต่อการทำการเกษตร ดังนั้นในรอบ 1 ปีของพวกเขาจะต้องไปรับจ้างทำการเกษตรกับชาวบ้านในหมู่บ้านที่รับจ้าง ซึ่งทำให้เขาไม่ได้มีผลได้ผลเสียกับผลผลิตเท่าที่ควร ดังนั้นพวกเขาจึงให้ความสำคัญกับอาชีพขายลอตเตอรี่มากกว่า และอาจใช้พื้นที่เพียงเล็กน้อยเพาะปลูกพืชที่มีในท้องถิ่นและมีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บไว้กินเท่านั้น

ส่วนผู้ขายที่มีที่ดินทำกินจำนวนมาก ก็สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้คือ กลุ่มที่เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่และประกอบอาชีพการเกษตรควบคู่กันไปด้วยตนเอง กับกลุ่มที่ขายลอตเตอรี่และให้ผู้อื่นเช่าพื้นที่การเกษตร

กลุ่มผู้ขายที่ให้ความสำคัญกับการขายลอตเตอรี่และการเกษตรเท่า ๆ กัน หมายความว่าหลังจากที่เขาว่างเว้นจากการขายลอตเตอรี่ พวกเขาก็จะเข้าไปทำไร่ทำนาหรือทำสวน โดยอาศัยแรงงานที่รับจ้างหรือเครื่องมือการเกษตรแทนที่จะทำด้วยตนเองทั้งหมด เพื่อจะได้ประหยัดเวลาในการทำงาน และเพื่อความสะดวก หากเป็นการทำนาข้าว เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว ก็จะจ้างแรงงานจากเพื่อนบ้านหรือผู้รับจ้างทั่วไปในการเก็บเกี่ยว หรืองดการขายลอตเตอรี่สัก 1-2 งวดเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต และผลผลิตที่ได้ก็มักจะเก็บไว้เพื่อบริโภคมากกว่าจะนำไปขายเหมือนเมื่อก่อน

นอกจากนี้กลุ่มผู้ขายที่มีพื้นที่จำนวนมาก และไม่มีเวลามากพอที่จะทำการเกษตรด้วยตนเอง ก็จะให้พื้นที่เกษตรสำหรับเช่า และเก็บค่าเช่าเป็นเงินหรือผลผลิตนั้นแทน

4.2 ผลกระทบทางการเมือง

การริเริ่มขายลอตเตอรี่ของชาวอำเภอวังสะพุง เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 – 2529) คือ เริ่มในช่วง ปี พ.ศ. 2527 ซึ่งรัฐได้กำหนดจุดประสงค์ในการพัฒนาประเทศ ที่เน้นการฟื้นฟูฐานะทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศให้มั่นคง นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาชนบทที่มุ่งการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนช่วยตนเองได้ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง มากกว่าการพัฒนาในลักษณะของรัฐอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นความเคยชิน

แม้ว่าในช่วงแรกๆ จะไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐชี้แนะ หรือแนะนำโดยตรง แต่เป็นการริเริ่มโดยบุคคลในชุมชนตนเอง แต่ปัจจุบันรัฐบาลเข้ามามีส่วนในการกระตุ้นโดยทางตรงและทางอ้อมเพราะเห็นว่าชาวอำเภอวังสะพุงได้ให้ความสำคัญกับอาชีพขายลอตเตอรี่

4.2.1 โอกาสทางการเมือง

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ ยอมรับว่าอาชีพที่ตนเองกำลังทำอยู่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะการเลือกตั้ง เพราะพวกเขาจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ต่างถิ่น เมื่อขายลอตเตอรี่หมดหรือถึงวันสลากรินแบ่งรัฐบาลออก จึงเดินทางกลับบ้าน ซึ่งโดยปกติแล้วการขายลอตเตอรี่ในแต่ละเดือน จะมีช่วงเวลาในการอยู่บ้าน 2 รอบ คือ ประมาณวันที่ 2 – 8 และ 17 – 20 ซึ่งแม้ว่าพวกเขาจะมีเวลาอยู่บ้านแต่ก็ไม่ได้อยู่ตลอดเวลา หรือในขณะที่กลุ่มหาเสียงมาในหมู่บ้านอาจจะเป็นช่วงที่เขาต้องเดินทางไปซื้อลอตเตอรี่ในกรุงเทพมหานครแล้ว นอกจากนี้แม้ว่าพวกเขาจะมีเวลาและมีโอกาสในการในการเลือกตั้ง แต่โอกาสในการฟังการอภิปรายหรือการหาเสียงมีน้อยหรืออาจไม่มีเวลาในการฟังอภิปรายเลย ส่งผลกระทบให้ไม่ทราบถึงแนวคิด หรือนโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ดังนั้นการเลือกนักการเมืองเข้ามาปกครองท้องถิ่นอาจจะได้บุคคลที่ตนเองไม่ถูกใจ หรือไม่รู้จักพวกเขาเหล่านั้นอย่างแท้จริง เพราะจะต้องเลือกตามคำแนะนำของเพื่อนสนิท หรือญาติพี่น้อง

การไม่ไปใช้สิทธิก็มีโอกาสเกิดขึ้นสูงกับคนขายลอตเตอรี่ แม้รัฐบาลจะกำหนดให้วันที่มีการเลือกตั้งเป็นวันหยุด แต่การขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพอิสระ อยากจะทำหรือไม่ทำก็ได้ เพราะรายได้ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเอง หากในช่วงระยะเวลาที่มีการเลือกตั้งนั้นเป็นช่วงที่คนขายลอตเตอรี่ กำลังขายลอตเตอรี่ได้ดีหรือมีลอตเตอรี่เหลือจำนวนมาก พวกเขาก็ไม่อยากกลับบ้าน เพราะทำให้เสียรายได้ ดังนั้นการไม่ไปใช้สิทธิจึงมีโอกาเกิดขึ้นสูง

4.2.2 ความเข้าใจในการใช้สิทธิทางการเมือง

แม้ว่าโอกาสในการซื้อเสียงก็สามารถเกิดขึ้นได้ง่าย เนื่องจากอำนาจของเงินมีอิทธิพลกับคนขายลอตเตอรี่ ตั้งแต่เริ่มแรกที่ตัดสินใจในการประกอบอาชีพอยู่แล้ว เพราะหากไม่ต้องการเงินก็คงไม่ตัดสินใจไปขายลอตเตอรี่ ดังนั้นการที่พวกเขาอนอยู่บ้านช่วงระยะเวลาของการพักผ่อน หากมีรายได้จากการซื้อเสียงก็ย่อมเป็นผลดี แต่การที่พวกเขาจะขายเสียงแล้วเชื่อว่า จะเลือกผู้สมัครรายนั้นเสมอไป เพราะการได้รับคำแนะนำ การประชาสัมพันธ์ในท้องถิ่นต่าง ๆ ช่วงที่ไปขายทำให้พวกเขาว่าการซื้อ-ขายเสียง เป็นสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้นการที่เขารับเงินก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะเลือกผู้แทนคนนั้น

คนขายลอตเตอรี่บางรายยอมรับว่าได้รับเงินจากนักการเมืองในช่วงการเลือกตั้ง แต่การได้รับความรู้และคำแนะนำจากสถานที่ต่าง ๆ ทำให้เขามีความเข้าใจในสิทธิทางการเมืองมากขึ้น ดังนั้น

คนขายบางรายจึงไม่ยอมขายเสียง หรืออาจจะรับเงินแต่ไม่เลือกนักการเมืองรายนั้น และยังเป็นหูเป็นตาให้กับทางราชการด้วย

4.3 ผลกระทบทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวอำเภอวังสะพุง จากเกษตรกร ไปเป็นคนขายลอตเตอรี่ ถือเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งไปสู่สังคมอีกยุคหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมสังคมของคนขายลอตเตอรี่เป็นสังคมชนบทที่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย พอกุ๊กกึ่งิน ไม่มีการดิ้นรนแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ แต่เมื่อคนขายลอตเตอรี่ มีโอกาสเห็นการเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งใหม่ ๆ มีเกิดขึ้น ก็ส่งผลให้มีการรับเอาวัฒนธรรมและสังคมใหม่ๆเข้ามาในชีวิต และมีการถ่ายทอดไปสู่สังคมรอบๆข้าง ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดขึ้น และเมื่อบุคคลใดในสังคมไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ภายในเวลาที่ต้องการ ก็จะเกิดปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้

4.3.1 วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

โดยปกติ การประกอบอาชีพเกษตรกรถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา เป็นวิถีชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นระยะเวลาช้านาน และถือเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และอุปนิสัยพื้นฐานของคนไทย ไม่ถนัดเรื่องค้าขาย การค้าขายมักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของคนจีน คนร่ำรวย คนมีฐานะดี เพราะต้องใช้เงินในการลงทุน แต่อาชีพขายลอตเตอรี่ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวอำเภอวังสะพุง ให้มีโอกาสดำเนินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ได้เปิดโลกทัศน์ พบเห็นสิ่งใหม่ ๆ ได้สัมผัสค่านิยม เทคโนโลยี ศิลปะ ฯลฯ แล้วนำกลับมาถ่ายทอดหรือเผยแพร่ให้กับสังคมดั้งเดิมของตนเอง

4.3.1.1 การมองข้ามความสำคัญของการศึกษา

ในขณะที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษา มีการเร่งพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ มีการกำหนดนโยบายและแผนงานต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เด็กไทยได้รับการศึกษาอย่างครบถ้วน ทุกภูมิภาค มีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับ อนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาเพื่อวางรากฐานการพัฒนาเด็กไทยอย่างมีคุณภาพ และยั่งยืนด้วยการเน้นการอบรมให้เด็กมีฉันทะ ทางปัญญาและวินัยแห่งปัญญา และสามารถใช้ปัญญามาสรรค์สร้างความคิด และความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่ผลจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ ทำให้ความคิดของเด็กเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะเห็นความสำคัญของการขายลอตเตอรี่มากกว่า การเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เกิดขึ้นที่ละเล็กละน้อยกลายเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มคน ที่มีความเห็นว่า การขายลอตเตอรี่ ช่วยสร้างรายได้ได้ดี แม้จะไม่มีการศึกษาในระดับสูง ดังนั้นผู้ขายบางส่วน ได้ละเลยการเอาใจใส่ต่อการศึกษานองบุตร

หลานตนเอง ด้วยการนำบุตรหลานไปขายลอคเตอร์ด้วย ทำให้เด็กขาดความรู้ความสนใจใฝ่ที่จะเรียน และเห็นความสำคัญของการเที่ยวและการเดินทางมากกว่า จึงทำให้เด็กนักเรียนจำนวนหนึ่งต้องออกจากโรงเรียนเพื่อติดตามบิดามารดาไปขายลอคเตอร์

กรณีของสามีภรรยาคนหนึ่ง มีบุตรชาย อายุ 14 ปี ชาวบ้านยางเดี่ยว เขาทั้งคู่อยู่ด้วยกัน ในอดีตช่วงที่บุตรชายอายุ 9 ปี บิดาและมารดามีอาชีพเลี้ยงหมู และขายลอคเตอร์ทั้งคู่ทุกเช้าหลังจากที่บิดามารดาทำภารกิจในบ้าน และให้อาหารหมูเรียบร้อยแล้ว พวกเขาจะเดินทางเข้ามาขายลอคเตอร์ในตัวอำเภอวังสะพุง และอำเภอเมืองเลย เขาจะปล่อยให้บุตรไปโรงเรียนด้วยตนเอง หลังจากเลิกเรียนบุตรชายก็จะกลับมาดูแลบ้านและขาย เลี้ยงหมูแทนพ่อ เมื่อเขาทั้งสองกลับมาบ้านก็จะรับประทานอาหารร่วมกัน และเข้านอน ซึ่งในขณะเดียวกันเป็นช่วงที่บุตรชายอยู่ในวัยที่ต้องการคำปรึกษาไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบ้าน การเรียน ซึ่งเมื่อบุตรไม่มีใครสนใจเขาจึงไม่ตั้งใจเรียน กลายเป็นเด็กหัวอ่อน อ่านหนังสือไม่ออก หลังจากนั้น ในช่วงปี 2540 สามีเลิกขายลอคเตอร์มาเลี้ยงหมูอย่างเดียว ให้ภรรยาขายเขาจึงทราบว่าบุตรของตนอ่านหนังสือไม่ได้ แต่ก็ส่งเสริมให้เรียนหนังสือจนกระทั่งชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 บุตรชายไม่ยอมเรียนหนังสือ จึงทำให้เขาเรียนไม่จบ และออกมาขายลอคเตอร์ช่วยมารดา เป็นการเสียโอกาสทางการศึกษา

4.3.1.2 สภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป

ความคลุมเครือในสถานภาพและบทบาทของบุคคล บุคคลไม่รู้แน่นอนว่าสังคมเรียกร้องให้ทำอะไร โดยเฉพาะการวางตัวของวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่คลุมเครือระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ บุคคลในวัยนี้มักจะมีปัญหาทางด้านจิตใจและการแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ ยกตัวอย่าง การแต่งกายหรือกิริยาท่าทางที่โลดโผน หรือการแสดงความเป็นตัวของตัวเองและประกาศความเป็นอิสระของผู้ใหญ่ ซึ่งในบางครั้งพฤติกรรมยกตัวอย่าง นี้อาจขัดแย้งกับบรรทัดฐานในสังคมอย่างเด่นชัด ซึ่งบุคคลที่จะสามารถยับยั้งความก้าวร้าวหรือ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบน คือการได้รับความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ซึ่งลักษณะดังกล่าวขัดแย้งกับการดำเนินชีวิตของคนขายลอคเตอร์อย่างสิ้นเชิง เพราะเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่า คนขายลอคเตอร์จะต้องใช้ชีวิตในการประกอบอาชีพในหนึ่งเดือนอยู่นอกบ้าน คือ ในรอบ 1 เดือน หรือ 30 วัน จะมีช่วงของการอยู่บ้านเพียง 8 - 10 วันเท่านั้น ดังนั้นระยะเวลาในการเอาใจใส่บุตรหลานจึงมีน้อยผู้ที่ทำหน้าที่แทนคือ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดาของผู้ขาย หรือญาติสนิท ซึ่งแม้ว่าจะมีความสนิทสนมมากกันเพียงใด แต่โอกาสในการจะเอาใจใส่ย่อมต่างจากพ่อแม่แท้ๆของตนเอง หากคนขายลอคเตอร์ออกเดินทางไปขายลอคเตอร์และปล่อยให้ลูกอยู่กับพี่เลี้ยงหรือญาติตั้งแต่วัยเด็ก ความสัมพันธ์ของเด็กกับพ่อแม่ของตนเองก็จะมีน้อยลง ความรักและความเอาใจใส่มีน้อยลง ส่งผลให้เด็กเอาแต่ใจตัวเอง

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนของโรงเรียนประถม ในเขตอำเภอวังสะพุง ส่วนใหญ่จะตอบคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรหลานของคนขายลอคเตอร์ที่คล้าย ๆ กันคือ ความก้าวร้าวของเด็กที่มีสูง

และการใช้ยาอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมที่ผิด ซึ่งเป็นปัญหาที่ครูในโรงเรียนต้องเร่งปลูกฝังแนวความคิดใหม่ ซึ่งจะสามารถช่วยได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะเด็กจะไม่เชื่อฟังใคร การได้รับการเลี้ยงดูแบบตามใจทำให้ไม่สามารถทำให้ใครจัดใจเขาได้ เพราะถ้าจัดใจเมื่อใด เขาจะแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวออกมาทันที ยกตัวอย่าง การทำลายข้าวของ การทุบตีเพื่อน การเถียงหรือพูดคำหยาบกับครู ซึ่งเมื่อครูตีหรือทำโทษ ก็จะกลับไปฟ้องผู้ปกครอง และผู้ปกครองก็จะกล่าวโทษครูอีก จึงทำให้ครูส่วนใหญ่ไม่อาจใช้อำนาจใด ๆ ในการทำโทษได้อีก ผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ เด็กมีความก้าวร้าว และไม่เชื่อฟังใคร ซึ่งหากเด็กได้รับการชักจูงไปในทางที่ผิดก็จะเกิดปัญหาสังคมต่อไป

4.3.1.3 ปัญหาสังคม

จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบโดยตรงกับคนขายลอตเตอรี่ ทำให้สภาพสังคมของคนขายลอตเตอรี่เปลี่ยนจากสังคมชนบทที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กลับกลายเป็นการแข่งขันและแย่งกันชิงดีชิงเด่น เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ โดยทั่วไปแล้วปัญหาสังคมย่อมเกิดขึ้นในทุกหนแห่ง ขึ้นอยู่กับสภาพสังคมของที่แห่งนั้น ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป

สังคมของคนขายลอตเตอรี่ ก็เป็นอีกสังคมหนึ่งที่มีความแตกต่าง ตั้งแต่การดำเนินชีวิต การทำมาหากิน โดยเฉพาะการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายประชากรในหมู่บ้าน ให้ไปอยู่ที่ต่างถิ่น และไปมาสลับกันจนไม่สามารถหาจุดยืนของการเคลื่อนย้ายได้ เพราะการประกอบอาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพอิสระ จะไปขายในที่ไหนแห่งใดก็ได้ ใครจะไปหรือไม่ไปก็ได้ จะไปเมื่อใดและกลับเมื่อใดก็ได้

ค่านิยมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นกับคนขายลอตเตอรี่ หลังจากที่ได้พบเห็นความแตกต่างของสังคมตนเองกับสังคมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิต ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล ความเป็นตัวของตัวเอง ความเห็นแก่ตัว การแก่งแย่งแข่งขันและชิงดีชิงเด่น และการก้าวให้ทันสมัยนิยม ส่งผลทั้งในด้านดีและไม่ดี ต่อตัวคนขายลอตเตอรี่เอง การปรับตัวของสภาวะจิตใจดูเหมือนจะเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปัญหาสังคม ซึ่งสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดกับคนขายลอตเตอรี่ได้ดังนี้

1) ปัญหาทะเลาะวิวาท

ปัญหาการทะเลาะวิวาทของคนขายลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่เกิดจากการขัดผลประโยชน์กัน เนื่องจากคนขายลอตเตอรี่มีจำนวนมาก เมื่อเดินทางไปขายลอตเตอรี่ก็ต้องพักอาศัยอยู่ด้วยกัน ซึ่งนิสัยใจคอที่แท้จริงของตัวบุคคลแต่ละคนแตกต่างกันไปและไม่รู้ว่าใครคิดอย่างไร ดังนั้นการทะเลาะวิวาทอาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไม่จำเป็นต้องเกิดในช่วงเวลาที่ไปขายเสมอไป เพราะโดยปกติการทะเลาะวิวาทก็สามารถเกิดกับทุกคนได้ สาเหตุของการทะเลาะวิวาทก็เนื่องมาจากการขโมยลอตเตอรี่ในแผงของกันและกัน หรือเป็นผลมาจากการโกงกันเอง นอกจากนี้ยังเกิดในช่วงพักของการขาย สำหรับผู้ที่ชอบดื่มสุรา และสังสรรค์หลังจากที่ขายลอตเตอรี่ในแต่ละวัน เมื่อมีการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ มีอาการเมินเมา ก็เกิดมีปากเสียงกันได้ง่าย

นอกจากนี้ การแยกครอบครัวไปขายลอตเตอรี่ การให้สามีไปขายลอตเตอรี่ ภรรยาอยู่บ้าน หรือการที่ภรรยาไปขายและสามีอยู่บ้าน ก็ส่งผลให้เกิดปัญหา เมื่อคนหนึ่งต้องเดินทางไปต่างถิ่น โอกาสในการเกิดเรื่องผู้สาวข่มขืนเกิดขึ้นได้เสมอ ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกับคู่ของตนเอง เกิดการแย่งชิงสามีหรือภรรยา กัน ก่อให้เกิดปัญหาการหย่าร้างตามมา แต่ในปัจจุบันผู้ชายส่วนใหญ่จะไปขายแบบครอบครัวปัญหาเรื่องการผู้สาวจึงมีลดน้อยลงมากเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2540 – 2541 (สำนักงานตำรวจภูธร อำเภอวังสะพุง, 2544)

2) ปัญหาการติดยาเสพติด

ปัญหาการติดยาเสพติดที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอวังสะพุง ส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดกับตัวคนขายลอตเตอรี่เอง แต่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของคนขายลอตเตอรี่ ปัญหาของคนขายลอตเตอรี่ที่พบอยู่ในปัจจุบัน แตกต่างจากในอดีตพอสมควร คือ ปัญหาการทะเลาะวิวาท การแย่งคู่ครอง ปัญหา ยาเสพติดของบุตรหลาน เนื่องจากคนขายลอตเตอรี่ให้ความสำคัญกับการขายลอตเตอรี่มากกว่าดูแลบุตรหลาน เพราะเห็นว่ามีรายได้ดียิ่งขายมากยิ่งได้เงินมาก ดังนั้นการดูแลบุตรจึงใช้วิธีการดูแลด้วยเงิน และการเปลี่ยนคู่ครองเนื่องจากสภาพการขายลอตเตอรี่ที่ต้องเดินทางออกจากบ้านทำให้จิตใจของคนเปลี่ยนไป กลายเป็นปัญหาครอบครัวที่ผู้เป็นบุตร เมื่อเจอสภาพพ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน จึงหาทางออกด้วยการเสพยาเสพติดแทน

จากการศึกษาข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ถูกปราบปราม จากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ดำเนินการต่าง ๆ ทั้งทางด้านป้องกัน ด้านปราบปราม และด้านการบำบัด อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ สถานการณ์ยาเสพติด ในพื้นที่ จังหวัดเลย ลดลง ในภาพรวม ซึ่งผลดังกล่าว ปรากฏตามข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2542 เป็นต้นมา ถึงวันที่ 1 กรกฎาคม 2544 มีดังนี้

2.1) ผู้ค้ารายใหญ่ ข้อมูลเดิม จำนวน 182 ราย ปัจจุบันคงเหลือ 70 ราย ลดลง 112 ราย คิดเป็นลดลงร้อยละ 61.54

2.2) ผู้ค้ารายย่อย ข้อมูลเดิม จำนวน 783 ราย ปัจจุบันคงเหลือ 288 ราย ลดลง 495 ราย คิดเป็นลดลงร้อยละ 63.22

2.3) ผู้นำเข้า ข้อมูลเดิม จำนวน 59 ราย ปัจจุบันคงเหลือ 24 ราย ลดลง 35 ราย คิดเป็นลดลงร้อยละ 59.32

2.4) ผู้เสพ ข้อมูลเดิม จำนวน 1,701 ราย ปัจจุบันคงเหลือ 994 ราย ลดลง 707 ราย คิดเป็นลดลงร้อยละ 41.56

จะเห็นว่าในปัจจุบัน รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการปราบปรามและแก้ปัญหายาเสพติด มีการรณรงค์ป้องกันและช่วยกันสอดส่องดูแล ซึ่งชาวบ้านก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดจึงลดน้อยลง (สำนักงานตำรวจภูธรจังหวัดเลย. อ้างถึงใน <http://www.police.go.th>)

3) ปัญหาการถูกโกง

การโกงถือเป็นปัญหาที่พบบ่อยในกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ เนื่องจากแต่ละคนต่างพ่อต่างแม่มาพักอาศัยอยู่ด้วยกัน การเข้าใจในนิสัยใจคอของแต่ละคนอย่างแท้จริงจึงเป็นไปได้ ดังนั้นการโกงกันในกลุ่มคนขายลอตเตอรี่เองจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ บางรายถูกจับได้แต่ก็ไม่ยอมรับ ต้องแก้ไขด้วยการตัดบุคคลนั้นออกจากกลุ่ม ซึ่งแม้ว่าจะไม่ได้แก้ปัญหาด้วยการลงโทษทางกฎหมาย แต่ก็ถูกทำลายอนาคตด้วยกฎหมาย เพราะจะทำให้สมาชิกในกลุ่มไม่ยอมรับให้เขาเข้ากลุ่ม เป็นการเสียโอกาสของตนเอง

นอกจากนี้ยังมีลักษณะการโกงที่ถูกบุคคลภายนอกของกลุ่มเข้ามา ยกตัวอย่าง กรณีที่นายทุนจากกรุงเทพมหานคร นำลอตเตอรี่มาปล่อยให้ผู้ในเขตหมู่บ้านเหวอ โดยแต่ละงวด นำลอตเตอรี่มาให้งวดละ หลายล้านบาท และมาเก็บเงินที่หลัง โดยให้หัก หมิ่นละ 150 บาท เมื่อถึงงวดที่ 6 เกิดความคุ้นเคยกับชาวบ้านมากขึ้น จึงใช้แผนให้ชาวบ้านส่งเงินไปก่อนโดยอ้างว่ามาไม่ทัน มีฐานะ ชาวบ้านจึงรวบรวมเงินกว่า 5 ล้านบาทจากชาวบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งถึงว่าเป็นเงินจำนวนมาก แต่ธรรมดาสำหรับชาวบ้าน เพราะโดยปกติชาวบ้านจะขายคนละ 60,000 - 70,000 บาทอยู่แล้ว จากนั้นนายทุนก็หายตัวไป (สัมภาษณ์, นายสำเร็จ ชาร์ตัน, 20 มีนาคม 2545)

นอกจากนี้การโกงกันเองในกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ด้วยกันยังพบได้ทั่วไป กรณีของนางปัญญา วินากรณ์ ชาวบ้านหนองหญ้าปล้อง ที่ออกไปขายลอตเตอรี่กับสามี โดยการชักชวนจากเพื่อนให้ไปขายในจังหวัดเชียงราย หลังจากที่ได้ขายได้ระยะเวลา 1 ปี พวกเขาสามารถเก็บเงินซื้อรถยนต์ได้ 1 คัน โดยพวกเขาเป็นเจ้าของที่คอยให้ลอตเตอรี่ไปขาย ในแต่ละงวดพวกเขาจะนำลอตเตอรี่ที่คิดเป็นเงินกว่า 1 แสนบาท ไปขายในจังหวัดเชียงราย โดยให้ดอกเบียแก่เจ้าใหญ่เพียงร้อยละ 2 บาท ซึ่งถือว่าเป็นดอกเบียที่ต่ำมาก จึงทำให้พวกเขาสามารถยกระดับฐานะได้อย่างรวดเร็ว และด้วยความหวังคืออยากให้เพื่อนบ้านมีรายได้ จึงไปรับลอตเตอรี่จากเจ้าใหญ่มาคิดเป็นเงิน 4 แสนบาท และได้จ้างเพื่อนบ้านจำนวน 10 คน ให้ไปขายลอตเตอรี่ด้วยกัน โดยไม่คิดดอกเบีย และด้วยนิสัยที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ความขยันและความอดทนที่ต่างกันทำให้เพื่อนบ้านที่เขารับจ้างนั้น ขายลอตเตอรี่ไม่หมด ทำให้ขาดทุนไป 1 แสนบาท โดยที่เพื่อนบ้านที่ขายไม่หมดนั้นจะต้องรับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อนบ้านเหล่านั้นก็ได้แต่นิ่งเฉยเพราะพวกเขาไม่มีรายได้ ดังนั้นนางปัญญา จึงต้องหาเงินมาใช้หนี้ให้กับเพื่อนบ้านเหล่านั้นแทน (นางปัญญา วินากรณ์, 27 มีนาคม 2545)

แม้การกินอยู่ร่วมกันในบ้านพักเดียวกัน ความไว้เนื้อเชื่อใจที่มีให้ตลอดระยะเวลาที่อยู่ร่วมกัน ก็ยังไม่สามารถวัดได้ว่าเพื่อนบ้านคนใดสามารถไว้ใจได้จริง ดังนั้นการวางเงินหรือลอตเตอรี่ไว้ขณะที่อยู่บ้านพักด้วยกันก็ต้องระวัง เพราะบางครั้งการขโมยที่เกิดขึ้นได้ทุกเมื่อก็อาจจะเป็นปัญหาใหญ่ตามมา ซึ่งผู้ขายส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงอยู่เสมอ ดังนั้นพวกเขาจะต้องระมัดระวังตัวตลอดเวลา บางครั้งการไปอาบน้ำก็จำเป็นจะต้องนำแฟงลอตเตอรี่ติดตัวเข้าไปในห้องน้ำด้วย

4) ปัญหาการถือคเลขจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

ปัญหาจากกระแสข่าวว่ามีการถือคเลขในแต่ละครั้งนั้น ส่งผลกระทบต่อคนขายลอตเตอรี่ไม่มากนัก เนื่องจากความเชื่อมั่นในตัวเลขของผู้ซื้อที่ได้รับมาจากแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะมีกระแสข่าวว่ามีการถือคเลขเกิดขึ้น แต่ลอตเตอรี่ก็ยังคงได้ขายตามปกติ ซึ่งในการติดตามข่าวของคนขายลอตเตอรี่จะส่งผลในด้านของการซื้อเลขตัวนั้นมาขาย เพราะอาจจะทำให้ขายลอตเตอรี่หมดได้เร็วขึ้น ตัวเลขอื่นๆ ที่ใกล้เคียงก็จะขายดีรองลงมา แต่ถ้าหากว่าซ้ำเกินไปก็จะส่งผลต่อการลงทุน เพราะลอตเตอรี่ตัวที่ถูกถือคนั้นจะราคาแพงขึ้น ทำให้ผู้ขายต้องไปหาซื้อเลขอื่นๆ ที่ราคาไม่สูงเกินไป แต่สำหรับเลขบางตัวที่ราคามักจะสูงคงที่อยู่แล้ว ได้แก่ 54, 45, 89, 99, 28, เป็นต้น

จากการศึกษาปัญหาการถือคเลขของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้รับการยืนยันว่า ไม่มีเลขถือคอย่างแน่นอน เนื่องจากขั้นตอนที่เก็บรักษาอุปกรณ์ในการออกรางวัลมีความรัดกุม เน้นหนารวมทั้งกระบวนการออกรางวัลที่มีความบริสุทธิ์ โปร่งใสและพิสุจน์ ได้ทุกขั้นตอน รวมทั้งคณะกรรมการที่ทำการออกรางวัลแต่ละงวด เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเชิญมาจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน และองค์กรอิสระ รวมทั้งตัวแทนสื่อมวลชนทุกแขนง ผลัดเปลี่ยน หมุนเวียนกันมาร่วมเป็นคณะกรรมการ โดยประธานกรรมการ ฯ จะเป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ระดับ ตั้งแต่รองอธิบดีขึ้นไป และในการออกรางวัลทุกครั้ง จะมีการถ่ายทอดสดให้ประชาชนได้รับชมพร้อมกัน ทั่วประเทศ โดยสถานีโทรทัศน์ไอทีวี และกระจายเสียงทางสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ (<http://www.glo.or.th>, อินเทอร์เน็ต, 18 สิงหาคม 2545)

5) ปัญหาสลากเกินราคา

ปัญหาสลากเกินราคาเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่คนขายลอตเตอรี่จะต้องเผชิญกับการต่อรองระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายเอง เพราะการซื้อลอตเตอรี่มาในราคาที่สูงอยู่แล้ว ไม่สามารถจะขายในราคาที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลกำหนดไว้ให้ได้ ดังนั้นบ่อยครั้งที่ผู้ขายต้องถูกตำรวจจับเนื่องจากขายลอตเตอรี่เกินราคา ชาวบ้านเมตตา ตำบลโคกมน อำเภอวังสะพุง ราชหนึ่งเล่าถึงเหตุการณ์ตอนที่ไปขายลอตเตอรี่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ฟังว่า เมื่อปี 2542 เขาได้ตัดสินใจมาขายลอตเตอรี่กับญาติ ปกติจะขายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร แต่มีช่วงเทศกาลเขาจึงเดินทางไปขายลอตเตอรี่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และถูกตำรวจจับในข้อหาขายลอตเตอรี่เกินราคา ซึ่งเขาได้ต่อรองกับทางเจ้าหน้าที่แต่ไม่ได้ผล จึงทำให้ต้องเสียค่าปรับถึง 2,000 บาท ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นกับคนขายลอตเตอรี่หลายราย และเกิดขึ้นเป็นประจำ จากการศึกษาปัญหาการขายลอตเตอรี่เกินราคาทำให้ทราบว่า สาเหตุที่มีการจำหน่ายสลากเกินราคาเกิดจาก

5.1) ปริมาณสลากในท้องตลาดมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ซื้อ

5.2) จำนวนสลากที่มีไม่เพียงพอต่อผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพจำหน่ายสลาก เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนแปลง ทำให้มีผู้ต้องการประกอบอาชีพจำหน่ายสลากมากขึ้น เพราะคิดว่าจำหน่ายได้ง่าย

5.3) ตัวแทนจำหน่ายที่ได้รับการจัดสรรสลากไปจำหน่าย ไม่ได้จำหน่ายสลากดังกล่าวเอง แต่กลับไปจำหน่ายต่อให้กับพ่อค้าคนกลาง

5.4) การนำไปรวมซุกเพื่อจำหน่าย เนื่องจากมีการเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้ที่ถูกรางวัลเป็นจำนวนมากจากการซื้อสลากหลายฉบับที่มีเลขเหมือนกัน ทำให้เกิดกระแสนิยมในเรื่องเลขซุก ผู้จำหน่ายที่ต้องการเก็งกำไร จึงเสาะแสวงหาสลากที่มีตัวเลขเหมือนกันมาจำหน่าย และเรียกราคาสูงกว่าที่กำหนดไว้มาก

5.5) การเก็งตัวเลขและบอกใบ้เลขเด็ด ในวาระสำคัญๆ หรือเกิดเหตุการณ์พิเศษ ตัวเลขที่ได้รับการเก็ง หรือเป็นที่ต้องการมาก จะมีราคาสูงเป็นพิเศษ 6. การขาดอำนาจในการจับกุม ต้องขอรับการสนับสนุนกำลังในการจับกุมปราบปรามจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำให้การจับกุมในทางปฏิบัติเป็นไปได้น้อย รวมทั้งการซื้อขายสลากเกินราคา ส่วนใหญ่ เกิดจากความสมยอมทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย จึงไม่อาจหาหลักฐานที่เข้มแข็งและรัดกุมพอที่จะเข้าสู่การ ดำเนินคดีได้ 7. ผู้ค้าสลากต้องรับภาระสลากที่จำหน่ายไม่หมด

ซึ่งปัญหาเหล่านี้ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ดำเนินมาตรการในการแก้ไขปัญหาค่าจำหน่ายสลากเกินราคาดังนี้

5.6) จัดพิมพ์เผยแพร่คำเตือนห้ามจำหน่ายสลากเกินราคา ไว้บนสลาก มีข้อความว่า "การขายสลากเกินราคา มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท"

5.7) ส่งเสริมให้ผู้ที่ได้รับการจัดสรรสลาก เป็นผู้จำหน่ายสลากเองและไม่จำหน่ายสลากเกินราคา โดยมีการจัดทำบัตรประจำตัว กำหนดจุดจำหน่ายที่แน่นอน มีป้ายบอกราคาจำหน่ายพร้อมทั้ง เลขทะเบียนตัวแทนจำหน่ายที่เห็นได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ซื้อสลากแยกออกง่ายระหว่างผู้จำหน่าย ที่ได้รับการจัดสรรสลาก กับผู้ที่ไม่มิโควตา

5.8) ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการออกปฏิบัติการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสลากกินแบ่ง รัฐบาล เพื่อจับกุมผู้จำหน่ายสลากเกินราคาอย่างต่อเนื่อง

5.9) จัดเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ออกตรวจตามแผงและจุดจำหน่าย เพื่อตรวจสอบว่าเป็น ของผู้ใด หรือถูกลงโทษโดยบอกเลิกสัญญา หรือยกเลิกสลากที่ได้รับการจัดสรร

5.10) การตั้งเงินรางวัลนำจับ แก่ผู้ที่นำจับ และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการจับกุมผู้จำหน่ายเกินราคา คนละครั้ง เป็นเงินร้อยละ 50 ของเงินค่าปรับ

5.11) ในส่วนภูมิภาค สำนักงานฯ ได้มีหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อกวัดจับ ตัวแทนจำหน่ายในลักษณะเดียวกับในส่วนกลาง รวมทั้งขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยเช่นกัน

คุณอุทัย ปุณยชนก ยี่ปี่วรายใหญ่รายหนึ่ง มองปัญหาสลากเกินราคาว่า หากจะเริ่มโดยไม่กระทบกระเทือนใคร ขอเสนอให้สำนักงานสลากทำซุ้มแผงขายสลาก บริเวณหน้าสำนักงาน โดยตกแต่งให้สวยงามแล้วนำสลากที่มีอยู่ หรือยึดคืนมาจากผู้ทำผิดสัญญาแล้ว นำมาขายเสียเอง โดยขายในราคาใบละ 40 บาท อย่างน้อย ประชาชนที่ซื้อสลากก็จะได้ว่าเวลาเขาจะซื้อสลากไม่เกินราคา 40 บาท ควรจะไปซื้อที่ไหน (อุทัย ปุณยชนก, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2544)

4.4 ผลกระทบทางวัฒนธรรม

4.4.1 ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณีโบราณ

ชาวอำเภอวังสะพุงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แม้ว่าจะยึดมั่นปฏิบัติตามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทยและของท้องถิ่นมาโดยตลอด ยกตัวอย่าง มีการจัดงานประเพณีตามประเพณีสากลของไทย ยกตัวอย่าง วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และงานประเพณีท้องถิ่น ซึ่งปฏิบัติตามความเชื่อของคนโบราณ ได้แก่ ฮีต 12 กอง 14 ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติตามประเพณีอีสาน แต่ลักษณะการอพยพไปประกอบอาชีพชั่วคราวต่างถิ่นนี้ ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในครอบครัว และการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่

4.4.1.1 ความเชื่อและค่านิยมที่เปลี่ยนไป

วัฒนธรรมการประกอบอาชีพจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักมายึดการค้าขายเป็นหลัก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าละเลิกวัฒนธรรมการเกษตรโดยสิ้นเชิง แต่ส่วนใหญ่ครัวเรือนที่ขายลอตเตอรี่ จะลดปริมาณการทำเกษตร หรือใช้วิธีการจ้างคนอื่นทำแทน หรือใช้เวลาในช่วงที่กลับมาอยู่บ้าน หลังจากขายลอตเตอรี่ในการทำเกษตร แต่ลักษณะพืชที่ปลูก วัตถุประสงค์ของการทำเกษตร เน้นเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากกว่านำไปจำหน่าย ดังนั้น การทำมาหากินของชาวอำเภอวังสะพุง มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะตรงกันข้ามกับวิถีชีวิตดั้งเดิม คือ เปลี่ยนแปลงจากการอพยพไปทำงานต่างถิ่นนอกฤดูการเกษตร เป็นการทำอาชีพขายลอตเตอรี่ตลอดทั้งปี และทำการเกษตรในช่วงระยะเวลาว่างจากการขายเท่านั้น

4.4.1.2 การละเลยต่อหน่วยนับเวลาท้องถิ่น

การหมุนสลากรีนแบ่งรัฐบาลมีอิทธิพลต่อคนเลขหน่วยนับเวลาท้องถิ่น ที่นับเวลาแบบจันทร์คติ นับแบบวันข้างขึ้นข้างแรม และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวอำเภอวังสะพุงมาเป็นระยะเวลายาวนาน จะถือว่าเป็นวันพระคือวันหยุดพักผ่อน นอกเหนือจากนั้นคือวันทำงาน

การขายลอตเตอรี่ทำให้การนับวันแบบสากลมีความสำคัญเพิ่มเข้ามา จะสังเกตเห็นได้ชัดว่า ทุกวันที่ 8 และ 23 ของทุกเดือน คนที่ขายลอตเตอรี่จะต้องเดินทางเข้ากรุงเทพมหานคร และกลับมาอีกครั้งในทุกวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน

ในช่วงที่คนส่วนหนึ่งของชุมชนต้องอพยพไปขายลอตเตอรี่นี้ กิจกรรมภายในชุมชนที่ต้องอาศัย การมีส่วนร่วมของชุมชนหมู่บ้าน ยกตัวอย่าง ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน การแต่งงาน การทำบุญแจกข้าวฯ เป็นต้น จำเป็นต้องกำหนดให้ตรงกับช่วงเวลาที่คนไปขายลอตเตอรี่กลับมา ในเดือนหนึ่งจะมีเวลาเหมาะสมในการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อยเพียงเดือนละประมาณ 10 วันจะเห็นว่าการนับเวลาแบบสากลมีอิทธิพลกับคนในหมู่บ้านจังหวัดเลยมากขึ้น โดยเฉพาะกำหนดการออกสลากรีนแบ่งรัฐบาลมีผลต่อวิถีชีวิตที่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่และมีอิทธิพลต่อชีวิตครอบครัวที่ต้องแยกกันอยู่ชั่วเวลาหนึ่ง

4.4.2 ความสัมพันธ์ทางสังคมภายในครอบครัว และเครือญาติ

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ เนื่องจากการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ครอบครัวไทยโบราณเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีขนาดของสังคมที่สนิทแนบแน่น มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ถึงเพื่อนบ้าน จนกลายเป็นระบบครอบครัวและเครือญาติ แต่ในปัจจุบันความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมใหม่ ๆ ของสังคมเมืองเข้ามามีบทบาท พ่อและแม่ทำหน้าที่ของตนเองในการขายลอตเตอรี่ โดยให้ผู้เป็นบิดา มารดา ผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นผู้ดูแลบุตรหลาน เด็ก ๆ มีความสนิทสนมกับพ่อและแม่น้อยลง นิสัยที่ถูกคนแก่ตามใจทำให้เกิดความก้าวร้าวไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ความห่างเหินของผู้เป็นพ่อและแม่กับลูกๆ ห่างไกลกันออกไปมาก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเครือญาติมีน้อยลงเพราะต่างคนก็ต้องทำมาหากิน มีการชิงดีชิงเด่น บ้านใครใหญ่กว่า บ้านใครมีของใช้มากกว่า เจตคติต่อระบบเครือญาติและความสัมพันธ์แบบโบราณเปลี่ยนแปลงไป

4.4.3 ความพึงพอใจในอาชีพ

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่มีความพอใจกับอาชีพขายลอตเตอรี่ เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอย่างดี สามารถนำรายได้จากการขายส่งเสียบุตรเรียนให้ได้รับการศึกษาในระดับสูง ถึงระดับอุดมศึกษา ชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้ขายดีขึ้น สภาพบ้านจากเดิมเป็นบ้านหลังคา

มุมหญ้าคา เปลี่ยนเป็นบ้านปูน มีหลังคากระเบื้อง หลังคาสังกะสี มีเครื่องอำนวยความสะดวกพร้อม แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความต้องการที่เหมือนกันคือ ต้องการให้รัฐบาลช่วยส่งเสริมอาชีพขายลอตเตอรี่ ให้ชาวบ้านมีรายได้ที่แน่นอน และมั่นคงมากกว่านี้ด้วยการเพิ่มโควตา หรือจัดสรรโควตาให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ เพราะในแต่ละงวด ชาวบ้านจะต้องซื้อลอตเตอรี่ในราคาที่ไม่แน่นอน บางงวดราคาสูง ถึง 45 บาท ทำให้ไม่สามารถขายลอตเตอรี่ในราคาที่รัฐบาลกำหนดได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากกระแสทางด้านต่างๆ ยกตัวอย่าง ด้านการเมือง เมื่อมีเลขใดที่เด่นหรือดัง ราคาลอตเตอรี่ในเลขนั้นก็สูง แม้ว่าสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจะขายในราคาต้นทุนแต่ผู้ที่เพิ่มราคาคือยี่ปัวยรายใหญ่ ขายต่อเป็นทอด ๆ ผ่านยี่ปัวยรายย่อยมาเรื่อย กว่าจะถึงตัวผู้ขายจริงราคาก็สูงมาก จึงอยากได้รับการจัดสรรโควตาจากสำนักงาน

ความพอใจในการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ของ คนขายลอตเตอรี่บางรายมีความพอใจมากถึงกับอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อไปขายลอตเตอรี่อย่างเป็นกิจลักษณะก็มี ยกตัวอย่างกรณี นายสนธยา เทวศักดิ์ ชาวบ้านกกซ้อ อำเภอวังสะพุง เป็นผู้ที่หนึ่งที่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นช่วงระยะแรกของการเข้ามาขายลอตเตอรี่ เขาเดินทางเข้ากรุงเทพมหานครกับเพื่อน และเลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ โดยมีเจ้ใหญ่ คือยี่ปัวยรายใหญ่เป็นผู้ลงทุนให้ ทำให้ปัจจุบันเขามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม

แม้ว่าการขายลอตเตอรี่จะได้รับมีผลกระทบ บหลาย ๆ อย่างต่อวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ แต่พวกเขาก็มีความพอใจในการประกอบอาชีพ เพราะสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวของพวกเขา แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ แต่ประสบการณ์จะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พวกเขาสามารถต่อสู้และดิ้นรนให้อยู่รอดจนถึงที่สุด

คุณอุทัย ปุณณกนก เจ้าของร้านถ่ายภาพนกกิน ซึ่งมีแผงสลากกินแบ่งรัฐบาลวางขายอยู่หน้าร้าน กล่าวถึงคนขายลอตเตอรี่อีกว่า ระยะเวลาปีหลังจะมีคนเดินเร่ขาย จีจรรย์านขายบ้าง เป็นจำนวนมาก ที่ไหนๆก็เจอ แม้แต่ในหมู่บ้านตามชนบท ในต่างจังหวัดก็มี ซึ่งสมัยก่อนไม่มี มีแต่อาแปะกับอาซิมขายอยู่ในตลาด ซึ่งผลกระทบกับการขายของคุณอุทัยบ้างและมีผลกระทบกับราคาตลาดในตลาดด้วย แต่คุณอุทัยคิดว่าเป็นผลดีมากกว่า เพราะทำให้คนมีอาชีพมีรายได้มากขึ้น เป็นการกระจายรายได้สู่ชนบท ส่วนใหญ่คนที่มาขายเป็นชาวไร่ชาวนาทั้งนั้นเพราะเขาถือว่าเป็นงานที่เขาไม่หนักแรงอะไร งานในไร่ในนาหนักกว่าอีก พวกเขาจะขายกันแค่ 7 วัน ก่อนออกสลากเท่านั้น พวกนี้เปรียบเสมือนมือปืนรับจ้าง คือ มีนายทุนจากต่างจังหวัดมาซื้อสลากเป็นจำนวนมากๆแล้วจ้างให้พวกนี้ไปขายให้ โดยกำหนดราคาขายให้ว่า ต้องขายใบละเท่าไร ห้ามขายต่ำกว่านี้ แต่ขายเกินเท่าไรก็ได้ จะเป็นรายได้ของพวกเขา รับกันไปเต็มๆ ถ้าสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลจัดสลากให้กับพวกเขาได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานสลากกินแบ่งเอง เพราะเขาสามารถขายในราคาควบคุมใบละ 40 บาท ได้ โดยไม่ต้องขายเกินราคาเหมือนปัจจุบัน

ผลจากการศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ดังกล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบถึง ลักษณะผลกระทบที่เกิดขึ้นหลาย ๆ กรณี ซึ่งส่งผลให้คนขายลอตเตอรี่มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมเคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพออยู่พอกิน แต่ปัจจุบันพวกเขามีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ต้องดิ้นรนต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนหรือได้รับการแก้ไขหรือการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ความเป็นอยู่ของคนขายลอตเตอรี่ดีขึ้นและสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง วิธีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ กรณีศึกษา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ ซึ่งมีสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงมาจากปัจจัยหลายประการ และนำไปสู่ผลกระทบที่ติดตามมาในสังคมชนบท ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิธีการดำรงชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ได้แก่ การหารายได้ การใช้ภาษา และการหาความบันเทิง การปรับตัว การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดที่มีการปรับเปลี่ยนตามผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยมีขั้นตอนในการศึกษา คือ

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

5.1.2 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการขายลอตเตอรี่ต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของคนขายลอตเตอรี่

5.2 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1.1 ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

5.1.2 ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงผลกระทบจากการขายลอตเตอรี่ต่อสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของคนขายลอตเตอรี่

5.1.3 เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆ ต่อไป

5.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือก พื้นที่ทั้งหมด 10 ตำบล ในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย และเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกศึกษาจากกลุ่ม ผู้ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 5 กลุ่ม ใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง ดังนี้

5.3.1 กลุ่มคนขายลอตเตอรี่ แบ่งเป็น

5.3.1.1 กลุ่มผู้ขายทั่วไป จำนวน 50 ราย

5.3.1.2 กลุ่มผู้ขายศึกษารายกรณี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) ผู้ขายกลุ่มครอบครัว จำนวน 10 ครอบครัว

2) ผู้ขายรายบุคคล จำนวน 10 ราย

5.3.1.3 กลุ่มนายทุน ได้แก่ ยี่ปี่ว ซาปี่ว เล้าแก่ จำนวน 10 ราย

5.3.1.4 กลุ่มผู้นำชุมชน แบบเป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล, ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 20 ราย

5.3.1.5 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ซื้อ ข้าราชการ นักวิชาการ ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เด็กนักเรียน จำนวน 20 ราย

5.3.2 ระยะเวลาในการวิจัย เริ่มวิจัยตั้งแต่ 1 มกราคม 2544

5.4 วิธีดำเนินการวิจัย

5.4.1 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเน้นการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาและคติชนวิทยา มีวิธีดำเนินการศึกษาโดยการศึกษาเอกสารเพื่อรวบรวมประวัติ ความเป็นมาของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ประวัติหมู่บ้าน และงานวิจัยเกี่ยวกับลอตเตอรี่ จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญจากสถาบันต่าง ๆ ส่วนการศึกษาภาคสนาม (Field Studies) ผู้วิจัยมุ่งการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ และใช้วิธีทางมานุษยวิทยาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ขึ้นอยู่กับประเด็นที่จะศึกษา

5.4.2 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล กลุ่มคนขายลอตเตอรี่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต (Observation) อย่างไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาพฤติกรรมกับกลวิธีของผู้ขาย ลอตเตอรี่, การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการเข้าไปร่วมขายลอตเตอรี่ และสัมภาษณ์ (Interview)

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูล จากการสัมภาษณ์และบันทึกผลการสังเกต แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์และข้อมูล ตามกรอบแนวคิดของการศึกษา และจุดมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

5.5 สรุปผลการวิจัย

5.5.1 วิธีชีวิตคนขายลอตเตอรี่

จากการศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดมุ่งหมาย และวิธีการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

5.5.1.1 การดำรงชีวิตของคนขายลอตเตอรี่

การดำรงชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ มีการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจที่มีระดับสูงขึ้น เมื่อวัฒนธรรมการขายลอตเตอรี่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาจุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ในพื้นที่อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ยังไม่มีหลักฐานที่ยืนยันได้ชัดเจน แต่พอจะทราบว่ามีการเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษาของคนขายลอตเตอรี่ อยู่ในช่วงประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3

ในปัจจุบันคนขายลอตเตอรี่มีอายุตั้งแต่ 13 - 55 ปี ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวของคนขายลอตเตอรี่ มีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย หลังจากที่ตัดสินใจขายลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่จะเริ่มจากการชักชวนจากเพื่อนสนิทหรือญาติ และเลือกขายในสถานที่ต่าง ๆ ส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการเดินทางไปขายในกรุงเทพมหานคร และขยายพื้นที่ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย

5.5.1.2 การประกอบอาชีพ

คนขายลอตเตอรี่ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรเป็นพื้นฐาน ในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านจะเริ่มปลูกข้าวนาปี โดยการไถและหว่าน หรือปักดำ ในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม และจะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายน - มกราคม ควบคู่ไปกับการขายลอตเตอรี่ โดยอาศัยระยะเวลาช่วงที่อยู่บ้าน และจ้างชาวบ้านช่วยกันทำนา และมอบหน้าที่ให้บุคคลอื่นๆในครอบครัวที่ไม่ได้ขายลอตเตอรี่ช่วยดูแล

จากการศึกษาพบว่า หลังจากที่เลือกประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่แล้ว จะยึดอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลัก และประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพเสริม โดยปลูกพืชที่ดูแลง่าย ไม่ต้องใช้เวลาในการดูแลรักษามาก และสามารถปล่อยให้เจริญเติบโตเองได้ สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้เพื่อบริโภคมากกว่าการทำเพื่อการค้า

ปัจจัยที่ส่งผลในการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ได้แก่ สิทธิในที่ดินทำกิน, ความต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากเพื่อชำระหนี้สิน, การขาดการศึกษา, การเห็นว่ารายได้ดี, เพื่อช่วยเหลือครอบครัว, และการมีผู้ชักชวน

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพของการขายลอตเตอรี่แต่ละบุคคล และแต่ละหมู่บ้านจะไม่เท่ากัน ซึ่งระยะแรกของการเริ่มมีอาชีพขายลอตเตอรี่เข้ามา อยู่ในช่วง ปี พ.ศ. 2527 -2530 ซึ่งในการลงทุนเพื่อนำลอตเตอรี่มาขาย จะมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ การใช้ทุนของตนเองในการลงทุน และขายลอตเตอรี่เพียงอย่างเดียว การใช้ทุนของนายทุน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะย่อยคือ การกู้ยืมเงินมาลงทุน และ การให้

นายทุนลงทุนให้แล้วมีหน้าที่รับจ้างขาย และลักษณะที่สาม คือ การใช้เงินตนเองลงทุน และเป็นนายทุนไปพร้อมๆกัน

5.5.1.3 การหารายได้

การหารายได้ของคนขายลอตเตอรี่ จะเริ่มช่วงที่ 1 ในวันที่ 8 - 9 หรือ 25 - 26 ของเดือน เป็นช่วงที่คนขายลอตเตอรี่เริ่มออกเดินทางจากบ้านไปยังจังหวัดและสถานที่ที่ตนเองขายประจำอยู่ในช่วงวันที่ 2 - 6 ของงวด อยู่ในวันที่ 10 - 14 หรือ 27 29 ของเดือน ผู้ขายจะขายลอตเตอรี่ ด้วยการเดิน และการใช้ยานพาหนะของตน เพราะมีสถานที่ขายที่ไม่แน่นอน นอกจากจะมีขาประจำ แล้วจึงออกเดินทางขายไปตามสถานที่ราชการ ถ้าเป็นวันเสาร์อาทิตย์ก็จะเดินทางไปตามร้านอาหาร สวนอาหาร และตามร้านค้าในเมืองทั่วไป

ส่วนช่วงที่ใกล้ถึงวันออกสลากกินแบ่งรัฐบาล ถ้าผู้ขายที่มีจำนวนลอตเตอรี่เหลือมากจะต้องเร่งขายลอตเตอรี่ให้หมดก่อนถึงวันสลากออก บางรายยอมขายขาดทุนเพื่อให้ลอตเตอรี่หมด โดยขายให้กับนายทุนร้านค้าในตัวจังหวัด ซึ่งจะรับซื้อในราคาใบละ 38 - 40 บาท ผู้ขายจำเป็นจะต้องขายเพราะเกรงว่าจะขาดทุนมาก ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มที่ขายต่างจังหวัดจะขายได้หมดก่อนถึงวันสลากออก

5.5.1.4 ความเชื่อ

ความเชื่อของคนขายลอตเตอรี่ มีผลต่อการให้กำลังใจผู้ขายในเส้นทางทางขายลอตเตอรี่ รวมถึงความเชื่อในเครื่องรางของขลังที่เชื่อว่าจะช่วยให้ตนเองสามารถขายลอตเตอรี่ได้ราคาดี แผลงลอตเตอรี่จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ขายจะต้องดูแลเอาใจใส่ เพราะนั่นคือเงิน ผู้ขายจะต้องเลือกไม้เนื้ออ่อนที่มีความเบา และทำขึ้นด้วยตนเอง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีฝีมือในการประกอบแผลงลอตเตอรี่อยู่บ้าง หรือคนรู้จักช่วยทำให้ หลังจากนั้นจึงนำไปเจิม ซึ่งเป็นความเชื่อในการสร้างกำลังใจให้กับผู้ขาย ให้ขายลอตเตอรี่ได้ดี ปราศจากภยันตรายต่างๆ บางรายจะใส่เครื่องราง ใบไม้ที่เป็นมงคล พระเครื่อง และรูปภาพหลวงปู่หรือพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ตลอดจนธนบัตร หรือเงินเหรียญโบราณ

5.5.1.5 ประเพณีและวัฒนธรรม

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ จะมีเวลาอยู่กับครอบครัวและบ้านของตนในระยะเวลาสั้นๆ ในช่วงเวลา 1 เดือน คนขายลอตเตอรี่จะมีเวลาอยู่กับครอบครัวและชุมชน 10- 14 วัน ดังนั้น การเข้าร่วมงานประเพณีและวัฒนธรรม ยังคงมีการสืบทอดอยู่เกือบทุกประเพณี เพียงแต่ลักษณะของพิธีกรรมบางอย่างจะมีความแตกต่างจากเดิม เช่นการลดขั้นตอนที่ยุ่งยากในการเตรียมงาน หรือมีการตัดแปลงวัฒนธรรมเดิม หรือเพิ่มเติมวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้าไป ตลอดจนความพิถีพิถันในการประกอบพิธีอาจจะลดน้อยลงแต่ยังคงไว้ซึ่งขั้นตอนที่สำคัญ ๆ อยู่

5.5.1.6 ค่านิยม

ค่านิยมที่เกิดขึ้นกับสภาพสังคมของคนขายลอตเตอรี่บางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เนื่องจากกระแสทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาท แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือแนวปฏิบัติเดิมอยู่ได้แก่ การปฏิบัติตามตามการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ คือ มีค่านิยมเดิมในการประกอบอาชีพทางการเกษตรอยู่ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อถือในโชคกลาง มีการนับถือในสิ่งที่ตนคิดว่ามีอำนาจ คนขายลอตเตอรี่โดยพื้นฐานจะมีค่านิยมในการพึ่งพาศักดิ์กัน ชอบเสี่ยงโชค โดยเฉพาะยามว่างจากการทำนา ชาวบ้านบางส่วนจะนิยมเล่นการพนัน เช่น ถั่ว โป ขนไก่ กัดปลา หวยใต้ดิน เล่นหวย ลอตเตอรี่ ซึ่งล้วนเป็นการหวังรวยทางลัด

5.5.1.7 การใช้ภาษา

ภาษาที่คนขายลอตเตอรี่ใช้เป็นที่เข้าใจกันนั้น ไม่ได้มีความแตกต่างจากภาษาพื้นเมืองที่ใช้อยู่เท่าใดนัก อาจจะมีใจความเข้าใจกับคำบางคำเช่น การเรียกแทนกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ของตนเองว่า “เซลด์แมนรัฐบาล” หรือใช้ภาษาในการเรียกนายทุนว่า ยี่ปั่ว ซาปั่ว ภาษาที่ใช้ในการขายอาจจะมี เลขเด่น เลขดับ เลขล๊อค รวมทั้งภาษาที่ใช้ในการชักชวนให้ผู้ซื้อมาซื้อลอตเตอรี่ เช่น เอรางวัลที่หนึ่งมาให้แล้ว เอាប់ มาแล้วเคือรางวัลที่หนึ่ง เป็นต้น

ในกลุ่มของคนขายลอตเตอรี่ที่ต้องเดินทางไปขายในภาคกลาง ภาคเหนือหรือภาคใต้ ส่วนมากจะใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร คือ พูดไทยแต่สำเนียงอีสาน มีการพูดสลับกันบ้าง แต่ภาษาเลยยังสามารถเป็นเครื่องมือในการทำมาหากินได้เพราะผู้ส่วนบารายจะให้คนขายพูดภาษาเลยให้ฟังเป็นการยืนยันว่าเป็นชาวอำเภอวังสะพุงจริง ๆ

5.5.1.8 การแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายของคนขายลอตเตอรี่ จะคล้ายกับการแต่งกายของชาวชนบททั่วไป เสื้อผ้าที่สวมใส่ส่วนใหญ่ เป็นเสื้อผ้าชุดเก่าที่คนขายลอตเตอรี่สวมใส่ทำงานด้านการเกษตร คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ จะสวมเสื้อเชิ้ตแขนยาว กางเกงขายาว เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ บางรายอาจจะสวมเสื้อยืด กางเกงขาสั้น ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศ และไม่มีชุดแบบฟอร์มที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสถานภาพของแต่ละบุคคล แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์และขาดไม่ได้ของคนขายลอตเตอรี่ คือแผงลอตเตอรี่และกระเป๋าใส่เงิน

5.5.1.9 การหาความบันเทิง

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ ไม่นิยมหาความบันเทิงในช่วงที่เดินทางไปขายลอตเตอรี่ หลังจากที่พวกเขาเลิกจากการขายลอตเตอรี่ในแต่ละวัน พวกเขาอาจจะเดินดูสินค้าในตลาดประจำท้องถิ่นๆ แล้วซื้อหาอาหารกลับไปทำที่บ้านพัก มากกว่าที่ออกเที่ยวในยามกลางคืน

5.5.1.10 การปรับตัว

การปรับตัวของคนขายลอตเตอรี่ ในช่วงแรกอาจจะต้องอาศัยการปรับตัวมากพอสมควร เนื่องจากต้องอาศัยความอดทนสูง จะต้องเดินทางในระยะทางที่ไกล ใช้เวลาตลอดทั้งวัน ผู้ขายส่วนใหญ่

ที่เริ่มออกไปขายจะรู้สึกเงินายที่จะต้องเดินเร่ร่อนไปขายในสถานที่ต่าง ๆ และจะต้องทนกับสภาพ การต่อรอง หรือการตอบคำถามจากผู้ซื้อจำนวนมากแต่หลังจากที่ขายไปได้ระยะหนึ่งผู้ขายก็จะเริ่มชิน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้

5.5.1.11 การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด

การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดของคนขายลอตเตอรี่ นอกจากจะเป็นการเสี่ยงภัยจากอันตรายทั่วไป แล้ว สภาพสังคมที่ถูกบีบบังคับให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอาจเกิดขึ้นได้ ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น การถูกโกงจากมิจฉาชีพ การถูกหลอกลวงในวิธีการต่าง ๆ ผู้หญิงจะมีโอกาสได้ ขายลอตเตอรี่ดีกว่าผู้ชาย หรือการต่อสู้เกี่ยวกับการถูกโกงด้วยวิธีต่าง ๆ กัน เป็นต้น

5.5.2 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของคนขายลอตเตอรี่

สิ่งที่ส่งผลตามมาหลังจากเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ ส่งผลไปถึงกลุ่มชุมชน และสังคมของคนขายลอตเตอรี่เอง สภาพสังคมรอบข้างเปลี่ยนไป ทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ แต่สามารถวิเคราะห์ และตั้งเคราะห์ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้คือ

5.5.2.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

1) การอพยพจากคนจนสู่ชีวิตที่สะดวกสบาย

การขายลอตเตอรี่ทำให้คนขายลอตเตอรี่ มีโอกาสเปิดโลกทัศน์สู่ยุคโลกาภิวัตน์เร็วขึ้น หลาย ครอบครัวมีโอกาสซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัว ไปจนถึงสินค้าฟุ่มเฟือย มีการรับเอา วัฒนธรรมต่างถิ่นเร็วขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงในแง่บวก เพราะช่วยให้เกิดความสะดวกในการ อุปโภคบริโภค

2) การยกระดับฐานะตนเอง

นอกจากสภาพบ้านเรือนและเครื่องใช้ที่สะดวกสบายแล้ว การถูกมองจากสังคมว่า ร่ำรวย มีฐานะและมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การถูกยกฐานะจากสังคมใกล้เคียงว่าเป็นผู้มีอันจะกิน ซึ่งเป็นการมองภาพรวมจากเมืองบนสู่เมืองล่าง ซึ่งแท้จริงนั้นรายได้ของผู้ขายแต่ละกลุ่ม แต่ละชุมชนก็ แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความขยันและความอดทนของแต่ละบุคคลแต่ละครอบครัว

3) การขยายตัวทางการค้าและการบริโภค

เมื่ออาชีพขายลอตเตอรี่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ แล้ว การขยายตัวทางการค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็น ได้ชัด โดยปกติบริเวณสถานีอำเภอวังสะพุงจะมี ตลาดนัดสินค้า ทุก 1 คำ หลังจากทีคนขายลอตเตอรี่มี จำนวนมากขึ้นอัตราความต้องการสินค้ามากขึ้นจึงมีตลาดทุกวันทั้งที่ 1 และ 16 เพิ่มขึ้น และรู้จักในนาม “ตลาดนัดลอตเตอรี่” ในเขตเทศบาลตำบลวังสะพุง

4) โอกาสของยี่ปัว ชาปัว และนายทุน

การประกอบอาชีพของคนขายลอตเตอรี่ เปิดโอกาสให้นายทุนต่าง ๆ ได้เข้ามาจับบทบาทในชีวิต เพราะยี่ปัว ชาปัว และนายทุนเป็นแหล่งเงินทุนและแหล่งกู้เงินที่สำคัญของคนขายลอตเตอรี่ เพราะคนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ไม่ได้มีเงินทุนเป็นของตนเอง ดังนั้นแหล่งเงินทุนทั้งหลายจะมาจากยี่ปัว ชาปัว และนายทุน ซึ่งการกู้ก็จะมีความแตกต่างกัน โดยอาจจะกู้เป็นเงิน หรือกู้เป็นลอตเตอรี่ก็แล้วแต่นายทุน ผู้กู้และการต่อรอง

5) โอกาสทางการศึกษา

การเดินทางไปในสถานที่ต่าง ๆ ทำให้คนขายลอตเตอรี่ มีโอกาสสัมผัสกับผู้คนอาชีพต่าง ๆ การได้เรียนรู้สังคมคนในเมือง ทำให้คนขายลอตเตอรี่เกิดแรงบันดาลใจ อยากให้ลูกได้เรียน ได้มีโอกาสทางการศึกษาสูงกว่าตนเอง และการขายลอตเตอรี่สามารถสร้างรายได้ให้พวกเขามีเงินเก็บมากพอที่จะส่งลูกเรียนให้สูง ขณะเดียวกันก็สามารถนำความรู้ที่มีกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเองได้ ดังนั้นอัตราของการส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาสูง ๆ จึงมีสูงขึ้นเรื่อย ๆ

6) ความมุ่งหมายในการทำการเกษตร

จากการศึกษาพบว่า คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ยึดอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นหลัก แต่ยังคงทำการเกษตร และเพาะปลูกพืชที่มีในท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บไว้กินหรือขายเพียงเล็กน้อย คนขายลอตเตอรี่บางรายที่มีพื้นที่จำนวนมาก แต่ไม่มีเวลามากพอที่จะทำการเกษตรด้วยตนเอง ก็จะให้พื้นที่เกษตรสำหรับเช่า และเก็บค่าเช่าเป็นเงินหรือผลผลิตนั้นแทน

5.5.2.2 ผลกระทบทางการเมือง

1) โอกาสทางการเมือง

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่ ยอมรับว่าอาชีพที่ตนเองกำลังทำอยู่ส่งผลกระทบต่อการเมือง โดยเฉพาะการเลือกตั้ง พวกเขาอาจจะเลือกนักการเมืองที่ไม่ดีเข้ามาปกครองท้องถิ่น เพราะไม่มีเวลาได้ศึกษาหรือฟังคำอภิปราย และลอตเตอรี่เป็นอาชีพอิสระ หากช่วงระยะเวลาที่มีการเลือกตั้งนั้น เป็นช่วงที่คนขายลอตเตอรี่กำลังขายลอตเตอรี่ได้ดี พวกเขาก็ไม่อยากกลับบ้าน เพราะทำให้เสียรายได้ ดังนั้นการไม่ไปใช้สิทธิจึงมีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นสูง

2) ความเข้าใจในการใช้สิทธิทางการเมือง

คนขายลอตเตอรี่บางรายยอมรับว่าได้รับเงินจากนักการเมืองในช่วงการเลือกตั้ง แต่การได้รับความรู้และคำแนะนำจากสถานที่ต่าง ๆ ทำให้เขามีความเข้าใจในสิทธิทางการเมืองมากขึ้น ดังนั้นคนขายบางรายจึงไม่ยอมขายเสียง หรืออาจจะรับเงินแต่ไม่เลือกนักการเมืองรายนั้น และยังเป็นหูเป็นตาให้กับทางราชการด้วย

5.5.2.3 ผลกระทบทางสังคม

1) วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

โดยปกติการประกอบอาชีพเกษตรกรรมถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา เป็นวิถีชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นระยะเวลานาน และถือเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และอุปนิสัยพื้นฐานของคนไทย ไม่นัดเรื่องค้าขาย การค้าขายมักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของคนจีน คนร่ำรวย คนมีฐานะดี เพราะต้องใช้เงินในการลงทุน แต่อาชีพขายลอตเตอรี่ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวอำเภอวังสะพุง ให้มีโอกาสดำเนินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ได้เปิดโลกทัศน์ พบเห็นสิ่งใหม่ ๆ ได้สัมผัสสาค่านิยม เทคโนโลยี ศิลปะ ฯลฯ แล้วนำกลับมาถ่ายทอดหรือเผยแพร่ให้กับสังคมดั้งเดิมของตนเอง

2) การมองข้ามความสำคัญของการศึกษา

ผลจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ อาจจะทำให้ชีวิตของคนขายดีขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามกลับทำให้ความคิดของเด็กเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะเห็นความสำคัญของการขายลอตเตอรี่มากกว่า เพราะเห็นว่า การขายลอตเตอรี่ ช่วยสร้างรายได้ได้ดี แม้จะไม่มีการศึกษาในระดับสูง ดังนั้นผู้ขายบางส่วนละเลยการเอาใจใส่ต่อการศึกษานูทรหลานตนเอง ด้วยการนำบุตรหลานไปขายลอตเตอรี่ด้วย ทำให้เด็กขาดความรู้ความสนใจใฝ่ที่จะเรียนและเห็นความสำคัญของการเที่ยวและการเดินทางมากกว่า ทำให้เด็กขาดการศึกษากลายเป็นปัญหาในอนาคตได้

3) สภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป

ผลจากการขายลอตเตอรี่ทำให้สถานภาพครอบครัวเปลี่ยนไป โดยเฉพาะการวางตัวของวัยรุ่น บุคคลในวัยนี้มักจะมีปัญหาทางด้านจิตใจและการแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ การแต่งกายหรือกิริยาท่าทางที่โลดโผน หรือการแสดงความเป็นตัวของตัวเองและประกาศความเป็นอิสระของผู้ใหญ่ ซึ่งในบางครั้งพฤติกรรมยกตัวอย่าง นี้อาจขัดแย้งกับบรรทัดฐานในสังคมอย่างเด่นชัด ซึ่งบุคคลที่จะสามารถยับยั้งความก้าวร้าวหรือ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบน คือการได้รับความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ซึ่งลักษณะดังกล่าวขัดแย้งกับการดำเนินชีวิตของคนขายลอตเตอรี่อย่างสิ้นเชิง หากคนขายลอตเตอรี่ออกเดินทางไปขายลอตเตอรี่และปล่อยให้ลูกอยู่กับพี่เลี้ยงหรือญาติตั้งแต่วัยเด็ก ความสัมพันธ์ของเด็กกับพ่อแม่จะน้อยลง ความรักและความเอาใจใส่น้อยลง ส่งผลให้เด็กเอาแต่ใจตัวเอง และสร้างปัญหาให้กับครอบครัวและสังคมต่อไปได้

4) ปัญหาสังคม

จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบโดยตรงกับคนขายลอตเตอรี่ ทำให้สภาพสังคมของคนขายลอตเตอรี่เปลี่ยนจากสังคมชนบทที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กลับกลายเป็นการแข่งขันและแย่งกันชิงดีชิงเด่น เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ โดยทั่วไปแล้วปัญหาสังคมย่อมเกิดขึ้นในทุกหนแห่ง ขึ้นอยู่กับสภาพสังคมของที่แห่งนั้น ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป ได้แก่ ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาการ

หย่าร้าง, ปัญหาการติดยาเสพติด, ปัญหาการถูกโกง , ปัญหาการถือเลขจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, และ ปัญหาสลากกินราคา

5.5.2.4 ผลกระทบทางวัฒนธรรม

1) ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณีโบราณ

ชาวอำเภอวังสะพุงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แม้ว่าจะยึดมั่นปฏิบัติตามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทยและของท้องถิ่นมาโดยตลอด แต่ลักษณะการอพยพไปประกอบอาชีพชั่วคราวต่างถิ่นนี้ ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในครอบครัว และการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ ความเชื่อและค่านิยมที่เปลี่ยนไป ในด้านวัตถุประสงค์ของการทำการเกษตรเน้นเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากกว่านำไปจำหน่าย ดังนั้น การทำมาหากินของชาวอำเภอวังสะพุงมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะตรงกันข้ามกับวิถีชีวิตดั้งเดิม คือ เปลี่ยนแปลงจากการอพยพไปทำงานต่างถิ่นนอกฤดูการเกษตร เป็นการทำอาชีพขายลอตเตอรี่ตลอดทั้งปี และทำการเกษตรในช่วงระยะเวลาว่างจากการขายเท่านั้น

นอกจากนี้การขายลอตเตอรี่ มีผลกับการละเลยต่อหน่วยนับเวลาท้องถิ่น เพราะการขายลอตเตอรี่ทำให้การนับวันแบบสากลมีความสำคัญเพิ่มเข้ามา ในช่วงที่คนส่วนหนึ่งของชุมชนต้องไปขายลอตเตอรี่นี้ ทำให้กิจกรรมภายในชุมชนที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของ คนจำนวนมาก จำเป็นต้องกำหนดให้ตรงกับช่วงเวลาที่คนไปขายลอตเตอรี่กลับบ้าน ในเดือนหนึ่งจะมีเวลาเหมาะสมในการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อยเพียงเดือนละประมาณ 10 วันจะเห็นว่าการนับเวลาแบบสากลมีอิทธิพลกับคนในหมู่บ้านจังหวัดเลยมากขึ้น

2) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ในอดีต การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญมาก สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์เป็นระบบครอบครัวและเครือญาติ ปัจจุบันความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไป ค่านิยมใหม่ ๆ ของสังคมเมืองเข้ามามีบทบาท เด็ก ๆ มีความสนิทสนมกับพ่อและแม่น้อยลง มีความก้าวร้าวไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ เจตคติต่อระบบเครือญาติและความสัมพันธ์แบบโบราณเปลี่ยนแปลงไป

3) ความพอใจในการประกอบอาชีพ

คนขายลอตเตอรี่ส่วนใหญ่มีความพอใจกับอาชีพขายลอตเตอรี่ เพราะเป็นอาชีพที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอย่างดี สามารถนำรายได้จากการขายส่งเสียบุตรเรียนให้ได้รับการศึกษาในระดับสูง ชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้ขายดีขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความต้องการที่เหมือนกัน คือ ต้องการให้รัฐบาลช่วยส่งเสริมอาชีพขายลอตเตอรี่ด้วยการเพิ่มโควต้า ความพอใจในการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ของคนขายลอตเตอรี่บางรายมีความพอใจมากถึงกับอพยพย้ายถิ่นฐาน ไปอยู่จังหวัดอื่น ๆ เพื่อขายลอตเตอรี่

แม้ว่าการขายลอตเตอรี่จะได้รับมีผลกระทบหลาย ๆ อย่างต่อวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ แต่พวกเขาก็มีความพอใจในการประกอบอาชีพ เพราะสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวของพวกเขา แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ แต่ประสบการณ์จะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พวกเขาสามารถต่อสู้และคืนรนให้อยู่รอดจนถึงที่สุด

ผลจากการศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ดังกล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบถึง ลักษณะผลกระทบที่เกิดขึ้นหลาย ๆ กรณี ซึ่งส่งผลให้คนขายลอตเตอรี่มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมเคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพออยู่พอกิน แต่ปัจจุบันพวกเขามีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ต้องคืนรนต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนหรือได้รับการแก้ไขหรือการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ความเป็นอยู่ของคนขายลอตเตอรี่ดีขึ้นและสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

5.6 อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ กรณีศึกษาอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาด้านมานุษยวิทยา เพื่อให้ทราบถึงวิถีชีวิตที่เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีเหตุปัจจัยมาจากสภาพแวดล้อมหลายประการ โดยเฉพาะปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2541 ประชาชนได้รับความเดือดร้อนโดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่ขาดทุนทางผลผลิตทางการเกษตรและกลุ่มผู้ตกงาน ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน เป็นผลให้กระแสวัฒนธรรมใหม่จึงเกิดขึ้น สอดคล้องกับนิสัยชอบเที่ยงท่ายหรือวัดดวงของคนไทย เมื่ออาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพใหม่ที่รายได้ดี เดือนหนึ่งมีรายได้สุทธิถึง 2 ครั้ง อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายก็มีระยะเวลาความสัมพันธ์สั้นๆ แต่สิ่งที่เป็นผลตามมาก็คือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นซ้ำๆ จนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียตามมา เพราะนอกจากจะทำให้สภาพเศรษฐกิจของคนขายลอตเตอรี่ดี เป็นผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นแล้ว การละเลยต่อระบบโครงสร้างหน่วยย่อยโดยเฉพาะระบบครอบครัวและเครือญาติ เป็นผลให้ความสัมพันธ์ของระบบดังกล่าวมีความความห่างเหินเกินไป ซึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งโดยเฉพาะบุตรหลานของคนขายลอตเตอรี่ ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับพ่อแม่น้อยลง ทำให้หาทางออกในทางที่ผิด และการให้ความสำคัญของวัตถุนิยมมากกว่าจิตใจ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา

เมื่อวิถีชีวิตประกอบด้วยระบบโครงสร้างทางสังคมและระบบความคิด การขายลอตเตอรี่จึงเป็นการมองสังคมที่เป็นระบบ (System) การเริ่มต้นด้วยระบบย่อยขยายออกไป จากบุคคลสู่ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และขยายออกไปเรื่อย ๆ ทำให้ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการรักษาคุณภาพ มุ่งสนองความต้องการของสังคม จนเกิดเป็นความสัมพันธ์ขึ้นและถ้าหากระบบใดระบบหนึ่งเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลต่อระบบอื่นๆ ซึ่งระบบธุรกิจของกลุ่มคนขายลอตเตอรี่ จะมี

ความแตกต่างจากอาชีพค้าขายแบบอื่น ๆ เป็นการชี้ให้เห็นว่า การที่ชาวบ้านหรือคนในชุมชนสร้างผลผลิตเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดหรือผลิตเพียงเพราะหน่วยงานจากภาครัฐแนะนำส่งเสริมให้ผลิตนั้น ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาพื้นฐานของชาวบ้านอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดธุรกิจชุมชนที่ว่าคนทุกคนมีความรู้สึกรักอยากได้ อยากมี ทุกคนมีความต้องการไม่เพียงเฉพาะความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) แต่ยังคงต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตอีกด้วย ความคิดเหล่านี้ มิได้จำเพาะอยู่เพียงกลุ่มคนรายเท่านั้น หากแต่ชาวบ้านธรรมดาหรือคนยากจนทุกคนต่างก็คาดหวังให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งธุรกิจชุมชนจะอยู่ได้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัย 2 ประการคือ จิตสำนึกและผลประโยชน์ เมื่อชุมชนมีจิตสำนึกและความผูกพันตลอดจนความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ชุมชนจึงต้องสร้างคนให้มีความแข็งแรง มีศักยภาพในตนเอง เพื่อให้สามารถพัฒนาและขยายผลของการพัฒนานั้นต่อไปได้ จึงทำให้การประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ จึงเป็นการทำมาหากินที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของสถาบันต่างๆ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน และภาครัฐ ทั้งนี้ ชุมชนจะต้องร่วมมือในแง่ของกำลัง แรงงาน ภาครัฐให้รวมร่วมมือด้านการบริหาร การจัดการ และทั้งสองต้องปรับตัวเข้าหากัน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองสังคมและวัฒนธรรม แล้วจึงขยายผลออกไปยังสังคมอื่นจนสามารถพัฒนาเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าไว้ด้วยกัน นั่นคือ การสร้างเศรษฐกิจเพื่อคุณภาพชีวิตและดำรงไว้ซึ่งจิตสำนึกทางชุมชน .

จะเห็นการดำเนินชีวิตของคนขายลอตเตอรี่เป็นความสัมพันธ์ที่มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ในระดับประเทศ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในกลุ่มย่อย โดยเฉพาะวิถีชีวิต ครอบครัวและชุมชน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของเกษตรกรจากการผลิตเพื่อยังชีพในครอบครัวไปสู่การผลิตเพื่อเงินและการค้าขาย เป็นผลทำให้เกิดการถือครองวัตถุเกิดภาวะที่เรียกว่า วัตถุนิยม มุ่งให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ การนำเอาสิ่งใหม่ๆเข้ามาแทนที่ในชีวิตประจำวัน ทำให้ต้องมีการปรับสภาพหรือปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตที่ตอบสนองความต้องการของตนได้ ซึ่งเมื่อบริบทแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบความคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิต เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน

5.7 ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันการอาชีพอิสระอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีจำนวนมาก และขยายผลออกไปเรื่อยๆ เพื่อต้องการให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตและสร้างระบบธุรกิจแบบพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นควรมีการศึกษาวิถีชีวิตของคนขายลอตเตอรี่ในเขตพื้นที่อื่นๆ เพราะปัจจุบันการขยายตัวของกลุ่มผู้ขายเพิ่มขึ้นมากเรื่อยๆ หรือมีศึกษาวิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ ของชาวอำเภอวังสะพุง ในมุมมองอื่น ๆ ที่น่าสนใจต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษณพงษ์ จุฑะกนก. **ความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ชนบทไทย : กรณีศึกษา.**
 เลย : สถาบันราชภัฏเลย, 2541.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. **การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาชนบท.**
 กรุงเทพฯ : สภาคทอลิกแห่งประเทศไทย, 2530.
- การท่องเที่ยวจังหวัดเลย, สำนักงาน. **ข้อมูลพื้นฐานการท่องเที่ยวจังหวัดเลย ฉบับปี พ.ศ. 2544.**
 เลย : สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเลย, 2544. (อัดสำเนา)
- เกษตรอำเภอวังสะพุง, สำนักงาน. **“ข้อมูลสถิติการถือครองที่ดินและการทำการเกษตร ปี พ.ศ. 2544”.**
รายงานสถิติการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2544. เลย : สำนักงานเกษตร อำเภอ
 วังสะพุง, 2544. (อัดสำเนา)
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **กระบวนการทัศน์วัฒนธรรมไทย “ต้นตอ” เศรษฐกิจถดถอย.** กรุงเทพฯ :
 ชัคเซสมิเดีย, 2541.
- จังหวัดเลย, สำนักงาน. **แบบสรุปข้อมูลพื้นฐานจังหวัดเลย ฉบับปี พ.ศ. 2544.** เลย : สำนักงาน
 จังหวัดเลย, 2544. (อัดสำเนา)
- จูไรรัตน์ จันทธีราช. **“สังคมและวัฒนธรรม”.** เอกสารประกอบการบรรยายวิชา ม.326 วัฒนธรรม
 และสังคมไทย. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
 2531.
- เจดน์ เจริญโท. **เศรษฐศาสตร์ทั่วไป: เศรษฐกิจสองระบบ.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- ใจมานัส พลอยดี. **“วิวาทะว่าด้วยแนวคิดธุรกิจชุมชน”.** ใน **หนึ่งครั้งเวียน สองวิถีการผลิต ทางออก**
วิกฤติเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- . **สถานภาพไทยศึกษา : การสำรวจเชิงวิพากษ์.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
 การวิจัย (สกว.), 2543.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. **ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์
 พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2541.
- ชรินทร์ วัชรินทร์วงศ์. **“วิวัฒนาการสลากกินแบ่งรัฐบาล”.** ใน **ประวัติศาสตร์สำนักงานสลากกินแบ่ง**
รัฐบาล. กรุงเทพฯ : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2534.

- เชษฐ รัศตะกนิษฐ. “แนวโน้มเศรษฐกิจครึ่งหลังปี 43”. เศรษฐกิจวิเคราะห์ ปี 18 ฉบับ 6 (มิถุนายน 2543)
- . “ภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2543 และแนวโน้มปี 2544”. เศรษฐกิจวิเคราะห์ ปี 18 ฉบับ 9 (กันยายน 2543.)
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. หนึ่งครัวเรือน สองวิถีการผลิต ทางออกวิกฤติเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- คารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และคณะ. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ในชุมชนหมู่บ้านเยอ บ้านไทคำ และบ้านไทยลาว : การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2530. (อัคราเนนา)
- ทัศนีย์ บัวระภา. เทคนิคการเตรียมตัวปฏิบัติงานภาคสนาม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2534.
- เทศบาลตำบลวังสะพุง, สำนักงาน. ข้อมูลพื้นฐานตำบลวังสะพุง ปี พ.ศ. 2544”. เลข : สำนักงานเทศบาลตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง , 2544. (อัคราเนนา)
- รัชช ปุณ โนนทก. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอิร์ชเคย์, 2513.
- ธีรยุทธ บุญมี. “ถือคอกของสลาก ความโสมมของรัฐที่เป็นรูปธรรม”. สยามรัฐ (8 ตุลาคม 2530)
- ธีระพร วีระถาวร. “ความน่าจะเป็นกับสลากกินแบ่งรัฐบาล ในปี 2530”. เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- นฤมล นิชจินต์. เจ้ามือห่วยใต้ดิน : ศึกษาเฉพาะกรณีอิทธิพลทางการเมือง. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534. (อัคราเนนา)
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- บุรีรัตน์ สามัตถิยะ. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- บุญมี พรหมปัญญานันท์.
- ปศุสัตว์, สำนักงาน. “ข้อมูลสถิติจำนวนสัตว์เลี้ยง ปี พ.ศ. 2544”. รายงานโครงการสำรวจสำมะโนสัตว์ พ.ศ. 2544. เลข : สำนักงานปศุสัตว์ อำเภอวังสะพุง , 2544. (อัคราเนนา)
- ประเวศ วะสี. “เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งจากฐานล่าง”. วารสารพัฒนาชุมชน. 17 (15-30 กันยายน 2540).
- . “วัฒนธรรมกับการพัฒนา”. อาณานิคมปัญญายุควัฒนธรรมทาส. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2541.

- ประสก เอี่ยมบาง. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชาวชนบทอีสานที่นำสู่ความเป็นประชาคมและความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มผู้ค้าขายในชนบทรถตลาดเช้า อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. เลย : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย, 2543. (อัคราณา)
- ประสพ กุดโพนงาม. บทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการพัฒนา เศรษฐกิจชนบท : ศึกษากรณีบ้านเอราวัณ ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. มหาสารคาม : ปริญญาณิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2536. (อัคราณา)
- ปรีดี โชติช่วง. “กลยุทธ์ในการพัฒนาชนบทในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8”. วารสารพัฒนาชุมชน. 8 (กรกฎาคม 2539).
- ผัน จันทรปาน. ทำงานกับคน. กรุงเทพฯ : สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2540.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. วิฤกตเศรษฐกิจและวัฒนธรรมนิยม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเด็ก, 2542.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. “ทัศนคติและธรรมชาติของวัฒนธรรม”. เอกสารประกอบวิชา ม.201 มานุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- พิรุณ ฉัตรวิชกุล และคณะ. หวย ช่อง บ่อน ยาบ้า เศรษฐกิจนอกกฎหมายกับนโยบายสาธารณสุขในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ตรีวิณ, 2543.
- พิสิษฐ์ กิณเรณู. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชาวชนบทอีสาน : กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านผู้ไร่ขายลอตเตอรี่ บ้านโพนงาม หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. เลย : สำนักงาน พัฒนาชุมชนจังหวัดเลย, 2543. (อัคราณา)
- พิทยา ว่องกุล. “เศรษฐศาสตร์การเมืองสัญจร.” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน. 4 (1 เมษายน 2540).
- ไพศาล ไกรสิทธิ์. วัฒนธรรมการทำงานของคนไทย. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดเทคนิค 19, 2535.
- ยุทธิ์ ศักดิ์เดชยนต์. “มโนทัศน์ทางสังคมวิทยา”. เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. การก่อตัวของกระแสวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย : พ.ศ.2520-2537. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2538. (อัคราณา)

รชนีกร เศรษฐ์โร. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2536.

เลอลักษณ์ บุญเอก. “เศรษฐศาสตร์การเมืองสมัยอยุธยา.” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน. 4 (1 เมษายน 2540).

วิรัตน์ พงษ์ทอง. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อการค้าอยู่และการเสื่อมสลายของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย : กรณีศึกษาหมู่บ้านไทยวน ตำบลคอนแร่ จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538. (อัดสำเนา)

วิมล กิจวานิชขจร. “เปิดตำนานหอยรัฐบาล เทคนิคพิสูจน์ลอตเตอรี่ปลอม”. มติชน. (24 มีนาคม 2542).

----- . “นักขายโชคจากวังสระปทุม”. กรุงเทพธุรกิจ. (21 มีนาคม 2544).

----- . “หอยคู่ร้อน ๆ เรื่องที่มากกว่าเทคโนโลยี”. มติชน. (7 กันยายน 2542).

วิทยากร เชียงกุล. เศรษฐศาสตร์มิติใหม่. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2542.

ศิริรัตน์ แอดสกุล. ครอบครัว : สาระน่ารู้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ศึกษาธิการจังหวัดเลย, สำนักงาน. “ประวัติความเป็นมาของจังหวัดเลย”. จังหวัดเลย.

เลย : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเลย, 2543. (อัดสำเนา)

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน. รายงานการสำรวจปัญหาเด็กเรียนที่ไม่ได้รับการศึกษา.

เลย : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, 2544. (อัดสำเนา)

สุติมาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ. นางงามคู่กระฉอก การศึกษากระบวนการกลายเป็นหมอนวดไทย.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทเคสดีไทย, 2541.

สถิติจังหวัดเลย,สำนักงาน. “ข้อมูลตำบล ฉบับ 2542”. รายงานโครงการสำมะโนหมู่บ้าน พ.ศ. 2542.

เลย : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2542. (อัดสำเนา)

----- . “ข้อมูลตำบล ฉบับ 2543”. รายงานโครงการสำมะโนหมู่บ้าน พ.ศ. 2543.   เลย : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2543. (อัดสำเนา)

----- . “ข้อมูลตำบล ฉบับ 2544”. รายงานโครงการสำมะโนหมู่บ้าน พ.ศ. 2544.   เลย : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544. (อัดสำเนา)

สนิทศักดิ์ สนิทภักดิ์. “การดำเนินงานสลากกินแบ่งรัฐบาล 2476.” ใน. รายงานผลการดำเนินงานสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. กรุงเทพฯ : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2535.

- สลากกินแบ่งรัฐบาล, สำนักงาน. "ยอดพิมพ์ สลากกินแบ่งรัฐบาล". **สรุปผลการปฏิบัติงาน สำนักงาน สลากกินแบ่งรัฐบาล ปี 2535.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2535.
- . **ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกิจการของสำนักงานสลากกิน แบ่งรัฐบาล.**
 กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- . **ครบรอบ 60 ปี สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542.
- . **"ความหมายของรูปแบบสลากกินแบ่งรัฐบาล". ครบรอบ 60 ปี**
 สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2542.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. **คอร์ปชั่นกับประชาธิปไตย.** กรุงเทพฯ : สามัคคีสาร จำกัด, 2537.
- สันติสุข เทศประสิทธิ์. **บทบาทขององค์กรประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท : ศึกษากรณี**
กลุ่มออมทรัพย์บ้านคำชา. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534. (อัดสำเนา)
- สันศักดิ์ เสริมศรี. **ประชากรศาสตร์ทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพฯ : บริษัทสามเจริญพาณิชย์
 จำกัด, 2541.
- สาธารณสุขอำเภอวังสะพุง, สำนักงาน. **สถิติบุคลากรด้านสาธารณสุข ปี 2544.** เลข : สำนักงาน
 สาธารณสุขอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย, 2544.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2533.
- สมพงษ์ จิตระดับ. **วัฒนธรรมเด็กเร่ร่อนในท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2540.
- สุเทพ สุนทรภักซ์. **ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย : พื้นฐานความคิดทฤษฎีของสังคมนิยมวัฒนธรรม.**
 เชียงใหม่ : โกบอลวิชั่น, 2540.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี.** กรุงเทพฯ :
 ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- สุภางค์ จันทวานิช. **การวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ : โครงการตำรา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2530.
- สุรัชย์ หวันแก้ว. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี.** กรุงเทพฯ :
 ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- สุวัฒน์ อัสวไชยชาญ. **วรรณกรรมลาว ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมไทย.** กรุงเทพฯ : ภาควิชา
 วรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สุวิทย์ ธีรศาสตร์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ในหมู่บ้านอีสาน กรณีบ้านโนนตะแบก. ขอนแก่น : งานวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2529. (อัตถ์สำเนา)

อคิน ระพีพัฒน์. ชุมชนแออัด องค์ความรู้กับความเป็นจริง. กรุงเทพฯ : บริษัทเคทีซีไทย, 2542.

อดิสร สุนทรารักษ์. วิถีชีวิตชุมชน. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2543.

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม(กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อำนาจ พุกศรีสุข. “เศรษฐศาสตร์การเมืองตัญจร.” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน. 4 (1 เมษายน 2540).

Blau, Peter M. **Exchange and Power in Social life.** New York : John Wiley and Sons, Inc. 1964.

Limmanonda, B., K. Wongboonsin, S. Vibulsresth, and V.P. Ruffolo. **Summary Report on TheGeneral Family Survey.** Bangkok : Institute of Population Studies. 1995.

Homans, George C. “social Behavior as Exchange” **The American Journal of Sociology** 63. (May 1958) : 597-606.

White, Leslie A. **The Evolution of Culture.** New York : McGraw-Hill. 1959.

William I. Thomas. **The Child in America : Behavior Problems and Programs.** New York : Knopf. 1928.

ข้อมูลทาง Internet

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล [Http://www.glo.or.th](http://www.glo.or.th)

วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ [Http://www.econ.tu.ac.th/journal/index.htm](http://www.econ.tu.ac.th/journal/index.htm)

บริษัท มติชน จำกัด [Http://www.matichon.co.th](http://www.matichon.co.th)

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ [Http://www.bankokbiznews.com](http://www.bankokbiznews.com)

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ [Http://www.dalinews.co.th](http://www.dalinews.co.th)

หนังสือพิมพ์ข่าวสด [Http://www.khaosodusa.com](http://www.khaosodusa.com)

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ [Http://www.thairath.co.th](http://www.thairath.co.th)

หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ [Http://www.sentang.com](http://www.sentang.com)

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาในประเทศไทย [Http://www.info.tdri.or.th](http://www.info.tdri.or.th)

ข้อมูลจังหวัดเลย [Http://www.loeicity.com](http://www.loeicity.com)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ [Http://www.police.or.th](http://www.police.or.th)

ศูนย์ข้อมูลตำบลในประเทศไทย [Http://www.thaitambon.com](http://www.thaitambon.com)

สัมภาษณ์

กาย พลชา.	สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2544
อุทัย ปุณฺณกนก.	สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2544
ฉลอง สุทธิสอน.	สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2544
หวิณ คุณนา.	สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2544
สุริชัย หวันแก้ว.	สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544
หมอน แก่งจำปา.	สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544
หวัน แสงไชยวัน.	สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544
วงศ์ แก่งจำปา.	สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2544
สำเนียง ผางมา.	สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2544
รุ่งรัตน์ แก่งจำปา.	สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2544, 18 มีนาคม 2545
ละออ แก่งจำปา.	สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544
พทยา พรหมโชติ.	สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2544
พิสมัย นามวงศ์.	สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2544
สอน จันโท.	สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2545
ประสงค์ จันโท.	สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545
อาภรณ์ เจริญศรี.	สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545
อุคร อุณหะโตศ.	สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545
ปัญญา วินากรณ์.	สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2545, 27 มีนาคม 2545
สนธยา เทวสัตย์.	สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2545
เสาวภา ไชยยา.	สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2545
เทียน ผางมา.	สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2544
เทียน ผางมา.	สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545
ทองคิต บั้วบาลบุตร.	สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545
สง่า บุญแพงศรี.	สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2545
สำเร็จ ชาร์ตัน.	สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2545
อภิชาติ นามุ่น.	สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545
บุญยอด แก้วโยธา	สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2545

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกข้อมูล

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ : กรณีอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ชุดที่ 1 ผู้ขายลอตเตอรี่ทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัดเลย

วันที่สัมภาษณ์.....เวลาที่สัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง อายุ ..... ปี

2. ระดับการศึกษา .....

3. สถานภาพ ( ) โสด ( ) มีครอบครัวแล้ว จำนวนบุตร .....

4. จำนวนสมาชิกในครอบครัวของท่านทั้งหมด ..... คน ได้แก่

( ) บุตร จำนวน ..... คน ศึกษาในระดับ .....

( ) สามี ( ) ภรรยา ประกอบอาชีพ .....

( ) อื่น ๆ ระบุ..... ประกอบอาชีพ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการขายลอตเตอรี่

1. สภาพทั่วไป

1.1 อาชีพหลัก (ทำตลอดปี) .....รายได้/ปี.....บาท

1.2 อาชีพรอง (ทำบางช่วง น้อยกว่าอาชีพหลัก) .....รายได้/ปี.....บาท

1.3 ท่านมีที่ดินเป็นของตนเองหรือไม่.....

1.4 ปัจจุบันที่ดินของท่านใช้ประโยชน์ใดบ้าง .....

1.5 ปัจจุบันประกอบอาชีพเดิมอยู่ด้วยหรือไม่ .....

2. สาเหตุและระยะเริ่มต้นของการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่

2.1 ทำไมจึงเปลี่ยนอาชีพมาขายลอตเตอรี่ (เช่น ขาดทุนจากอาชีพเดิม,มีคนชวน) คือ .....

2.2 ท่านประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นระยะเวลา ..... ปี .....

2.3 เงินทุนในครั้งแรกท่านนำมาจาก.....จำนวน.....บาท

3. การประกอบอาชีพ ในระยะ 1 งวด ท่านใช้เงินซื้อลอตเตอรี่ จาก ( ) ทุนตนเอง ( ) เจ้าแก่

โดยรับเป็น ( ) เงินสด ..... บาท เสียค่าดอกเบี้ย ..... บาท

( ) ลอตเตอรี่ ..... ชุด/เล่ม เจ้าแก่หักให้ โบนัส ..... บาท

3.1 รวมรายรับที่ได้ทั้งหมดใน 1 งวด .....บาท ( ) ให้บุตรใช้ในการศึกษา..... บาท/งวด

ใช้จ่ายเกี่ยวกับ ( ) ค่าที่พัก ..... บาท/งวด ( ) ค่าเดินทาง .....บาท/งวด

- ( ) ใช้จ่ายอื่น ๆ ได้แก่ .....เป็นจำนวน..... บาท/งวด
- 3.2 ระยะเวลาที่ไปขาย กวดแรก เริ่มขายวันที่.....กลับวันที่ ..... รวมเวลาไป....วัน อยู่บ้าน ....วัน
ระยะเวลาที่ไปขาย กวดสอง เริ่มขายวันที่.....กลับวันที่ ..... รวมเวลาไป....วัน อยู่บ้าน ....วัน
- 3.3 สถานที่ขาย ได้แก่ .....
- 3.4 สถานที่พัก ได้แก่ .....
4. การปรับตัว และการต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด
- 4.1 ท่านแต่งกายอย่างไรในการขายลอตเตอรี่ .....
- 4.2 ท่านมีเทคนิคหรือกลวิธีการขายให้ขายได้ดีอย่างไรบ้าง .....
- 4.3 ใช้ภาษาในการขายเป็นภาษา ( ) ไทย ( ) อีสาน เพราะ.....
- 4.4 ท่านรับประทานอาหาร โดย ( ) ซื้อมินทั้งหมด ( ) นำอาหารมาจากบ้าน ( ) อื่น ๆ ระบุ.....
- 4.5 ท่านชอบเที่ยวด้วยหรือไม่ ( ) ไม่ชอบ ( ) ชอบ ไปเที่ยวที่ใด .....
- 4.6 ท่านดื่มสุราหรือไม่ ( ) ไม่ดื่ม ( ) ดื่มเฉพาะเทศกาล ( ) ดื่มเป็นประจำ ( ) อื่นๆ .....
- 4.7 ท่านเคยถูกคนซื้อ โกง หรือต่อรอง หรือถูกหลอกหรือไม่ ( ) ไม่เคย ( ) เคย ที่ใด .....
- ถ้าเคย ท่านเจอเหตุการณ์อย่างไร
.....
- 4.8 ท่านเคยถูกตำรวจจับหรือไม่ ( ) ไม่เคย ( ) เคย ถูกจับที่ใด .....
- เสียค่าปรับเท่าใด .....
5. ค่านิยม ความเชื่อ
- 5.1 หมู่บ้านท่าน มีงานบุญประจำปีหรือไม่ ( ) ไม่ ( ) มี ได้แก่ (ระบุทั้งหมดที่จัดขึ้นตลอดปี ทุกปี)
งาน ..... จัดขึ้นเดือน..... สถานที่ .....
- งาน ..... จัดขึ้นเดือน..... สถานที่ .....
- งาน ..... จัดขึ้นเดือน..... สถานที่ .....
- อื่นๆ .....
- ในการจัดงานประจำปีแต่ละครั้งท่านมาร่วมงานหรือไม่ ( ) มา ( ) ไม่มา
ท่านมีส่วนช่วยงานอย่างไรบ้าง .....
- 5.2 แพงลอตเตอรี่ของท่าน ท่านเชื่อว่าเป็นเครื่องมือที่มีความศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ ( ) เชื่อ ( ) ไม่เชื่อ
ท่านมีสิ่งใดที่เป็นเครื่องรางคอยยึดเหนี่ยวใจในช่วงที่ออกไปขายลอตเตอรี่บ้าง (เช่น โบมาขอม พระ
เครื่อง ของนำโชคต่าง ๆ) .....
- 5.3 ในบ้านของท่าน มีเครื่องอำนวยความสะดวกใดบ้างที่ได้หลังจากขายลอตเตอรี่
( ) โทรทัศน์ ( ) วิทยุ ( ) เครื่องเสียง ( ) เครื่องซักผ้า ( ) หม้อหุงข้าว ( ) รถมอเตอร์ไซด์
( ) รถยนต์ ( ) คอมพิวเตอร์ ( ) บ้าน ( ) ห้องน้ำ ( ) อื่นๆ ระบุ .....

ตอนที่ 3 ผลกระทบจากการขายลอตเตอรี่

ผลกระทบที่เกิดขึ้นด้านเศรษฐกิจ

1. ท่านพอใจ / ไม่พอใจกับอาชีพขายลอตเตอรี่อย่างไรบ้าง (สถานที่ขาย,ราคาลอตเตอรี่,เงินทุน,อื่นๆ)

.....

2. ท่านคิดว่า เมื่อเปลี่ยนอาชีพมาขายลอตเตอรี่แล้วชีวิตของท่านดีขึ้นหรือไม่ คืออย่างไร

.....

ปัญหาการเงิน ( ) เป็นหนี้เพิ่มขึ้น ( ) ลดภาระหนี้สินได้

ปัญหาครอบครัว ( ) บุตรศึคยาเสพติด ( ) บุตรไม่เรียนหนังสือ ( ) อื่นๆ .....

3. ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ท่านได้รับความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากที่ใดบ้าง (ราชละเอียด แหล่งเงินทุน /การบริหารเงินทุน)

.....

4. ท่านต้องการให้องค์กรหรือหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือหรือแก้ปัญหา และแก้ปัญหาอะไร

.....

ผลกระทบทางการเมือง

1. ท่านมีบทบาทด้านผู้นำชุมชนอะไรบ้าง .....

2. ให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด

.....

3. ท่านไปเลือกตั้งทุกครั้งหรือไม่ .....

4. ท่านคิดว่าการเมืองมีผลกระทบกับการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่หรือไม่ (เช่น การถือคเลขสลากกินแบ่งรัฐบาล, การเปลี่ยนนายกรัฐมนตรึมีผลให้ขายลอตเตอรี่เพิ่มขึ้น,ลดลง)

.....

5. ท่านมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนและเมืองมากน้อยเพียงใด .....

.....

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

1. ญาติพี่น้องของท่านทะเลาะหรือบาดหมางใจกันเกี่ยวกับการขายลอตเตอรี่บ้างหรือไม่ .....

.....

2. ส่วนมากปัญหาการทะเลาะ/บาดหมางใจกันในหมู่บ้านของท่านเป็นเรื่องใด

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ : กรณีอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ชุดที่ 2 ผู้ขายลอตเตอรี่(กรณีศึกษา)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล .....อำเภอ .....จังหวัดเลย

วันที่สัมภาษณ์.....เวลาที่สัมภาษณ์ .....

ชื่อผู้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง อายุ ..... ปี
2. ระดับการศึกษา .....
3. สถานภาพ ( ) โสด ( ) มีครอบครัวแล้ว จำนวนบุตร ..... คน
4. จำนวนสมาชิกในครอบครัวของท่านทั้งหมด ..... คนได้แก่
  - ( ) บุตร จำนวน ..... คน ศึกษาระดับ .....
  - ( ) สามี ( ) ภรรยา ประกอบอาชีพ .....
  - ( ) อื่น ๆ ระบุ..... ประกอบอาชีพ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการขายลอตเตอรี่

1. สภาพทั่วไป
  - 1.1 ท่านมีที่ดินเป็นของตนเองหรือไม่.....
  - 1.2 ปัจจุบันที่ดินของท่านใช้ประโยชน์ใดบ้าง .....
  - 1.3 ท่านคิดว่าการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่เป็นอาชีพหลักของท่านหรือไม่ .....
  - 1.4 ปัจจุบันประกอบอาชีพเดิมอยู่ด้วยหรือไม่ .....
2. การประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่
  - 2.1 สาเหตุของการเปลี่ยนอาชีพมาขายลอตเตอรี่ (เช่น ขาดทุนจากอาชีพเดิม,มีคนชวน) คือ .....
- ถ้ามีผู้ชวนท่านมาประกอบอาชีพนี้ ผู้นั้นคือใคร มีความสัมพันธ์ใดกับท่าน .....
- 2.2 ท่านเริ่มประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ ตั้งแต่เมื่อใด .....
- 2.3 ในช่วงแรก ท่านคิดว่าอาชีพขายลอตเตอรี่จะช่วยเหลือครอบครัวท่านได้มากน้อยเพียงใด .....
- 2.4 ในงวดแรกที่ท่านขาย ท่านใช้เงินซื้อลอตเตอรี่ จาก ( ) ทุนตนเอง ( ) ญาติ

โดยรับเป็น ( ) เงินสด ..... บาท เสียค่าดอกเบี้ย ..... บาท
 ( ) ลอตเตอรี่ ..... ชุด/เล่ม ได้แก่หักให้ โบนัส ..... บาท

3. การหารายได้และค่าใช้จ่าย

3.1 ปัจจุบัน ในระยะ 1 งวด ท่านใช้เงินซื้อลอตเตอรี่ จาก ( ) ทุนตนเอง ( ) ได้แก่

โดยรับเป็น ( ) เงินสด ..... บาท เสียค่าดอกเบี้ย ..... บาท
 ( ) ลอตเตอรี่ ..... ชุด/เล่ม ได้แก่หักให้ โบนัส ..... บาท

3.2 รวมรายรับที่ได้ทั้งหมดใน 1 งวด.....บาท

ใช้จ่ายเกี่ยวกับ ( ) ให้นุเคราะห์ในการศึกษา..... บาท/ งวด

( ) ค่าที่พัก ..... บาท / งวด

( ) ค่าเดินทาง .....บาท/งวด

( ) ใช้จ่ายอื่น ๆ (ค่าอาหาร,ค่าเสื้อผ้า,ค่าเที่ยว,ค่าใช้จ่ายอื่นๆ)

ได้แก่ .....

เป็นจำนวน..... บาท/งวด

3.3 ท่านมีเงินเหลือเก็บหรือไม่ .....

3.4 ค่าใช้จ่ายในปัจจุบันกับอดีตต่างกันมากน้อยเพียงใด รายรับเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายหรือไม่

3.5 ใครเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากรายได้มากที่สุดในครอบครัว (บุตร /สามี/ภรรยาอื่นๆ)

3.6 ผู้ได้รับผลประโยชน์ นำรายได้ไปใช้จ่ายในส่วนใด (การศึกษา, การชำระหนี้,เพื่อความบันเทิง, อื่นๆ).....

4. การปรับตัว

4.1 ระยะเวลาที่ไปขาย งวดแรก เริ่มขายวันที่.....กลับวันที่ ..... รวมเวลาไป.....วัน อยู่บ้าน...วัน
 ระยะเวลาที่ไปขาย งวดสอง เริ่มขายวันที่.....กลับวันที่ ..... รวมเวลาไป.....วัน อยู่บ้าน...วัน

4.2 สถานที่ขาย ได้แก่ .....

4.3 สถานที่พัก ได้แก่ .....

4.4 ท่านขายลอตเตอรี่หมดทุกงวดหรือไม่ .....

ถ้าขายไม่หมดท่านทำอย่างไร .....

4.5 ท่านเคยซื้อเก็บไว้เองหรือไม่ .....

ท่านเคยถูกลอตเตอรี่หรือไม่ .....

4.6 ท่านแต่งกายอย่างไรในการขายลอตเตอรี่ .....

4.7 ใช้ภาษาในการขายเป็นภาษา ( ) ไทย ( ) อีสาน เพราะ.....

4.8 ท่านรับประทานอาหาร โดย ( ) ซื้อกินทั้งหมด ( ) นำอาหารมาจากบ้าน ( ) อื่น ๆ ระบุ.....

4.9 ท่านชอบเที่ยวด้วยหรือไม่ ( ) ไม่ชอบ ( ) ชอบ ไปเที่ยวที่ใด .....

4.10 ท่านดื่มสุราหรือไม่ ( ) ไม่ดื่ม ( ) ดื่มเฉพาะเทศกาล ( ) ดื่มเป็นประจำ ( ) อื่นๆ

4.11 การต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด

4.12 ท่านพบเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของท่านอย่างไรบ้าง ในช่วงที่ไปขาย
ลอตเตอรี่.....

4.13 ท่านเคยถูกคนซื้อ โกง หรือต่อรอง หรือถูกหลอก หรือไม่ ( ) ไม่เคย ( ) เคย ที่ใด .....

ถ้าเคย ท่านเจอเหตุการณ์อย่างไร .....

4.14 ท่านเคยถูกตำรวจจับหรือไม่ ( ) ไม่เคย ( ) เคย ถูกจับที่ใด .....

เสียค่าปรับเท่าใด .....

5. ค่านิยม ความเชื่อ

5.1 หมู่บ้านท่าน มีงานบุญประจำปีหรือไม่ ( ) ไม่ ( ) มี ได้แก่ (ระบุทั้งหมดที่จัดขึ้นตลอดปี ทุกปี)

งาน ..... จัดขึ้นเดือน..... สถานที่ .....

งาน ..... จัดขึ้นเดือน..... สถานที่ .....

งาน ..... จัดขึ้นเดือน..... สถานที่ .....

อื่นๆ .....

5.2 ในการจัดงานประจำปีแต่ละครั้งท่านมาร่วมงานหรือไม่ ( ) มา ( ) ไม่มา

ท่านมีส่วนช่วยงานอย่างไรบ้าง .....

5.3 แผลงลอตเตอรี่ของท่าน ท่านเชื่อว่าเป็นเครื่องมือที่มีความศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ ( ) เชื่อ ( ) ไม่เชื่อ

ท่านมีสิ่งใดที่เป็นเครื่องรางคอยยึดเหนี่ยวใจในช่วงที่ออกไปขายลอตเตอรี่บ้าง (เช่น ใบมะขยม พระ
เครื่อง ของนำโชคต่าง ๆ) .....

5.4 ในบ้านของท่าน มีเครื่องอำนวยความสะดวกใดบ้างที่ได้หลังจากขายลอตเตอรี่

( ) โทรทัศน์ ( ) วิทยุ ( ) เครื่องเสียง ( ) เครื่องซักผ้า ( ) หม้อหุงข้าว ( ) รถมอเตอร์ไซด์

( ) รถยนต์ ( ) คอมพิวเตอร์ ( ) บ้าน ( ) ห้องน้ำ ( ) อื่นๆ ระบุ .....

ตอนที่ 3 ผลกระทบจากการขายลอตเตอรี่

ผลกระทบที่เกิดขึ้นด้านเศรษฐกิจ

1. ปัจจุบัน บุคคลในครอบครัวของท่านปัจจุบันประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่กี่คน ใครบ้างและระดับการศึกษาสูงสุดของบุคคลในครอบครัวอยู่ในระดับใด

.....
.....

2. ท่านรู้สึกพอใจ /ไม่พอใจกับอาชีพขายลอตเตอรี่อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

3. การประกอบอาชีพเดิมของท่านยังคงดำเนินต่อไปหรือไม่ (เกษตรกรรม,ทำไร่ ทำนา)

.....
.....

4. ปัจจุบัน ท่านประสบปัญหาใดบ้าง

การขายลอตเตอรี่กับปัญหาการเงิน ( ) เป็นหนี้เพิ่มขึ้น ( ) ลดภาระหนี้สินได้

การขายลอตเตอรี่กับปัญหาครอบครัว ( ) บุตรติดยาเสพติด ( ) บุตรไม่เรียนหนังสือ

อื่น ๆ .....

5. ท่านคิดว่า เมื่อเปลี่ยนอาชีพมาขายลอตเตอรี่แล้วชีวิตของท่านดีขึ้นหรือไม่ คืออย่างไร

.....
.....

6. ท่านนำรายได้จากการขายลอตเตอรี่ มาช่วยในการยกระดับฐานะของท่านอย่างไรบ้าง (นำมาเป็นทุนประกอบอากรอย่างอื่น, การเก็บออม,)

.....
.....
.....

7. ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ท่านได้รับความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากที่ใดบ้าง (รายละเอียด แหล่งเงินทุน /การบริหารเงินทุน) และท่านต้องการให้องค์กรหรือหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือหรือแก้ปัญหา และแก้ปัญหาอะไรบ้าง

.....
.....
.....

8. ครอบครัวท่านมีการเปลี่ยนแปลงสิทธิที่ดินทำกินและมีการกู้ยืมเงินของครอบครัวจากรัฐอย่างไรบ้าง (การเป็นสมาชิกธ.ก.ส., สหกรณ์ออมทรัพย์, สมาชิกกลุ่มอาชีพนกิจ, สมาชิกสหกรณ์การเกษตร, การกู้ยืมเงินธนาคาร)

.....

.....

.....

ผลกระทบทางการเมือง

1. ท่านมีบทบาทด้านผู้นำชุมชนอะไรบ้าง .....

2. ให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด

.....

3. ท่านไปเลือกตั้งทุกครั้งหรือไม่ .....

4. ท่านคิดว่าการเมืองมีผลกระทบกับการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่หรือไม่ (เช่น การถือเลขสลากกินแบ่งรัฐบาล, การเปลี่ยนนายกรัฐมนตรามีผลให้ขายลอตเตอรี่เพิ่มขึ้น, ลดลง)

.....

5. ท่านมีบทบาทหรือมีส่วนในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนและเมืองมากน้อยเพียงใด .....

.....

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

1. หลังจากเปลี่ยนแปลงอาชีพมาขายลอตเตอรี่แล้วท่านคิดว่า ครอบครัวของท่านเปลี่ยนแปลงค่านิยมอย่างไรบ้าง (รสนิยม การแต่งกาย การใช้ภาษา การจับจ่ายใช้สอย และการบริโภคอื่น ๆ)

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันครอบครัวของท่าน อย่างไรบ้าง

2.1 ระบบเครือญาติยังมีความสัมพันธ์กันดีหรือไม่ .....

2.2 การพึ่งพาอาศัยกันยังคงมีอยู่หรือไม่ .....

2.3 มีการช่วยเหลือบุตรหลานในการส่งเสริมการศึกษาและดูแลสุขภาพอย่างไรบ้าง

.....

2.4 บทบาทของพ่อแม่เป็นอย่างไร .....

2.5 มีการแต่งงานกับคนต่างชาติหรือไม่ .....

2.6 การเลือกคู่ครองเป็นอย่างไร .....

2.7 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นอย่างไร .....

2.8 มีการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสอยู่หรือไม่.....

4. ญาติพี่น้องของท่านทะเลาะหรือบาดหมางใจกันเกี่ยวกับการขายลอตเตอรี่บ้างหรือไม่ ส่วนมาก
ปัญหาการทะเลาะ/บาดหมางใจกันในหมู่บ้านของท่านเป็นเรื่องใด

.....
.....
.....

5. ท่านมีการไปช่วยงานเวลามีพิธีกรรมหรือไม่ อะไรบ้าง

.....
.....
.....

6. ท่านยอมรับวัฒนธรรมใหม่มากขึ้นหรือไม่ อะไรบ้าง

.....
.....

7. ทักษะคติของท่านในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างไร

7.1 ทักษะคติเรื่องการพัฒนาท้องถิ่น .....

7.2 ทักษะคติต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ .....

7.3 ทักษะคติต่อนายทุน .....

7.4 ทักษะคติต่อเพื่อร่วมงาน .....

7.5 ทักษะคติต่อสภาพการเมืองปัจจุบัน .....

7.6 ทักษะคติต่อสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล .....

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ : กรณีอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ชุดที่ 3 นายทุน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล .....อำเภอ .....จังหวัดเลย

วันที่สัมภาษณ์.....เวลาที่สัมภาษณ์ .....

ชื่อผู้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง อายุ ..... ปี

2. ระดับการศึกษา .....

3. สถานภาพ ( ) โสด ( ) มีครอบครัวแล้ว จำนวนบุตร ..... คน

4. บุคคลที่อยู่ในความรับผิดชอบ หรือต้องเลี้ยงดู จำนวน ..... คน ได้แก่

.....

5. ประเภทนายทุน ( ) ยี่ปี่ว ( ) ชาปี่ว ( ) อื่น ๆ .....

6. เครื่องอำนวยความสะดวกในครอบครัว .....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นนายทุน

1. ท่านเคยเป็นคนขายลอตเตอรี่มาก่อนหรือไม่ ( ) เคย ( ) ไม่เคย

ถ้าเคย ท่านขายลอตเตอรี่มาเป็นเวลา .....ปี ใช้เงินทุนจากที่ใด .....

ท่านลงทุนในแต่ละงวด ประมาณ ..... บาท

2. ท่านเข้าสู่อาชีพการเป็นนายทุนได้อย่างไร (แรงจูงใจ การชักนำ เพื่อนร่วมงาน)

.....

3. ท่านใช้เงินทุน ในการเป็นนายทุน งวดละประมาณ ..... บาท

4. ลักษณะของการลงทุน ( ) ซื้อลอตเตอรี่มาให้ ( ) ให้เงินกู้ กิดร้อยละ .....

5. ลักษณะขั้นตอนของการประกอบอาชีพนายทุน (ปล่อยเงินกู้, ซื้อลอตเตอรี่มาให้, ไปขายร่วมกับ คนขาย, พาคนขายไปขายและรออยู่ที่พัก)

.....
.....

6. ท่านคิดว่าผลที่เกิดขึ้นด้านเศรษฐกิจ (ระบบการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ รายรับ รายจ่าย เงินคงเหลือ การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของท่าน ได้เพียงพอหรือไม่)

.....
.....
.....

7. ท่านคิดว่าผลที่เกิดขึ้นด้านการเมือง (บทบาทและหน้าที่และความสัมพันธ์ของท่านกับชาวบ้าน ทศนคติ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกับงานพัฒนาชุมชน ยังคงมีเหลือมากน้อยเพียงใด)

.....
.....
.....
.....

8.ท่านคิดว่าผลที่เกิดขึ้นด้านสังคมและวัฒนธรรม (ความเชื่อ ค่านิยม วิธีการดำรงชีวิต โครงสร้างของครอบครัวและระบบเครือญาติ การศึกษา ภาษา สาธารณสุข ขนบธรรมเนียมประเพณี)

.....
.....
.....

9. ท่านคิดว่าปัญหาของครอบครัวและชุมชนของคนชายลตเตอร์ที่ท่านพบได้แก่ (ปัญหาคุณภาพชีวิต, ปัญหาสุขภาพ,ปัญหาาระบบสาธารณูปโภค,ปัญหาอื่นๆ)

.....
.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ : กรณีอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ชุดที่ 4 กลุ่มผู้นำชุมชน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....
บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล .....อำเภอ .....จังหวัดเลย
วันที่สัมภาษณ์.....เวลาที่สัมภาษณ์ .....

ชื่อผู้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

- 1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง อายุ ..... ปี
- 2. ระดับการศึกษา .....
- 3. สถานภาพ ( ) โสด ( ) มีครอบครัวแล้ว จำนวนบุตร ..... คน
- 4. ท่านมีตำแหน่งที่เป็นทางการ/ไม่เป็นทางการอย่างไรในชุมชน
.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน

- 1. ในชุมชนของท่านมีหมู่บ้านจำนวน.....หมู่บ้าน ได้แก่.....
.....
- 2. ชุมชนของท่านอยู่ห่างจากอำเภอ ..... ก.ม. มีประชากรทั้งหมด ..... คน / มี.....ครัวเรือน
- 3. ชุมชนของท่านประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร .....
ประชากรในชุมชนของท่านประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ประมาณ ..... คน และหมู่บ้านที่มี
จำนวนคนขายลอตเตอรี่มากที่สุดคือ .....
- 4. ในชุมชนของท่านมีนายทุน ชีพัว ชาปัว ประมาณ ..... ราย
- 5. ระบบสาธารณูปโภคในชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง
( ) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ( ) โรงเรียนประถม ( ) โรงเรียนขยายโอกาส ( ) โรงเรียนมัธยม
( ) สถานีอนามัย ( ) ไฟฟ้า ( ) ประปาหมู่บ้าน ( ) คลองส่งน้ำ ( ) ฝาย ( ) บ่อบาดาล ( ) วัด
( ) ตลาดหมู่บ้าน ( ) กลุ่มแม่บ้าน ( ) กลุ่มเยาวชน ( ) ร้านอาหาร
( ) สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ ( ) สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ( ) อื่น ๆ.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับอาชีพขายลอตเตอรี่

- 1. ท่านมีอาชีพขายลอตเตอรี่/เป็นนายทุนขายลอตเตอรี่หรือไม่ .....

2. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีอาชีพขายลอตเตอรี่/เป็นนายทุนขายลอตเตอรี่หรือไม่ .....
(ถ้ามี) ได้แก่ .....

3. ท่านรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจกับอาชีพขายลอตเตอรี่อย่างไรบ้าง .....

4. ท่านมีส่วนช่วยเหลือบุคคลหรือครอบครัวคนขายลอตเตอรี่อย่างไรบ้าง (การสนับสนุนบุคคลในชุมชน, การอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ, การช่วยซื้อ) .....

5. นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพแล้ว ชาวบ้านในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างไรบ้าง (ความร่วมมือในการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม, การหารายได้, การแต่งกาย, การใช้ภาษา, การหาความบันเทิง, การปรับตัว, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน, อื่น ๆ) .....

6. ท่านคิดว่าสมาชิกในชุมชนของท่าน เมื่อเปลี่ยนอาชีพมาขายลอตเตอรี่แล้วชีวิตของพวกเขาดีขึ้นหรือไม่ คืออย่างไร (คุณภาพชีวิต, สุขภาพจิต, ระบบสาธารณสุข, ฐานะทางเศรษฐกิจ, อื่นๆ) .....

7. ท่านคิดว่าชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยหรือไม่กับการเปลี่ยนแปลงอาชีพมาขายลอตเตอรี่ .....

**ตอนที่ 3 ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบจากการประกอบอาชีพ
ผลกระทบที่เกิดขึ้นด้านเศรษฐกิจ**

1. ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา หมู่บ้านของท่านได้รับความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากที่ใดบ้าง (รายละเอียด แหล่งเงินทุน /การบริหารเงินทุน) .....

2. สาเหตุของชาวบ้านบางส่วน ไม่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ คือ .....

3. คนขายลอตเตอรี่ในชุมชนของท่านเคยมีปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง (ปัญหาหนี้สิน, เงินทุน, แหล่งเงินทุน, การถูกเอาเปรียบ, การบริโภค)

.....
.....
.....

ผลกระทบทางการเมือง

1. ในอดีต ชาวบ้านมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน และให้ความสำคัญกับระบบการเมืองอย่างไรบ้าง .....

.....
.....

2. ปัจจุบัน ชาวบ้านให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านและให้ความสำคัญกับระบบการเมืองต่างจากในอดีตมากน้อยเพียงใด.....

.....
.....

3. ชาวบ้านในชุมชนของท่านให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด

.....
.....

4. ท่านคิดว่าการเมืองมีผลกระทบกับการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่หรือไม่ (เช่น การถือคเลขสลากกินแบ่งรัฐบาล, การเปลี่ยนนายกรัฐมนตรี)

.....
.....
.....

5. ในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงสิทธิที่ดินทำกินและการครอบครองที่ดินทำกินมากน้อยเพียงใด

.....
.....

7. ท่านมีบทบาทหรือมีส่วนในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการเมืองมาน้อยเพียงใด

.....
.....

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

1. หลังจากเปลี่ยนแปลงอาชีพมาขายลอตเตอรี่แล้วท่านคิดว่าชาวบ้านในชุมชนของท่านเปลี่ยนแปลงค่านิยมอย่างไรบ้าง (รสนิยม การแต่งกาย การใช้ภาษา การจับจ่ายใช้สอย และการบริโภคอื่น ๆ)

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าชาวบ้านในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง (บทบาทและการมีส่วนร่วมในงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน)

.....

.....

.....

3. ในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภคอย่างไร (ระบบไฟฟ้า ประปา สาธารณสุข สภาพแวดล้อม ระบบการคมนาคม)

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันครอบครัว ใดบ้าง (ระบบเครือญาติ, การพึ่งพาอาศัยกันยังคงมีอยู่หรือไม่)

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตคนขายลอตเตอรี่ : กรณีอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ชุดที่ 5 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัดเลย

วันที่สัมภาษณ์ ..... เวลาที่สัมภาษณ์ .....

ชื่อผู้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล .....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง อายุ ..... ปี

2. ระดับการศึกษา .....

3. สถานภาพ ( ) โสด ( ) มีครอบครัวแล้ว จำนวนบุตร ..... คน

ตอนที่ 2 ข้อมูลแสดงความคิดเห็น

1. ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชีพขายลอตเตอรี่ หรือมีความสัมพันธ์กับคนขายลอตเตอรี่หรือไม่ อย่างไร

.....

2. ท่านคิดว่าอาชีพขายลอตเตอรี่ มีส่วนช่วยเหลือครอบครัวและพัฒนาชุมชนได้มากน้อยเพียงใด

.....

.....

3. ท่านคิดว่า สาเหตุที่ชาวบ้านบางส่วน ไม่ประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่ คือ

.....

.....

4. ท่านคิดว่าคนขายลอตเตอรี่ มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือไม่ (ยาเสพติด อดสู, โรคระบาด, การพนัน ฯลฯ)

.....

.....

5. ท่านคิดว่าชาวบ้านให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านและให้ความสำคัญกับระบบการเมืองมากน้อยเพียงใด (ชาวบ้านในชุมชนของท่านให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด)

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าการเมืองมีผลกระทบกับการประกอบอาชีพขายลอตเตอรี่หรือไม่ (เช่น การถือเลขสลากกินแบ่งรัฐบาล, การเปลี่ยนนายกรัฐมนตรี มีผลกับการขายหรือไม่)

.....

.....

7. ท่านมีบทบาทหรือมีส่วนในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการเมืองมาน้อยเพียงใด

.....

.....

8. หลังจากเปลี่ยนแปลงอาชีพมาขายลอตเตอรี่แล้วท่านคิดว่าชาวบ้านในชุมชนของท่านเปลี่ยนแปลงค่านิยมอย่างไรบ้าง (รสนิยม การแต่งกาย การใช้ภาษา การจับจ่ายใช้สอย และการบริโภคอื่น ๆ)

.....

.....

9. ท่านคิดว่าชาวบ้านในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง (บทบาทและการมีส่วนร่วมในงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน)

.....

.....

10. ในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภคอย่างไร (ระบบไฟฟ้า ประปา สาธารณสุข สภาพแวดล้อม ระบบการคมนาคม)

.....

.....

11. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันครอบครัว ใดบ้าง (ระบบเครือญาติ, การพึ่งพาอาศัยกันยังคงมีอยู่หรือไม่)

.....

.....

.....

.....

12. ทศนคติของท่านที่มีต่อคนขายลอตเตอรี่ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

กิจกรรมที่สังเกต .....

วันที่ ..... สถานที่ .....

สภาพทั่วไป

.....
 .....

พฤติกรรมกรณีศึกษา

.....
 .....

พฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม

.....
 .....

อื่น ๆ

.....
 .....

สิ่งที่ได้จากการสังเกต

.....
 .....

ข้อสรุปจากการสังเกต

.....
 .....

ลงชื่อ .....

เวลา .....

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

เหตุการณ์ที่สังเกต .....

ผู้ถูกสังเกต

.....

ผู้สังเกต .....

การมีส่วนร่วมของผู้สังเกต .....

.....

ผลการสังเกต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

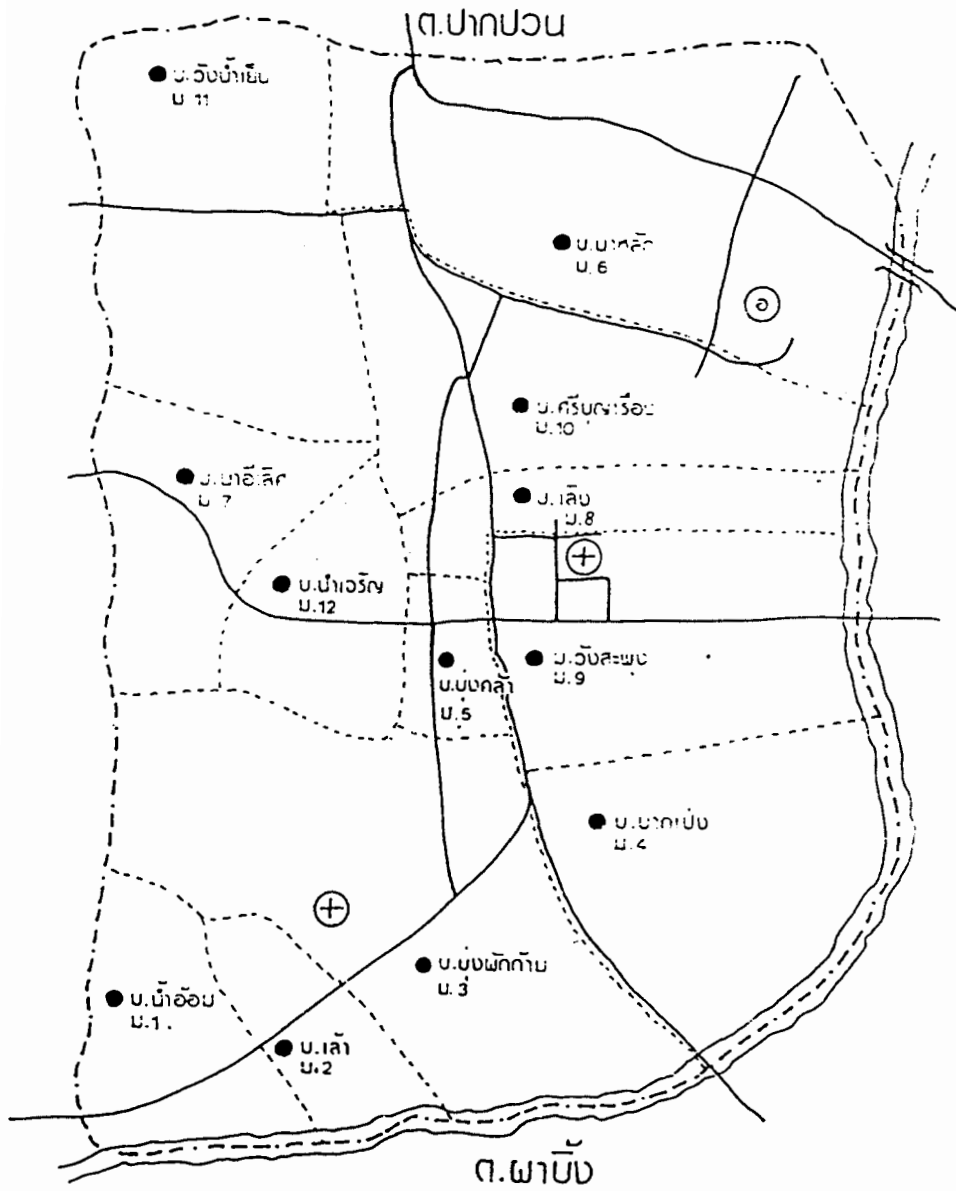
.....

วันที่ ..... เวลา .....

สถานที่ .....

ภาคผนวก ข.
แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป

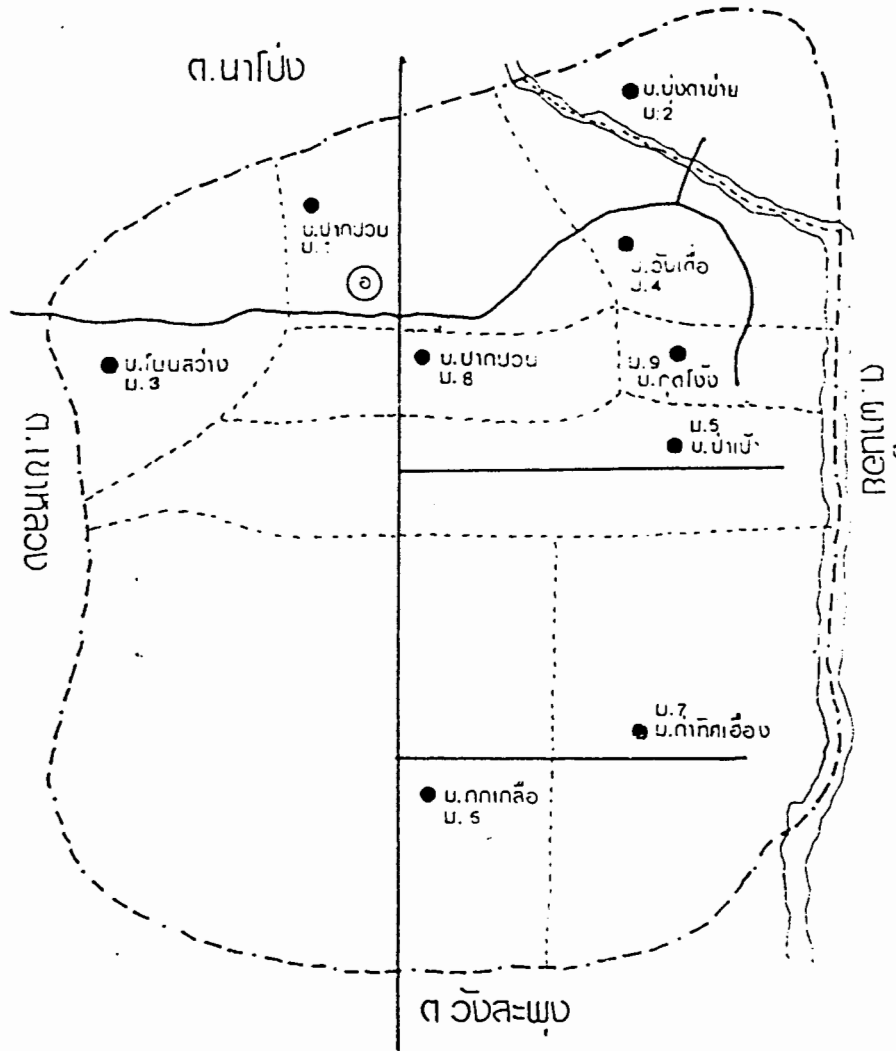
แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป
ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

	ตำบล ทรายาว	อำเภอ วังสะพุง	จังหวัดเลย
 สำนักงานสถิติจังหวัดเลย สำนักนายกรัฐมนตรื	เส้นเขตตำบล	-----	วัด ที่ตั้งหมู่บ้าน
	เส้นเขตหมู่บ้าน	-----	สถานีอนามัย
	คลอง, แม่น้ำ		อบต.
	โรงเรียน		ถนน

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544.

แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป
ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

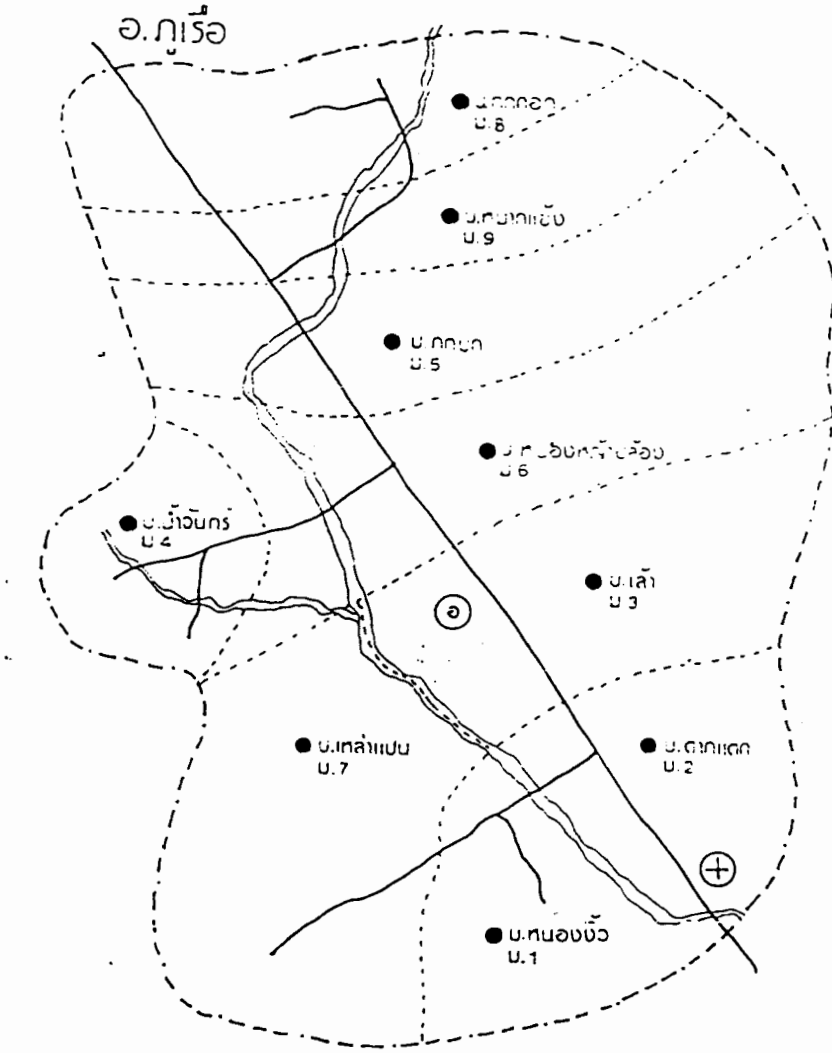

	ตำบล วังสะพุง	อำเภอ วังสะพุง	จังหวัดเลย
 สำนักงานสถิติจังหวัดเลย สำนักนายกรัชมงคลี	เส้นเขตตำบล	-----	วัด
	เส้นเขตหมู่บ้าน	-----	สถานีอนามัย
	คลอง, แม่น้ำ		อบต.
	โรงเรียน		ถนน
			ที่ตั้งหมู่บ้าน ●

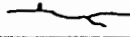
ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544.

แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป
ตำบลหนองจิว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

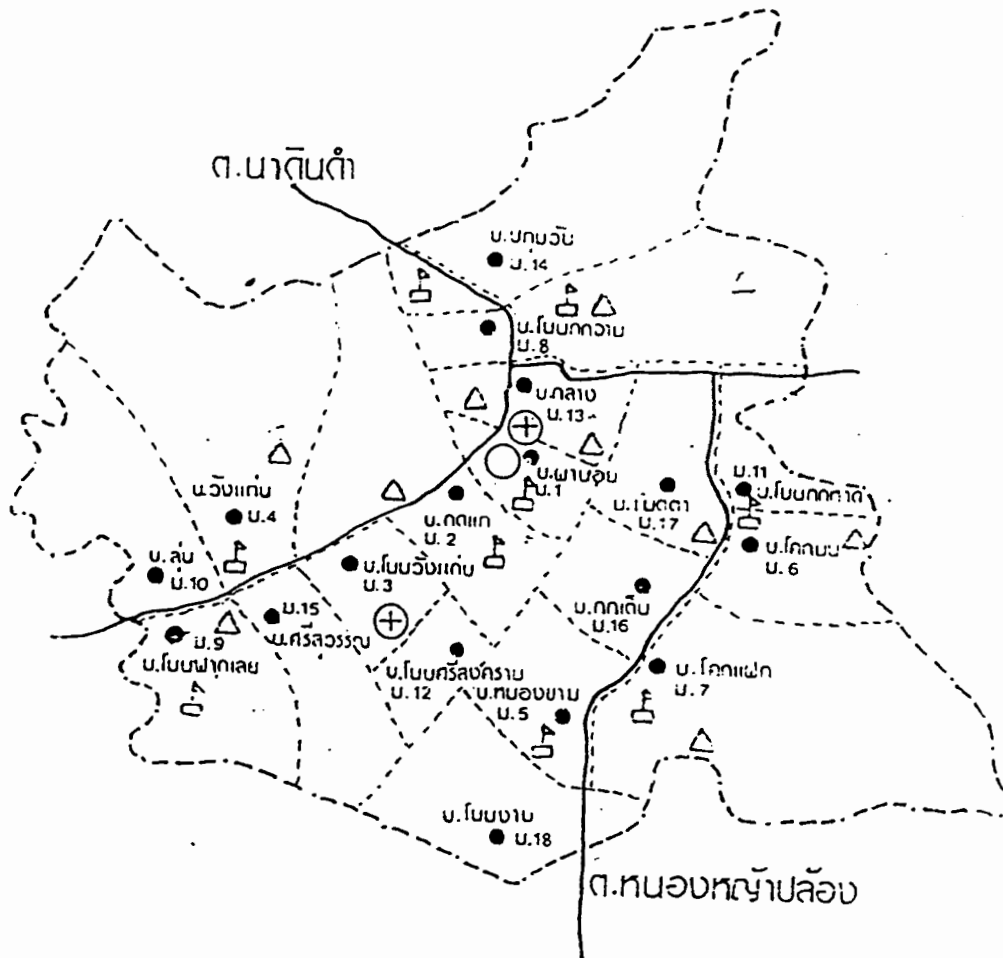

๓. เขากลวง

	ตำบล หนองจิว	อำเภอ วังสะพุง	จังหวัดเลย
 สำนักงานสถิติจังหวัดเลย สำนักนายกรัฐมนตรื	เส้นเขตตำบล	-----	วัด
	เส้นเขตหมู่บ้าน	-----	สถานีอนามัย
	คลอง, แม่น้ำ		อบต.
	โรงเรียน		ถนน

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544.

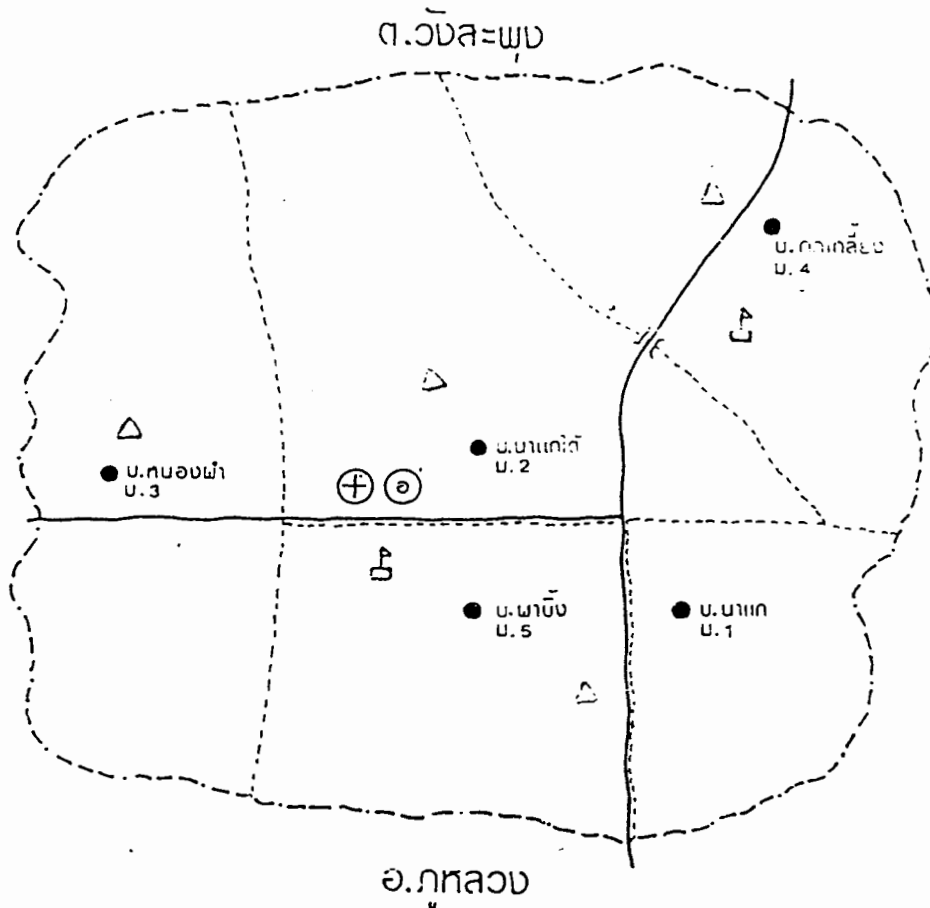
แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป
ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

	ตำบล ผาน้อย	อำเภอ วังสะพุง	จังหวัดเลย
 สำนักงานสถิติจังหวัดเลย สำนักนายกรฐมนตรี	เส้นเขตตำบล	-----	วัด ที่ตั้งหมู่บ้าน
	เส้นเขตหมู่บ้าน	-----	สถานอนามัย
	คลอง, แม่น้ำ		อบต.
	โรงเรียน		ถนน

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544.

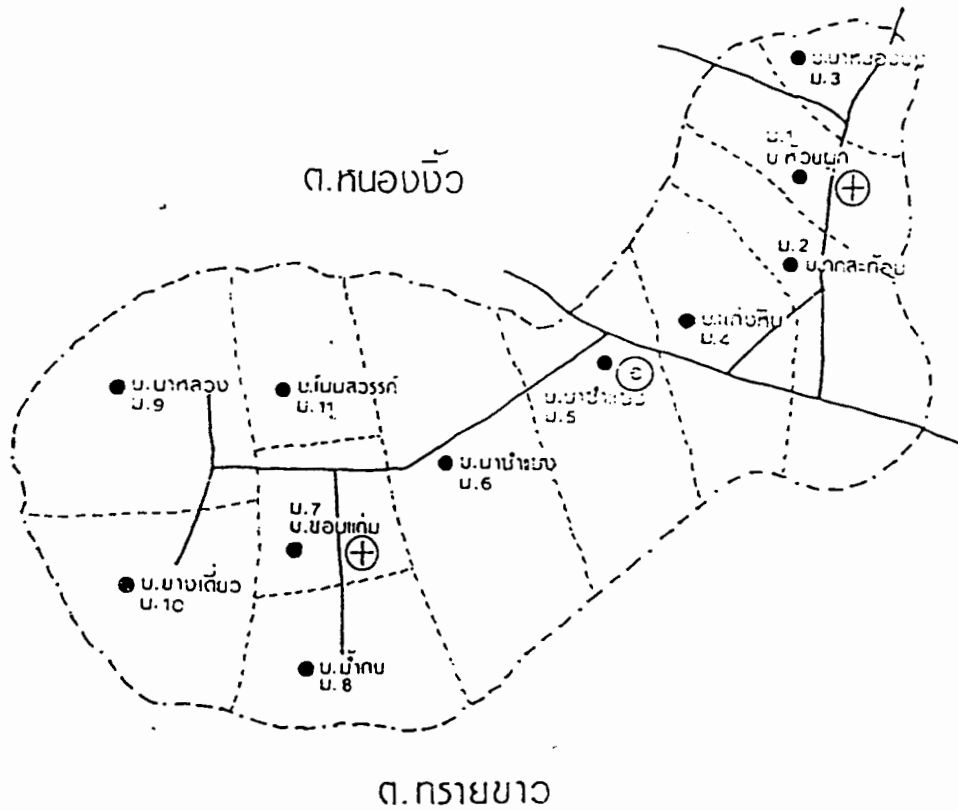
แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป
ตำบลผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

 สำนักงานสถิติจังหวัดเลย สำนักนายกรัชมุนตรี	ตำบล ผาบิ้ง	อำเภอ วังสะพุง	จังหวัดเลย		
	เส้นเขตตำบล	-----	วัด	△	ที่ตั้งหมู่บ้าน ●
	เส้นเขตหมู่บ้าน	-----	สถานีอนามัย	⊕	
	คลอง, แม่น้ำ		อบต.	○	
	โรงเรียน	▣	ถนน		

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544.

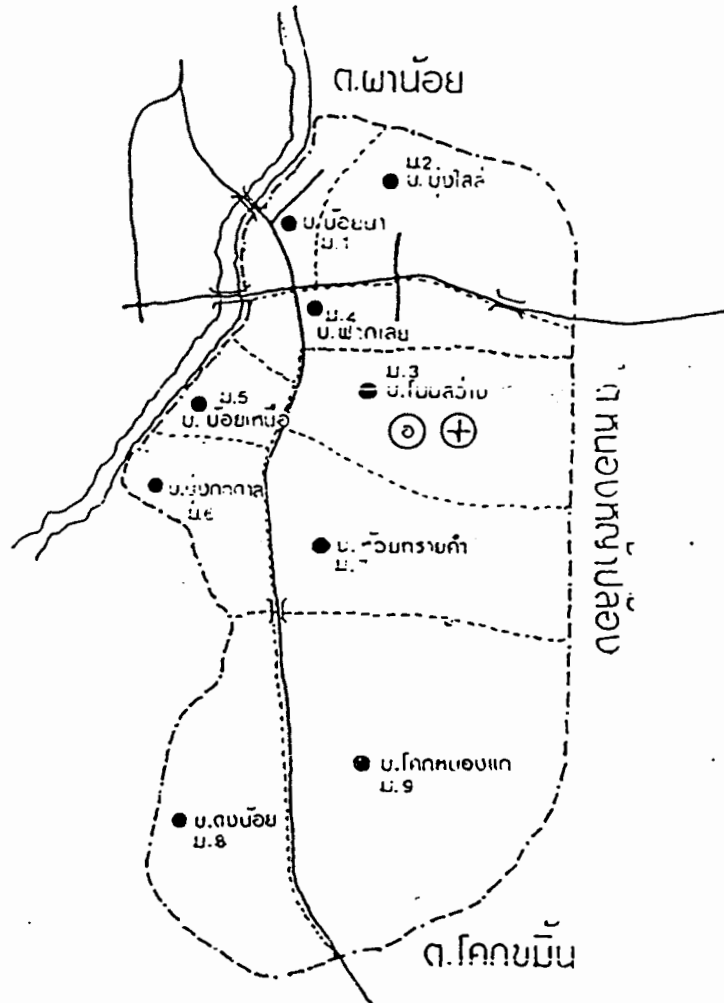
แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป
ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

 สำนักงานสถิติจังหวัดเลย สำนักนายกรัฐมนตรี	ตำบล เขาหลวง	อำเภอ วังสะพุง	จังหวัดเลย		
	เส้นเขตตำบล	-----	วัด	△	ที่ตั้งหมู่บ้าน ●
	เส้นเขตหมู่บ้าน	-----	สถานีอนามัย	⊕	
	คลอง, แม่น้ำ		อบต.	๑	
โรงเรียน		ถนน			

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544.

แผนที่หมู่บ้านโดยสังเขป
ตำบลศรีสงคราม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

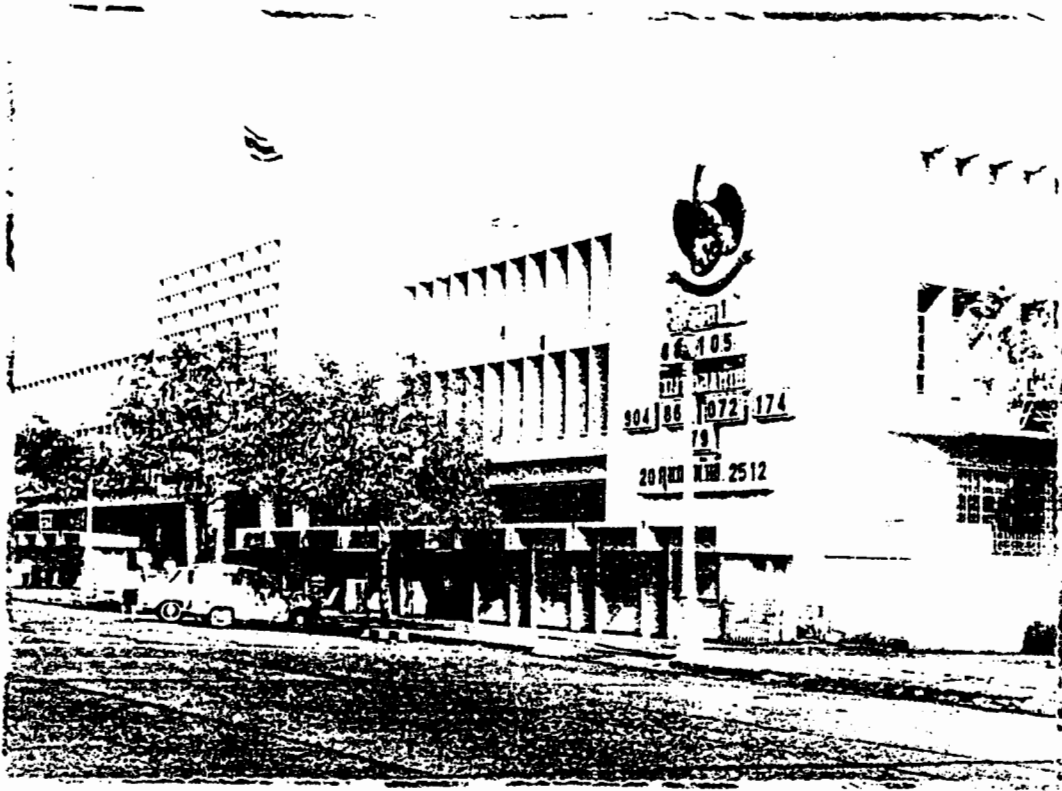
 สำนักงานสถิติจังหวัดเลย สำนักนายกรัชมณฑล	ตำบล ศรีสงคราม	อำเภอ วังสะพุง	จังหวัดเลย		
	เส้นเขตตำบล	-----	วัด	△	ที่ตั้งหมู่บ้าน ●
	เส้นเขตหมู่บ้าน	-----	สถานีอนามัย	+	
	คลอง, แม่น้ำ		อบต.	๐	
	โรงเรียน		ถนน		

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดเลย, 2544.

ภาคผนวก ค.

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาล

อาคารสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล สร้างปี พ.ศ. 2502
The Government Lottery Office Building Constructed in 1959

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยแรก

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยที่สอง

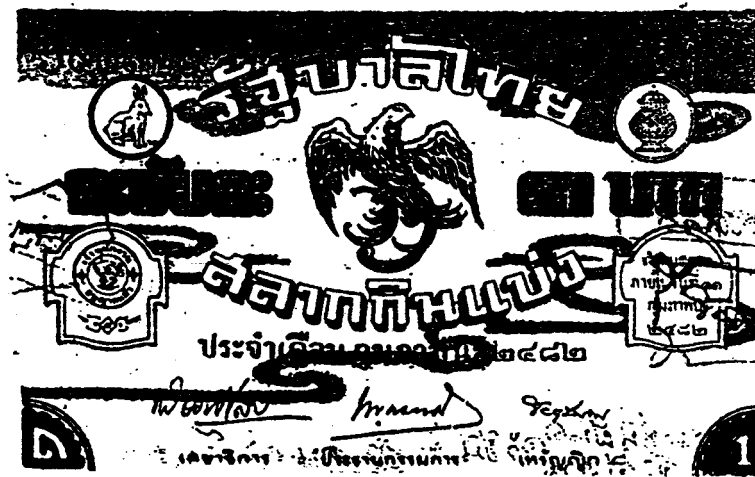

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยที่สาม

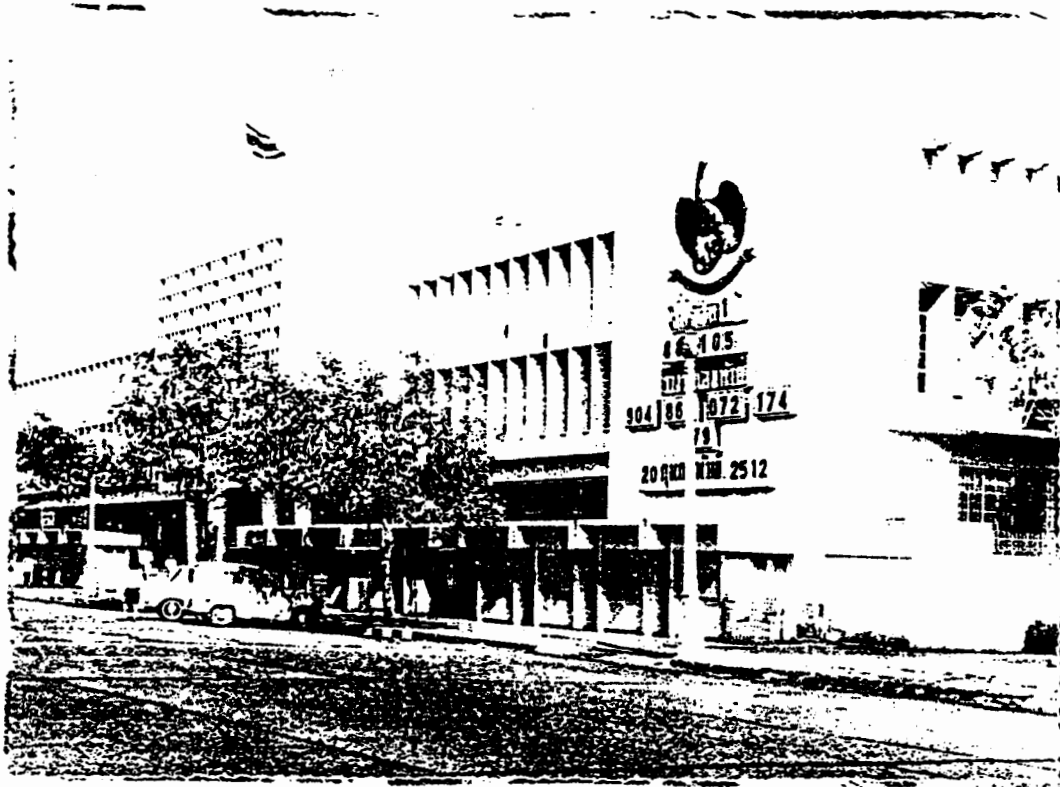
ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยแรก พ.ศ.2482 จนถึง พ.ศ. 2500

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

อาคารสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล สร้างปี พ.ศ. 2502
The Government Lottery Office Building Constructed in 1959

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยแรก

งสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยที่สอง

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยที่สาม

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยแรก พ.ศ.2482 จนถึง พ.ศ. 2500

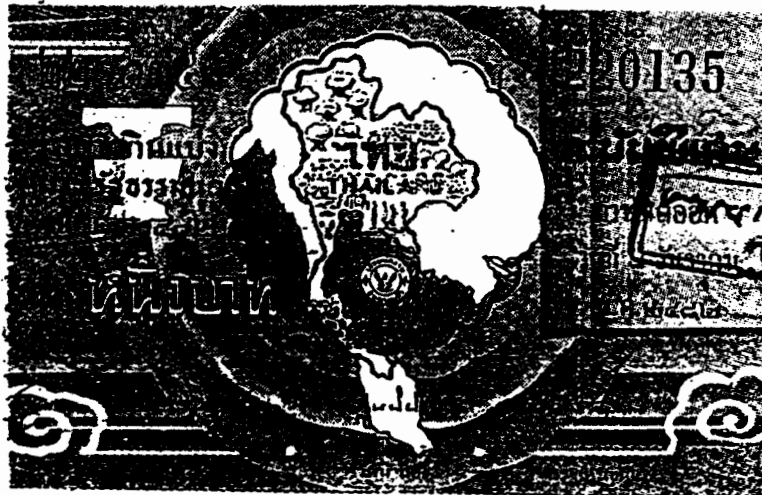

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

สลากกินแบ่งรัฐบาลฉบับพิเศษรูปแบบต่าง ๆ : สลากกินแบ่งงานปีใหม่

สลากกินแบ่งรัฐบาลฉบับพิเศษรูปแบบต่าง ๆ : สลากกินแบ่งงานรัฐธรรมนูญ

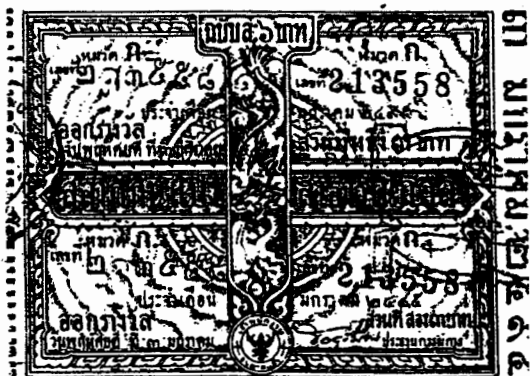

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

สลากกินแบ่งรัฐบาลฉบับพิเศษรูปแบบต่าง ๆ : สลากกินแบ่งสาธารณกุศล

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยที่สอง พ.ศ.2501 จนถึง พ.ศ. 2514

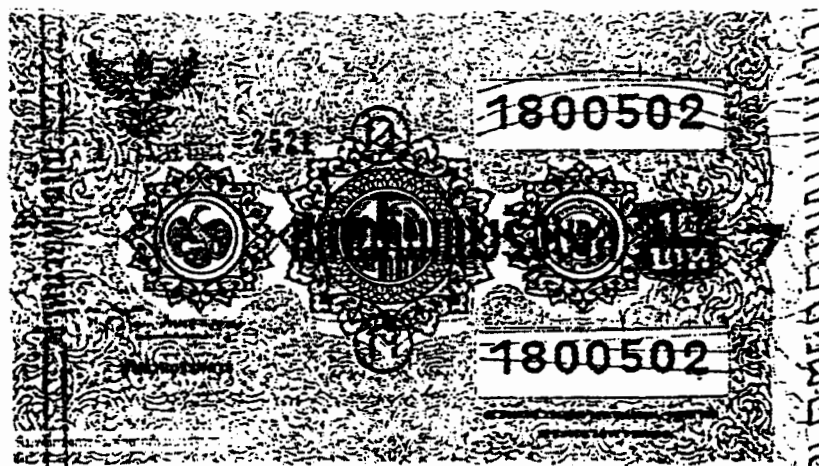
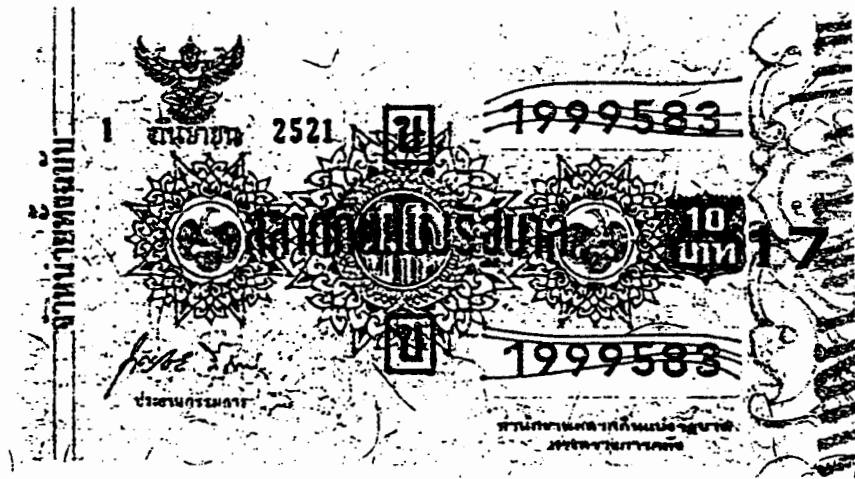
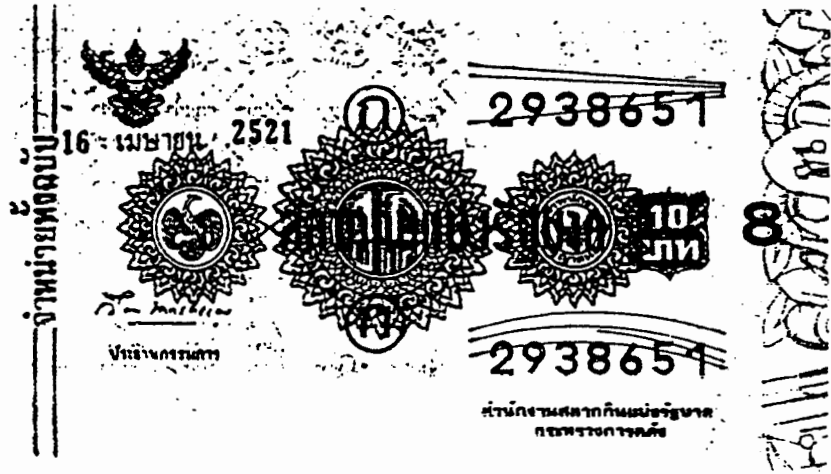
ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

สลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยที่สอง พ.ศ.2501 ถึง พ.ศ. 2514

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

ตัวอย่างสลากกินแบ่งรัฐบาลในสมัยที่สาม พ.ศ.2515 จนถึง พ.ศ. 2532

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

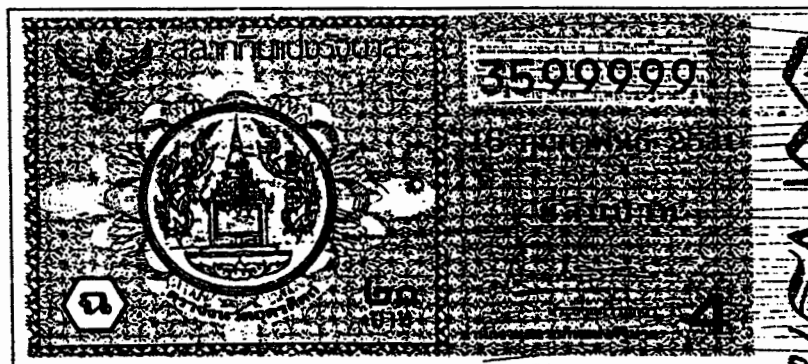

สลากกินแบ่งรัฐบาล ที่ใช้ภาพสัญลักษณ์ตราของหน่วยงานต่าง ๆ

สลากกินแบ่งรัฐบาล ที่ใช้ภาพสัญลักษณ์ตราประจำจังหวัด

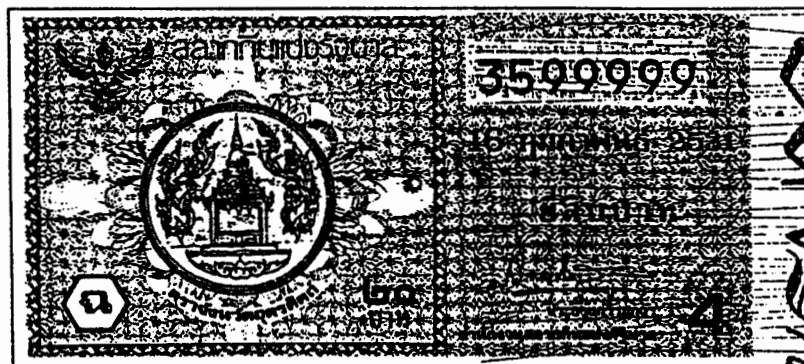

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

สลากกินแบ่งรัฐบาล ที่ใช้ภาพสัญลักษณ์ตราของหน่วยงานต่างๆ

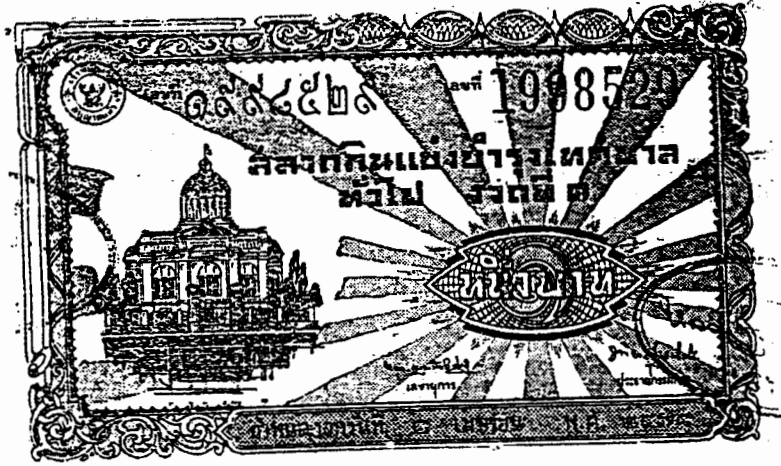

สลากกินแบ่งรัฐบาล ที่ใช้ภาพสัญลักษณ์ตราประจำจังหวัด

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

สลากกินแบ่งบำรุงเทศบาล และสลากกินแบ่งบำรุงงานฉลองรัฐธรรมนูญ

จำนวนสลากและรางวัล

๑. จำนวนสลากที่ออกทั้งสิ้น ๕๐,๐๐๐ ฉบับ
 ๒. รางวัลที่มีมูลค่ารวมตามจำนวนรางวัลดังต่อไปนี้

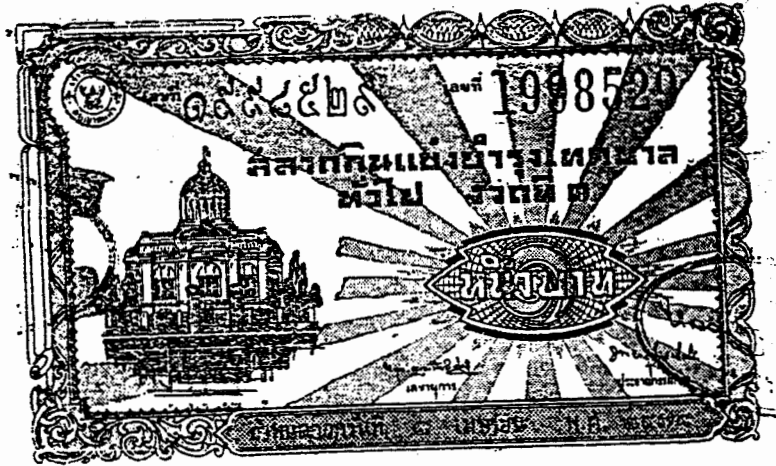
๕,๐๐๐ บาท	๑ รางวัล	เป็นเงิน	๕,๐๐๐ บาท
๑,๐๐๐ บาท	๑ รางวัล	เป็นเงิน	๑,๐๐๐ บาท
๑,๐๐๐ บาท	๑ รางวัล	เป็นเงิน	๑,๐๐๐ บาท
๕๐๐ บาท	๒๐ รางวัล	เป็นเงิน	๑๐,๐๐๐ บาท
รวม	๒๐ รางวัล	เป็นเงิน	๒๕,๐๐๐ บาท

๓. สลากที่มีมูลค่าและรางวัลเกิดหารประท้วง
 ๔. ย้ำกำหนดว่าสลากไม่ได้คืนทั้งจำนวน เงินรางวัลทุกงวด
 ๕. ๒๕๒๕ ส.ค.ส.๒๕๒๕

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

สลากกินแบ่งรัฐบาล และสลากกินแบ่งบำรุงงานฉลองรัฐธรรมนูญ

จำนวนสลากและรางวัล

๑. จำนวนสลากที่ออกทั้งสิ้น ๕๐,๐๐๐ ฉบับ
 มีจำนวนสลากที่ออกตามจำนวนรางวัลดังต่อไปนี้

๕,๐๐๐ บาท	มี ๑ รางวัล	เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท
๑,๐๐๐ บาท	มี ๑ รางวัล	เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๐ บาท	มี ๑๐ รางวัล	เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
๕๐๐ บาท	มี ๒๐ รางวัล	เป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท
รวม	๓๒ รางวัล	เป็นเงิน ๑๖,๐๐๐ บาท

๒. สลากที่มีลักษณะออกตามรางวัลได้เฉพาะครั้งเดียว
 ถ้าจำนวนสลากใหม่ใดหนึ่งถึงจำนวน เงินรางวัลที่กำหนด
 จะถือว่า สลากดังกล่าว

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

สลากกินแบ่งบำรุงเทศบาล และสลากกินแบ่งบำรุงงานฉลองรัฐธรรมนูญ

ที่มา : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2544

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/ชื่อสกุล	นางสาวชิวารวรรณ เทียมทัน
วัน/เดือน/ปีเกิด	18 กันยายน 2520
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	352 ถนนเลข – เชียงคาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านแก่งปลาปก อำเภอปากชม จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนเลยพิทยาคม พ.ศ.2537 ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอกการประถมศึกษา (คุรุทายาท เกียรตินิยมอันดับ 2) พ.ศ. 2541 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย พ.ศ.2545
ทุนการวิจัย	ทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์ จากสำนักงานบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏเลย ทุนอุดหนุนโครงการวิจัยวัฒนธรรม จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)